

Міністерство освіти і науки України
Інститут педагогіки НАПН України
ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти»
Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка
Український державний університет імені Михайла Драгоманова
Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського
Львівський національний університет імені Івана Франка
Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка
Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка
Прилуцький гуманітарно-педагогічний коледж ім. І. Я. Франка
Департамент освіти і науки Сумської обласної державної адміністрації
Комунальний заклад «Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти»
Комунальна установа «Центр професійного розвитку педагогічних працівників»
Глухівської міської ради Сумської області

Розвиток гнучких умінь (soft skills) у процесі освітньої діяльності: теорія і практика

МАТЕРІАЛИ

*III Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції
«Розвиток гнучких умінь (soft skills) у процесі освітньої діяльності:
теорія і практика»*

20 лютого 2025 року

Глухів – 2025

УДК: 378:[005.745:004]-057.4-057.875 (082)

Р64

Друкується за рішенням вченої ради Глухівського НПУ ім. О. Довженка
(протокол № 9 від 26.02.2025 р.).

Розвиток гнучких умінь (soft skills) у процесі освітньої діяльності : теорія і практика : матеріали III Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (м. Глухів, 20 лютого 2025 року) / за науковою редакцією д-ра пед. наук, професора Бірюк Людмили Яківни. Глухів : РВВ Глухівського НПУ ім. О. Довженка, 2025. с.

Відповідальний за випуск: д.п.н., проф. Пінчук Ірина Олександрівна

До збірника матеріалів увійшли тези доповідей науковців, педагогічних працівників, молодих учених та здобувачів освіти за результатами науково-дослідної роботи за напрямками: формування гнучких умінь (soft skills) як психолого-педагогічна проблема, розвиток гнучких умінь у здобувачів вищої освіти, теоретико-методичні основи формування soft skills у здобувачів загальної середньої освіти, формування наскрізних умінь у здобувачів дошкільної освіти.

Матеріали будуть корисними для науковців, педагогічних працівників, молодих дослідників, аспірантів, магістрантів, студентів, а також широкого кола читачів, які цікавляться актуальною науковою проблематикою.

Відповідальність за науковий рівень тез доповідей, обґрунтованість висновків, достовірність результатів, а також дотримання принципів академічної доброчесності несуть автори публікацій.

© Глухівський НПУ ім. О. Довженка, 2025

© Автори публікацій, 2025

ЗМІСТ

Антипенко І. А.	Роль мережевих технологій у формуванні soft skills у молодших школярів	6
Бадуненко В. С.	Ігрова діяльність у формуванні наскрізних умінь молодших школярів на уроках української мови	7
Барко М. Ю., Пішун С. Г.	Роль уроків музичного мистецтва у формуванні гнучких умінь молодших школярів	10
Безкоровайний І. В.	Впровадження штучного інтелекту в освіті: розвиток адаптивності та навичок командної роботи у молодших школярів	12
Бершадська К. Ю., Пінчук І. О.	Індивідуалізація навчання англійської мови у початкових класах як засіб розвитку гнучких умінь молодших школярів	15
Біла О. О., Каші А. М.	Теоретичні засади комплексного супроводу родин із учнями з особливими освітніми потребами	17
Білоусова Н. В., Бугаєць Н. А.	Формування soft skills на уроках математики	20
Бірюк Л. Я.	Тайм-менеджмент майбутнього вчителя початкової освіти	22
Бобро А. А.	Розвиток soft skills майбутніх учителів початкових класів у процесі професійної підготовки в Ніжинському державному університеті імені Миколи Гоголя	24
Бочерова К. М., Ісаєв Д. Д.	Розвиток гнучких умінь у старшокласників у процесі економічної освіти	26
Валькова Г. В.	Технології формування наскрізних умінь у здобувачів освіти	28
Вишник О. О.	Формування soft skills у здобувачів початкової освіти як складова сучасного освітнього процесу	31
Гаврищук М. М.	Сформованість soft skills у майбутніх офіцерів національної гвардії України: методи оцінювання	33
Гебел О. О.	Теоретичні засади формування soft skills у здобувачів освіти	35
Бірюк Л. Я. Гордієнко С. С.	Англомовна компетентність майбутніх учителів технологій як важлива гнучка навичка для професійного зростання	37
Гуржій В. В.	Розвиток soft skills у процесі навчання іноземній мові	39
Дедерко Д. Ю.	Теоретичні основи формування soft skills в умовах сільського закладу загальної середньої освіти	41
Демченко С. О., Пішун С. Г.	Мультимедійні проекти як засіб формування активної громадянської позиції молодших школярів	43
Дубовик О. М.	Формування soft skill у суб'єктів освітнього процесу	45
Дутка О. В.	Формування soft skills у здобувачів освіти в процесі вивчення поняття алгоритм у 3-му класі	47
Жила К. С.	Адиктивна поведінка підлітків: причини та фактори ризику	49
Заїка О. В.	Розвиток soft skills під час навчання вищої математики	51
Ігнатенко О. В.	Цифрові технології формування наскрізних умінь	53
Іноземцев С. А., Бірюк Л. Я.	Розвиток soft skills у процесі формування екологічної компетентності молодших школярів у закладах позашкільної освіти	54
Каменчук А. Р.	Формування м'яких навичок у здобувачів освіти через застосування тренінгових технологій	56
Кмець Д. І.	Теоретичні засади формування еколого-правової грамотності учнів початкової школи	58
Коваленко А. О., Бірюк Л. Я.	Вокальна діяльність як платформа для формування soft skills у молодших школярів	60
Колосова Г. С.	Особливості соціально – педагогічної роботи з обдарованими дітьми	62
Космінська К. С., Дубовик О. М.	Використання інтерактивних технологій для формування комунікативних навичок у здобувачів освіти	64
Костель В. М.	Методологічні підходи формування гнучких умінь бакалаврів з торгівлі	66

Костікова О. В.	Soft skills як засіб формування підприємливості здобувачів початкової освіти на уроках технологічної освітньої галузі	68
Кошевий В. В.	Методичні основи формування soft skills у здобувачів освіти з теми: «стресостійкість і адаптивність як важливі навички сучасного фахівця»	69
Красовська О. О.	Креативні педагогічні технології розвитку емоційного інтелекту учнів початкових класів	71
Курок О. О.	Формування soft skills майбутніх фахівців економічної сфери як запорука успішної професійної діяльності	74
Кухарчук І. О.	Проблема формування soft skills у здобувачів освіти на заняттях з української мови (за професійним спрямуванням)	75
Лісневський А. П.	Роль медіаграмотності як складової soft skills у початковій освіті	78
Луценко М. М.	Розвиток творчого мислення молодших школярів на уроках технологічної освітньої галузі за допомогою цифрових інструментів і технологій	79
Мешкова О. С.	Розвиток гнучких умінь (soft skills) здобувачів освіти початкової школи в умовах дистанційного навчання	81
Мищенко О. М., Парфьонов А. А.	Проектні технології як засіб формування soft skills на уроках технологій	83
Мішура О. В., Пашенко Д. І.	Дослідницька діяльність як засіб формування soft skills у старшокласників	85
Мищенко Д. О.	Формування навичок самостійного навчання та самоорганізації за допомогою технологій дистанційної освіти	87
Момот А. С., Пішун С. Г.	Формування soft skills молодших школярів засобами інтерактивних технологій	89
Неграш О.	Креативність та її розвиток у системі освіти	92
Непомняща Г. І.	Підготовка майбутніх учителів до формування soft skills у здобувачів початкової освіти	93
Нестеренко Н. Т.	The importance of soft skills in the digital age: challenges for education	95
Ніженець Є. В.	Соціальна активність студентів закладів вищої освіти як наукова проблема	96
Новак Ю.А.	Інноваційні технології у процесі формування наскрізних умінь у здобувачів початкової освіти	98
Остапівська І. І.	Взаємозв'язок soft skills та креативної математичної діяльності вчителів початкових класів	100
Павленко Ю. В.	Міжпредметна інтеграція для формування наскрізних умінь: досвід та виклик	102
Пальгуй І. В.	Психологічна компетентність як основа для розвитку гнучких навичок у вчителів	104
Петренко М. В.	Шляхи формування гнучких умінь у здобувачів вищої освіти під час вивчення економічних дисциплін	106
Півовар С. П., Тихонова А. П.	Роль емоційного інтелекту у формуванні стійкості до стресу в молодших школярів під час дистанційного навчання	108
Пішун С. Г.	Розвиток емоційного інтелекту на уроках музичного мистецтва в початковій школі	111
Поляков М. А., Самойленко Б. С.	Гнучкі вміння як необхідні навички старшокласників в XXI столітті	114
Пономаренко К. І.	Історико-педагогічний аналіз розвитку поняття інноваційної сприйнятливості педагогів закладу загальної середньої освіти	116
Проскура С. А.	Інтеграція soft skills у технологічну та мистецьку освітні галузі в початковій школі	117
Пшенична М. В.	Інтеграція професійного англomовного вокабуляру в освітній процес майбутніх фінансистів	120
Перетятко Ю. М.	Формування м'яких навичок у здобувачів вищої освіти	122
Карапузова Н. Д.	Формування soft skills молодших школярів засобом настільних логіко-розвивальних ігор у процесі навчання математики	125

Рева С. В., Гаруст Д. О. Савуляк В. О. Сагайдак Д. П.	Економічні ігри як засіб формування soft skills у старшокласників Складові емоційного інтелекту як гнучкі уміння Формування цифрової грамотності вчителів технологій із застосуванням сучасних програмних середовищ	127 129 130
Сердюк В. О.	Технологія формування наскрізних умінь засобами арт-терапії у початкових класах	133
Скрипка С. С.	Duolingo abc як інноваційний застосунок для навчання дітей раннього шкільного віку	135
Солод І. С., Бірюк Л. Я	Формування здоров'язбережувальної компетентності учнів початкових класів в умовах воєнного стану в позанавчальній діяльності	138
Сорока О. О.	Формування критичного мислення у процесі формування екологічної компетентності майбутніх учителів технологій	140
Струтінська Д. С.	Особливості організації соціального захисту внутрішньо переміщених осіб	142
Токарева О. М. Толкачов Д. В.	Технології формування наскрізних умінь у здобувачів освіти Штучний інтелект та гейміфікація: нові можливості для розвитку soft skills учнів	144 146
Толкачова П. Є.	Steam-освіта як інструмент розвитку критичного мислення у початковій школі	148
Тюльпа Т. М.	Особливості організації освітнього процесу для дітей з особливими потребами в умовах інклюзивного навчання	150
Тюріна В. О., Данченко І. О.	Гнучкі уміння (soft skills) як професійно значущі уміння майбутніх офіцерів сектору безпеки й оборони України	153
Федоренко А. А., Тихонова А. П.	Методичні аспекти формування наскрізних умінь у молодших школярів в умовах позашкільних навчальних закладів	155
Філоненко О. С.	До питання формування soft skills у молодших школярів	157
Фітисова І.	Мультимедійні технології як засіб розвитку soft skills у здобувачів початкової освіти	158
Цветков А. О., Скрипка Д. О.	Формування гнучких умінь старшокласників в умовах дистанційної освіти	161
Шаповалова В. А.	Комунікативна компетентність як складник формування гнучких умінь молодших школярів: лінгводидактичний аспект	163
Шевель Б. О.	Розвиток гнучких умінь у майбутніх учителів технологій у процесі вивчення економічних дисциплін	165
Шершньов Є. А.	Підвищення інтересу дошкільників до математики за допомогою народних жартівливих задач	167
Шило В. М.	Технології формування наскрізних умінь у здобувачів освіти на уроках географії	169
Тюльпа Т. М., Щербань С. І.	Соціально-культурна діяльність як напрям професійної роботи соціального педагога	172
Ягольник Ю.В.	Значення творчості в контексті підготовки майбутнього вчителя	174
Guo Yiqing	The principles of a social approach as a basis for developing soft skills	176
Задорожняк В. А., Чернеля І. М.	Critical thinking as an integral component of soft skills in the system of modern education of the XXI century	177

РОЛЬ МЕРЕЖЕВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ФОРМУВАННІ SOFT SKILLS У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Антипенко Ірина Андріївна,
здобувач другого (магістерського) рівня
вищої освіти I курсу
ННІ педагогіки і психології
Глухівського НПУ ім. О. Довженка
Пішун Сергій Григорович,
канд. пед. наук, доц. кафедри
педагогіки і психології початкової освіти
ННІ педагогіки і психології
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Науковий керівник – **Пішун Сергій Григорович,**
канд. пед. наук, доц. Глухівського НПУ ім. О. Довженка

***Ключові слова:** soft skills, молодші школярі, мережеві технології, інтерактивне навчання, комунікативні навички, критичне мислення, командна робота, проєктна діяльність.*

Постановка проблеми. У сучасному світі, де технологічний прогрес та глобалізація змінюють вимоги до освіти, формування soft skills стає одним із ключових завдань педагогіки. М'які навички, такі як комунікація, креативність, критичне мислення та здатність до співпраці, є необхідними для успішної адаптації особистості до швидких змін суспільства. Згідно з Державним стандартом початкової освіти, основним завданням сучасної школи є всебічний розвиток дитини, яка здатна ефективно взаємодіяти з навколишнім світом та використовувати знання на практиці [3].

Саме тому значний акцент робиться на формування в молодого покоління здатності до роботи в команді, вміння комунікувати, знаходити спільну мову з людьми різних вікових категорій та індивідуальних можливостей, розвиток креативності та критичного мислення, вміння раціонально та продуктивно використовувати свій робочий час. У науковій спільноті зазначені якості називають поняттям «м'які навички» (soft skills). Формувати soft skills у дітей варто починати ще з молодшого шкільного віку, адже це сенситивний період розвитку особистості [4, с. 26].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Сучасні дослідження підкреслюють важливість інтеграції мережевих технологій у навчальний процес для формування soft skills у молодших школярів. Зокрема, Рибалко О. В. зазначає, що використання інтерактивних платформ, зокрема Google Classroom та Kahoot, сприяє розвитку комунікативних навичок та критичного мислення [5, с. 89]. Биков В. Ю. акцентує увагу на ролі хмарних технологій у організації групових проєктів, що розвивають здатність до співпраці та самоорганізації [1, с. 58].

Крім того, дослідження Гуревича Р. С. показують, що ігрові методи навчання, реалізовані через мережеві технології, є ефективним засобом мотивації учнів та розвитку їхньої креативності. Таким чином, сучасна педагогічна наука підтверджує, що мережеві технології відіграють ключову роль у формуванні м'яких навичок у молодших школярів.

Мета публікації – обґрунтувати роль мережевих технологій у формуванні soft skills у молодших школярів та визначити методичні підходи до їх ефективного використання в освітньому процесі.

Виклад основного матеріалу. Мережеві технології стали невід'ємною частиною сучасної освіти, відкриваючи нові можливості для інтерактивного навчання. Вони

дозволяють створити умови для активної взаємодії учнів, розвитку їхніх комунікативних навичок, критичного мислення та здатності до співпраці.

Одним із найефективніших підходів є використання проєктної діяльності за допомогою хмарних сервісів, зокрема Google Docs або Migo. Такі платформи дозволяють учням працювати разом над створенням презентацій, віртуальних газет або інших творчих проєктів, що сприяє розвитку командних навичок та креативності.

Ігрові технології, реалізовані через платформи Kahoot або ClassDojo, також є важливим інструментом у формуванні soft skills. Вони допомагають залучити учнів до активного навчання, розвиваючи їхню здатність до швидкого прийняття рішень, аналізу інформації та ефективної комунікації. Крім того, організація інтерактивних занять із використанням Zoom чи Google Classroom дозволяє проводити віртуальні екскурсії, вебквести та групові обговорення, що сприяє розвитку критичного мислення та навичок публічного виступу [2, с. 106].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Використання мережевих технологій у формуванні soft skills у молодших школярів є перспективним напрямком сучасної освіти. Вони не лише сприяють розвитку ключових компетентностей, а й готують учнів до успішної адаптації у суспільстві майбутнього.

Подальші дослідження можуть бути спрямовані на розробку інноваційних методик, які поєднують традиційні педагогічні підходи з можливостями мережевих технологій, що дозволить максимально ефективно використовувати їх у навчальному процесі.

Список використаних джерел

1. Биков В. Ю. Хмаро орієнтовані технології у навчанні молодших школярів. Київ: Інститут модернізації змісту освіти, 2020.
2. Гуревич Р. С. Інтерактивні методи у навчанні молодших школярів. Харків: Основа, 2018.
3. Державний стандарт початкової освіти. Київ: МОН України, 2021.
4. Казьмірчук Н.С., Жовнич О.В., Стахова І.А. Театр природи як засіб формування soft skills в учнів початкових класів. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського*. Серія: Педагогіка і психологія. 2020. 61. С.23-30.
5. Рибалко О. В. Використання інформаційних технологій у початковій освіті. Львів: ЛНУ, 2019.

ІГРОВА ДІЯЛЬНІСТЬ У ФОРМУВАННІ НАСКРІЗНИХ УМІНЬ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Бадуненко Валентина Сергіївна,
здобувачка другого (магістерського) рівня
вищої освіти І курсу
ННІ Педагогіки і психології
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Науковий керівник – **Вашуленко Микола Самійлович,**
доктор пед. наук, проф. Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Ключові слова: дидактичні ігри, організація гри, етапи дидактичної гри, комунікативна компетентність, початкова мовна освіта, українська мова, здобувачі початкової освіти.

Постановка проблеми. Сучасна початкова мовна освіта спрямована на формування в учнів не лише базових знань, але й спільних для всіх ключових компетентностей умінь,

зокрема розвитку критичного мислення, творчих здібностей, уміння висловлювати власну думку усно і письмово, співпрацювати з іншими особами [5, с. 5]. Одним із ефективних засобів досягнення цих цілей є дидактичні ігри, які інтегрують елементи гри з навчальними завданнями [3, с. 21]. Попри їхню популярність, питання правильної організації таких ігор, їхньої структури та етапності проведення залишається актуальним у педагогічній практиці, адже саме від цього залежить їхній освітній ефект.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Ідеї використання ігрових методів у навчанні висвітлюються у працях відомих учених: значення гри як природного середовища для розвитку дитини (Сухомлинський В.); роль дидактичних ігор у розвитку пізнавальної активності молодших школярів, необхідність чіткого планування ігрових занять (Савченко О.); ігри як ключовий елемент інтерактивного навчання, їхній вплив на формування компетентностей учнів (Бібік Н., Пометун О. та ін.).

Мета публікації. Метою публікації є аналіз структури та етапів організації дидактичних ігор на уроках української мови в початковій школі з метою підвищення їхньої ефективності у процесі формування наскрізних умінь здобувачів початкової освіти.

Виклад основного матеріалу. Навчальні ігри – це явища, які є багатограними та досить складними. За тривалістю вони бувають різними (тривають кілька хвилин; використовуються на окремих етапах уроку або протягом всього уроку-гри). Ефективним, як показує дослідження, є застосування ігор на різних етапах уроку української мови, що сприяє мотивації навчання та залученню учнів до мовленнєвої діяльності.

Аналіз науково-методичної літератури дав можливість визначити, що будь-яка гра складається з трьох основних етапів:

- підготовчого (визначення мети, добір змісту, розробка сценарію, підготовка матеріалів, розподіл ролей, проведення інструктажу тощо);
- етапу проведення гри;
- підсумкового етапу, що включає аналіз та узагальнення результатів [4, с. 4].

Основними складниками структури дидактичної гри, як зазначають дослідники, є такі:

- дидактичне завдання, яке визначає освітню мету гри;
- ігрове завдання, що формулює умови виконання гри;
- ігрові дії (дії учасників для досягнення мети);
- правила гри, які регламентують хід гри та взаємодію учасників [2, с. 7].

Дидактичне завдання гри у процесі навчання української мови в початкових класах визначається як ключовий елемент навчального процесу, спрямований на досягнення освітніх цілей. Його формулює вчитель, виходячи з програмних вимог, вікових особливостей дітей та мети уроку.

Дидактичне завдання у грі реалізується через ігрові завдання, які організують навчальну діяльність учнів у формі активної, цікавої і доступної для них роботи, зокрема: залучення до дослідження і практичної діяльності, коментування та застосування початкових знань, розгадування лінгвістичних загадок тощо. Вирішення дидактичного завдання відбувається через виконання ігрових дій, а підсумки досягаються в кінці гри. Саме цей процес забезпечує результативність ігрової діяльності.

Ігрові завдання є формою реалізації дидактичних завдань і визначають зміст ігрових дій. У процесі гри дидактичне завдання подається у вигляді цікавого ігрового сюжету чи завдання, що стимулює учнів до виконання мовленнєвих дій, пов'язаних із засвоєнням матеріалу (наприклад, вправи на дослідження мовних одиниць і явищ, використання їх у процесі спілкування, засвоєння правил правопису чи розвиток діалогічного і монологічного мовлення).

Ігрові дії є основою дидактичної гри та спрямовані на вирішення як ігрового, так і дидактичного завдань. Вони можуть бути практичними (знаходження, порівняння, групування слів чи речень) або розумовими (аналіз, спостереження, згадування правил,

розв'язання логічних задач). У контексті навчання мови, це, наприклад, складання речень, добір синонімів чи антонімів, пошук помилок у текстах.

Правила гри відіграють важливу роль у вихованні учнів. Успішне засвоєння правил вимагає пояснення їх значення та мети. Вчитель має створити такі умови, щоб дотримання правил стало для дітей не лише обов'язком, а й бажанням. Наприклад, для молодших школярів можна додати елемент заохочення у вигляді символічних нагород за досягнення (смайлики, бали чи похвала).

Розвиток мовленнєвої діяльності через гру забезпечується тим, що дидактична гра сприяє активізації пізнавальної активності, розвитку комунікативних навичок та творчого мислення. Наприклад, у грі на складання слів із букв певного набору діти не лише закріплюють знання алфавіту, а й вчаться сприймати, аналізувати та оцінювати інформацію, використовувати різні засоби для вираження своїх думок, співпрацювати з однокласниками.

Щоб учні не нудьгували під час занять і щоб у заняттях брали участь усі, незалежно від рівня досягнень, вчителі мають творчо підходити до вибору навчальних ігор [1, с. 1]. Цікавими для дітей є створення «Хмари слів», «Асоціативного куща» відповідно до теми уроку. Участь у такій діяльності сприяє навчанню молодших школярів порівнювати, визначати основне у виучуваному мовному понятті, висловлювати власну думку, формуванню комунікативної компетентності, розвитку критичного мислення.

Проведення таких ігор, як підтверджує дослідження, слід здійснювати систематично і цілеспрямовано на кожному занятті, починаючи з елементарних ігрових ситуацій, поступово ускладнюючи та урізноманітнюючи їх у міру нагромадження в дітей знань, вироблення вмінь і навичок, засвоєння правил гри, розвитку пам'яті тощо.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Дидактичні ігри є дієвим інструментом розвитку пізнавального інтересу, мовленнєвих та творчих здібностей молодших школярів. Їх правильна організація та використання на уроках української мови дають можливість формувати в учнів початкових класів спільні для всіх компетентностей уміння. Перспективи подальших досліджень у цьому напрямі передбачаємо дослідження впливу ігор на формування ключових компетентностей, а також розроблення ігор із використанням інформаційно-комунікаційних технологій.

Список використаних джерел

1. Здрілюк І. М. Дидактичні ігри на уроках української мови: збірка. Освітній проект «На Урок» для вчителів. URL: <https://naurok.com.ua/zbirka-didaktichni-igri-na-urokah-ukrainsko-movi-37825.html> (дата звернення: 23.01.2025).
2. Дрижанова В. В. Використання дидактичних ігор на уроках в початковій школі: методична розробка. Освітній проект «На Урок» для вчителів. URL: https://naurok.com.ua/metodichna-rozrobka-vikoristannya-didaktichnih-igor-na-urokah-v-pochatkoviy-shkoli-300258.html?cf_chl_tk=JckVBvLGEa9KMxiPcSR1qM1GDYyiof6ixnUelwCs3A-1737630209-1.0.1.1-8B.KzruGXA8q_mxg4GL.dJBkINZO4DwMPjXjH.iTqI4 (дата звернення: 23.01.2025).
3. Концепція Нової української школи. Київ, 2018. 21 с.
4. Малига А. О. Сутність ігрових технологій навчання та їх роль в удосконаленні освітнього процесу. Освітній проект «На Урок» для вчителів. URL: <https://naurok.com.ua/sutnist-igrovih-tehnologiy-navchannya-ta-h-rol-v-udoskonalenni-osvitnogo-procesu-192934.html> (дата звернення: 23.01.2025).
5. Типові освітні програми для закл. загальної середньої освіти: 1–2 та 3–4 класи. Київ: Видавництво «Світоч», 2019. 336 с.

РОЛЬ УРОКІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА У ФОРМУВАННІ ГНУЧКИХ УМІНЬ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Барко Михайло Юрійович,
аспірант кафедри педагогіки і психології початкової освіти
ННІ педагогіки і психології
Глухівського НПУ ім. О. Довженка
Пішун Сергій Григорович
канд. пед. наук, доц. кафедри
педагогіки і психології початкової освіти

Науковий керівник – **Пішун Сергій Григорович,**
канд. пед. наук, доц. Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Ключові слова: культурна компетентність, soft skills, естетичне виховання, емоційний інтелект, комунікативні навички.

Постановка проблеми. Сучасне суспільство висуває до людини нові вимоги, серед яких важливе місце займає здатність до швидкої адаптації, ефективної комунікації, творчого вирішення завдань та співпраці в різноманітних командах. Усі ці навички об'єднуються під поняттям «гнучкі уміння» (soft skills), які стають не менш значущими, ніж академічні знання чи професійні вміння. Їх формування є одним із ключових завдань сучасної освіти, починаючи вже з початкових етапів навчання. У Національній доктрині розвитку освіти України в XXI столітті та Державному стандарті початкової освіти визначається, що одним із пріоритетних напрямків реформування основ національного виховання є забезпечення можливостей постійного духовного самовдосконалення та формування інтелектуального та культурного потенціалу особистості [2].

Особливе місце у розвитку soft skills у молодших школярів займає мистецтво, зокрема музика. Уроки музичного мистецтва мають унікальний потенціал впливу на емоційну, соціальну та творчу сферу дитини. Музичне мистецтво робить більше, ніж вдосконалення пам'яті, – воно допомагає формувати сам мозок [1, с. 10]. Музика, як універсальна мова, сприяє не лише розвитку естетичних уподобань, а й формуванню емоційного інтелекту, креативності, навичок комунікації та міжкультурної толерантності. Залучення дітей молодшого шкільного віку до естетичної діяльності, до основ великого мистецтва, що надає можливість формувати не тільки знання, а й естетичні смаки, ідеали, погляди [3, с. 198].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У сучасній педагогічній науці значна увага приділяється формуванню культурної компетентності молодших школярів засобами музичного мистецтва. У сучасних дослідженнях підкреслюється значущість уроків музичного мистецтва у формуванні гнучких умінь (soft skills) у молодших школярів. Зокрема, Іванченко Д. О. зазначає, що використання музично-дидактичних ігор сприяє розвитку творчих здібностей та креативного мислення учнів. Митлюк М. М. акцентує увагу на ролі музики та образотворчого мистецтва у розвитку креативного мислення, підкреслюючи їх вплив на формування уяви та здатності до нестандартного вирішення задач. Цалко зазначає, що використання різних видів музичної діяльності, таких як спів, гра на музичних інструментах та музично-ритмічні рухи, сприяє розвитку творчих здібностей учнів, формуючи їхню здатність до самовираження та емоційної стійкості. Зокрема, Коваль та Дворник акцентують увагу на методичних основах розвитку творчих здібностей учнів на уроках музики, підкреслюючи важливість інтеграції різних видів музичної діяльності для стимулювання креативності та комунікативних навичок. Таким чином, сучасні дослідження підтверджують, що уроки музичного мистецтва відіграють важливу роль у формуванні

гнучких умінь у молодших школярів, сприяючи розвитку їхніх творчих, комунікативних та когнітивних здібностей.

Мета публікації – визначити та обґрунтувати значення уроків музичного мистецтва у формуванні гнучких умінь (soft skills) у молодших школярів.

Виклад основного матеріалу. У сучасному світі гнучкі уміння (soft skills) розглядаються як фундаментальна основа успішної особистості. Це навички, що забезпечують ефективну взаємодію людини із соціумом, її здатність адаптуватися до швидких змін, співпрацювати, вирішувати проблеми та проявляти креативність. На відміну від жорстких умінь (hard skills), які стосуються професійних знань і технічних компетентностей, гнучкі уміння є універсальними й необхідними у будь-якій сфері діяльності.

Формування цих умінь є особливо важливим на етапі початкової освіти, коли закладаються основи емоційної, соціальної та когнітивної сфери дитини. Молодший шкільний вік (7–8 років) є сенситивним періодом для розвитку навичок комунікації, емпатії та творчого мислення. Саме у цей період діти активно досліджують світ, взаємодіють із ровесниками та дорослими, засвоюють нові моделі поведінки.

Музичне мистецтво є універсальним засобом емоційного, соціального та інтелектуального розвитку особистості. Музика вважається способом пізнання та передачі емоцій людини. «Практичні виховні заходи, спрямовані на захист системності явища та розвиток структурних компонентів у його взаємозв'язку, можуть успішно формувати естетичне ставлення молодших школярів до музичного мистецтва, інтерпретації творів мистецтва» [5, с. 158].

Інтеграція в освітній процес музичного мистецтва створює сприятливі умови для формування гнучких умінь у молодших школярів. Завдяки своїй природі, музика поєднує емоційний і когнітивний компоненти, сприяючи розвитку емоційного інтелекту, комунікативних навичок і креативності.

Творча природа музики створює безліч можливостей для розвитку креативності. На уроках музичного мистецтва молодші школярі можуть займатися імпровізацією, створювати власні мелодії, придумувати ритмічні композиції або експериментувати з тембром і динамікою звуків. Такі завдання розвивають уяву, здатність до нестандартного мислення та генерації нових ідей.

Таким чином, уроки музичного мистецтва виступають важливим засобом формування гнучких умінь у молодших школярів. Завдяки емоційному, комунікативному та творчому потенціалу музика допомагає гармонійно розвивати особистість, готуючи дитину до викликів сучасного світу

Гнучкі уміння (soft skills) є важливою складовою сучасної освіти, яка спрямована на формування гармонійно розвиненої особистості, здатної до ефективної соціальної взаємодії, творчого мислення та адаптації до змін. Особливого значення їх формування набуває у молодшому шкільному віці, коли закладаються основи емоційного інтелекту, комунікативних навичок і креативності. Музичне мистецтво, завдяки своїй емоційній природі та творчому потенціалу, виступає ефективним засобом формування soft skills у молодших школярів. Уроки музики сприяють розвитку емпатії та емоційного інтелекту через аналіз емоційного змісту музичних творів. Вони також є платформою для покращення комунікативних навичок через спільну музичну діяльність, як от хоровий спів чи ансамблева гра. Творчі завдання на уроках музики стимулюють креативність, здатність до генерування ідей та реалізації нестандартних рішень. Освітня система повинна скористатися величезним потенціалом мистецтва, естетичним потенціалом виховання в його світоглядному та ціннісному значенні, виявлення та обґрунтування шляхів і засобів вдосконалення мистецької педагогіки освіти в контексті формування естетичних компетентностей в учнів початкової школи, з'ясування педагогічних прийомів і засобів на уроках мистецької освітньої галузі у світлі вимог Нової української школи та європейського освітнього простору [4, с. 163].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Інтеграція музичного мистецтва у формування гнучких умінь молодших школярів є перспективним напрямом освітньої діяльності. Це дозволяє не лише збагачувати культурний та емоційний світ дітей, а й закладати основу для їхньої успішної соціальної й професійної реалізації в майбутньому.

До перспектив дослідження відносимо розроблення методики інтегрованих уроків, спрямованих на формування гнучких умінь у молодших школярів.

Список використаних джерел

1. Національна доктрина розвитку освіти (2002): Указ Президента України від 17.04.2002 р. № 347/2002. *Початкова освіта*. № 7. С. 10–12.

2. Бойченко М., Завгородні Д., Тарапата-Більченко Л., Рибалко П., Чистякова І. Вплив музичного мистецтва на формування пізнавальної компетентності молодших школярів *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2022. № 9-10 (123-124). С. 392–402.

3. Тодосієнко Н. Л., Мальов С. В. Професійна підготовка майбутніх вчителів початкових класів до формування міжпредметних естетичних компетентностей дітей молодшого віку. *Мистецька освіта XXI століття виклики сьогодення: М-ли VIII Міжнародної науково-практичної конференції, 27-28 квітня 2023 року* (форма проведення – дистанційна). 2022. Ужгород, С. 162–167.

4. Тодосієнко Н. Л., Коваль Т. В., Граб О. Д. Арт-педагогіка в контексті наступності дошкільної та початкової освіти: перспективи та творчий потенціал. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського*. Серія : Педагогіка і психологія. 2023. Вінниця. Вип. 76. С. 19–27.

5. Щолокова О. П., Мозгальова Н. Г., Барановська І. Г. Інтерпретація музичних творів – методичний аспект. *Науковий вісник Південноукраїнського національного університету імені К. Д. Ушинського*. 2019. Одеса. Вип. 3 (128). С. 151–158

УПРОВАДЖЕННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ОСВІТІ: РОЗВИТОК АДАПТИВНОСТІ ТА НАВИЧОК КОМАНДНОЇ РОБОТИ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Безкоровайний Іван Вікторович,
здобувач першого (бакалаврського) рівня
вищої освіти I курсу
ННІ Педагогіки і психології
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Науковий керівник – **Литвинов Андрій Сергійович,**
канд. пед. наук, доц. кафедри
теорії і методики початкової освіти
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Ключові слова: освіта, штучний інтелект, гейміфікація, критичне мислення, адаптивність, молодші школярі.

Постановка проблеми. У сучасному освітньому середовищі інтеграція штучного інтелекту (ШІ) стає все більш актуальною, особливо у контексті розвитку адаптивності та навичок командної роботи у молодших школярів. Традиційні методи навчання не завжди відповідають вимогам цифрової епохи, що створює потребу в інноваційних підходах до навчального процесу. Використання ШІ в освіті дозволяє створювати персоналізовані навчальні програми, які адаптуються до індивідуальних потреб кожного учня. Це сприяє розвитку адаптивності, оскільки діти вчаться швидко реагувати на змінні умови та

інформацію. Крім того, інтеграція ШІ може підтримувати розвиток soft skills у молодших школярів, таких як критичне мислення, креативність, навички командної роботи та емоційний інтелект, через інтерактивні завдання, адаптивні сценарії навчання [1].

Однак, упровадження ШІ в навчальний процес молодших школярів супроводжується певними викликами. Необхідно забезпечити баланс між використанням технологій та живим спілкуванням, щоб не допустити зниження процесу формування соціальних навичок навичок. Також важливо враховувати етичні аспекти використання ШІ та забезпечити безпеку даних учнів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Практичні аспекти використання штучного інтелекту в освіті активно досліджуються як вітчизняними, так і закордонними науковцями. Важливим етапом стало проведення Першої міжнародної конференції з ШІ та освіти у 2019 році в Пекіні, де був прийнятий Пекінський консенсус [3]. Українські науковці, зокрема А. Шевченко, О. Білокобильський, С. Толочко, Я. Рудніцький, А. Литвинов та інші, досліджують стратегії впровадження ШІ, питання академічної доброчесності, а також можливості його використання в умовах воєнного стану. Постійно організуються конференції, семінари й публікації для формування ключових компетентностей у здобувачів освіти.

Мета публікації – дослідити можливості та виклики використання штучного інтелекту в освітньому процесі молодших школярів; визначити, як ШІ сприяє розвитку адаптивності, командної роботи, критичного мислення та цифрової грамотності.

Виклад основного матеріалу. Використання ШІ не лише сприяє персоналізації навчання, але й відкриває нові можливості для розвитку ключових компетентностей у молодших школярів, зокрема сприяє розвитку навичок командної роботи. Існують інструменти, які допомагають організувати групові проєкти, розподіляти ролі та відстежувати внесок кожного учасника. Такі системи не лише полегшують координацію в команді, але й підвищують мотивацію учнів до спільної роботи [4].

Використання ШІ також може допомогти вчителям ефективніше керувати класом. Наприклад, системи з підтримкою ШІ можуть надавати педагогам дані про успішність учнів у реальному часі, що дозволяє швидко виявляти та вирішувати проблеми в навчанні. Це сприяє створенню більш адаптивного та індивідуалізованого навчального середовища.

Використання ШІ в освіті також відкриває можливості для розвитку нових форм навчання, таких як гейміфікація. Інтерактивні платформи з елементами гри можуть підвищити зацікавленість учнів та сприяти розвитку як адаптивності, так і навичок командної роботи. Штучний інтелект може сприяти розвитку критичного мислення у молодших школярів. Наприклад, системи, які аналізують відповіді учнів та надають зворотний зв'язок, можуть допомогти дітям краще розуміти свої помилки та вчитися на них. Це сприяє формуванню навичок саморефлексії та самокорекції [3].

Важливо також зазначити, що використання ШІ в навчанні може сприяти розвитку цифрової грамотності у дітей. Знайомство з технологіями з раннього віку допомагає учням краще розуміти принципи роботи сучасних систем та готує їх до майбутнього, де цифрові навички будуть ще більш затребуваними. Адаптивність, або здатність швидко пристосовуватися до змін, є критично важливою навичкою в сучасному світі. ШІ може підтримувати розвиток цієї якості, пропонуючи учням динамічні навчальні середовища, які змінюються відповідно до їхніх потреб та прогресу. Наприклад, адаптивні навчальні платформи аналізують успіхи та труднощі учня, коригуючи зміст і складність завдань у реальному часі. Це дозволяє кожному школяру рухатися власним темпом, що підвищує мотивацію та ефективність навчання.

Командна робота є ще однією важливою навичкою, яку необхідно розвивати з раннього віку. ШІ може сприяти цьому через створення інтерактивних платформ, де учні спільно вирішують завдання або працюють над проєктами. Такі платформи можуть відстежувати внесок кожного учасника, надавати зворотний зв'язок та пропонувати

рекомендації для покращення співпраці. Це не лише розвиває навички командної роботи, але й вчить дітей ефективно комунікувати та вирішувати конфлікти.

Існують конкретні приклади використання ШІ для розвитку цих навичок. Наприклад, платформа DeerAI дозволяє учням створювати зображення на основі текстових описів, стимулюючи творчість та співпрацю між учнями під час обговорення та реалізації ідей [1].

Важливо зазначити, що впровадження ШІ в навчальний процес вимагає підготовки усіх учасників освітнього процесу. Педагоги повинні бути обізнані з можливостями та обмеженнями технологій ШІ, а також володіти навичками їх ефективного використання. Учні ж мають навчитися активно взаємодіяти з такими системами, розуміючи їхню роль у навчанні та розвитку.

Однак важливо зазначити, що інтеграція ШІ в навчальний процес потребує обережного підходу. Необхідно забезпечити баланс між використанням технологій та традиційними методами навчання, щоб уникнути надмірної залежності від цифрових інструментів. Крім того, важливо враховувати етичні аспекти використання ШІ в освіті. Забезпечення конфіденційності даних учнів, запобігання упередженості алгоритмів та забезпечення прозорості процесів є ключовими питаннями, які потребують уваги [2].

Успішна інтеграція ШІ в освітній процес може значно підвищити якість навчання, сприяючи розвитку адаптивності та командної роботи у молодших школярів. Однак, це вимагає комплексного підходу, який включає підготовку педагогів, адаптацію навчальних програм та врахування етичних стандартів.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Інтеграція штучного інтелекту у навчальний процес початкової школи відкриває широкі можливості для розвитку адаптивності та навичок командної роботи у молодших школярів. Використання персоналізованих платформ з підтримкою ШІ сприяє підвищенню мотивації до навчання, розвитку критичного мислення та творчості, а також ефективній організації групової діяльності. Водночас важливо забезпечити баланс між цифровими технологіями та традиційними методами навчання, зважаючи на етичні аспекти та захист даних учнів.

Перспективи подальших досліджень можуть охоплювати вивчення впливу ШІ на формування соціально-емоційних навичок, розробку методик ефективної взаємодії педагогів із ШІ-технологіями, а також адаптацію освітніх платформ для умов дистанційного та змішаного навчання. Особливу увагу слід приділяти питанням підготовки вчителів до використання ШІ, а також розробці національних рекомендацій щодо його етичного впровадження в освітню практику.

Список використаних джерел

1. 11 технологій штучного інтелекту, які допоможуть зробити навчання ефективнішим. URL: <https://cutt.ly/ae6gO4SC> (дата звернення 29.01.2025).
2. Zilberman A. Як ШІ впливає на систему освіти. URL: <https://cutt.ly/Ze6gPfTP> (дата звернення 30.01.2025).
3. Литвинов А.С. Використання штучного інтелекту в освіті та наукових дослідженнях здобувачів вищої освіти. *Перспективи та інновації науки* (Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»). Київ, 2025. № 1(47). С. 651-663. [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2025-1\(47\)-651-663](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2025-1(47)-651-663)
4. Світобаченко О. О. Використання штучного інтелекту для підтримки групової роботи на уроках інформатики. URL: <https://cutt.ly/de6gPxBP> (дата звернення 30.01.2025).

ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЯ НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ГНУЧКИХ УМІНЬ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Бершадська Катерина Юріївна,
здобувач першого (бакалаврського) рівня
вищої освіти 2 курсу
ННІ Педагогіки і психології

Глухівського НПУ ім. О. Довженка
Пінчук Ірина Олександрівна,
д.п.н, проф. Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Науковий керівник – **Пінчук Ірина Олександрівна,**
д.п.н, проф. Глухівського НПУ ім. О. Довженка

***Ключові слова:** здобувачі початкової освіти, індивідуалізація навчання, гнучкі вміння*

Постановка проблеми. Індивідуалізація навчання англійської мови в початкових класах є одним із основних підходів, що забезпечує успішне формування мовних навичок у дітей. Цей підхід передбачає врахування рівня підготовки, темпів навчання, стилів сприйняття інформації, інтересів та індивідуальних здібностей учнів. Завдяки цьому кожна дитина отримує можливість навчатися в комфортних умовах, що сприяє її особистісному та освітньому розвитку.

Важливість індивідуалізованого навчання зумовлена тим, що всі діти різні: хтось швидше засвоює матеріал, а хтось потребує більше часу; одні учні краще сприймають інформацію через зорові образи, інші — через звуки або дії. Для досягнення ефективності навчання вчитель повинен ураховувати ці відмінності та підбирати методи навчання, що відповідають потребам кожного учня.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Детальне вивчення досліджуваної проблеми базувалося на ретельному аналізі наукових праць вітчизняних і зарубіжних дослідників, серед яких можна виділити Л. Гевлич, К. Коваль, І. Федулов, О. Воєділов, А. Тютюнник, В. Шипілов тощо, а також F. Ahmed, L. Capretz, C. Scaffidi, B. Schulz та інших.

Мета публікації: вивчити й описати шляхи й методи розвитку гнучких умінь здобувачів початкової освіти у процесі вивчення англійської мови.

Виклад основного матеріалу. Одним із ключових принципів індивідуалізації є врахування стилів навчання. Учні можуть бути візуалами, аудіалами або кінестетиками. Візуали краще сприймають інформацію за допомогою зображень, графіків та карток. Аудіали краще навчаються через звуки, аудіоісторії та пісні. Кінестетики засвоюють знання через рух та фізичну активність, тому для них ефективними є рухливі ігри та інтерактивні завдання.

Іншим важливим принципом є диференціація навчання за рівнем підготовки. Для здобувачів початкової освіти із різним рівнем знань розробляються завдання різної складності. Одним учням пропонуються прості вправи на запам'ятовування слів та вибір правильної відповіді, а інші учні здатні виконати творчі завдання, наприклад, створення речень чи діалогів. Не менш важливим є врахування індивідуального темпу навчання. Тому учням, які швидше опановують матеріал, можна пропонувати додаткові завдання, творчі проекти або логічні задачі. Для тих, кому потрібно більше часу на навчання, вчитель може організувати повторне пояснення матеріалу або запропонувати додаткові вправи для закріплення знань.

Окремо слід виділити персоналізацію завдань, коли вправи адаптуються до інтересів та уподобань учнів. Використання у завданнях імен дітей, їхніх улюблених героїв,

улюблених ігор та хобі підвищує мотивацію та інтерес до навчання. Завдяки персоналізації навчальний процес стає більш цікавим та захопливим для учнів.

Для реалізації індивідуалізованого підходу у початковій школі використовуються різні методи та технології. Одним із найефективніших підходів є групова робота. Учні об'єднуються в групи за рівнем знань або інтересами та виконують спільні завдання. Така робота дозволяє кожному учаснику отримати підтримку від однокласників та обмінятися знаннями. Проектна діяльність також сприяє розвитку індивідуальних навичок учнів. Вона дозволяє кожному учаснику проявити свої творчі здібності, оскільки кожен учень може виконувати індивідуальну частину проекту відповідно до своїх інтересів та можливостей. Ігрові технології допомагають підвищити мотивацію учнів до навчання. Використання дидактичних ігор, квестів, вікторин та інтерактивних завдань робить навчальний процес захопливим і цікавим. Такі завдання активізують мислення, розвивають креативність та спонукають до пошуку правильних відповідей. Важливим інструментом індивідуалізації є сучасні інноваційні технології. Використання освітніх платформ (наприклад, Google Classroom), інтерактивних вправ (LearningApps, Kahoot), онлайн-застосунків (Duolingo, Quizlet) та цифрових підручників дозволяє кожному учню навчатися у власному темпі. Учні можуть виконувати завдання самостійно, отримувати миттєвий зворотний зв'язок і контролювати свій прогрес.

Учитель відіграє ключову роль у впровадженні індивідуалізованого підходу до навчання англійської мови. Саме від його професіоналізму та вміння організувати освітній процес залежить ефективність засвоєння знань учнями. Основними функціями вчителя є діагностика, планування, моніторинг, забезпечення мотивації та застосування інноваційних технологій.

Діагностика передбачає аналіз рівня знань та навчальних потреб учнів, визначення їхніх сильних і слабких сторін. На основі цього аналізу вчитель буде подальшу індивідуальну освітню траєкторію для кожного учня.

Планування полягає у створенні індивідуальних навчальних маршрутів і підборі завдань відповідно до можливостей та потреб учнів. Для учнів з різними рівнями підготовки використовуються завдання різної складності: прості вправи для тих, хто потребує більше часу на засвоєння матеріалу, і творчі завдання для сильніших учнів.

Моніторинг включає постійне спостереження за прогресом учнів, оцінювання їхніх досягнень та коригування навчального процесу за необхідності. Вчитель аналізує результати роботи учнів, виявляє проблеми та вчасно вносить необхідні зміни у навчальний план.

Забезпечення мотивації є ще одним важливим аспектом роботи вчителя. Використання цікавих прийомів, індивідуальний підхід та створення позитивної атмосфери на уроці сприяють зацікавленню учнів у навчанні. Завдяки персоналізації завдань, коли в матеріалі використовуються імена учнів або їхні улюблені персонажі, школярі відчують більшу залученість у навчальний процес.

Окрім цього, учитель активно застосовує інноваційні технології. Використання інтерактивних платформ, таких як Google Classroom, LearningApps, Kahoot та Quizlet, дозволяє забезпечити індивідуальний підхід до навчання. Ці інструменти сприяють організації дистанційного навчання, забезпечують миттєвий зворотний зв'язок і надають можливість учням навчатися у власному темпі.

Результати впровадження індивідуалізованого підходу є очевидними та позитивними. Перш за все, зростає мотивація учнів. Інтерес до навчання збільшується завдяки адаптованим завданням, які враховують інтереси та індивідуальні особливості дітей. Учні стають більш зацікавленими у навчальному процесі, адже завдання є для них цікавими та доступними. Крім того, підвищується рівень самостійності школярів. Вони вчать брати відповідальність за власне навчання, контролювати його процес та приймати рішення щодо виконання завдань. Учні розвивають навички самоорганізації та самоконтролю, що є важливим для подальшого навчання у старших класах.

Завдяки індивідуалізованому підходу спостерігається покращення академічних результатів. Диференційовані завдання дозволяють учням краще засвоювати матеріал, а вчасне коригування навчальної траєкторії допомагає уникати прогалин у знаннях. Сильніші учні можуть отримувати завдання підвищеної складності, що сприяє їхньому інтелектуальному розвитку, тоді як слабші учні поступово засвоюють матеріал у власному темпі. Також зменшується рівень тривожності учнів. Оскільки кожен учень працює у власному темпі та отримує підтримку від учителя, знижується відчуття страху перед помилками та оцінюванням. Позитивна атмосфера на уроці сприяє тому, що учні почувуються впевненими у своїх можливостях, охоче висловлюють свої думки та не бояться робити помилки.

Висновки. Отже, роль учителя у впровадженні індивідуалізованого підходу є надзвичайно важливою. Завдяки професійному підходу педагога відбувається ефективна організація навчального процесу, що позитивно впливає на навчальні результати учнів. Індивідуалізоване навчання сприяє розвитку у школярів мотивації, самостійності та впевненості у своїх силах, що є запорукою їхнього успішного навчання та подальшого розвитку.

Список використаних джерел

1. Bloom, B. S. (1984). The 2 Sigma Problem: The Search for Methods of Group Instruction as Effective as One-to-One Tutoring. *Educational Researcher*, 13, 4-16. <http://dx.doi.org/10.3102/0013189X013006004>
2. Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2000). Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being. *American Psychologist*, 55, 68-78. <http://dx.doi.org/10.1037/0003-066X.55.1.68>
3. Кміть О.В. Методика навчання англійської мови у початковій школі: конспект лекцій для студентів спеціальності 013 Початкова освіта, спеціалізації Іноземна мова (англійська), освітній ступінь-магістр. Чернівці: ЧНПУ, 2017. 117с.
4. Коберник Г.І. Індивідуалізація й диференціація навчання в початкових класах: теорія та методика: монографія. К., 2002. 231 с.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ КОМПЛЕКСНОГО СУПРОВОДУ РОДИН ІЗ УЧНЯМИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

Біла Олена Олександрівна,
доктор педагогічних наук, професор
кафедри дошкільної та початкової освіти
Ізмаїльського ДГУ,
Каші Альона Миколаївна,
асистент вихователя дошкільного
структурного підрозділу «Буратіно»
Рівненського ліцею Бессарабської
селищної ради Одеської області

Ключові слова: комплексний супровід, родина з вихованцями дошкільного та молодшого шкільного віку, учні з особливими освітніми потребами.

Постановка проблеми. Враховуючи неоднозначність позицій більшості сучасних науковців щодо тлумачення феномену психолого-педагогічного супроводу сімей з одного боку та вимоги сьогодення щодо здійснення даного аспекту професійної діяльності фахівців соціономічної сфери з родинами із вихованцями дошкільного та молодшого шкільного віку, актуальною постала проблема дослідження феномену «комплексного супроводу родин з учнями із особливостями» в умовах закладів дошкільної та початкової освіти.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У сучасних наукових дослідженнях О.О. Білої, О.Г. Лещенко, А.Г. Обухівської, Н.О. Сайко поняття «супровід» інтерпретується як складний процес продуктивної взаємодії особи, яка супроводжує, й особи, що супроводжується, результатом якого виступає продуктивне рішення та дії, що ведуть до прогресу в розвитку супроводжуваних осіб [2; 4; 5].

Водночас, часто-густо поняття «супровід» ототожнюється вченими із класичними феноменами «допомога», «підтримка» або «забезпечення». Такий підхід не повною мірою віддзеркалює сутність дефініції, що вивчається. Бо йдеться не про будь-які форми допомоги або підтримки, а про застосування саме таких, в основі яких відбувається максимальне збереження свободи та відповідальності клієнта за вибір варіанту рішення актуальної для нього проблеми.

Таких клієнтів (осіб) ще називають суб'єктами розвитку. Йдеться про окремих людей, які налаштовані на розвиток і саморозвиток в умовах розвивальної системи. За цих обставин суб'єкт, якому надається комплексний супровід, покликаний прийняти оптимальне рішення щодо успішного виходу із ситуацій життєвого вибору. Ситуації життєвого вибору характеризують широкий спектр проблемних ситуацій, у процесі розв'язання яких суб'єкт визначає для себе шлях прогресивного або регресивного розвитку.

Мета публікації: з'ясувати теоретичні засади реалізації комплексного супроводу родин із вихованцями дошкільного та молодшого шкільного віку з урахуванням їхніх особливих освітніх потреб.

Виклад основного матеріалу. Комплексний супровід різноманітних цільових груп людей є об'єктом дослідження у соціально-педагогічній сфері. При цьому, як підкреслюють учені, комплексний супровід переважно спрямовується на здійснення системи заходів щодо підтримки умов, достатніх для забезпечення життєдіяльності соціально незахищених верств населення з метою превенції та подолання життєвих труднощів, збереження, підвищення їхнього соціального статусу [1; 2; 3].

Комплексний супровід родин з вихованцями із особливими потребами зорієтований на здійснення системи соціальних і психолого-педагогічних заходів щодо підтримки умов, достатніх для забезпечення життєдіяльності сім'ї «групи ризику» з метою оптимального подолання життєвих труднощів, збереження, зміцнення та підвищення її соціально-педагогічного ресурсу. При цьому особи, які супроводжують такі родини (соціальні працівники, педагоги, вихователі, вчителі та ін.) здійснюють певні аспекти діяльності: інспектування сім'ї; соціальна опіка сім'ї; навчання життєвим сімейним умінням; консультування сім'ї тощо. Такі аспекти професійної діяльності базуються на таких загальних принципах супроводу сім'ї, як: рекомендаційний (необов'язковий для виконання) характер супроводу; «на боці дитини» (за назвою монографії Франсуази Дольто (1985)); безперервність супроводу; мультидисциплінарність супроводу; автономність супроводу.

Слід підкреслити, що у дослідженнях сучасні вчені акцентують особливу увагу на таких напрямках комплексного супроводу родин із неповнолітніми вихованцями:

1. Сприяння соціальній адаптації дитини до сімейних і шкільних умов життєдіяльності; активне введення учня у різноманітний світ людських стосунків; формування у вихованців відкритого ставлення до світу людей.

2. Забезпечення гармонійних умов для сприяння динамічного розвитку сфери самоусвідомлення суб'єктів, що дозволяє як дитині, так і батькам змінювати стале уявлення «про себе», або ставлення «до себе» у процесі активної життєдіяльності; підготовка до свідомого сприймання життєво важливої соціальної інформації; формування та зміцнення у дітей і дорослих вмій і навичок соціальної поведінки.

3. Формування у вихованців адекватного уявлення про еталони життєвої позиції; зміцнення суб'єктивної життєвої позиції дитини; надання комплексної допомоги у самореалізації дітей і їхніх батьків в умовах сімейного простору.

Методи супроводу сучасної сім'ї є достатньо різноманітними. Як правило, фахівці соціономічної сфери застосовують у роботі з батьками вихованців із особливими освітніми потребами метод опитування, спостереження, перенавчання, переконання, заохочення, самоаналіз, сімейну терапію, побутове обслуговування, фасилітацію, інгібіцію, нормування, контроль, показ перспективи, регламентування, сповідальний метод тощо.

За кількістю учасників у процесі комплексного супроводу розрізняють індивідуальний і системний супровід. Індивідуальний супровід відбувається шляхом надання гарантованої соціальної та психолого-педагогічної допомоги та підтримки саме тим членам сім'ї, які її безпосередньо потрубують. Системний супровід здійснюється в умовах спеціально уповноважених для цього установах, центрах, службах і організаціях. Він відбувається у декількох напрямках: участь всіх суб'єктів професійного середовища у розробці та реалізації комплексних програм розвитку освітніх систем із урахуванням створення більш благоприємних шкільних і сімейних умов для розвитку дітей; проєктування нових типів освітніх, соціальних закладів для осіб, яким надається комплексний супровід (притулок, соціальний готель, сімейна школа для батьків тощо); створення корекційно-профілактичних програм, спрямованих на попередження або подолання проблем, що є характерними для багатьох сімей з вихованцями із особливостями у розвитку (наприклад, такими програмами можуть бути «Особливі дошкільники в дитячих установах», «Молодші школярі із особливими потребами в сучасному освітньому просторі», «Підлітки із особливими освітніми потребами в школі та дома»).

З метою визначення етапів комплексного супроводу родини із дітьми з особливими потребами конкретизуємо її характеристику. Сім'я, у якій виховується особлива дитина, дуже гостро відчуває низку соціальних, психолого-педагогічних і матеріальних проблем. Це, у свою чергу, ще більше ускладнюється погіршенням фону психологічної атмосфери. Йдеться про виникнення психічних розладів у батьків у зв'язку з самим фактом народження немовляти з інвалідністю. Часто-густо у них закріплюється настанова, що дитина «не така, як усі», а тому вона уде гірше впорається з будь-якими ситуаціями у майбутньому. Або навпаки, батьки проявляють до дитини більш прискріплене ставлення (гіперопіку), що, своєю чергою, формує у неї залежну поведінку.

З огляду на зазначену характеристику родини, до основних напрямків її комплексного супроводу слід віднести: здійснення психолого-педагогічної роботи з батьками учнів із особливостями; формування соціалізувальних умінь і навичок у вихованців (наприклад, отримання та зміцнення у них необхідних умінь і навичок із самообслуговування, трудового самозабезпечення); особистісно-професійний розвиток педагогів, які працюють з родинами.

Кластер основних методів і форм комплексного супроводу сімей поєднує такі: регулярний патронаж; психолого-педагогічне консультування; психологічний тренінг; комплексна робота з батьківськими групами із тотожними проблемами; надання посередницької допомоги та послуг.

Висновки та перспективи подальших досліджень. На всіх етапах комплексного супроводу сімей із вихованцями з особливими потребами команді фахівців соціономічної сфери слід урахувувати їхні специфічні особливості, добирати дієві організаційні форми та поширювати кластери методів супроводу.

Перспективний напрям нашого подальшого дослідження вбачаємо у створенні моделі педагогічної взаємодії персоналу закладу початкової освіти з батьками молодших школярів із особливими потребами.

Список використаних джерел

1. Бадер С. О. Соціально-педагогічний супровід соціалізації молодшого школяра: змістовний аспект. *Науковий вісник Ужгородського університету*, 2016. Вип. 1 (38). С. 23–26.

2. Біла О.О. Соціальна робота в Україні. Інтегрований курс соціально-педагогічної теорії і практики: навч. посіб. ПДПУ за ред. І.М. Богданової. Одеса: Пальміра, 2005. С.418–511.

3. Консультативно-діагностичний супровід дітей з особливими освітніми потребами в діяльності психолого-медико-педагогічних консультацій: посіб. / Жук Т. В., Ілляшенко Т. Д., Луценко І. В. та ін.; за ред. А. Г. Обухівської. Київ: УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2016. 247 с.

4. Психологічний супровід інклюзивної освіти: метод. рек. / авт. кол. за заг. ред. А. Г. Обухівська. Київ: УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2017. 92 с.

5. Сайко Н. О. Соціально-педагогічний супровід дітей з особливими потребами в закладах позашкільної освіти. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*, 2022. Серія «Психологія». Вип. 5. С. 23-27.

ФОРМУВАННЯ SOFT SKILLS НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ

Білоусова Надія Валентинівна,
кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри педагогіки, початкової освіти,
психології та менеджменту,
здобувачка другого (магістерського)
рівня вищої освіти спеціальності
014 Середня освіта. Математика
НДУ імені Миколи Гоголя;
Бугаєць Наталія Олександрівна,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри інформаційних технологій,
фізико-математичних та економічних наук
НДУ імені Миколи Гоголя

Ключові слова: *види soft skills, математика, методи розвитку soft skills.*

Постановка проблеми. У сучасному світі освіта вже не обмежується лише передачею знань і формуванням академічних навичок. Все більшої ваги набуває розвиток м'яких навичок (soft skills), які допомагають особистості адаптуватися до змін, працювати в команді, критично мислити та знаходити нестандартні рішення. Уроки математики є чудовим середовищем для формування цих навичок.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. М'які навички є об'єктом досліджень багатьох вчених різних країн світу: М. Картер, Б. Моце, Е. Харріс і К. Леонард, Г. Сміт та І. Джонсон, О. Жукова, Л. Сергеева, Н. Муранова, В. Купрієвич, І. Шевченко, О. Шелевер, В. Маркова тощо.

Мета публікації: дослідити та окреслити перелік основних soft skills та запропонувати методи розвитку soft skills, які можна формувати на уроках математики в ЗЗСО.

Виклад основного матеріалу. Оксана Жукова у дослідженні виділила види навичок, потрібні сучасним здобувачам освіти, зокрема: «найбільш пріоритетними для школярів м'якими навичками, які вони застосовують у процесі життєдіяльності, стали комунікація, логічне мислення та тайм-менеджмент. Серед найбільш затребуваних м'яких навичок під час проведення уроків з вивчення математики респонденти зробили акцент на логічному мисленні, тайм-менеджменті, емоційному інтелекті. До числа найбільш вагомих м'яких навичок, що є необхідними для здійснення позаурочної діяльності, здобувачами середньої

освіти було віднесено комунікацію, навички роботи у команді, креативне мислення, лідерство, емоційний інтелект» [1].

Основними видами soft skills, які можна розвивати на уроках математики, на нашу думку, є:

1. *Критичне мислення та вміння розв'язувати проблеми*, які формуються під час аналізу математичних задач, пошуку ефективних шляхів їх розв'язання та оцінюванні правильності отриманих відповідей та під час знаходження альтернативних підходів.

2. *Командна робота*, яка передбачає роботу в групах над спільними проектами та задачами; спільне обговорення розв'язків та взаємонавчання.

3. *Комунікативні навички*, що проявляються в умінні пояснити власні математичні міркування іншим; умінні формулювати запитання і аргументувати відповіді.

4. *Творче мислення*, яке виявляється в пошуку нестандартних рішень та застосуванні математичних знань у реальних ситуаціях та під час використання різних підходів до розв'язання задач.

5. *Управління часом і самостійність* (тайм-менеджмент) є важливими при виконанні завдань у визначений термін і планування власного процесу навчання.

На думку Шевченко І. А., Шелевер О. В., Маркова В. В. удосконаленню особистих якостей та розвитку soft skills сприятимуть «інтерактивне навчання (використання активних методів навчання: дискусії, дебати, рольові ігри, групові проекти); набуття практичного досвіду (організація стажувань, практик, волонтерських програм); менторство та наставництво; розвиток емоційного інтелекту (програми, спрямовані на розвиток емоційного інтелекту, такі як тренінги з управління емоціями, конфліктами та стресом); підтримка інновацій та творчості (заохочення здобувачів до участі в інноваційних проектах, стартапах і наукових дослідженнях); культурний та особистісний розвиток (організація культурних заходів, семінарів з особистісного розвитку та програм обміну з іншими країнами)» [3, с. 272].

Ефективними методами розвитку soft skills на уроках математики вважаємо такі:

- *проектна діяльність* - створення математичних проектів, що передбачають роботу в групах, аналіз даних та презентацію результатів;

- *дискусії та дебати* - обговорення різних способів розв'язання задач, пояснення власних ідей.

- *гейміфікація* - математичні ігри, змагання та квести, що стимулюють логічне мислення та взаємодію між учнями.

- *рефлексія* – обговорення про те, що допомогло виконати завдання, які труднощі виникли та як їх подолати.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Розвиток soft skills на уроках математики сприяє не лише успішному засвоєнню предмету, а й формуванню особистості, здатної критично мислити, комунікувати та працювати в команді. Використання інтерактивних методів навчання дозволяє зробити математику не лише корисною, а й цікавою дисципліною, яка готує учнів до реальних життєвих викликів. Перспективами подальших досліджень вважаємо розроблення завдань для уроків математики, що сприятимуть розвитку soft skills у здобувачів освіти.

Список використаних джерел

1. Жукова Оксана. Розвиток soft skills в учнів загальноосвітніх шкіл у процесі позакласної роботи через вирішення математичних задач у форматі гри. December 2020. *The Scientific Notes of the Pedagogical Department*. 1(47):21-32.

2. Сергеева Лариса, Муранова Наталія, Купрієвич Вікторія. Розвиток м'яких навичок майбутніх фахівців у проектній діяльності: міжнародний досвід. *Професійна педагогіка*. № 1(26). 2023, С.103-109.

З. Шевченко І.А., Шелевер О.В., Маркова В.В. Розвиток soft skills у здобувачів освіти як запорука успішної професійної діяльності. *Інноваційна педагогіка*. Випуск 72. 2024, С. 269-272.

ТАЙМ-МЕНЕДЖМЕНТ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Бірюк Людмила Яківна,
доктор педагогічних наук, професор
Глухівського національного
педагогічного університету
імені Олександра Довженка

Ключові слова: майбутній учитель початкової освіти, тайм-менеджмент, самоорганізаційна компетентність, принципи тайм-менеджменту.

Постановка проблеми. Сучасне соціальне замовлення, визначене документами державного значення, активізує проблему підвищення якості освіти, що й визначає характер підготовки майбутніх вчителів, передовсім за рахунок кардинальних змін у системі професійної підготовки вищої освіти. Сьогодні ринок праці потребує конкурентоспроможних фахівців, здатних викладати кілька навчальних предметів, володіти багатьма мовами.

Динамічному, мобільному суспільству потрібний комунікативно компетентний викладач, здатний до швидкої психолого-педагогічної перебудови, нестандартних дій, творчого підходу до розв'язання назрілих професійних проблем, гнучкої адаптації до змін освітніх послуг. Відтак, особливого значення набуває професійна підготовка професійно компетентного педагога і зростає потреба у цілеспрямованому формуванні професійної компетентності, яка є інтегративною за своєю сутністю, а значить – надзвичайно важливою, професійно необхідною, ключовою.

Саме від сформованості умінь вчитися протягом всього життя, здатності самовдосконалюватися, умінь і досвіду планувати й реалізовувати своє професійне й соціальне життя прямо пропорційно залежать успіхи здобувачів освіти у їхньому саморозвитку й самореалізації. А це, в свою чергу, визначає якість суспільної й професійної діяльності дорослої людини, і назагал – якість життя в державі.

Аналіз останніх публікацій і досліджень. Проблема формування наскрізних умінь, до яких відноситься й самоменеджмент або самоорганізаційна компетентність в останні роки освітньої діяльності в нашій країні надзвичайно загострилася. Самоорганізованості й самонавчання потребували події, пов'язані з коронавірусною інфекцією, а також з трирічною війною у нашій країні.

Мета публікації: з'ясувати сутність терміну «тайм-менеджмент» та актуалізувати формування самоорганізаційної компетентності у здобувачів освіти.

Виклад основного матеріалу. Тайм-менеджмент сьогодні – це не просто модний вираз. Тема про необхідність його формування у сучасної людини активно обговорюється як професіоналами, так і пересічними громадянами. Життя все пришвидшує свій темпоритм, і щоб все встигати, бути освіченою, ерудованою і сучасною людиною в багатьох сферах життя, потрібно вміти самоорганізовуватися. Вважаємо, що на часі навчати цьому і здобувачів освіти. Не всі знають, що керувати часом – це наука.

Тайм-менеджмент - це розділ науки і практики, присвячений вивченню проблем і методів оптимізації часових затрат в різноманітних сферах діяльності, тобто це технологія, що дозволяє використовувати час людини відповідно до його цілей і цінностей.

Тайм-менеджмент – це ціла система організації часу, зокрема і власного. Ця технологія влаштує всіх, у кого є час, а особливо вона знадобиться тим, кого його не

вистачає. Тайм-менеджмент дозволяє навчитися не тільки накреслювати цілі, а й досягати їх, правильно й раціонально керувати робочим і особистим часом. На жаль, не всі при цьому досягають результатів, бо часто діють безсистемно. Для успішного використання часу кожному здобувачеві освіти необхідно спочатку виробити звичку планування часу, а також правильного його використання.

Для початку, пропонуємо уявити собі, що час – це не просто одиниця його виміру. Це товар, який ви можете обміняти на кошти, освіту, задоволення, здоров'я й інші ресурси. Для цього достатньо визначити, що є первинним на даний момент. Це вміє робити меншість з нас, в результаті неправильно використовується час, потім люди шкодують, що не досягли життєвого успіху.

Подібне відчуття знайоме людині з давніх часів. Тайм-менеджмент – далеко не єдина спроба навчитися правильно планувати власний час. Однією з перших цією проблемою зацікавилася людина, чий портрет зайняв достойне місце на століній купюрі – Бенджамін Франклін. Саме його система розподілу цілей і задач стала основою для розвитку сучасного тайм-менеджменту.

Методика формування саморганізаційної компетентності будується на принципах, поданих нижче.

1. Плануй, інакше спланують тебе. Керувати можна (і собою теж), тільки володіючи конкретним планом, баченням свого майбутнього.

2. Час – найцінніший ресурс. З огляду на те, що його не можна розтягти, накопичити, додати, тому єдиним правильним рішенням є розумна організація вашого часу.

3. Необхідно вміти відрізнити головне від другорядного. Тайм-менеджмент – це розподіл часу на жорстко регламентований (обов'язково потрібно зробити) і м'яко регламентований (бажано зробити, але якщо з'являться термінові справи, то можна відкласти).

Тільки методичне слідування заданому курсові та цілеспрямоване виконання низки задач може привести людину до накресленої цілі. Запам'ятайте ці принципи і намагайтеся їх використовувати в соціальній та у професійній діяльності. Але не потрібно вважати, що тайм-менеджмент передбачає жорстке планування. Філософія означеної технології в іншому: люди не можуть бути вільними в усьому, якщо людина хоче отримати свободу в чомусь одному, вона повинна обмежити себе в другому. Тайм-менеджмент дозволяє вивільнити час для того, на що б ви хотіли більш за все його витратити. Це інструмент постановки цілей і витрат часу на їхнє досягнення. Тайм-менеджмент – це вчення про виокремлення часу на найважливіше в житті, і чим раніше здобувач освіти усвідомить необхідність формування означеної якості, тим насиченішим й цікавішим буде кожен день.

Висновки й перспективи дослідження. Таким чином, хочемо зазначити, що розвиток наскрізних умінь, зокрема вміння керувати часом, – особиста справа кожної людини і тільки від свідомості людини залежить, якою мірою її особистісні якості допоможуть зробити успішну кар'єру в майбутньому та досягти життєвого успіху. А ми – педагоги – можемо та повинні всіляко сприяти розвитку soft skills здобувачів освіти, адже це обов'язково допоможе їм піднятися на високу сходинку професійної та соціальної акме.

Список використаної літератури

1. Андрющенко А.О. Що таке тайм-менеджмент: особистий тайм-менеджмент або як управляти своїм часом. 2019. Режим доступу: <http://blog.agrokebety.com/shcho-taketaym-menedzment>. (Дата звернення 07.02.2025).

2. Бойко А.М., Кравченко Л.М. Освітній менеджмент як засіб формування педагогічної культури. Культурологічний альманах кафедри культурології ПДПУ ім. В.Г. Короленка. Полтава, 2008. №1. 126 с.

3. Чепурний С. Тайм-менеджмент як механізм удосконалення професійної діяльності педагогів. Директор школи. 2017. №1,2. С.31-37.

РОЗВИТОК SOFT SKILLS МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ В НІЖИНСЬКОМУ ДЕРЖАВНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ ІМЕНІ МИКОЛИ ГОГОЛЯ

Бобро Артур Анатолійович,
кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри педагогіки, початкової освіти,
психології та менеджменту
Ніжинського державного університету
імені Миколи Гоголя

Ключові слова: soft skills, м'які навички, майбутні вчителі початкових класів, освітній процес, заклад вищої освіти.

Постановка проблеми. Останніми роками світова освітня система активно створює умови для розвитку ключових компетентностей майбутніх спеціалістів, зокрема вчителів початкових класів. Ці компетентності включають здатність генерувати нові ідеї, формулювати аргументи, визначати нестачу інформації та ефективно її знаходити, розвивати власні думки, удосконалювати наявні знання, працювати в команді й аналізувати спільні досягнення.

Йдеться про формування soft skills – універсальних надпрофесійних навичок, що сприяють успішній роботі, підвищенню продуктивності та можуть застосовуватися в будь-якій сфері діяльності. У сучасних умовах переходу від ресурсної економіки до економіки знань ключову роль відіграє особистість педагога та його відповідність сучасним викликам. Лише ті вчителі, які готові розвивати soft skills, здатні забезпечити прогресивний розвиток освіти та сприяти створенню конкурентоспроможного суспільства.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Сутність та зміст наповнення поняття «soft skills» були досліджені багатьма науковцями (О. Абашкіна, Н. М. Оліяр, Л. Наконечна Безлюдна, Є. Гайдученко, Н. Дудник, Н. Жадько, Т. Кожушкіна, К. Коваль, С. Наход, Н. Степанова, Л. Фамілярська, І. Ясна, С. Бойд, К. Двек, Г. Клекстон, Р. Хіпкінс, М. Чамберс та ін.), організаціями (ООН, ОЕРС, ЄС) та національними урядами. Сьогодні особливий інтерес педагогічних досліджень зосереджено на проблемі формування професійної компетентності фахівців різних професій, у тому числі й учителів. Але, разом з тим, на сьогодні відсутні ґрунтовні дослідження з проблеми формування та розвитку наскрізних умінь майбутнього вчителя початкових класів.

Виклад основного матеріалу. В Україні термін «soft skills» є відносно новим і ще недостатньо дослідженим. Водночас, у відповідь на потреби ринку праці, різні організації та установи розробляють програми, спрямовані на розвиток цих навичок [3]. ЮНЕСКО та Європейська комісія визначили базовий рівень додаткових умінь, необхідних кожному громадянину Європи для повноцінної інтеграції в суспільство та уникнення соціальної ізоляції, не кажучи вже про професійну реалізацію [4]. М'які навички часто називають універсальними або функціональними компетентностями, а їх наявність свідчить про функціональну грамотність людини. З упровадженням Концепції «Нова українська школа» змінилися вимоги до особистісних якостей майбутніх учителів початкових класів. Розвиток soft skills у майбутніх педагогів є одним із пріоритетних завдань суспільства, що переживає значні реформи в освітній сфері та прагне інтеграції у міжнародний освітній простір.

Традиційна для освіти Концепція «ЗУН» (знання, уміння, навички) багато років визначала ієрархію навчального процесу, методи опанування, оцінювання та контроль здобутих компетентностей. Вона й досі залишається актуальною для значної частини педагогічної спільноти. Проте, сучасна освітня парадигма робить акцент на особистісному розвитку, визнанні унікальності кожної людини та загальнолюдських цінностях. Для

успішної інтеграції української освіти у світовий простір важливо не лише підвищувати рівень життя й матеріального добробуту, а й приділяти увагу духовному розвитку суспільства, формуванню ціннісних орієнтирів, гармонійному поєднанню емоційного та раціонального сприйняття світу [2]. У країнах Європи поступово формується концепція м'яких навичок (soft skills). Вони відрізняються від жорстких, тобто спеціалізованих професійних навичок (hard skills), оскільки не мають чіткої прив'язки до конкретної сфери діяльності й є універсальними [4].

У Ніжинському державному університеті імені Миколи Гоголя під час професійної підготовки здобувачів вищої освіти спеціальності 013 Початкова освіта, щоб сформувати та розвинути у них soft skills колектив кафедри постійно проводить зі студентами різні виховні заходи та застосовує інноваційні технології у викладанні дисциплін. Одним із важливих елементів роботи у даному напрямку виступає організація студентського наукового товариства, самоврядування та гуртків за інтересами. Станом на 2024 навчальний рік на кафедрі існує п'ять гуртків різного спрямування, до роботи яких залучені студенти всіх курсів [1].

З лютого 2019 року колектив кафедри педагогіки, початкової освіти, психології та менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя співпрацює з The Lego Foundation. Здобувачам викладається курс «Діяльнісний підхід у початковій школі», в рамках якого студенти не тільки здобувають професійні компетентності, а й оволодівають низкою додаткових наскрізних умінь, необхідних для майбутньої діяльності [1].

Колектив кафедри разом зі здобувачами вищої освіти усіх курсів тісно співпрацює з КЗ «Ніжинський міський молодіжний центр». Спільно беруть участь у молодіжних проектах, проводять розвивальні ігри, співробітники центру проводять майстер-класи, літературні вечори та посиденьки. У 2024-2025 навчальному році студенти та викладачі кафедри вже на постійній основі брали участь у грі «Життя як проєкт», у майстер-класах з патріотичного розпису екоторбинок та профорієнтаційного розпису торбинок своєї спеціальності, а також брали участь у літературних вечорах та посиденьках, тренінгу з гендерної рівності. Студенти постійно залучені до різних вебінарів з проблем критичного мислення, у них формується вміння працювати в команді, взаємодії з людьми тощо. Всі означені заходи сприяють формуванню наскрізних умінь майбутніх учителів початкових класів [1].

Серед важливих напрямків діяльності, спрямованої на формування м'яких навичок здобувачів освіти варто відмітити активну проєктну роботу, зокрема:

- проєкт «Креативний простір «Добро Спасе» (2023 рік) у межах навчальної програми «Лабораторія Відповідальних громадян», яка реалізується ГО «Лабораторія Ініціативної Молоді» та імплементується ГО «ПП Теплиця» за підтримки Європейського Союзу і Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ), що було реалізовано для здобувачів освітньої програми Початкова освіта бакалаврського та магістерського рівнів;

- проєкт «STEAM Class – простір для креативу» (2023 рік) який було реалізовано здобувачами вищої освіти другого (магістерського) рівня для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня освітньої програми Початкова освіта у межах Ідеятону 2023 за фінансової підтримки Британської ради British Council Ukraine спільно з ГО «Лабораторія Ініціативної Молоді» в партнерстві з КЗ «Ніжинський міський молодіжний центр»;

- проєкт «Аудиторія безпеки» (2023 рік) який було реалізовано здобувачами вищої освіти другого (магістерського) рівня для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня освітньої програми Початкова освіта у межах навчальної програми «Лабораторія Відповідальних Громадян», яка реалізується ГО «Лабораторія Ініціативної Молоді» в межах проєкту «ТиХо», який реалізує ГО «Платформа Ініціатив «Теплиця» за підтримки Уряду Японії і Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ);

- проєкт «Ігроленд», який реалізується в межах Всеукраїнського фестивалю «Гра, навчання і натхнення Play Fast-2024» згідно меморандуму про співпрацю

The Lego Foundation (Данія) і МОН України в межах викладання навчальної дисципліни «Діяльнісний підхід у початковій школі»;

- індивідуальний грант «Мандрівники в світі роботів з Lego» (2024 рік) від ChangeX і The Lego Foundation за ініціативи МОН України. Проєкт «Скрина дослідника» (2024 рік) від ChangeX і The Lego Foundation за ініціативи МОН України. Проєкт «Казковий карнавал» (2024 рік), присвячений Міжнародному дню гри від ChangeX та The Lego Foundation.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, пропонується науковий аналіз дозволяє стверджувати, що Нова українська школа потребує висококваліфікованого вчителя, в якого, окрім професійних компетентностей, будуть добре розвинені наскрізні навички. Вони необхідні для щоденної роботи з учнями, ефективної взаємодії з колегами та співпраці з батьками.

Колектив кафедри педагогіки, початкової освіти, психології та менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя активно працює над розвитком м'яких умінь у майбутніх учителів початкових класів. Для цього систематично впроваджуються виховні та розвивальні заходи, підтримується діяльність студентського самоврядування й гуртків, застосовуються інноваційні та практико-орієнтовані методи навчання. Також кафедра активно співпрацює з Ніжинським міським молодіжним центром, залучає студентів до різноманітних проєктів і вебінарів, що сприяє їхньому всебічному професійному зростанню, активно займається проєктною роботою спільно зі студентами.

Список використаних джерел

1. Бобро А.А. Формування soft skills у майбутніх учителів початкової школи. *Наукові записки*. Серія «Психолого-педагогічні науки» (Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя) / за заг. ред. В. В. Бурназової. Ніжин: Ніжин. держ. ун-т ім. Миколи Гоголя, 2021. № 1. С. 117-124.

2. Голинський Ю. О. Проблеми та перспективи запровадження інноваційного освітнього середовища. *Оновлення системи і змісту університетської освіти: нові підходи, нова якість: матеріали круглого столу за участю порадників академічних груп та викладачів факультету управління фінансами та бізнесу*. 24 квітня 2019 р. Львів: ФУФБ, 2019. С. 35–38.

3. Длугунович Н. А. Soft skills як необхідна складова підготовки ІТ-фахівців. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2014. № 6 (219). С. 239–242.

4. Soft skills: універсальні навички європейського рівня. URL: <https://studway.com.ua/soft-skills> (дата звернення: 30.01.2025).

РОЗВИТОК ГНУЧКИХ УМІНЬ У СТАРШОКЛАСНИКІВ У ПРОЦЕСІ ЕКОНОМІЧНОЇ ОСВІТИ

Бочерова Каріна Миколаївна,
здобувач першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти 1 курсу
факультету технологічної і професійної освіти
Глухівського НПУ ім. О. Довженка
Ісаєв Дмитро Дмитрович,
здобувач першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти 2 курсу
факультету технологічної і професійної освіти
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Науковий керівник – **Шевель Борис Олександрович,**
канд. пед. наук, доц. Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Ключові слова: гнучкі уміння, економічна освіта, старшокласники, заклади середньої освіти.

Постановка проблеми. У сучасному світі, що характеризується швидкими змінами на ринку праці, розвиток гнучких умінь (soft skills) стає одним із важливих аспектів підготовки учнів до дорослого життя та професійної діяльності. Гнучкі уміння, зокрема здатність до ефективної комунікації, критичного мислення, здатність працювати в команді та адаптуватися до змін, є важливими для успішної кар'єри в умовах глобалізації та швидкого технологічного прогресу. У контексті економічної освіти ці навички набувають особливого значення, оскільки саме економічні дисципліни можуть стати основою для формування в учнів таких умінь, які є актуальними в професійній діяльності та повсякденному житті.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Розроблення матеріалів з метою формування м'яких навичок базувалося на ретельному аналізі наукових праць численних дослідників, серед яких виділяємо таких авторів, як А. Безус, І. Гевлич, Л. Гевлич, К. Коваль, Ю. Федоров, І. Федулов, О. Воєділов, Л. Іванов, О. Скорняков, Н. Длугунович, К. Коваль, А. Тютюнник, В. Шипілов, а також міжнародних експертів, зокрема F. Ahmed, L. Capretz, C. Scaffidi, B. Schulz та інших.

Мета публікації: дослідження шляхів і методів розвитку гнучких умінь у старшокласників у процесі економічної освіти, аналіз їхнього впливу на формування конкурентоспроможності учнів та підготовку до професійної діяльності.

Виклад основного матеріалу. Економічна освіта в школі має на меті не тільки надання учням базових знань про економічні процеси та механізми, а й розвиток критичного мислення, умінь самостійно приймати рішення, а також здатності до вирішення проблем. Вивчення економічних дисциплін сприяє розвитку аналітичних здібностей старшокласників, допомагає їм усвідомити важливість співпраці в команді, навчити їх взаємодіяти в колективі для досягнення спільної мети, а також формує відповідальність за прийняті рішення.

Економічні дисципліни надають учням можливість побачити економічні процеси з різних точок зору, що розвиває у них здатність до критичного аналізу інформації. Наприклад, вивчення фінансових ринків, принципів бюджетування або підприємницької діяльності дозволяє учням зрозуміти, як функціонують економічні системи, а також як у реальному житті приймаються економічні рішення, які впливають на бізнес, державу та суспільство в цілому.

Шляхи розвитку гнучких умінь через економічну освіту:

1. Інтерактивні методи навчання.

Інтерактивні методи, зокрема рольові ігри, дискусії, симуляції економічних ситуацій є ефективним інструментом для розвитку гнучких умінь у старшокласників. Ці методи дозволяють учням отримати практичний досвід у вирішенні реальних економічних проблем, навчитися приймати рішення в умовах невизначеності, оцінювати ризики та наслідки своїх вчинків. Рольові ігри, зокрема, допомагають учням розвивати комунікативні навички, вчать слухати інших, аргументувати свою точку зору і вести конструктивний діалог.

2. Проектна діяльність.

Проектна діяльність є ще одним важливим аспектом, який сприяє розвитку гнучких умінь. Вона передбачає виконання учнями реальних завдань, що вимагають від них не тільки економічних знань, а й здатності працювати в команді, планувати, оцінювати ефективність своїх дій, а також адаптувати стратегії у процесі роботи. Наприклад, створення бізнес-плану, аналіз ринку для запуску нового продукту або вирішення економічних проблем конкретного підприємства є чудовими можливостями для розвитку таких умінь, як лідерство, організаційні навички, вміння працювати з інформацією та приймати обґрунтовані рішення.

3. Дебати та дискусії.

Організація дебатів та дискусій на економічні теми також є ефективним методом для розвитку гнучких умінь у старшокласників. Дебати сприяють розвитку критичного мислення, уміння аргументувати свою позицію, слухати та враховувати думки інших

учасників, а також вчать реагувати на незгоди та знаходити компроміси. Це дуже важливі навички для успішної комунікації в будь-якій професійній сфері.

4. Використання кейс-методу.

Кейс-метод, що включає аналіз реальних економічних ситуацій та прийняття рішень на основі цих ситуацій, дозволяє учням навчатися на практичних прикладах. Це дає можливість не тільки використовувати теоретичні знання, а й розвивати здатність до комплексного аналізу, вміння бачити різні аспекти проблеми та ефективно взаємодіяти з іншими учасниками процесу для досягнення спільної мети.

В умовах, коли на ринку праці стає все важче знайти робоче місце, що вимагає лише вузьких професійних навичок, гнучкі уміння стають необхідним складником кар'єрного зростання. Уміння ефективно комунікувати, адаптуватися до змін, працювати в команді та вирішувати проблеми є важливими для успішної професійної діяльності у будь-якій галузі.

Крім того, гнучкі уміння допомагають старшокласникам бути готовими до швидко змінюваного світу, де здатність до постійного навчання, творчого підходу та інноваційності стає основою для успіху. Завдяки економічній освіті учні отримують не тільки знання, а й розвивають навички, які дозволяють їм бути успішними не лише в професійній діяльності, а й у повсякденному житті.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Розвиток гнучких умінь у старшокласників є важливим аспектом економічної освіти, яка дає змогу учням підготуватися до професійного життя в умовах сучасної економіки. Використання інтерактивних методів, проєктної діяльності, дебатів та кейс-методів сприяє не тільки поглибленому засвоєнню економічних знань, а й розвитку критичного мислення, комунікації, лідерства, адаптивності і вміння працювати в команді. Формування цих умінь у старшокласників забезпечує їх конкурентоспроможність на ринку праці та готовність до професійної діяльності в умовах постійних змін.

Список використаних джерел

1. Булгакова О., Савченкова М. Соціальна взаємодія як складова «soft skills» у студентів. *Дошкільна освіта: глобальні тенденції*. 2023. №4. С. 91–103.
2. Дроздова Ю. В., Дубініна О. В. Концептуальні підходи до визначення «soft skills» у сучасних освітніх і професійних моделях. *Soft skills – невід'ємні аспекти формування конкурентоспроможності студентів у XXI столітті: збірник тез доповідей міжвузівського науково-методичного семінару* (Київ, 21 лютого 2020 р.). К.: КНТЕУ, 2020. С. 31–34.
3. Коробко Ю. В., Тройніна С. О., Остапко Л. О., Годзь, Т. О. Емоційний інтелект у XXI столітті як один з найважливіших soft-skills освітнього процесу. *Академічні візії*. 2023. №24. С. 1–12.
4. *Молодь на ринку праці: навички XXI століття та побудова кар'єри*. Щорічна доповідь Президентіві України, Верховній Раді України, Кабінету Міністрів України про становище молоді в Україні. Київ, 2019. 107 с.
5. Петренко Н., Мазур П. Soft skills: модний тренд чи вимога часу. *Українські медичні вісті*. 2023. №1–2 (94–95). С. 50–53.

ТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ НАСКРІЗНИХ УМІНЬ У ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

Валькова Галина Василівна,
старший вихователь вищої категорії
Комунального закладу Сумської обласної ради
«Путивльський мистецький ліцей»

Ключові слова: *наскрізні уміння, здобувачі освіти, підходи, спрямовані на формування наскрізних умінь.*

Постановка проблеми. Проблема полягає в необхідності ефективного формування наскрізних умінь у здобувачів освіти в умовах швидких змін в освіті та на ринку праці. Сучасне суспільство вимагає від випускників не тільки фахових знань, а й здатності до критичного мислення, адаптації до нових умов, ефективної комунікації, роботи в команді та володіння інформаційними та цифровими технологіями. Однак, традиційні методи навчання часто не здатні повною мірою забезпечити розвиток цих універсальних навичок, що ставить під сумнів ефективність освітнього процесу і підготовленість студентів до сучасних вимог [4, с. 36].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. В останні роки науковці активно досліджують проблему формування наскрізних умінь через інтеграцію інноваційних педагогічних та технологічних підходів. Багато досліджень підкреслюють важливість таких методів, як проєктне та проблемно-орієнтоване навчання, використання ІКТ, гейміфікація і міжпредметна інтеграція для розвитку важливих навичок у студентів. Зокрема, вивчається вплив цифрових платформ на розвиток комунікативних навичок, критичного мислення та здатності до самонавчання [2, с.17]. Однак, зберігається потреба в розробленні ефективніших підходів до оцінювання та моніторингу розвитку наскрізних умінь, а також у вдосконаленні методичних засад для їх формування в різних освітніх контекстах.

Мета. Метою цієї публікації є вивчення технологій і методів, що сприяють ефективному формуванню наскрізних умінь у здобувачів освіти, а також аналіз їхнього впливу на успішність студентів у навчальному процесі. Публікація ставить за мету визначити основні підходи до інтеграції наскрізних умінь в освітній процес і визначити ефективність використання різних технологій для розвитку критичного мислення, комунікації, креативності та інформаційної грамотності. Також вона спрямована на оцінювання ролі викладачів у цьому процесі та виявлення ключових проблем, які необхідно вирішити для вдосконалення навчання в умовах сучасних викликів [3, с. 45].

Наскрізнi уміння, або загальні компетентності, є ключовими для успішної інтеграції здобувачів освіти в сучасне суспільство. Вони включають критичне мислення, комунікацію, креативність, уміння працювати в команді та інформаційну грамотність. Формування таких умінь відповідає запитам сучасного ринку праці та сприяє розвитку особистості [1]. Актуальність теми зумовлена необхідністю модернізації освітнього процесу та впровадженням інноваційних технологій [2].

Виклад основного матеріалу. Наскрізнi уміння є універсальними і можуть застосовуватися в різних сферах діяльності. Вони сприяють підвищенню конкурентоспроможності здобувачів освіти, розвитку їхньої адаптивності та здатності до навчання протягом життя. Основними наскрізними уміннями є: критичне мислення, комунікативні навички, креативність, уміння працювати в команді, інформаційна та цифрова грамотність [1, с. 10].

В умовах швидких змін у світі ці компетентності стають базовими для формування особистості. Здобувачі освіти, які володіють такими навичками, здатні краще адаптуватися до нових викликів і змінювати своє оточення [4, с.36].

Сучасні педагогічні та цифрові технології відіграють ключову роль у формуванні цих компетентностей. Основні підходи включають:

- проєктне навчання, що сприяє розвитку навичок планування, співпраці та вирішення проблем. Наприклад, створення групових проєктів дозволяє студентам працювати разом, обмінюватися ідеями та спільно вирішувати завдання [5, с.28];
- проблемно-орієнтоване навчання, яке передбачає вирішення реальних проблем, що стимулює аналітичні здібності та творчий підхід до пошуку рішень [3, с.14];
- ігрові методи (гейміфікація), які сприяють зацікавленості студентів. Наприклад, використання рольових ігор допомагає у моделюванні реальних ситуацій, де студенти можуть практикувати комунікацію та прийняття рішень [4];

- інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) – інтерактивні платформи Moodle, Google Classroom, або віртуальні симулятори - дозволяють адаптувати освітній процес до потреб студентів. Завдяки ІКТ забезпечується доступ до великого обсягу навчальних матеріалів, а також можливість взаємодії в реальному часі [2];

- інтеграція в міжпредметні зв'язки, що забезпечують формування наскрізних умінь у різних дисциплінах, сприяють їх практичному застосуванню. Наприклад, критичне мислення розвивається під час аналізу текстів у літературі, а інформаційна грамотність – під час виконання наукових досліджень [1].

В освітній практиці дедалі більше впроваджуються підходи, спрямовані на формування наскрізних умінь. Наприклад:

- *групові проекти* – студенти працюють над створенням спільних продуктів, таких як презентації, відео чи дослідницькі звіти. Це допомагає розвивати комунікацію, співпрацю та відповідальність [4, с.40];

- *онлайн-курси* – платформи Coursera або Prometheus пропонують курси з розвитку критичного мислення, креативності та цифрової грамотності. Вони дозволяють студентам працювати у власному темпі та отримувати зворотний зв'язок [3, с.19];

- *віртуальні лабораторії* – забезпечують можливість експериментувати в безпечному цифровому середовищі, що є особливо актуальним для природничих наук та інженерії [2, с. 20].

Успішним прикладом є впровадження симуляторів для тренування навичок управління командою або прийняття рішень у кризових ситуаціях. Такі інструменти дозволяють відпрацьовувати реальні кейси в умовах, наближених до практичних [5, с. 30].

Важливим складником розвитку наскрізних умінь є позааудиторна діяльність, яка сприяє їх практичному використанню. Наприклад:

- участь у студентських конференціях, дебатах та круглих столах розвиває комунікацію та критичне мислення [4, с. 42];

- волонтерські проекти допомагають здобувачам освіти працювати в команді та вирішувати практичні проблеми [5, с. 33];

- організація та участь у культурних та спортивних заходах сприяють розвитку лідерських якостей та відповідальності [2, с. 22].

Викладач відіграє ключову роль у цьому процесі. Для ефективного формування наскрізних умінь педагогу необхідно:

- створювати сприятливе середовище для співпраці та відкритого обміну ідеями [1, с. 12];

- використовувати інтерактивні методи навчання, які мотивують студентів до активної участі [2, с.18];

- забезпечувати регулярний зворотний зв'язок, який допомагає студентам усвідомлювати свої сильні та слабкі сторони [3, с. 25].

Висновки. Використання сучасних технологій у формуванні наскрізних умінь є необхідною умовою підготовки здобувачів освіти до викликів ХХІ століття. Інноваційні методи навчання підвищують ефективність освітнього процесу, мотивують студентів до навчання та сприяють розвитку їхніх компетентностей. Зокрема, проектне навчання, гейміфікація та ІКТ допомагають створювати умови для формування критичного мислення, комунікації та інформаційної грамотності [3, с. 13]. Для подальшого вдосконалення цієї роботи важливо:

- розширювати інтеграцію наскрізних умінь у навчальні програми [4, с. 41].

- залучати більше цифрових технологій для адаптації освітнього процесу [2, с.17].

- проводити тренінги для викладачів щодо впровадження новітніх методик [5, с. 31].

Формування наскрізних умінь є тривалим, але необхідним процесом, що сприяє підготовці здобувачів освіти до успішної діяльності в сучасному суспільстві. Розвиток цих

компетентностей не лише покращує якість освіти, а й забезпечує інтеграцію особистості в сучасний інформаційний та соціальний простір [1, с. 9].

Список використаних джерел

1. Закон України “Про освіту”. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
2. Биков В.Ю., Спірін О.М. Інформаційно-комунікаційні технології в освіті: сучасні виклики та перспективи розвитку. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2020. № 1. С. 15–21.
3. Національний стандарт України ДСТУ 8302:2015. Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання.
4. Освітні інновації в Україні: виклики та перспективи розвитку. *Аналітичний звіт*. Київ: МОН України, 2021. – С. 36–42.
5. Іванова Н.М. Гейміфікація в освіті: можливості та перспективи. *Наукові записки*. 2021. Т. 56. С. 28–34.

ФОРМУВАННЯ SOFT SKILLS У ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ ЯК СКЛАДОВА СУЧАСНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Вишник Ольга Олександрівна,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри теорії і методики
початкової освіти
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Ключові слова: soft skills, комунікація, критичне та творче мислення, цифровізація освітнього процесу.

Постановка проблеми. Сучасна освіта має не лише забезпечувати учнів знаннями, а й формувати життєво необхідні компетентності. Однією з ключових складових є soft skills – м’які навички, які включають комунікативні вміння, емоційний інтелект, критичне мислення, креативність, вміння працювати в команді. Формування таких навичок у початковій школі сприяє всебічному розвитку дитини, її успішній соціалізації та майбутньому професійному становленню.

У країнах ЄС формуванню soft skills приділяється велика увага. Так у документах європейських країн соціальна компетентність особистості, в контексті якої дитина набуває м’яких навичок, вважається ключовою та її формуванням займаються з раннього віку [1].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідження розвитку soft skills привертало увагу численних науковців, психологів та педагогів. Значний внесок у вивчення особливостей дитячого віку та розвитку цих навичок зробили такі видатні науковці, як К. Ушинський, С. Русова, В. Сухомлинський, А. Богуш, Н. Гавриш, О. Кононко, О. Савченко, К. Крутій, І. Печенко. Їхні дослідження значною мірою сприяли глибшому розумінню важливості розвитку соціально-психологічних навичок у дітей для їхнього подальшого успішного життя.

У типових освітніх програмах (О. Савченко, Р. Шиян) та підручниках Нової української школи (М. Вашуленко, І. Большакова, Г. Іваниця, Г. Остапенко) зацентровано увагу на розвитку soft skills молодших школярів [2].

Ці програми і підручники підкреслюють важливість формування soft skills у молодших школярів як частини їхнього всебічного розвитку, сприяючи оволодінню не лише академічними знаннями, а й соціальними, емоційними та комунікативними навичками. Враховуючи це, О. Я. Савченко наголошує на необхідності розвитку специфічних навичок, зокрема «організаційними, загальнопізнавальними, інформаційними, контрольними-оцінними»,

що є важливими для адаптації дітей до навчального процесу та їхньої подальшої успішної соціалізації в суспільстві [5, с. 36]. Ці навички допомагають учням ефективно взаємодіяти з однокласниками та вчителями, приймати участь у командній роботі та самостійно оцінювати власні досягнення.

Мета публікації: обґрунтувати значущість формування soft skills у здобувачів початкової освіти та окреслити підходи до цього процесу.

Виклад основного матеріалу. Розвиток soft skills у молодших школярів є основою їхньої здатності до ефективного спілкування, адаптації до змін та співпраці в колективі.

Основні групи м'яких навичок: комунікація (усне і письмове мовлення, здатність до аргументації); критичне та творче мислення (здатність аналізувати інформацію, знаходити нестандартні рішення); емоційний інтелект (розуміння власних і чужих емоцій, саморегуляція); колаборація та командна робота (взаємодія, вміння домовлятися); самоменеджмент (організованість, відповідальність, гнучкість).

Формування м'яких навичок потребує інтеграції в освітній процес основних методів, зокрема ігрових методів (сюжетно-рольові ігри, квест-уроки, настільні ігри, що розвивають комунікацію, командну взаємодію та емоційний інтелект); проєктної діяльності (сприяє розвитку креативного мислення, самостійності, лідерських якостей); інтерактивних технологій (використання цифрових інструментів, платформ для спільної роботи та творчого самовираження); методу рефлексії (регулярне обговорення почуттів, аналіз досягнень і труднощів, що розвиває саморефлексію та відповідальність).

Технологічна освітня галузь має значний потенціал для формування м'яких навичок у дітей. Робота в групах під час створення творчих виробів сприяє розвитку співпраці. Цифрові інструменти для дизайну і конструювання допомагають розвивати креативність та критичне мислення. Проєктні завдання формують відповідальність, вміння планувати та ініціативність.

В умовах цифровізації освітнього процесу значну роль відіграє застосування сучасних ІКТ: онлайн-дошки (Padlet, Jamboard) для спільної роботи; програми для створення ментальних карт (MindMeister, XMind) для розвитку логічного мислення; інтерактивні вправи і симуляції для формування адаптивності та емоційного інтелекту.

Розвинені м'які навички сприяють покращенню навчальних досягнень за рахунок кращої організації діяльності, формуванню позитивного емоційного клімату в класі, розвитку соціальної відповідальності, здатності до подальшого саморозвитку та навчання протягом життя.

Висновки. Формування soft skills у здобувачів початкової освіти є важливою складовою сучасного освітнього процесу. Інтеграція м'яких навичок у навчальні предмети, зокрема технологічну освітню галузь, сприяє гармонійному розвитку дитини. Використання інтерактивних та цифрових методів робить процес навчання ефективним та цікавим для молодших школярів. Майбутнє освіти пов'язане з необхідністю розвивати в учнів не лише академічні знання, а й навички, необхідні для життя в сучасному світі.

Список використаних джерел

1. Бахмат Наталія Валеріївна. Розвиток soft skills здобувачів початкової освіти в умовах інклюзії. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького*. Серія «Педагогічні науки». Випуск № 1. 2022. С. 144-152. URL: <https://ped-ejournal.cdu.edu.ua/article/view/4506> (дата звернення 03.02.2025).
2. Жовнич О.В., Стахова І.А. Діагностика розвитку soft skills дітей молодшого шкільного віку. *Інноваційна педагогіка. Теорія і методика навчання*. Випуск 51. Том 1. 2022. С. 76-79. URL: http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2022/51/part_1/14.pdf (дата звернення 04.02.2025).
3. Савченко О. Я. Уміння вчитися як ключова компетентність загальної середньої освіти. *Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи*. К.: К.І.С., 2004. С. 34-46.

СФОРМОВАНІСТЬ SOFT SKILLS У МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ: МЕТОДИ ОЦІНЮВАННЯ

Гавришук Михайло Михайлович,
здобувач третього (освітньо-наукового)
рівня вищої освіти
ННІ Педагогіки і психології
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Науковий керівник – **Рудишин Сергій Дмитрович,**
доктор. пед. наук, професор
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Ключові слова: soft skills; Національна гвардія України; військова освіта; вищий військовий навчальний заклад; майбутні офіцери.

Постановка проблеми. Сформованість soft skills («м'яких навичок») у майбутніх офіцерів Національної гвардії України (НГУ) впливає на забезпечення якості виконання правоохоронних функцій в складі сил безпеки у мирний час (конвоювання, екстрадиція, охорона підсудних тощо), та під час воєнного стану для виконання службово-бойових завдань у складі сил оборони держави. Вагоме значення має розвиток soft skills у офіцерів з морально-психологічного забезпечення, зокрема для реалізації політики забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків у військових формуваннях та формування толерантності. В сьогоденних умовах підвищеного рівня небезпеки та емоційної напруженості важливо приймати швидкі рішення, тому такі навички як адаптація в нових ситуаціях, креативність, комунікативні навички тощо вимагають визначення динаміки їх зміни, оцінювання сформованості з урахуванням педагогічних умов формування.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблеми оцінювання сформованості soft skills у майбутніх фахівців присвячені роботи дослідників, які враховують специфіку сфери діяльності, серед них статті: О. Глазунової, Т. Волошиної, В. Корольчук (сфера ІТ-індустрії) [1], С. Мединської (галузь туризму, готельно-ресторанної справи та міжнародного бізнесу) [2], Л. Мандро (сфера соціальної роботи) [3]. Дослідницею А. Карапетян як інструмент оцінювання та розвитку «soft skills» запропоновано застосовувати SWOT аналіз [4].

Мета публікації: визначення методів оцінювання сформованості soft skills у майбутніх офіцерів Національної гвардії України.

Виклад основного матеріалу. Для визначення ефективності формування soft skills у майбутніх офіцерів НГУ необхідним є виокремлення критеріїв, показників та рівнів, а також розроблення інструментарію для діагностування «гнучких навичок». На основі аналізу й узагальнення наукових джерел, soft skills, які необхідні для формування у майбутнього офіцера НГУ, розподілено за групами: комунікаційні навички, навички критичного мислення та вирішення проблем, командна робота, навчання протягом усього життя та навички аналізу інформації, етичність, моральність і професіоналізм, лідерські здібності.

За результатами аналізу [5; 6; 7; 8; 9; 10] та власного педагогічного спостереження групи soft skills доцільно оцінювати за відповідними критеріями – комунікативним, рефлексивним, діяльнісним, когнітивним, мотиваційно-поведінковим та особистісним. Комунікативний (показник – прояв комунікативних і організаторських здібностей); рефлексивний (показники: задоволеність здатністю генерувати нові ідеї; врівноваженість, мала чутливість до фрустраційних впливів; здатність свідомо управляти своїми діями, станами); діяльнісний (показники: наявність мотивації до діяльності; здатність до управлінської діяльності; здатність працювати в команді), когнітивний (показники: наявність

критичності, самобутності, непохитної волі; якість та успішність навчання); мотиваційно-поведінковий (показники: орієнтація на базові етичні цінності; розвиток моральних якостей; самоконтроль та саморегуляція поведінки); особистісний (показник – вираження якостей лідера).

Згідно з визначеними критеріями та показниками сформованості soft skills майбутнього офіцера НГУ нами було підібрано інструментарій для діагностування рівнів сформованості цього особистісного утворення. Так, рівень сформованості soft skills за комунікативним критерієм можна діагностувати за допомогою: методу кейсів; методики «Оцінка комунікативних і організаторських здібностей – КОЗ» (В. Синявського і Б. Федоришина); методики «Оцінка рівня комунікабельності» (В. Ряховського).

Рівень сформованості soft skills за рефлексивним критерієм можна діагностувати за допомогою: опитувальника Р. Кеттелла 16-ФО-187-А; методики «Опитувальник вольового самоконтролю» (А. Зверкова і Є. Ейдмана); методу кейсів.

Рівень сформованості soft skills за діяльнісним критерієм можна діагностувати за допомогою: методики «Оцінка загальної здібності до управлінської діяльності (ЗЗУД)» Л. Кудряшової; методики «Мотивація професійної діяльності» (методика К. Замфір у модифікації А. Реана); методу кейсів.

Рівень сформованості soft skills за когнітивним критерієм можна діагностувати за допомогою результатів навчання.

Рівень сформованості soft skills за мотиваційно-поведінковим критерієм можна діагностувати за допомогою: діагностики соціального інтелекту Дж. Гілфорда; методики «Опитувальник соціальних навичок» (А. Гольдштейн).

Рівень сформованості soft skills за особистісним критерієм можна діагностувати за допомогою методики «Діагностика лідерських здібностей» (Є.Жаріков, Є. Крушельницький.)

Висновки та перспективи подальших досліджень. На основі проведеного аналізу та власного педагогічного спостереження було визначено, що групи soft skills доцільно оцінювати за відповідними критеріями – комунікативним, рефлексивним, діяльнісним, когнітивним, мотиваційно-поведінковим та особистісним. Згідно з цими критеріями сформованості soft skills у майбутнього офіцера НГУ нами було підібрано інструментарій для оцінювання сформованості soft skills. Перспективами подальших досліджень є розширення педагогічного інструментарію для оцінювання та розвитку soft skills у майбутнього офіцера НГУ, вивчення особливостей застосування інших діагностичних методик.

Список використаних джерел

1. Глазунова О., Волошина Т., Корольчук В. Розвиток «soft skills» у майбутніх фахівців з інформаційних технологій: методи, засоби, індикатори оцінювання. *Відкрите освітнє e-середовище сучасного університету*, 2019. Спецвипуск. С. 93–106. URL: <https://openedu.kubg.edu.ua/journal/index.php/openedu/article/view/256/pdf>.
2. Мединська С. І. Розвиток та оцінювання soft skills при формуванні іншомовної компетентності у здобувачів вищої освіти в галузі туризму, готельно-ресторанної справи та міжнародного бізнесу. *Вісник Університету імені Альфреда Нобеля*. Серія : Педагогіка і психологія. 2020. 1(19). С. 219–224. URL: <https://pedpsy.duan.edu.ua/images/PDF/2020/1/27/pdf>.
3. Мандро Л. Показники формування «Soft skills» майбутніх соціальних працівників. *Науковий збірник «InterConf+»*. 2023. (35(163), 79–90. URL: <https://doi.org/10.51582/interconf.19-20.07.2023.008>.
4. Карапетян А.О. Аналіз SWOT як інструмент оцінювання та розвитку «soft skills» студентів немовних спеціальностей у процесі навчання іноземної мови. *Наукові записки Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова*. Серія : Педагогічні науки. 2017. 135. С. 102–112. URL: <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/24201/KARAPETYAN%20ALINA.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.

5. Горлова Л. Л. Формування професійно-комунікативної компетентності майбутніх юристів у процесі фахової підготовки: дис. д. філософ.: 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями). Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка Полтава 2023. 296 с.

6. Medvid, M., Trobyuk, N., Storoska, M., Lysychkina, O., Medvid, Yu. Experimental verification of the pedagogical conditions efficacy to build tolerance among future officers of the National Guard of Ukraine. *SHS Web of Conferences, Second International Conference on History, Theory and Methodology of Learning (ICHTML 2021)*, 2021. 104. DOI: 10.1051/shsconf/202110403014.

7. Іллющенко С.Ю. Рефлексивна компетентність як чинник професійного розвитку офіцера Збройних Сил України: дис. д. філософ.: 053 Психологія. Національний університет оборони України імені Івана Черняхівського. Київ. 2023. 207 с.

8. Харченко С.В. Вплив рівня розвитку соціального інтелекту курсанта ЗВО зі специфічними умовами навчання на його соціальний статус у групі. *Харківський національний університет внутрішніх справ: 25 років досвіду та погляд у майбутнє (1994-2019 рр.)*. Харків. 2019. С. 484-485. URL: https://univd.edu.ua/general/publishing/konf/22_11_2019/pdf/244.pdf.

9. Soft skills – навички ХХІ століття. Що найбільш за все цінують роботодавці: збірник тез Всеукраїнського науково-практичного вебінару за підсумками дослідно-експериментальної роботи з теми «Формування м'яких навичок (soft skills) майбутніх кваліфікованих робітників в освітньому середовищі закладу професійної (професійно-технічної) освіти» 07.11.2024 р. / за наук. ред. професора Л.М. Сергєєвої. Чернівці 2024 50 с. URL: <https://surl.li/pcbkbk>.

10. Кокурн О. М., Пішко І. О., Лозінська Н. С., Копаниця О. В., Герасименко М. В., Ткаченко В. В. Збірник методик діагностики лідерських якостей курсантського, сержантського та офіцерського складу: Методичний посібник. Київ. 2012. 433 с. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/32309932.pdf>.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ SOFT SKILLS У ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

Гебел Оксана Олександрівна,
здобувач другого (магістерського)
рівня вищої освіти І курсу
ННІ Педагогіки і психології
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Бірюк Людмила Яківна,
доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри педагогіки і
психології початкової освіти

Науковий керівник – **Бірюк Людмила Яківна**,
доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри педагогіки і
психології початкової освіти

Ключові слова: *soft skills, молодші школярі комунікативні навички, критичне мислення, командна робота, проектна діяльність, методологічні підходи.*

Постановка проблеми. Сьогодні все більшого значення у підготовці здобувачів освіти набувають так звані «soft skills» — комплекс надпредметних умінь і навичок, які дозволяють людині успішно взаємодіяти з оточенням, ефективно організувати робочі

процеси й розв'язувати різнопланові проблеми. У глобалізованому світі важливість soft skills лише зростає, оскільки традиційна перевага «жорстких» (вузькопрофесійних) умінь починає поступатися гнучкому, комунікативному та креативному складникам.

Мета публікації: у публікації розглянуто основні підходи до визначення soft skills, їхню роль у сучасній освіті та теоретичні основи формування відповідних здатностей.

Аналіз останніх публікацій. Поняття soft skills охоплює широкий спектр комунікативних, організаційних (лідерські якості та робота в команді), аналітичних (критичне та креативне мислення) та особистісних навичок (гнучкість та адаптивність, емоційний інтелект). Ці навички дають змогу людині бути більш конкурентоспроможною та ефективною в різних сферах професійної та суспільної діяльності. У перспективі 2030 року найбільший попит матимуть критичне мислення та проєктний підхід до розв'язання завдань [1].

Формування soft skills не є інтуїтивним процесом, а потребує чіткого теоретичного підґрунтя. У тезах розглянуто ключові теоретичні підходи, що пояснюють механізми та закономірності розвитку цих навичок.

Виклад основного матеріалу. Питання формування soft skills розглядається на перетині кількох наукових напрямів: педагогіки, психології, менеджменту, соціології. Виокремимо та коротко схарактеризуємо ключові теоретичні підходи, реалізація яких сприяє формуванню гнучких умінь.

Особистісно орієнтований підхід (Personality-centered approach). Згідно з цим підходом, розвиток soft skills нерозривно пов'язаний із формуванням активної й самостійної особистості. У контексті освіти важлива індивідуалізація навчальних завдань і взаємодії, стимулювання допитливості, самооцінки й рефлексії.

Гуманістичний підхід: науковці акцентують увагу на особистісному зростанні, самореалізації та розвитку позитивних міжособистісних відносин. Формування soft skills розглядається як частина цілісного розвитку особистості, де важливими є емпатія, самосвідомість та етичні принципи.

Соціально-когнітивна теорія: учені підкреслюють важливість спостереження, моделювання та соціальної взаємодії у формуванні soft skills. Здобувачі освіти навчаються, спостерігаючи за поведінкою інших, отримуючи зворотний зв'язок та беручи участь у соціальних ситуаціях [2].

Діяльнісний підхід: дослідники розглядають діяльність як основний механізм розвитку особистості та навичок. Soft skills формуються через активне залучення здобувачів освіти до різноманітних видів діяльності, таких як проєктна робота, дебати, рольові ігри та вирішення проблемних ситуацій [3].

Теоретичні засади формування soft skills у здобувачів освіти ґрунтуються на міждисциплінарному підході, який поєднує психологічні, педагогічні й соціальні концепції [4].

Теоретичні засади визначають вибір ефективних методів та технологій для формування soft skills у освітньому процесі. Важливою є інтеграція активних та інтерактивних методів навчання, створення сприятливого навчального середовища, застосування технологій зворотного зв'язку та рефлексії. Інтегрування soft skills у зміст освітніх програм, розроблення інтерактивних і практикоорієнтованих методів навчання, а також підтримка індивідуального розвитку кожного здобувача освіти є визначальними для успішного впровадження цих навичок в освітньому процесі.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, формування soft skills є динамічним та багатогранним процесом. Гнучкі навички не лише допомагають адаптуватися до мінливих реалій сучасного ринку праці, а й формують свідомого громадянина, здатного до ефективної комунікації, креативної взаємодії та відповідального мислення.

Перспективними напрямками є вивчення впливу різних освітніх контекстів та методик на розвиток soft skills, розробка інноваційних інструментів оцінювання, а також дослідження довгострокового впливу сформованих soft skills на професійну кар'єру та особистісне зростання здобувачів освіти. Подальші дослідження також можуть спрямовуватися на розробку чіткіших критеріїв оцінювання soft skills, а також на вивчення найефективніших форм і технологій їх формування на різних етапах освіти.

Список використаних джерел

1. British Council Ukraine. What are soft skills? And why are they important? [Електронний ресурс]. British Council Ukraine. Blog. Режим доступу: <https://www.britishcouncil.org.ua/blog/what-soft-skills-why-develop> (Дата звернення: 16.02.2025).
2. Львівська медична академія імені Андрея Крупинського. Про формування soft-skills в усіх учасників освітнього процесу у Львівській медичній Академії імені Андрея Крупинського. [Електронний ресурс]. Львів, 2021. Режим доступу: <https://lma.edu.ua/wp-content/uploads/2021/05/pro-formuvannya-soft-skills-v-usih-uchasnykiv-osvitnogo-proczesu-u-lvivskij-medychnijakademiyi-imeniandreya-krupynskogo.pdf> (Дата звернення: 17.02.2025).
3. Психолого-педагогічні аспекти навчання дорослих: андрагогічний підхід : збірник матеріалів IV Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції, 25 травня 2023 р. [Електронний ресурс]. Полтавський фаховий коледж транспортного будівництва. Полтава, 2023. Режим доступу: <https://mehovschic.ptu.org.ua/wp-content/uploads/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA-.pdf> (Дата звернення: 17.02.2025)
4. Soft skills та критичне мислення: які навички знадобляться дітям у XXI столітті [Електронний ресурс]. *Суспільне Новини*. Опублік. 2023. Режим доступу: <https://suspilne.media/62334-soft-skills-ta-kriticne-mislenna-aki-navicki-znadoblatsa-ditam-u-xxi-stolitti/> (Дата звернення: 18.02.2025).
5. Шевченко І.А., Шелевер О.В., Маркова В.В. Розвиток soft skills у здобувачів освіти як запорука успішної професійної діяльності [Електронний ресурс]. *Інноваційна педагогіка*. 2024. Вип. 72. С. 310–315. Режим доступу: <http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2024/72/54.pdf> (Дата звернення: 18.02.2025).

АНГЛОМОВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ ЯК ВАЖЛИВА ГНУЧКА НАВИЧКА ДЛЯ ПРОФЕСІЙНОГО ЗРОСТАННЯ

Гордієнко Сергій Сергійович,

аспірант 2 року навчання
спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Науковий керівник – Пінчук Ірина Олександрівна,
д.п.н, проф. Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Ключові слова: майбутні вчителі технологій, професійний розвиток, гнучкі вміння, англomовна компетентність.

Постановка проблеми. У сучасних умовах глобалізації та інтеграції інформаційних технологій у освітній процес англomовна компетентність є важливим компонентом професійної підготовки майбутніх учителів технологій. Володіння англійською мовою дозволяє фахівцям отримувати доступ до найновіших наукових досліджень, міжнародних методичних матеріалів та брати участь у професійних конференціях. Проблема підвищення

англомовної компетентності майбутніх учителів технологій набуває особливого значення у контексті формування гнучких навичок (soft skills), необхідних для професійного зростання.

Аналіз сучасної наукової літератури з теми. Наукові дослідження доводять важливу роль англомовної компетентності у сфері освіти. Зокрема, в роботах зарубіжних [5, 6] та вітчизняних [1, 3] учених розглядається вплив англійської мови на професійний розвиток педагогів. Дослідники зазначають, що знання англійської мови сприяє підвищенню мобільності викладачів, розширенню можливостей міжнародного співробітництва та вдосконаленню методичних підходів у викладанні технологічних дисциплін.

Мета публікації – визначити роль англомовної компетентності як ключової гнучкої навички майбутніх учителів технологій для забезпечення їхнього професійного зростання та конкурентоспроможності на ринку праці.

Виклад основного матеріалу. Аналіз вітчизняних і зарубіжних наукових джерел дав можливість визначити, що англомовна компетентність майбутніх учителів технологій містить такі компоненти: *мовну компетентність* (знання граматики, лексики, фонетики); *комунікативну / мовленнєву компетентність* (вміння використовувати англійську мову в професійному розвитку в усіх видах мовленнєвої діяльності; аудіювання, читання, письмо, діалогічне і монологічне говоріння); *когнітивну компетентність* (здатність розуміти та аналізувати інформацію англійською мовою); *цифрову компетентність* (використання англомовних ресурсів, онлайн-курсів, спеціалізованих програм) та *рефлексивну компетентність* (уміння аналізувати результати англомовного спілкування та робити відповідні висновки).

Розвиток цих компетентностей можливий через інтеграцію англомовних компонентів у навчальні програми, використання цифрових освітніх платформ, залучення студентів до міжнародних проєктів і стажувань. Запровадження таких підходів дозволить підготувати конкурентоспроможних фахівців, здатних адаптуватися до швидких змін у сфері технологічної освіти.

Важливість сформованої англомовної компетентності для вчителів технологій в Україні особливо актуальна у зв'язку з розширенням міжнародної співпраці, інтеграцією в європейський освітній простір та необхідністю доступу до сучасних технічних знань. Викладачі технологічних дисциплін, які володіють англійською мовою, мають більше можливостей для участі в міжнародних грантах, проєктах, стажуваннях і обміні досвідом з іноземними колегами. Це підвищує їхню професійну мобільність та сприяє розвитку інноваційного освітнього середовища в Україні. Зокрема, в Україні така компетентність допомагає інтегруватися у міжнародні освітні ініціативи, вдосконалювати педагогічну діяльність та впроваджувати передові технології в освітній процес.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Англомовна компетентність є важливою гнучкою навичкою, що сприяє професійному зростанню майбутніх учителів технологій. Вона забезпечує доступ до світового наукового простору, розширює можливості професійного розвитку та міжнародної співпраці. Впровадження ефективних методик навчання англійської мови у процес підготовки педагогічних кадрів є необхідною умовою підвищення їхньої кваліфікації та конкурентоспроможності.

Список використаних джерел

1. Гончаренко С. У. Педагогічна технологія як наукова категорія. Київ: Освіта, 2020.
2. Європейські рекомендації щодо мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання. К.: Ленвіт, 2019.
3. Пінчук І. О. Іншомовна комунікативна компетентність учителя початкової школи: теорія та методика. Монографія за наук. ред. Л.Я.Бірюк. Черкаси: Чабаненко Ю. А., 2020. 330 с.
4. Стратегії розвитку професійної освіти в Україні: аналітичний звіт. Київ: МОН України, 2021.

5. Littlewood W. Communicative Language Teaching: an Introduction. Cambridge University Press. 2012
6. Richards J.C., Rodgers, T.S. Approaches and Methods in Language Teaching. Cambridge University Press. 2014.

РОЗВИТОК SOFT SKILLS У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНІЙ МОВИ

Гуржій Вікторія В'ячеславівна,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня
вищої освіти 1 курсу юридичного факультету
Національного університету
біоресурсів і природокористування України

Науковий керівник – **Чернеля Ірина Миколаївна,**
старший викладач кафедри англійської філології
Національного університету
біоресурсів і природокористування України

Ключові слова: розвиток, *soft skills*, комунікативні навички, критичне мислення.

Постановка проблеми. Сучасний ринок праці все частіше вимагає від працівників не лише технічних знань і навичок, а й здатності ефективно комунікувати, співпрацювати та вирішувати конфлікти. У зв'язку з цим, розвиток м'яких навичок (*soft skills*) стає надзвичайно важливим аспектом підготовки спеціалістів, зокрема інженерів. Особливої актуальності ця проблема набуває в умовах дистанційного навчання, де необхідно розробити нові методи і підходи для розвитку цих навичок під час вивчення іноземної мови.

Мета публікації полягає в розповсюдженні нових знань та результатів досліджень, сприянні науковому розвитку, підвищенні рівня освіти, впливі на практичні аспекти в різних галузях та забезпеченні відкритого доступу до наукових знань для всіх зацікавлених осіб.

Виклад основного матеріалу. Розвиток *soft skills* під час вивчення іноземної мови є дуже важливим, адже це впливає на особистісний та професійний розвиток людини. Вивчаючи нову мову, людина отримує не лише знання, але й навички, які допомагають їй у взаємодії з іншими людьми. Це включає здатність до ефективного спілкування, сприйняття та розуміння культурних особливостей, а також розвиток креативного мислення та емпатії. У процесі навчання іноземної мови людина також стає більш відкритою до нових ідей та досвіду, що сприяє її всебічному розвитку.

Розвиток гнучких навичок, або *soft skills*, має важливе значення і тісно пов'язаний із необхідністю модернізації освітніх методів. Традиційні підходи часто гальмують ефективне формування комунікативних компетенцій у студентів. Сучасна освіта повинна приділяти більше уваги розвитку таких навичок, як командна робота, ефективне спілкування та критичне мислення, замість акцентування на *hard skills*. Під час занять англійської мови варто використовувати методи, які одночасно сприятимуть розвитку як мовних навичок, так і *soft skills*. Це зробить такі заняття подвійно корисними та ефективними, адже вони сприяють комплексному розвитку навичок, необхідних для успіху в кар'єрі та житті. [1, ст. 1]. Сучасний ринок праці ставить нові виклики перед фахівцями. На думку експертів, у висококонкурентному 21-му столітті студентам, які стануть майбутніми працівниками, недостатньо мати тільки технічні навички. Нині м'які навички – такі як вміння спілкуватися та взаємодіяти – стають дедалі важливішими. Найцінніші та найефективніші працівники поєднують технічні навички з м'якими. Сучасні дослідження наголошують на важливості розвитку м'яких навичок під час підготовки інженерів, адже ця професія є однією з найзатребуваніших на ринку праці. У світі високих технологій професійна комунікація

англійською мовою є ключем до успіху фахівця. Тому навчання англійської мови у вищих навчальних закладах повинно охоплювати розвиток м'яких навичок у студентів. Це поєднання відкриває перед ними ширші перспективи та дозволяє успішно конкурувати на ринку праці. В умовах глобальних викликів, таких як пандемія COVID-19 та агресія Росії проти України, дистанційне навчання вимагає від викладачів англійської мови нових підходів до розвитку комунікативних навичок та вдосконалення м'яких навичок [2, ст. 150].

Згідно з концепцією Гоулмана, емоційний інтелект включає чотири сфери: самосвідомість, самоконтроль, соціальна обізнаність і управління стосунками. Ці сфери формують основу поведінки людини та є необхідними для розвитку актуальних складових soft skills.

Крім того, підкреслюється, що іноземна мова стала однією з головних компонентів успішного ведення бізнесу та сприяє розвитку міжнародного співробітництва. Для кваліфікованих кадрів знання англійської мови є необхідним для роботи в міжнародних командах, а також для адаптації в міжнародному академічному середовищі та обміну професійною, науковою та дослідницькою інформацією [3]. Основним завданням вищої школи є підготовка висококваліфікованого фахівця, який буде конкурентоспроможний на ринку праці. Це означає, що окрім академічних знань, здобувачі освіти повинні отримати низку інших компетенцій, які допоможуть їм реалізуватися в професійній діяльності в майбутньому. Саме поєднання технічних знань і розвинених soft skills робить спеціаліста не лише ефективним виконавцем, а й лідером змін, здатним до інновацій та стратегічного мислення. В сучасному світі, де технології стрімко розвиваються і змінюють усі аспекти життя, вимоги до фахівців стають все більш складними. Тепер, більше ніж будь-коли, роботодавці шукають не лише експертів з глибокими технічними знаннями, але й тих, хто здатен ефективно комунікувати, співпрацювати в командах, вирішувати конфлікти та приймати стратегічні рішення. Це потребує розвитку soft skills, таких як креативність, критичне мислення, адаптивність, емоційний інтелект і лідерські якості. Здобувачі освіти, які володіють цими навичками, не лише відповідають сучасним вимогам ринку праці, але й стають рушійною силою змін у своїх професійних сферах. Вони здатні швидко адаптуватися до нових умов, впроваджувати інновації та ефективно керувати проектами. Це, у свою чергу, сприяє загальному розвитку економіки та суспільства в цілому.

Важливим аспектом є інтеграція розвитку soft skills у навчальні програми вищих навчальних закладів. Це можна досягти через використання інтерактивних методів навчання, таких як рольові ігри, групові проекти, дебати та дискусії, а також через практичні завдання, що стимулюють розвиток комунікативних та лідерських якостей. Викладачі повинні створювати середовище, яке підтримує співпрацю, творчість та критичне мислення студентів. Крім того, важливу роль відіграє використання сучасних технологій та платформ, що дозволяють забезпечити ефективне дистанційне навчання та розвиток soft skills. Використання відеоконференцій, онлайн-курсів та спеціалізованих навчальних додатків сприяє підвищенню якості освіти та забезпечує студентам необхідні навички для успішної кар'єри.

Висновки та перспективи дослідження. Таким чином, розвиток soft skills у процесі навчання іноземній мові є невід'ємною складовою підготовки висококваліфікованих фахівців, які будуть готові до викликів сучасного світу та здатні зробити вагомий внесок у розвиток своїх професійних сфер [4].

Українські вищі навчальні заклади зіткнулися з надскладними викликами під час війни та у процесі післявоєнного відновлення країни. У зв'язку з цим, особлива увага має приділятися розвитку soft skills, які є невід'ємною частиною професійної підготовки майбутніх фахівців. Ці навички можна та слід ефективно розвивати, інтегруючи їх у навчальні плани та програми. Крім того, організація та проведення спеціальних семінарів, вебінарів, тренінгів і майстер-класів також відіграє важливу роль у вдосконаленні soft skills у здобувачів освіти. Їх можна інтегрувати в окремі курси, а також розвивати під час занять у

наукових гуртках, проблемних групах, у позааудиторній та позанавчальній діяльності, завдяки спеціально організованим заходам, як-от міжнародна, волонтерська чи проектна діяльність.

У цьому дослідженні висвітлено лише деякі аспекти розвитку soft skills у процесі навчання у вищих навчальних закладах. Подальшого вивчення та обговорення потребують питання підготовки викладачів до використання медіатехнологій для розвитку soft skills у студентів та створення оптимальних умов у закладі для ефективного використання онлайн-ресурсів під час дистанційного навчання. [5, ст. 331]

Список використаних джерел

1. Подольська А. Я. Формування soft skills в рамках вивчення іноземної мови студентами технічних спеціальностей: стаття. м. Харків. с. 5 URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/server/api/core/bitstreams/98db62a5-8b9f-46b6-99da-8a8aefafdf85/content>
2. Купцова Т. А., Колієва І. А. Особливості розвитку soft skills у процесі вивчення іноземної мови в умовах глобальних викликів століття. с. 6 URL: http://zfs-journal.uzhnu.uz.ua/archive/24/part_1/29.pdf
3. Купцова Т. А., Колієва І. А. Особливості розвитку soft skills у процесі вивчення іноземної мови в умовах глобальних викликів століття: реферат URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/57659>
4. Захаревич Микола. Розвиток soft skills у майбутніх фахівців цифрових технологій URL: <https://tpf.udpu.edu.ua/2024/08/23/rozvytok-soft-skills-u-majbutnih-fahivcziv-czyfrovyh-tehnologij/>
5. Гарань Н. С., Замороцька В. В. Soft skills як складник підготовки майбутнього фахівця у закладі вищої освіти, с. 4 URL: <https://archive.journal-grail.science/index.php/2710-3056/article/download/1380/1400>

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ SOFT SKILLS В УМОВАХ СІЛЬСЬКОГО ЗАКЛАДУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Дедерко Дмитро Юрійович,
учитель технологій та трудового навчання
Гружчанського навчально-виховного комплексу
«ЗОШ І-ІІІ ст. – ДНЗ» Дубов'язівської селищної ради
Конотопського району Сумської області

Науковий керівник – Шевель Борис Олександрович,
канд. пед. наук, доц. Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Ключові слова: soft skills, сільський заклад загальної середньої освіти, сільська громада.

Постановка проблеми. Сучасні освітні тенденції акцентують увагу на формуванні ключових навичок XXI століття, серед яких особливе місце займають Soft Skills – м'які навички, які забезпечують успішну взаємодію в соціумі, адаптивність та розвиток емоційного інтелекту. Для сільських закладів загальної середньої освіти (ЗЗСО) ця проблема набуває особливого значення через обмеженість доступу до різноманітних ресурсів та специфічні соціально-економічні умови.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. До науковців, які досліджували цю проблему, відносимо роботи О. Пометун, І. Зязюн, С. Гончаренко, Н. Боритко, Т. Сорочан, а також інших учених, які зробили значний внесок у вивчення проблеми формування ключових компетентностей і soft skills у школярів.

Мета публікації: полягає у визначенні теоретичних основ формування soft skills у школярів в умовах сільського закладу загальної середньої освіти та аналізі факторів, які сприяють розвитку цих навичок у сучасному освітньому середовищі.

Виклад основного матеріалу. Soft Skills охоплюють широкий спектр навичок, включаючи комунікацію, командну роботу, критичне мислення, емоційний інтелект, тайм-менеджмент, креативність та лідерство. На відміну від Hard Skills, які стосуються специфічних технічних знань, м'які навички мають універсальний характер, що дозволяє їх ефективно застосовувати в різних сферах діяльності.

Сільські школи характеризуються низкою особливостей, що впливають на формування Soft Skills серед учнів: 1. *Обмежені ресурси:* недостатня кількість позакласних активностей, інфраструктурних можливостей та професійних тренінгів. 2. *Соціокультурне середовище:* більша залежність від традицій, тісний зв'язок з громадою. 3. *Вплив малих колективів:* створює можливості для індивідуального підходу, але може обмежувати розвиток навичок взаємодії у великих групах.

Формування Soft Skills в умовах сільських ЗЗСО передбачає застосування таких методів:

1. *Проектне навчання:* реалізація учнівських проєктів з акцентом на співпрацю та критичне мислення. Приклади: створення локальних соціальних проєктів, екологічні ініціативи.

2. *Групова робота:* організація роботи в малих групах для вирішення спільних завдань. Приклади: дебати, брейншторми, командні ігри.

3. *Інтерактивні методи навчання:* використання кейс-методів, рольових ігор, тренінгів з лідерства та комунікації.

4. *Педагогічна підтримка.*

1. Створення психологічно комфортного середовища.

2. Спостереження за розвитком кожного учня та надання індивідуальних рекомендацій. Сільське середовище може слугувати джерелом інноваційних рішень для формування Soft Skills:

1. Волонтерство: участь учнів у громадських проєктах.

2. Співпраця з місцевими організаціями: залучення до професійних майстер-класів.

3. Культурна спадщина: орієнтація на відродження народних традицій.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Формування Soft Skills у сільських школах вимагає комплексного підходу, який враховує специфіку середовища, потреби учнів та доступні ресурси. Використання проєктного навчання, групової роботи та інтерактивних методів дозволяє ефективно розвивати м'які навички, підготовлюючи учнів до викликів сучасного суспільства.

Список використаних джерел

1. Бабюк Т. Й., Каньоса Н. Г., Бабюк С. М. Технології формування Soft Skills в системі професійної підготовки педагога: навчальний посібник. Кам'янець-Подільський: Видавець Ковальчук О.В., 2023. 222 с.

2. Дроздова Ю. В., Дубініна О. В. Концептуальні підходи до визначення «soft skills» у сучасних освітніх та професійних моделях. *Soft skills – невід'ємні аспекти формування конкурентоспроможності студентів у XXI столітті*. Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т., 2020. 90 с.

3. Муравйова І. О., Мар'янюк Я. Г., Осадча А. О. Soft skills у сучасних реаліях української освіти. *Інноваційна педагогіка*. 2021. Випуск 32. Т. 1. С. 108-112.

4. Ткачук І. І. Формування у старшокласників спрямованості на майбутній професійний успіх: дис...канд. пед. наук : 13.00.07. Київ, 2016. 298 с.

5. Ясна І. Soft skills: універсальні навички європейського рівня. URL: <https://studway.com.ua/soft-skills> (дата звернення 10.04.2021)

МУЛЬТИМЕДІЙНІ ПРОЄКТИ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ АКТИВНОЇ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ПОЗИЦІЇ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Демченко Сергій Олексійович,
аспірант ННІ Педагогіки і психології

Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Пішун Сергій Григорович,

канд. пед. наук, доц. Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Науковий керівник – **Пішун Сергій Григорович,**

канд. пед. наук, доц. Глухівського НПУ ім. О. Довженка

***Ключові слова:** громадянська позиція, молодші школярі, мультимедіа, мультимедійні проєкти.*

Постановка проблеми. Громадянська компетентність є важливим складником розвитку сучасної особистості, а формування громадянської активності – основою функціонування демократичного суспільства. Враховуючи сучасні реалії України, де громадянська участь набуває особливої значущості через соціальні, економічні та політичні виклики, система освіти, зокрема Нова українська школа, має бути спрямована на формування активних, відповідальних і свідомих громадян.

У свою чергу, необхідність формування у молодших школярів громадянської активності спонукає освітню спільноту до пошуку інноваційних ефективних шляхів забезпечення подальшого формування громадянського суспільства [5, с. 227]. Одним із ефективних засобів формування досліджуваної якості є використання мультимедійних проєктів у початковій школі.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. До проблеми формування громадянської активності звернені наукові пошуки Д. Акімова, А. Арсеєнко, В. Жукова, О. Куценко, М. Лукашевич, М. Остапенко, Ю. Саєнко, В. Скуратівського, О. Сухомлинської, Л. Шангіної та багатьох інших українських учених. Особливості використання мультимедійних технологій в початковій школі розкрито в працях І. Васильків, Н. Вишнівської, К. Годлевської, А. Гуржій, В. Імбер, К. Климової, Л. Кравцової, М. Лютенко, І. Пагути, О. Пінчук, І. Томашевської, В. Чичук, О. Чупріної, І. Шишки, О. Шкуренко та інших.

Мета публікації: проаналізувати педагогічні можливості мультимедійних проєктів як інструменту формування активної громадянської позиції молодших школярів.

Виклад основного матеріалу. У Концепції «Нова українська школа» громадянська компетентність розглядається як одна з ключових компетентностей сучасної особистості, що включає всі форми соціальної поведінки та громадянської активності, необхідні для ефективної та конструктивної участі у суспільному житті.

У науковому доробку М. Остапенко громадянська активність розглядається як «одна з форм соціальної активності, що спрямована на вплив на прийняття суспільно-політичних рішень, реалізацію своїх інтересів». Основою громадянської активності, на думку вченої, є: інтерес до суспільно-громадської діяльності; організаторські здібності; ініціативність; вимогливість до себе; відповідальність за виконання громадських доручень; готовність допомагати іншим, а сферами її прояву – соціально-комунікативна, громадська та суспільно-політична [3, с. 136].

На думку Є. Починок, громадянська активність – це комплексна усвідомлена характеристика особистості, яка є основою її громадянської компетентності та виявляється у ставленні та діях щодо різних сфер суспільного життя. Результатом формування громадянської активності є чітка громадянська позиція – сукупність сформованих громадянських поглядів і установок [5, с. 229].

На нашу думку, громадянська активність молодших школярів є специфічним особистісним утворенням, що відображається в активній позиції щодо свого права та обов'язку брати участь у житті суспільства, зокрема в межах їхнього шкільного та родинного середовища. Ця активність може проявлятися через участь учнів у шкільних проєктах, волонтерських акціях, обговореннях на теми прав та обов'язків громадянина, а також у здатності висловлювати свою думку і брати участь у вирішенні проблем свого оточення.

Використання мультимедійних технологій, у тому числі й мультимедійних проєктів, сприяє забезпеченню більш інтерактивного, доступного і сучасного підходу до навчання, що сприяє розвитку у молодших школярів важливих навичок для активної участі в громадському та соціальному житті.

Освітній проєкт розглядається сьогодні як спільна навчально-пізнавальна, творча або ігрова діяльність учнів, має спільну мету, узгоджені методи, способи діяльності і спрямована на досягнення загального результату [2, с. 238].

Основною метою впровадження методу проєктів в початкових класах є вирішення чітко визначеної соціально значущої проблеми – інформаційного, дослідницького, практичного або іншого спрямування.

Натомість, поняття «мультимедіа» можна розглядати як спеціальну інтерактивну технологію, що завдяки технічним і програмним засобам дозволяє працювати з комп'ютерною графікою, текстом, мовленням, високоякісним звуком, статичними зображеннями та відео [1, с. 158].

Таким чином, реалізація мультимедійних проєктів у початковій школі може включати створення учнями презентацій, відеороликів, участь у віртуальних екскурсіях та інтерактивних іграх. Такі заходи сприяють активному залученню дітей до навчального процесу та формуванню у них відповідальності за результати спільної діяльності. Тематика таких проєктів може бути різноманітною. Наприклад: «Моє місто», «Герої рідного краю», «Моя родина – Україна», «Ми маленькі громадяни», «Мої права та обов'язки» тощо.

Мультимедійні проєкти, що включають відео, графіку, текст і аудіо, стають потужними засобами для формування активної громадянської позиції в учнів початкових класів. Це дозволяє створювати інтерактивне навчальне середовище, що мотивує дітей до участі в суспільному житті, формуючи відповідальність і свідоме ставлення до власних прав та обов'язків.

Незважаючи на очевидні переваги, впровадження мультимедійних проєктів стикається з певними викликами, такими як недостатня технічна оснащеність шкіл та потреба у підвищенні кваліфікації вчителів.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, мультимедійні проєкти є ефективним інструментом для формування активної громадянської позиції в молодших школярів. Вони не лише мотивують до активної участі в суспільних процесах, але й сприяють розвитку критичного мислення, творчих здібностей та комунікативних навичок, що є основою для формування свідомих громадян.

До перспектив дослідження відносимо створення мультимедійного проєкту, спрямованого на формування громадянської компетентності молодших школярів.

Список використаних джерел

1. Демченко С. Мультимедійні засоби як інструмент формування громадянської свідомості в молодших школярів. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка*, 2024. № 3 (56). С. 155–161.
2. Масонов О. І., Денисенко В. В. Особливості впровадження проєктних технологій в освітній процес початкової школи. *The VIII International Scientific and Practical Conference «Modern technologies of human development»*, 2023, С. 238–244.
3. Остапенко М. Громадянська активність як основа формування громадянського суспільства. *Сучасна українська політика. Політики і політологи про неї*. 2011. Вип. 22. С. 135–143.

4. Старченко, П., Мазурок Т., Рубанська О. Дослідження ефективності застосування сучасних засобів ІКТ для підтримки виконання учнівських проектів в початковій школі. Collection of Scientific Papers «SCIENTIA», (November 24, 2023; Kraków, Poland), 2023. С. 186–194. URL: <https://previous.scientia.report/index.php/archive/article/view/1383> (дата звернення: 17.01.2024).

5. Починок Є. Формування громадянської активності молодших школярів у контексті реалізації технологій менеджменту початкової освіти. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Вип. 65, том 3, 2023. С. 226–231.

ФОРМУВАННЯ SOFT SKILL У СУБ'ЄКТИВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Дубовик Олена Миколаївна,
старший викладач
кафедри англійської філології
Національного університету
біоресурсів та природокористування України

Ключові слова: суб'єкти освітнього процесу, формування soft skills, заклад освіти.

Постановка проблеми. Основними завданнями вивчення дисципліни «Формування soft skills суб'єктів освітнього процесу» є – навчити здобувачів освіти особистісної динаміки (почуття відповідальності, прагнення до досягнень, впевненість в собі, висока мотивація); компетентності в області міжособистісних відносин (контактність, об'єктивна самооцінка, співчуття та співпереживання іншим людям); прагнення до успіху (самовіддача, мотивація до підтримання статусу, схильність до систематизації, ініціативність); витривалості (стійкість до критики, стійкість до невдач, позитивна емоційна установка, твердість життєвої позиції, задоволення роботою). Ці завдання відповідають основній меті PISA – визначити тенденції в результатах різних освітніх програм компетентності та чинники, що впливають на навчальні досягнення учнів [1].

Аналіз наукової літератури показав, що, розкриваючи суть поняття «soft skills», вчені визначають його як:

- уніфіковані навички та особистісні якості, що підвищують результативність роботи і взаємодії з людьми;
- комунікативні та управлінські таланти;
- соціально-психологічні навички;
- комунікативні та лідерські навички;
- навички та особистий досвід, що придбані через додаткову освіту, для розвитку в професійній діяльності;
- соціально-трудова характеристика, що являє собою готовність до ефективної праці в заданій ситуації на робочому місці в трудовому колективі [2].

Виклад основного матеріалу. Джерелом виникнення поняття «soft skills» став не розвиток наукового знання, а значною мірою практика навчання конкретних груп людей, а також рефлексія досвіду опанування професіями, що вимагають відповідних (не тільки предметних) компетентностей. Показово в цьому сенсі, що використання цього терміна спочатку зафіксовано не стільки в середовищі вчених-фахівців в галузі освіти, скільки серед політиків, менеджерів, представників бізнесу та виробництва, адміністративних працівників та інших фахівців, які включені в різні види людської практики [3].

Зараз навчальна шкільна програма в Україні є перевантаженою і перенасиченою формулами тощо, і відповідно, замало уваги приділяється soft skills. Планомірний розвиток кожної категорії soft skills позитивно сприяє професійним успіхам фахівців. Однак, ключові зовнішні стейкхолдери акцентують увагу на таких якостях, які є пріоритетними в

професійній діяльності вчителя сучасності: комунікативні навички, групова робота, соціальний інтелект, відповідальність, етика спілкування, критичне мислення, навички вирішення проблем, новаторське (інноваційне) мислення, управління інтелектуальним навантаженням, навички самоосвіти, інформаційні навички, тайм-менеджмент когнітивні навички, емоційний інтелект, чесність, оптимізм, стресостійкість, пунктуальність, гнучкість, креативність, мотивація, емпатія атрибути особистості і складові емоційного інтелекту [1].

В умовах розвитку сучасних тенденцій загальної освіти й активного пошуку інноваційних моделей школи, орієнтованих на учня, формується новий образ педагога-консультанта, вихователя, керівника проєктів, комунікатора, дослідника, інноватора. Основними компонентами soft skills є три групи компетентностей: комунікативні навички, особистісний розвиток, управлінські навички. До особистих якостей відносяться ті компетентності особистості, які важливі абсолютно всім роботодавцям: акуратність, пунктуальність, старанність, працьовитість [4].

Етапами формування soft skills є:

– розвиток когнітивних здібностей: вміння панорамно і критично мислити, формування проєктного мислення (здатність до передбачення, цілепокладання); вміння приймати рішення в ситуаціях нестачі часу (швидкість реакції, швидкість обробки даних); розвиток умінь творчо вирішувати відкриті завдання;

– розвиток діяльнісних здібностей: лідерські якості, вміння управляти собою і аудиторією (організаторські здібності, міміка, пантоміма, мова); здатність до візуалізації інформації; вміння взаємодіяти з іншими людьми; – розвиток особистісних здібностей: вміння публічно виступати (здатність зрозуміло викладати свої думки, захопити аудиторію, презентація себе); вміння працювати в команді; комунікативні здібності; вміння мотивувати, захоплювати; вміння «бачити» іншу людину; оволодіння практичними навичками тайм-менеджменту (самоорганізація) [5].

Висновки. Узагальнюючи хочу підкреслити, що формування soft skills у суб'єктів освітнього процесу є ключовим для розвитку комплексних особистісних якостей, необхідних для успішної кар'єри та адаптації в сучасному світі. Це вимагає змін у методах навчання, використання інтерактивних підходів та розвитку комунікативних і критичних навичок. У результаті, студенти не тільки здобувають професійні знання, але й вчаться ефективно взаємодіяти, працювати в команді та адаптуватися до змін.

Список використаних джерел

1. Формування soft skills суб'єктів освітнього процесу. Інститут педагогіки НАПН України URL: <https://undip.org.ua/news/formuvannia-soft-skills-sub-iektiv-osvitnoho-protsesu/> (дата звернення – 16.02.2025)
2. Soft skills: універсальні навички європейського рівня. URL: <https://studway.com.ua/soft-skills> (дата звернення – 17.02.2025)
3. Нова Українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola> (дата звернення – 17.02.2025)
4. Коваль К.О. Розвиток «soft skills» у студентів – один з важливих чинників працевлаштування. URL: <https://visnyk.vntu.edu.ua/index.php/visnyk/article/view/827> (дата звернення – 17.02.2025)
5. The importance of Soft Skills for students. URL: <https://www.edsys.in/importance-of-soft-skillsfor-students> (дата звернення – 17.02.2025)

ФОРМУВАННЯ SOFT SKILLS У ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ПОНЯТТЯ АЛГОРИТМ У 3-МУ КЛАСІ

Дутка Олександр Валерійович,
здобувач другого (магістерського)
рівня вищої освіти 1 курсу
ННІ Педагогіки і психології
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Науковий керівник – **Ігнатенко Олександр Володимирович,**
канд. пед. наук, доц. Глухівського НПУ ім. О. Довженка

***Ключові слова:** цифрові технології, здобувачі початкової освіти, наскрізні уміння.*

Постановка проблеми. У сучасній освіті важливо не лише освоювати предметні знання, але й розвивати гнучкі навички (soft skills), необхідні для подальшого навчання та професійної діяльності. Одним із ключових завдань є інтеграція цих навичок в учбовий процес початкової школи. Вивчення поняття алгоритму в 3-му класі є потужним інструментом для формування таких важливих навичок, як критичне мислення, аналіз, комунікація та командна робота. Проте залишаються відкритими питання щодо найбільш ефективних методів використання алгоритмічного мислення для розвитку soft skills у молодших школярів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Наукові дослідження підтверджують важливу роль алгоритмічного мислення для розвитку когнітивних і комунікативних навичок. Встановлено, що заняття програмуванням, моделюванням і робота з алгоритмами сприяють розвитку логічного мислення, навичок вирішення проблем та самостійного прийняття рішень. Також дослідження показують, що використання гейміфікації та інтерактивних цифрових платформ (таких як Scratch, Code.org, Blockly) сприяє зростанню мотивації учнів та забезпечує ефективне засвоєння навчального матеріалу.

Мета публікації. Метою цієї роботи є дослідження можливостей використання алгоритмічного мислення для формування soft skills у здобувачів початкової освіти та визначення найбільш ефективних цифрових інструментів для інтеграції цієї методики в навчальний процес.

Виклад основного матеріалу. Розвиток soft skills через вивчення алгоритмів у 3-му класі є ефективним підходом для формування важливих навичок, необхідних для особистісного та професійного росту учнів. Завдяки використанню новітніх методик і цифрових платформ, можна створити умови для розвитку не лише технічних, а й когнітивних і соціальних компетенцій.

Алгоритмічне мислення є основою для розвитку логічного підходу до розв'язання задач. Учні вчаться визначати проблему, розбивати її на етапи, а також обирати найбільш ефективні шляхи для досягнення результату. Цей процес допомагає їм розвивати критичне мислення, оскільки вони змушені аналізувати можливі варіанти рішень і оцінювати їхню доцільність. Наприклад, під час розв'язування задач на побудову алгоритмів для реальних життєвих ситуацій, школярі вчаться прогнозувати наслідки своїх дій, що є важливою навичкою для прийняття обґрунтованих рішень у повсякденному житті [2].

Інтерактивні платформи, такі як Scratch, Code.org, Blockly, надають учням можливість не лише вивчати основи програмування, але й активно створювати власні алгоритми, що дає їм інструменти для вирішення творчих завдань. Наприклад, розробка анімацій, ігор чи мультимедійних проєктів сприяє розвитку не тільки логічних, а й творчих здібностей. Це дозволяє учням не лише виконувати технічні завдання, а й виявляти свою креативність, розвиваючи навички планування та організації [1].

Крім того, алгоритмічне мислення сприяє розвитку навичок комунікації і співпраці. Робота в групах над спільними алгоритмічними завданнями дозволяє учням обговорювати ідеї, висловлювати власні думки та слухати думки інших. Це важливо для формування таких навичок, як здатність до конструктивного обговорення, ефективного представлення власної думки та прийняття колективних рішень. Крім того, групова діяльність допомагає дітям розвивати емоційну компетентність, адже вони повинні враховувати думки своїх однокласників і погоджуватися на компроміси, що неминуче виникають під час співпраці.

Групові проекти, у яких кожен учень має свою відповідальність, сприяють розвитку лідерських якостей. Діти вчаться організовувати роботу в команді, брати на себе ініціативу, приймати на себе роль координатора або, навпаки, відповідального за виконання певних частин задачі. Лідерство у цьому контексті розуміється не лише як керівництво, а й як здатність організувати співпрацю і мотивувати інших до досягнення спільної мети.

Сучасні технології, зокрема гейміфікація, значно підвищують інтерес учнів до навчання. Завдяки ігровим елементам та цифровим інструментам учні можуть самостійно визначати свої цілі, отримувати бонуси за досягнення та спостерігати за своїм прогресом. Така форма навчання не лише підвищує мотивацію, але й робить засвоєння матеріалу більш захоплюючим і доступним для учнів. Гейміфікація дозволяє ефективно поєднувати навчання та гру, що стимулює бажання учнів досягати результатів і самостійно вирішувати поставлені завдання.

Інтеграція алгоритмічного мислення в навчальний процес початкової школи є важливою складовою формування наскрізних умінь. Вона дозволяє учням не лише освоювати специфічні навчальні предмети, але й розвивати здатність до самостійного пошуку рішень у різних галузях знань. Вивчення алгоритмів на прикладі різних дисциплін, таких як математика, природничі науки чи історія, розширює кругозір учнів і дозволяє їм застосовувати алгоритмічний підхід до вирішення не лише технічних, а й гуманітарних проблем.

Відтак, алгоритмічне мислення в контексті початкової освіти допомагає формувати у школярів навички, які необхідні для успішної адаптації в сучасному світі, де технології і інновації стають важливими складовими кожної професії. Це підготовка до розвитку таких компетенцій, як критичне мислення, комунікація, здатність до самостійного навчання та роботи в команді — все це важливо для успіху в XXI столітті.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Алгоритмічне мислення є потужним інструментом для розвитку soft skills у здобувачів початкової освіти. Використання інтерактивних цифрових технологій сприяє розвитку критичного мислення, комунікаційних навичок та здатності до самостійного вирішення проблем. Подальші дослідження можуть бути орієнтовані на вивчення довгострокового впливу алгоритмічного навчання на загальний розвиток учнів і розробку інтегрованих методик для ефективного формування наскрізних умінь у молодших школярів.

Список використаних джерел

1. Ігнатенко О. В. Методика підготовки майбутнього вчителя початкових класів з інформатики. *Актуальні питання суспільних та гуманітарних наук*. Глухів: РВВ Глухівського НПУ ім. О. Довженка. 2015.
2. Морзе Н. Викладання інформатики у початковій школі: методичні аспекти. Одеса: Вид-во ОНУ. 2020.
3. Про затвердження Державного стандарту початкової освіти: постанова кабінету міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87 із змінами № 688 від 24.07.2019 № 898 від 30.09.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-p#Text> (дата звернення: 10.02.2025).
4. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Савченко О. Я. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4->

[klas/2022/08/15/Typova.osvitnya.prohrama.1-4/Typova.osvitnya.prohrama.1-2.Savchenko.pdf](#)

(дата звернення: 10.02.2025).

5. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Шияна Р. Б. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2022/08/15/Typova.osvitnya.prohrama.1-4/Typova.osvitnya.prohrama.1-2.Shyyan.pdf> (дата звернення: 10.02.2025).

АДИКТИВНА ПОВЕДІНКА ПІДЛІТКІВ: ПРИЧИНИ ТА ФАКТОРИ РИЗИКУ

Жила Катерина Сергіївна,
здобувачка другого (магістерського)
рівня вищої освіти І курсу
ННІ Педагогіки і психології
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Науковий керівник – **Тюльпа Тетяна Миколаївна,**
док. пед. наук, доц. Глухівського НПУ ім. О. Довженка

***Ключові слова:** адиктивна поведінка, підлітки, наркозалежність, залежність від алкоголю, залежність від азартних ігор, адикція.*

Постановка проблеми. Адиктивна поведінка у підлітків є однією з актуальних та значимих проблем сучасного суспільства. Згідно з статистичних даних кількість підлітків, що стикаються з різними формами залежності, такими як, наркозалежність, залежність від алкоголю та азартних ігор росте, особливо в умовах військового стану. Ця поведінка несе в собі руйнівний вплив на їх фізичне і психологічне здоров'я, а також на їх оточення, що призводить до різноманітних негативних наслідків. В той же час, не зважаючи на важливість цієї проблеми, існує дефіцит комплексних актуальних досліджень, які направлені на виявлення та аналіз факторів, які впливають на формування адиктивної поведінки в підлітковому віці.

Особливу увагу варто приділити факторам, які можуть впливати на розвиток адиктивної поведінки у підлітків. Серед них можемо зазначити біологічні аспекти (генетична схильність), психологічні (невпевненість в собі, депресія), а також соціальні (сімейні проблеми, вплив однолітків, доступність психоактивних речовин). Важливо, що ці фактори можуть впливати як комплексно, так і окремо, посилюючи один одного. Крім того, значущою проблемою є нестача ефективних профілактичних та корекційних програм, які направлені на роботу з підлітками, що знаходяться в групі ризику. Відсутність системних програм, які спираються на наукові дані, як в соціальній сфері, так і на рівні освітніх закладів, заважає своєчасному втручання у перебіг подій і зниженню кількості підлітків, у яких формується адиктивна поведінка.

Таким чином, дослідження причин та факторів ризику формування адиктивної поведінки у підлітків є важливим та своєчасним, а також потребує розроблення ефективних методів профілактики та корекції цієї проблеми.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Актуальність досліджуваної проблеми полягає в тому, що значна кількість молоді схильна до адиктивної поведінки і ця кількість зростає. Згідно з даних ВООЗ станом на 2009-2011 роки 136476 осіб є залежними від ПАР (молодь віком від 15 до 35 років). Станом на 2022 рік кількість осіб, що вживають психоактивні речовини зросла до 1,5 мільйони осіб. З кожним роком, ця кількість росте на 8-10% [1; 2].

За визначенням науковців адиктивна поведінка є формою девіантної поведінки, яка проявляється через невгамовне бажання штучно змінювати власний психічний стан,

шукаючи інтенсивні емоційні переживання. Це досягається або завдяки використанню певних речовин, або шляхом надмірного захоплення різними видами діяльності. Для людей із такою поведінкою (адиктивів) характерне прагнення уникнути реальності, а також ознаки особистісної незрілості, такі як брак інтелектуальних чи духовних зацікавлень, слабкість моральних принципів, нестійкість, безвідповідальність і схильність до конформізму.

Н. Пешешкян виділяє чотири види адиктивної поведінки, які можна розглядати як форму втечі від реальності: 1. «Відхід у тіло», тобто занурення у фізичну чи психічну «самовдосконалість». 2. «Відхід у роботу», тобто надмірна концентрація на роботі чи навчанні. 3. «Відхід у контакти та усамітнення», тобто впадає в крайнощі соціальних контактів – надмірне прагнення спілкування або повне усамітнення. 4. «Відхід у фантазію», тобто життя у світі фантазій і уявлень, що часто включає форми залежностей, такі як алкоголізм, наркоманія, токсикоманія та нехімічні залежності (наприклад, інтернет-залежність або ігроманія) [3].

Мета публікації: Метою даної статті є дослідження причин та факторів ризику формування адиктивної поведінки у підлітків. В статті розглядаються основні аспекти адиктивної поведінки, її видів, а також фактори, які впливають на розвиток залежностей.

Виклад основного матеріалу. Основними формами адиктивної поведінки є: *хімічні*: тютюнопаління, залежність від наркотиків, токсикоманія, алкоголізм; *біохімічні*: анорексія, булімія; *нехімічні*: ігрова залежність, шопоголізм (оніоманія), фанатизм, трудоголізм [4].

Розрізняють чотири основні групи чинників, які сприяють формуванню адиктивної поведінки:

1. Моральна незрілість особистості: негативне ставлення до навчання, недостатня соціальна взаємодія, неадекватні суспільно значущі установки, обмежені та нестійкі інтереси, відсутність захоплень і пошуку духовних цінностей.

2. Негативне мікросередовище: проблеми в сім'ї, такі як її неповний склад, надмірна зайнятість батьків, викривлені соціальні ролі, що веде до неадекватного виховання та навчання.

3. Деформовані сімейні стосунки, які також спричиняють порушення у вихованні та розвитку особистості.

4. Індивідуально-біологічні особливості: спадкова схильність до психічних розладів і алкоголізму, фізичні хвороби в дитячому віці, ушкодження головного мозку.

Також можна виокремити індивідуально-психологічні риси, зокрема нервово-психічні відхилення: низька стійкість до стресу, підвищена тривожність та інші психологічні особливості.

Р. Браун визначив шість універсальних компонентів для будь-якого типу залежності: 1) специфічність і «надцінність» об'єкта чи дій; 2) відчуття ейфорії; 3) зростання толерантності до психоактивних речовин; 4) наявність абстинентного синдрому; 5) конфлікти із собою та суспільством; 6) схильність до рецидивів.

Сучасні психологи виділяють п'ять стадій розвитку адиктивної поведінки: 1) Відкриття способу легкого психологічного «зцілення». 2) Регулярне використання цього способу в критичних життєвих моментах. 3) Закріплення адиктивної поведінки, яка стає частиною особистості й сприймається некритично. 4) Повне визначення життя людини поведінкою залежності. 5) Руйнування психіки та біологічних процесів організму.

Окрім цих стадій, адиктивну особистість характеризують такі якості, як невизначеність інтересів, безвідповідальність і нестабільність. Залежні люди значно гірше долають повсякденні труднощі та стресові ситуації у порівнянні з іншими. За Менделевичем, залежних осіб можна описати такими рисами: 1) низька толерантність до складнощів повсякдення за умови високої стійкості до кризових подій; 2) страх перед тривалими емоційними контактами із соціумом; 3) схильність до обману; 4) бажання звинувачувати оточуючих навіть за відсутності їхньої провини; 5) уникання відповідальності при прийнятті

рішень; 6) стереотипність і повторюваність поведінки; 7) залежність від зовнішніх чинників; 8) схильність до тривожності.

Є. Змановська вказує на існування у залежних синдрому дефіциту задоволення. Він проявляється постійною нудьгою, апатією та зниженою чутливістю до позитивних емоцій. Одним із ключових чинників, що визначають вживання психоактивних речовин серед молоді, виступає ставлення дорослих до підростаючого покоління. Перші уявлення про наркотики формуються ще в дитинстві через спостереження за поведінкою дорослих. На розвиток залежностей значно впливає байдужа або схвалювальна позиція дорослих щодо споживання алкоголю та тютюнових виробів [5].

Зважаючи на зазначену вище інформацію можемо припустити, що важливою є роль сім'ї та освітніх установ в формуванні залежності у підлітків. Але, як сім'я та школа можуть бути причиною появи адиктивної поведінки, так і своєрідним «порятунком» від залежностей.

Висновки та перспективи подальших досліджень. В статті було проаналізовано статистичні дані відносно динаміки кількості залежної молоді. Визначено поняття, види та форми адиктивної поведінки, основні групи чинників, які спричиняють формуванню адиктивної поведінки. Розглянуто стадії розвитку адиктивної поведінки.

Можемо зробити висновок, що конфлікти в сім'ї, насильство в сім'ї, відсутність уваги до дитини вдома, можуть стати тригером початку формування однієї або декількох форм адиктивної поведінки. Окрім цього, важливим є приклад, як сім'ї, так і оточення, тобто те, що є «нормою» для батьків або друзів, стає нормою поведінки самих підлітків. Тому, важливо вчасно помітити прояви нехарактерної поведінки підлітка і своєчасно зреагувати на це.

В подальшому, будемо розробляти профілактичні програми, рекомендації та пам'ятки для батьків, вчителів та шкільних психологів задля того, аби вони вчасно змогли зреагувати на прояви адиктивної поведінки та попередити формуванню залежностей.

Список використаної літератури

1. Взаємозв'язок біологічних, психологічних та соціальних чинників у генезисі формування навичок вживання психоактивних речовин у дітей та підлітків із позиції розробки системи профілактики [Електронний ресурс]. *Український медичний журнал*. URL: <https://umj.com.ua/uk/publikatsia-29118-vzayemozv-yazok-biologichnix-psixologichnix-ta-socialnix-chinnikiv-u-genezisi-formuvannya-navichok-vzhivannya-psixoaktivnix-rechovin-u-ditej-ta-pidlitkiv-iz-pozicii-rozrobki-sistemi-profilaktiki>

2. Кожен п'ятий підліток в Україні хоча б раз приймав наркотики – МВС [Електронний ресурс]. Суспільне Новини. URL: <https://suspilne.media/178042-kozen-patij-pidlitok-v-ukraini-hoca-b-raz-prijmav-narkotiki-mvs/>

3. Адиктивна поведінка [Електронний ресурс]. ВУЕ. URL: https://vue.gov.ua/Адиктивна_поведінка

4. Мудрик Алла Богданівна. Психологія залежної поведінки : навчальний посібник. Луцьк : ПП Іванюк В.П., 2022. 236 с.

5. Сізов, Д. Ю. Адикція як форма прояву поведінки сучасної молоді. 2023. 215 с.

РОЗВИТОК SOFT SKILLS ПІД ЧАС НАВЧАННЯ ВИЩОЇ МАТЕМАТИКИ

Зайка Оксана Володимирівна,

кандидат педагогічних наук, доцент

кафедри фізико-математичної освіти та інформатики

Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Ключові слова: soft skills, вища математика, вчитель природничих наук, критичне мислення.

Постановка проблеми. Поняття *soft skills* широко використовують у сучасному світі. Готуючи майбутніх вчителів, ми маємо звертати увагу не лише на формування професійних навичок, а й на вміння взаємодіяти із соціумом, адже вчитель – це свого роду актор, який має кожного дня виступати перед вимогливою аудиторією, вміти її захоплювати, підтримувати інтерес та ще й навчити своїй дисципліні.

Аналіз публікацій. Під м'якими навичками розуміють: сукупність загальних, неспецифічних для певної професії здатностей та навичок [5]; особисті якості людини, її поведінка та стиль міжособистісної взаємодії [4]; якості особистості, які розвиваються протягом життя, й які не можливо виміряти [1].

Найчастіше до них відносять [1-5]: комунікативні навички (вміння слухати і чути співрозмовника, домовлятися, зчитувати невербальні сигнали, самопрезентувати, вміння говорити на публіці, навички листування); критичне мислення (логічне, креативне мислення, спостережливість, здатність позитивно реагувати на зміни, узагальнювати та систематизувати); наявні лідерські якості (здатність уникати та вирішувати проблеми, навички фасилітації, менеджменту, здатність навчати); емоційний інтелект, позитивне мислення (дружелюбність, ввічливість, повага до інших, здатність до емпатії, вміння керувати власними емоціями); вміння працювати в команді; вміння самоорганізації (управління часом (здатність розподіляти час так, щоб встигати якомога більше), самодисципліна, вміння зосереджуватися, бажання навчатися); вміння приймати рішення (здатність брати на себе відповідальність, концентруватися на проблемі в пошуках її вирішення).

Мета публікації – розглянути можливості розвивати м'які навички у здобувачів освіти під час навчання освітнього компоненту «Вища математика».

Виклад основного матеріалу. М'які навички потрібні людині для повноцінного життя у соціумі. Для вчителя – це частина його професійної компетентності. Адже йому доводиться комунікувати з дітьми на кожному уроці, від його емоційного стану залежить якість уроку, від вміння організовувати учнів та працювати з ними, як одна команда, залежить якість знань учнів. Вчитель має бути лідером, інакше урок не буде ефективним, а проявляти креативність доводиться кожної хвилини. Для того, щоб розвивати критичне та креативне мислення у своїх підопічних, потрібно самому володіти ним. Вивчення математики найкраще сприяє розвитку логічного, критичного мислення, вмінню узагальнювати, систематизувати, розподіляти час. Тому для майбутніх вчителів, зокрема природничих наук, вивчення освітнього компоненту «Вища математика» не лише сприяє формуванню твердих навичок, які формуються під час вивчення природничих дисциплін, а й розвитку м'яких навичок.

Розвитку м'яких навичок можна домогтися, використовуючи, наприклад, зазначені нижче підходи.

Активне навчання та командна робота. Пропонувати виконувати проєкти (наприклад, «Похідні в екології», «Диференціальні рівняння і хімія: швидкість хімічної реакції» тощо), які будуть не лише пояснювати місце та роль математики у природничих науках, а й формувати вміння співпрацювати, представляти результати досліджень. Оцінюючи такі проєкти, потрібно звертати увагу студентів на один із критеріїв – вміння представити результати, що буде захоплювати їх до комунікації.

Розвиток критичного та креативного мислення. Нестандартні задачі, з перебільшеними чи недостатніми даними; задачі, які мають кілька способів розв'язування; допущення навмисно помилок із вимогою до студентів знайти їх (такі помилки можна допускати і під час лекції, якщо студенти не помічають її, то пропонувати як домашнє завдання – відшукати дану помилку. Після першої такої лекції, студенти стають більш уважними і критичніше оцінюють слова викладача). Можна запропонувати певну думку і два варіанти відповіді: студенти мають обрати одну із позицій, обґрунтовуючи її. Наприклад, яке з наступних тверджень найточніше описує властивість визначника матриці: 1) Якщо

поміняти місцями два рядки матриці, її визначник змінить знак на протилежний; 2) Якщо поміняти місцями два стовпчики матриці, її визначник не змінить знак на протилежний. Правильною є відповідь 1). Або, наприклад, яке з наведених тверджень найточніше описує застосування інтеграла в екології? 1) Інтеграл використовується для обчислення площі під графіком функції, що відображає зміну популяції виду з часом, і ця площа інтерпретується як загальна кількість особин цього виду за певний період. 2) Інтеграл використовується для обчислення площі під графіком функції, що відображає швидкість зміни популяції виду з часом, і ця площа інтерпретується як загальна зміна кількості особин цього виду за певний період. Правильною є відповідь 2).

Такі запитання можна пропонувати студентам створювати самостійно, що сприяє не лише розвитку критичного та креативного мислення, а й усвідомленню ними навчального матеріалу, вмінню узагальнювати.

Використання сучасних технологій під час занять та у якості самостійної роботи сприяють візуалізації математичних понять, демонстрації міжпредметних зв'язків (які обов'язково потрібно використовувати під час навчання майбутнього вчителя), підвищенню інтересу до освітнього компоненту та полегшенню його засвоєння.

Висновки. Розвиток soft skills є безперервним процесом, який потребує систематичного та комплексного підходу. Викладачі вищої математики повинні створювати сприятливе середовище для розвитку цих навичок, заохочувати студентів до активної участі у навчальному процесі та надавати їм необхідну підтримку.

Список використаних джерел

1. Омельченко А. Прокачаємо Soft Skills на 100%: тренінг. Освітній проект «На урок». URL: <https://naurok.com.ua/trening-prokachaemo-soft-skills-na-100-390600.html>
2. Поради для розвитку soft skills: готуємо дітей до життя після школи. Освітній проект «На урок». URL: <https://naurok.com.ua/post/poradi-dlya-rozvitku-soft-skills-gotuemoditey-do-zhittya-pislya-shkoli>
3. Шелест Д. Формування Soft Skills: 5 міфів про розвиток м'яких навичок. *Форум HR-Point*. URL: <https://stud-point.com/blog/self-development-and-motivation/formuvannia-soft-skills-5-mifiv-pro-rozvytok-m-iakyykh-navychok/>
4. Що таке Soft Skills? Як прокачати навички софт скілс. DAN.IT. URL: <https://dan-it.com.ua/uk/blog/chto-takoe-soft-skill-kak-prokachat-navyki-soft-skills/>
5. Що таке Soft skills? Simplex. Освіта за кордоном. URL: <https://simplex.ua/ua/articles/soft-skills>

ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ НАСКРІЗНИХ УМІНЬ

Ігнатенко Олександр Володимирович,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри теорії і методики
початкової освіти
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Ключові слова: цифрові технології, здобувачі початкової освіти, наскрізні уміння.

Постановка проблеми. Сучасна освітня система орієнтується не лише на передавання знань, а й на розвиток універсальних навичок (soft skills), що є важливими для успішної інтеграції у суспільство та майбутньої професійної діяльності.

Інтеграція цифрових технологій у навчальний процес виступає рушієм у формуванні цих умінь, особливо на початковому етапі освіти в межах Нової української школи (НУШ). У зв'язку з цим постає необхідність визначення найбільш ефективних цифрових інструментів, здатних сприяти розвитку творчих здібностей та наскрізних навичок у молодших школярів.

Останні наукові роботи активно досліджують вплив цифрових технологій на освітній процес. Зокрема, увага приділяється інтерактивним освітнім платформам (Google Classroom, Kahoot, Padlet), персоналізованим адаптивним середовищам та елементам гейміфікації як дієвим механізмам підвищення зацікавленості учнів. Водночас залишається відкритим питання щодо ефективності конкретних технологій у формуванні наскрізних умінь саме в здобувачів початкової освіти [1].

Метою нашого дослідження є проаналізувати вплив цифрових технологій на розвиток наскрізних умінь у дітей молодшого шкільного віку та визначити найбільш перспективні напрями їх використання в межах концепції НУШ.

Розвиток наскрізних умінь серед здобувачів освіти можливий завдяки впровадженню сучасних цифрових технологій у навчальний процес. Такі інструменти сприяють вдосконаленню критичного мислення, комунікативних навичок, креативності та вміння працювати у команді.

Окрему увагу варто приділити адаптивним освітнім платформам, які забезпечують персоналізоване навчання та враховують індивідуальні особливості кожного учня. Візуальні та інтерактивні інструменти (Canva, Scratch, StoryJumper) значно підвищують мотивацію дітей шляхом залучення їх до створення власного контенту та реалізації творчих ідей [1].

У рамках Нової української школи цифрові технології сприяють інтегрованому навчанню, що дозволяє розвивати гнучкість мислення та розширювати світогляд учнів. Також вони допомагають урізноманітнити способи подання матеріалу, роблячи навчання більш доступним та привабливим для молодших школярів [3].

Висновки. Цифрові технології відіграють ключову роль у формуванні наскрізних навичок у здобувачів початкової освіти. Вони допомагають розвинути критичне мислення, комунікаційні навички та творчі здібності, що є основними складовими концепції НУШ. Подальші дослідження можуть зосереджуватися на виявленні найбільш ефективних методів використання цифрових технологій для розвитку творчого потенціалу учнів та оцінці довгострокового впливу цифрового навчання на їхній освітній шлях.

Список використаних джерел

1. Ігнатенко О. В. Цифровізація процесу підготовки майбутніх учителів початкової школи. *II International scientific and practical conference «Modern Approaches to Problem Solving in Science and Technology»* (November 15-17, 2023) Warsaw, Poland, International Science Unity. 2023. 310-314
2. Про затвердження Державного стандарту початкової освіти: постанова кабінету міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87 із змінами № 688 від 24.07.2019 № 898 від 30.09.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-п#Text> (дата звернення: 10.02.2025).
3. Як правильно використовувати цифрові технології в навчанні та вихованні дітей: поради для батьків. *Освітній портал*. 2018. Режим доступу до ресурсу: URL <https://www.op.ua/news/osvita-v-ukraini/yak-pravilno-vikoristovuvati-cifrovi-tehnologiyi-v-navchanni-ta-vihovanni-ditey-poradi-dlya-batkiv>. (Дата звернення 10.02.2025).

РОЗВИТОК SOFT SKILLS У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ЗАКЛАДАХ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Іноземцев Сергій Анатолійович,
аспірант 2 року навчання
спеціальності 013 Початкова освіта
кафедри педагогіки і психології початкової освіти
ННІ Педагогіки та психології
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Бірюк Людмила Яківна,
д-р пед. наук, проф., завідувач кафедри
педагогіки і психології початкової освіти
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Науковий керівник – **Бірюк Людмила Яківна**
д-р пед. наук, проф. Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Ключові слова: *soft skills, екологічна компетентність, молодші школярі, позашкільна освіта, педагогічні умови, екологічне виховання, STEAM-освіта.*

Постановка проблеми. Сучасний освітній процес спрямований на формування особистості, здатної до усвідомленого сприйняття екологічних проблем та активної участі у їх розв'язанні. Особливу роль у цьому відіграють *soft skills*, які включають критичне мислення, комунікацію, креативність та адаптивність [1, с. 23]. Вони є необхідними для розвитку відповідального ставлення до природи, вміння працювати у команді, ухвалювати рішення та знаходити інноваційні шляхи розв'язання екологічних викликів. Однак питання інтеграції *soft skills* у позашкільну освіту недостатньо досліджене. Відсутність чіткої системи методичних рекомендацій та прикладних освітніх технологій свідчить про необхідність подальших наукових досліджень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Рефлексія наукових праць із розвитку *soft skills* переконує в ефективності інтерактивних методів навчання. Дослідження свідчать, що використання проєктних методик та групової роботи сприяє формуванню екологічної свідомості дітей [2, с. 45]. Крім того, міждисциплінарний підхід у позашкільній освіті забезпечує якісну інтеграцію екологічних знань [3, с. 58]. Окремі дослідження наголошують на важливості STEAM-методів у розвитку екологічної компетентності, оскільки вони дозволяють поєднати науку, технології, інженерію, мистецтво та математику у процесі навчання [4, с. 77].

Метою дослідження є визначення педагогічних умов, що сприяють розвитку гнучких умінь у процесі формування екологічної компетентності молодших школярів у закладах позашкільної освіти.

Наскрізні уміння є важливими для екологічної освіти, оскільки вони формують здатність до усвідомленого прийняття рішень та ефективної взаємодії з навколишнім середовищем [4, с. 77]. Основними методами розвитку *soft skills* є:

- інтерактивне навчання (рольові ігри, екологічні квести, групові дискусії);
- групова проєктна діяльність;
- дослідницькі експедиції та екскурсії;
- використання STEAM-освіти для розвитку творчих та критичних навичок мислення.

Позашкільна освіта створює оптимальні умови для інтеграції зазначених методів у навчальний процес. Наприклад, під час реалізації екологічних проєктів учні навчаються аналізувати екологічні проблеми, шукати шляхи їх вирішення та презентувати свої результати перед аудиторією, що сприяє розвитку комунікативних навичок і впевненості у власних силах.

Педагогічними умовами умови розвитку наскрізних умінь молодших школярів у позашкільній освіті нами визначено:

1. *Мотивацію* до участі молодших школярів у розробленні екологічних ініціатив, що сприяє розвитку відповідальності, лідерських якостей та вміння працювати у команді [5, с. 123].

2. *Інтеграція* *soft skills* у навчальні програми. Включення завдань на розвиток критичного мислення, креативності та колективної роботи до навчальних планів

позашкільних гуртків допомагає ефективніше формувати екологічну компетентність молодших школярів.

3. *Залучення до роботи в командах*, що сприяє формуванню умінь ефективно спілкуватися, вирішувати конфлікти та аргументувати свою думку.

4. Використання *рефлексії* та позитивного підкріплення, що стимулює до саморозвитку наскрізних умінь та екологічної компетентності молодших школярів у позашкільних закладах освіти.

5. *Участь у природоохоронних акціях*, екскурсіях та волонтерських заходах з метою розвитку емпатії та відповідальності за стан довкілля.

Висновок та перспективи дослідження. Розвиток soft skills у процесі екологічної освіти є важливим компонентом підготовки дітей до відповідального ставлення до природи. Позашкільна освіта створює унікальні умови для формування цих навичок. Використання інтерактивних методів, проєктної діяльності та STEAM-освіти сприяє ефективному розвитку екологічної компетентності.

Подальше дослідження може бути зосереджене на вдосконаленні методичних підходів до інтеграції soft skills у навчальні програми з метою формування екологічної компетентності молодших школярів та оцінці ефективності різних педагогічних технологій, задіяних у цьому процесі.

Список використаних джерел

1. Формування екологічної компетентності учнів. Київ: Освіта, 2021. С. 23.
2. Інтерактивні методи навчання. Харків: Педагогіка, 2020. С. 45.
3. Позашкільна освіта: методичні аспекти. Львів: Світ, 2019. С. 58.
4. Розвиток гнучких умінь через позашкільну освіту. Одеса: Південний, 2020. С. 77.
5. Технології STEAM в екологічному вихованні. Київ: Наукова думка, 2018. С. 123.

ФОРМУВАННЯ М'ЯКИХ НАВИЧОК У ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ЧЕРЕЗ ЗАСТОСУВАННЯ ТРЕНІНГОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Каменчук Ангеліна Русланівна,
здобувачка першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти 1 курсу
юридичного факультету
Національного університету біоресурсів
та природокористування України

Науковий керівник – **Дубовик Олена Миколаївна**,
старший викладач кафедри англійської філології
НУБІП України

Ключові слова: *soft skills навички, майбутні педагоги, тренінгове навчання, тренінгові технології, вправа, гра, завдання.*

Постановка проблеми. Сучасний світ потребує нових підходів до підготовки молодих спеціалістів у сфері ІТ. Через динамічний розвиток галузі, формування професійної спільноти та відхід від традиційних корпоративних структур, молоді спеціалісти мають змогу швидко розвиватися, проте від них очікується всебічний розвиток [1].

Аналіз сучасних наукових джерел. Політика розвитку soft skills в учасників освітнього процесу провадиться відповідно до Законів України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Стандартів і рекомендацій щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти» («Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area»), Постанови Кабмін України «Деякі питання підвищення кваліфікації

педагогічних і науково-педагогічних працівників» від 21.08.2019 р. № 800 та нормативно-правових документів закладів вищої освіти, що регулюють освітній процес. Розгляд питання розвитку soft skills навичок здобувачів під час їх навчання в університеті надзвичайно актуальне, тому що перелік вимог роботодавців (сейкголдерів) до нинішніх випускників досить широкий [2].

Виклад основного матеріалу. Потужним інструментом для розвитку м'яких навичок є використання технологій. Важливою частиною сучасної освіти є цифрові інструменти, які дозволяють створювати нові формати навчання та розвивати навички, що відповідають вимогам ХХІ століття. Одним із прикладів є використання онлайн платформ для організації проектної діяльності учнів. За допомогою платформ як Google Classroom, Microsoft Teams, учні можуть не тільки отримувати завдання та матеріали, але й активно співпрацювати з однокласниками, обговорюючи результати роботи в групах, що розвиває їхні організаційні та соціальні навички. Більше того, такі платформи дають змогу оцінити рівень самостійності учнів, вміння організувати свій час та ефективно працювати в колективі.

Незамінним елементом розвитку м'яких навичок є також практичні вправи, орієнтовані на емоційний інтелект. Наприклад, за допомогою вправ на виявлення емоцій, вчителі можуть допомогти учням краще розуміти свої почуття, розвивати емпатію та навички самоконтролю. Просте завдання, як-от «Малювання емоцій», де учням пропонується малювати різні емоції, може допомогти не тільки вчити виражати свої почуття, але й покращити взаєморозуміння між учнями.

Варто згадати важливість індивідуального підходу в процесі розвитку м'яких навичок. Кожна дитина має свою швидкість навчання та свій рівень розвитку. Для того, щоб забезпечити ефективне формування цих навичок, необхідно враховувати індивідуальні особливості кожного учня. Це може бути реалізовано через персоналізовані завдання, коли учням даються завдання, що відповідають їхнім можливостям та інтересам, сприяючи таким чином розвитку їхніх сильних сторін [3].

Також дуже чудово проводити різні тренінги. Тренінг (англ. training) це запланований процес модифікації (зміни) відношення знання чи поведінкових навичок того, хто навчається, через набуття навчального досвіду з тим, щоб досягти ефективного виконання в одному виді діяльності або в певній галузі. Тренінг суттєво відрізняється від інших форм навчання та є запланованим процесом зміни відношення, знання чи поведінкових навичок того, хто навчається, через набуття навчального досвіду з тим, щоб досягти ефективного їх виконання в одному виді діяльності або в певній галузі. Тренінг забезпечує не лише передачу знань, а й певний стан емоційного піднесення учасників, оскільки актуалізуються пізнавальні інтереси та прагнення до саморозвитку. Особливістю тренінгу є й те, що після його проходження кожен учасник має чіткі уявлення про те, як можна використати отримані навички найближчим часом. Тренінг вимагає від викладача ВНЗ іншого підходу та іншого набору навичок. Під час тренінгу він (вона) має бути фасилітатором знань, а не джерелом знань, не лише ділитися інформацією, але допомагати здобувачам знань формувати стійкіші навички і вміння.

Для проведення успішного тренінгу у вищих навчальних закладах необхідно підготувати необхідні умови, насамперед – організаційно-педагогічні. Завдання тренера: ретельно продумати хід майбутнього заняття, заздалегідь підготувати всі необхідні матеріали, вибрати затишне приміщення, знайти зручні стільці; продумати, як досягти того, щоб учасники зібралися в призначений час. Також потрібно: створити на тренінгу таку атмосферу, щоб учасники самі окреслили свої потреби й очікування, сформулювали власні цілі й можливі шляхи їхньої реалізації; не забувати запитувати учасників про їхнє очікування, опиратися й посилатися на це. Наприкінці кожного заняття проводити зворотний зв'язок від учасників щодо застосованих методів навчання та тренінгової тематики; ставити запитання щодо прикладного характеру здобутих знань та навичок (коли і яким чином

учасники збираються їх використовувати); надавати додаткові джерела та інформацію, де необхідний матеріал можна знайти й опрацювати самостійно [4].

Висновки. Отже, необхідність формування м'яких навичок виникла завдяки об'єктивним вимогам сучасного ринку праці, який потребує фахівців, що володіють розвиненими надпрофесійними якостями. Для формування soft skills під час аудиторної та позааудиторної роботи студентів українськими фахівцями застосовується низка різноманітних методів. Проте, як свідчать сучасні дослідження українських науковців, організація освітнього процесу в ЗВО все ще не має універсальних технологій для формування soft skills. В наукових розвідках одноставно наголошується на доцільності упровадження вищими закладами освіти політики наскрізного формування м'яких навичок як у межах певних освітніх компонентів та наукової роботи, так і у позааудиторній роботі [5].

Список використаних джерел

1. Гура О. О. Особливості розвитку м'яких навичок студентів іт-спеціальностей засобами навчальних SCRUM проєктів: стаття. URL: file:///C:/Users/admin/Downloads/texcped_2019_4_4.pdf
2. Коркішко Олена, Трещалов Владислав. Формування навичок soft skills майбутніх педагогів через наповнення змісту освітніх компонентів елементами тренінгових технологій (за матеріалами кваліфікаційної роботи). URL: <file:///C:/Users/admin/Downloads/284345-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-655723-1-10-20230711.pdf>
3. Олійник А. І. Формування Soft Skills як основне завдання сучасного вчителя: методи та підходи до розвитку комунікативних та соціальних навичок учнів у школі: стаття URL: <https://vseosvita.ua/library/naukovo-metodychna-robota-stattia-formuvannia-soft-skills-iak-osnovne-zavdannia-suchasnoho-vchytelia-metody-ta-pidkhody-do-rozvytku-komunikatyvnykh-ta-886246.html>
4. Гринчак В. В. Зміни організаційно-педагогічних умов тренінгів у вищих навчальних закладах України в сучасних умовах. С. 146-147. URL: http://obrii.org.ua/usec/storage/article/Hrynychak_2022_145.pdf
5. Шелякіна Алевтина, Торосян Оксана. Стаття. Формування та розвиток soft skills у студентів вищих навчальних закладів. с. 275-276. URL: https://www.apfn-journal.in.ua/archive/66_2023/part_3/40.pdf

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГО-ПРАВОВОЇ ГРАМОТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Кмець Дмитро Ігорович,
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої
освіти Навчально-наукового інституту педагогіки і
психології Глухівського національного педагогічного
університету імені Олександра Довженка.

Науковий керівник – **Коренева Інна Миколаївна,**
доктор пед. наук, проф. Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Ключові слова: еколого-правова грамотність, учні початкової школи, гнучкі навички, проєктна діяльність, критичне мислення.

Постановка проблеми. Довкілля часто називають мовчазною жертвою війни. Спалені промислові об'єкти, ліси, забруднена мінами і снарядами ґрунти, затоплені вугільні шахти, підірвані споруди, загиблі тварини й знищені рослини – це наслідки активних

бойових дій на території нашої країни. Коли мова йде про екологічні злочини під час війни, то йдеться й про порушення основоположних прав людини – на життя та здоров'я [3].

Усвідомити, а значить знайти шляхи вирішення цієї проблеми, може лише особистість з високим рівнем еколого-правової грамотності, процес формування якої має бути неперервним і починатись з дитячого віку. Ми вважаємо, що формування еколого-правової грамотності є важливим аспектом навчання молодших школярів, адже саме в цьому віці закладаються основи відповідального ставлення до довкілля та розуміння своїх прав і обов'язків щодо нього.

Еколого-правова грамотність – це інтегрована якість особистості, що характеризується сформованістю системи екологічних знань і правових норм, які регулюють відносини людини з природою, умінням їх застосовувати у практичній діяльності, відповідальним ставленням до довкілля та усвідомленням своєї еколого-правової відповідальності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичний аналіз психолого-педагогічної та методичної літератури з досліджуваного питання засвідчив, що основними принципами формування еколого-правової грамотності мають бути:

- науковість – коли зміст навчання ґрунтується на наукових знаннях про екологічні закономірності та правові норми, що регулюють правовідносини в сфері природокористування;
- системність – формування еколого-правової грамотності має здійснюватися в системі урочної, позаурочної та позакласної роботи;
- інтегративність – процес формування має охоплювати різні навчальні предмети.

В свою чергу, можна виділити основні методичні підходи, які будуть реалізовуватися в ході зазначеного процесу:

- діяльнісний підхід – учні мають не тільки засвоювати теоретичні знання, а й брати участь у практичній діяльності з охорони довкілля та поширення серед однолітків інформації еколого-правового змісту;
- індивідуальний підхід – процес формування має враховувати індивідуальні особливості учнів, їхні інтереси та здібності.

Формування еколого-правової грамотності не можливе без спілкування школярів з природою, вивчення її об'єктів та процесів. Еколого-правова грамотність – як інтегрована якість особистості включає формування *soft skills*. Їх формування в процесі вивчення природи в початковій школі має особливе значення, адже саме в цьому віці закладаються основи особистості та формується світогляд в тому числі і правовий [1].

Основними гнучкими навичками під час формування еколого-правової грамотності ми вважаємо:

- *критичне мислення*, як вміння аналізувати еколого-правову інформацію, виділяти головне, робити відповідні висновки;
- *розв'язання проблем* – вміння знаходити рішення для проблем, які виникають в системі «людина – довкілля», «суспільство – довкілля» та давати їм правову оцінку в межах власного досвіду;
- *креативність* – вміння генерувати нові ідеї, знаходити нестандартні підходи до розв'язання еколого – правових проблем, виявляти власне ставлення до вчинків інших;
- *комунікативність* – вміння чітко та зрозуміло висловлювати свої думки, ділитися враженнями, працювати в групі над спільними проєктами, допомагати іншим, досягати спільної мети під час виконання дослідницьких завдань.
- *адаптивність* – вміння пристосовуватися до змін, швидко реагувати на нові умови, наприклад, під час екскурсій в природу, реагувати на протиправні дії оточуючих (реакція на виявлення джерел забруднення, незаконне вирубування дерев, жорстоке поводження з тваринами);

– *самоорганізація* – вміння планувати свою роботу, ставити цілі та досягати їх, наприклад, під час виконання довготривалих проєктів з дослідження природи.

Шляхами формування гнучких навичок в межах еколого-правової грамотності, можуть бути:

– *проєктна діяльність* – виконання учнями власних проєктів з дослідження природи, що сприяє розвитку критичного мислення, творчості, самоорганізації;

– *робота в групах* – виконання завдань у групах сприяє розвитку комунікації, співпраці, вміння слухати та поважати думку інших;

– *ігрові методи* – використання ситуативних та рольових ігор для закріплення знань про природоохоронне законодавство та відповідальність за його порушення;

– *рефлексія* – обговорення з учнями їхніх вражень від аналізу екологічних ситуацій, аналіз успіхів та помилок, що сприяє розвитку самоусвідомлення та самооцінки.

Висновки та перспективи дослідження. Таким чином, формування еколого-правової грамотності має сприяти формуванню екологічної культури, відповідальності, патріотизму, комплексу важливих для успішної діяльності навичок, що не залежать від конкретної професії чи сфери діяльності. Вони допомагають людині ефективно взаємодіяти з іншими людьми, адаптуватися до змін, вирішувати проблеми та досягати успіху в різних ситуаціях.

Список використаних джерел

1. Державний Стандарт початкової освіти. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF>
2. Концепція Нова українська школа. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
3. Лубінець Д. Довкілля – мовчазна жертва війни. URL: https://lb.ua/blog/dmytro_lubinets/581276_dovkillya_movchazna_zhertva_viyni_yak.html (дата звернення 09.02.2025).

ВОКАЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ПЛАТФОРМА ДЛЯ ФОРМУВАННЯ SOFT SKILLS У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Коваленко Аліна Олександрівна,
здобувач третього (доктора філософії)
рівня вищої освіти 3 курсу
ННІ Педагогіки і психології

Глухівського НПУ ім. О. Довженка
Бірюк Людмила Яківна,
доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри педагогіки і психології початкової освіти
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Науковий керівник – **Бірюк Людмила Яківна,**
доктор педагогічних наук, професор
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Ключові слова: *soft skills, вокальна діяльність, музичне мистецтво, молодші школярі.*

Постановка проблеми. Особистість, яка живе в ХХІ столітті повинна мати здатність швидко адаптуватися до нових умов життя з огляду на те, як все досить стрімко розвивається, має бути активною та креативною в різноманітних ситуаціях, цікаво презентувати свою позицію, відстоювати свою думку, бути гнучким у вирішенні завдань.

Сучасний світ характеризується безперервним потоком інформації, що вимагає від особистості активної взаємодії з іншими. Саме тому освіта сьогодні приділяє особливу увагу

розвитку soft skills («м'яких навичок») у молодших школярів. Ці навички формуються та вдосконалюються протягом усього життя, допомагаючи дітям ефективно комунікувати та критично мислити.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Формування soft skills у молодших школярів досліджували такі науковці, як Л. Коваль, О. Кононко, Л. Міщик, Л. Новікова, А. Рижанова, Л. Штефан, Т. Алексеєнко, О. Безпалько, М. Галагузова, Н. Гишко, О. Демченко, І. Зверєва, А. Капська та інші. Особливості формування музичної освіти та виховання учнів початкових класів розглядали науковці Вертлугіна, К. Дубровська, К. Завалко, А. Зиміна, О. Кульчицька, В. Бриліна, С. Садовенко та інші.

Мета публікації: дослідити роль вокальної діяльності у формуванні soft skills у молодших школярів, визначити її вплив на розвиток комунікативних, креативних та емоційно-соціальних навичок, а також обґрунтувати ефективність вокального мистецтва як платформи для всебічного розвитку дитини в освітньому процесі.

Виклад основного матеріалу. Формування м'яких навичок у дітей молодшого шкільного віку впливає на ефективний навчальний процес, особливо на вокальній діяльності, оскільки саме цей вид діяльності породжує активну взаємодію учасників освітнього процесу. Процес формування даних навичок в учнів початкових класів спрямований на створення системи взаємодії особистості зі світом, виявлення в учнів чуттєво-емоційної сприйнятливості до вокальної діяльності, оцінювання музичних творів мистецтва, які відображають різноманітні емоції та почуття людей.

Поняття soft skills в сучасному світі охоплює досить широкий спектр навичок, якими повинні володіти учні початкових класів, та необхідними для особистісної соціалізації.

Досліджуючи дане питання можна виокремити найбільш важливі «м'які навички»: когнітивні, соціальні та культурні знання і вміння, які потрібні в суспільстві для вирішення потреб та життєвих завдань; комунікативні навички – ефективна взаємодія з однолітками та вчителями; емоційні навички – самоконтроль, управління власними емоціями; мотиваційні навички – формування мотивації до пізнавальної вокальної діяльності [1].

О. Савченко виділяє такі навички, необхідні учням початкових класів як: організаційні (знання уміння та навички, які головні в сприйманні матеріалу, правильний темп навчання, організація робочого місця тощо); загальнопізнавальні (висловлення власної думки чітко та науково-обґрунтовано, взаємодія вчителя і учнів під час виконання групових і колективних вокальних завдань); інформаційні (навички аналізу, порівняння навчального матеріалу, вміння виділення основного, встановлення взаємозв'язків, формування висновків); контрольно-оцінні (вміння взаємоперевірки один одного, визначення правильних або ні тверджень вчителя та їх адекватна оцінка) [4, с. 34].

Основний ефективний прийом для формування м'яких навичок молодших школярів, на думку О. Дікуші, є музичне мистецтво, так як воно фоно є формою суспільної свідомості, елементом духовної культури людства в цілому, спеціальною формою практично-духовного освоєння світу, результатом якого стає відображення дійсності в музично-вокальних образах [2, с. 52].

Дослідження Чернявської М. В. дозволяє нам ствердити думку, що музичне мистецтво є платформою для формування soft skills учнів початкової школи, адже передбачає:

- розвиток емоційної сфери учнів, накопичення життєвого та вокального досвіду, всебічний розвиток здібностей, що дозволяє правильно усвідомлювати те, що охоплює навколишній світ;
- виховання вокального інтересу, зацікавлення до музики, когнітивна активність;
- виховання тісного зв'язку сприйняття вокальних образів і музичних творів;
- формування критичного смаку;
- заохочення молодших школярів до різних видів вокальної творчості [5, с. 204].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Вокальна діяльність – це винятковий вид діяльності, який органічно поєднує художнє слово, поезію, музику,

літературу. Він допомагає учням глибше пізнати себе, внутрішній світ, спонукати до самоконтролю, викликати естетичні почуття та емоції під час вокальної діяльності. Музично-вокальна діяльність позитивно впливає на емоційну сферу молодших школярів, сприяє

Протягом чотирьох років навчання дітей у початковій школі на основі використання вокальної діяльності ми спостерігаємо розвиток психологічних особливостей особистості (характеру, здібностей), формування емоційно-вольових якостей та когнітивних процесів (пам'яті, сприйняття, мислення, уяви). Удосконалення soft skills («м'яких навичок») в молодших школярів за допомогою музичного мистецтва є багаторозвиненим процесом, що оснований на внутрішньому сприйнятті прекрасного, духовного збагачення та розвитку особистості в цілому.

До перспектив дослідження відносимо розроблення методики формування наскрізних навичок засобами музичного мистецтва.

Список використаних джерел

1. Heckman J.J., Kautz T. Hard Evidence on Soft Skills. *Labour Economics*. 2012. Vol. 19. Iss. 4
2. Дікуша О. С. Як вчити дітей розуміти класичну музику засобами творчих вправ. *Обдарована дитина*. 2009. №9. С. 50-53.
3. Комарівська Н. Комплексне використання мистецтв як умова естетичного розвитку молодших школярів на уроках літературного читання. *Актуальні проблеми дошкільної та початкової освіти в контексті європейських освітніх стратегій*. Збірник матеріалів науково-практичної конференції. Вінниця: ТОВ «Нілан ЛТД», 2015. Вип. 4. С. 274-277.
4. Савченко О. Я. Уміння вчитися як ключова компетентність загальної середньої освіти. *Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи*: бібліотека з освітньої політики під заг.ред. О. В. Овчарук.К. : К.І.С., 2004. С. 34-46.
5. Чернявська М. В. Естетичне виховання дітей у дошкільних закладах України (друга половина ХХ століття): дис. канд. пед. наук: 13.00.01. М.В. Чернявська. Харків, 2011. 251 с.

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ З ОБДАРОВАНИМИ ДІТЬМИ

Колосова Ганна Сергіївна,
здобувачка першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти з курсу
ННІ Педагогіки і психології
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Науковий керівник – **Тюльпа Тетяна Миколаївна,**
док. пед. наук, доц. Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Ключові слова: обдаровані діти, соціально-педагогічна робота, обдарованість.

Постановка проблеми. У суспільстві щодня зростає потреба у людях творчих, активних, неординарно мислячих, здатних нестандартно вирішувати поставлені завдання та формулювати нові, перспективні мети. Однак, на сучасному етапі розвитку системи освіти викликає труднощі робота з дітьми категорій «групи ризику», однією з яких є обдаровані діти. Ця нестандартна категорія дітей, незважаючи на благополуччя, що ззовні здається, часто зустрічається в процесі свого розвитку з низкою додаткових труднощів (у порівнянні з однолітками), що вимагає особливої організації роботи з ними. При цьому існуючі дослідження в галузі педагогіки та психології та дані практичних досліджень свідчать про наявність проблем у багатьох обдарованих дітей у соціальній сфері: труднощі взаємодії з

однолітками (з об'єктивних та суб'єктивних причин); з освітянами; непорозуміння з боку батьків; складності самопрезентації у колективі однолітків; невміння побудувати комунікацію з однолітками та з представниками протилежної статі; Проблеми професійного та соціального самовизначення

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проаналізувавши результати вітчизняних та зарубіжних досліджень у галузі сучасної теорії та практики обдарованості, відзначаємо, що в них досить повно представлені дослідження інтересів та здібностей, факторів особистісного розвитку обдарованих дітей, їх вроджених задатків, прагнення до знань, мотивації досягнення, пізнавальних потреб тощо. [1; 2; 3; 4]. Крім того, велика увага приділяється питанням виховання обдарованості, формування Я-концепції, способів поведінки обдарованих дітей, впливу на їх виховання педагогів, освітніх установ різних типів (Л. Григорова, Л. Каряка, О. Мішкулинець, В. Моляко, Л. Турішева та ін.).

Мета публікації: Розкрити особливості соціально-педагогічної роботи з обдарованими дітьми в закладах загальної середньої освіти.

Виклад основного матеріалу. Зміст роботи з обдарованими дітьми у різних типах освітніх організацій переважно спрямований на розвиток їх здібностей у вигляді діяльності [2]. Раннє виявлення, навчання та виховання обдарованих та талановитих дітей становить одне з головних завдань удосконалення системи освіти. Однак недостатній психологічний рівень підготовки педагогів для роботи з дітьми, які виявляють нестандартність у поведінці та мисленні, призводить до неадекватної оцінки їх особистісних якостей та всієї їх діяльності. Нерідко творче мислення обдарованої дитини сприймається як відхилення від норми чи негативізм. Це не весь перелік проблем, з якими стикаються обдаровані діти. Ці труднощі призводять до того, що при зовнішній успішності дитини (відмінне навчання, перемоги на олімпіадах, визнання заслуг у школі з боку педагогів та адміністрації) у нього залишаються невирішеними важливі вікові завдання [1; 4]. Ці завдання переважно торкаються соціальної сфери і можуть бути віднесені, на наш погляд, до завдань соціального розвитку [1; 2; 4]. Труднощі у сфері соціального розвитку обдарованої дитини стають ключовою причиною того, що обдаровані діти, що подають величезні надії, не стають успішними, самореалізованими дорослими [3; 4].

Зазначені особливості свідчать про необхідність спеціально організованої діяльності, що дозволяє розвивати здібності та, враховуючи специфіку розвитку обдарованих дітей, вирішувати вікові завдання, попереджаючи ускладнення у їхньому соціальному розвитку. Робота з обдарованими дітьми в сучасній школі ґрунтується на індивідуалізації та диференціації навчання, вибір та застосування форм яких мають бути засновані не лише на можливості конкретної школи, але насамперед на обліку індивідуальних особливостей дитини, що визначають вибір оптимальної для неї стратегії розвитку. З обдарованістю дитини у школі зазвичай зустрічаються у двох ситуаціях: «благополучна» обдарованість та обдарованість як проблема дитини та оточуючих її людей. Обдарованість може органічно вписатися в життєдіяльність, а може породити безліч складних соціально-психологічних та внутрішньоособистісних протиріч. У першому випадку ми говоримо про благополучну обдарованість, у другому – як про проблему.

Однією з найважливіших ланок у загальній програмі роботи з обдарованими дітьми є пошук обдарованих дітей, виявлення на ранніх стадіях розвитку. У разі своєчасної діагностики обдарованості та проведення всіх подальших кроків щодо розвитку та навчання обдарованої дитини різко знижується ймовірність втратити її як обдаровану.

Одним із основних видів пошуку обдарованих дітей є регулярні психодіагностичні обстеження серед учнів, спрямовані на:

- створення банку даних щодо талановитих та обдарованих дітей;
- аналіз особливих успіхів та досягнень учня;
- визначення потенційних можливостей дітей;
- виявлення особливостей та труднощів розвитку обдарованої дитини.

Висновки. Робота з обдарованими дітьми – це складний процес, що ніколи не припиняється. Він вимагає від педагогів, фахівців, адміністрації хороших знань про обдарованих дітей та їх навчання, вимагає постійної співпраці з іншими вчителями, батьками обдарованих. Він вимагає постійного зростання знань та майстерності.

Список використаної літератури

1. Григорова Л.С. Особливості роботи соціального педагога з обдарованими дітьми в Україні. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школі*. 2011. Вип. 20. С. 15–18.
2. Кишінько Л. Робота з обдарованими дітьми. Психологічно-педагогічні особливості. *Директор школи*. 2014 р. № 20, с. 11-22.
3. Методичні рекомендації щодо соціально-педагогічної роботи з обдарованими дітьми та їх батьками / укладач: О.О. Мішкулинець. Мукачєво, 2019. 56 с.
4. Туріщева Л.В. Особливості роботи з обдарованими дітьми. Харків, 2008. 122 с.

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ НАВИЧОК У ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

Космінська Катерина Сергіївна,
студентка Національного університету біоресурсів
і природокористування України, м. Київ, Україна
Дубовик Олена Миколаївна,
старший викладач кафедри англійської філології,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України, м. Київ, Україна

Ключові слова: *обдаровані діти, соціально-педагогічна робота, обдарованість.*

Сучасна освіта переживає активну цифрову трансформацію, що значною мірою впливає на методи викладання та формування ключових компетенцій у здобувачів освіти. Однією з найважливіших навичок, необхідних у XXI столітті, є комунікативна компетентність, яка включає вміння ефективно спілкуватися, працювати в команді та використовувати сучасні цифрові технології для комунікації. Вона визначає успішність особистості у професійній та соціальній сферах. Уміння ясно і чітко висловлювати свої думки, ефективно взаємодіяти з іншими людьми, критично мислити та аргументувати свої погляди – усе це важливі складові сучасної освіти. Традиційні методи навчання не завжди забезпечують належний рівень розвитку цих навичок, тоді як інтерактивні технології дозволяють створювати комунікативні ситуації, наближені до реального життя.

Використання інтерактивних методів, таких як рольові ігри, тренінги, дискусії, вебінари, інтерактивні платформи та мультимедійні засоби, сприяє формуванню вміння працювати в команді, слухати інших, аргументувати свої думки та адаптуватися до змін. Ці технології дозволяють зробити навчальний процес більш динамічним, забезпечуючи практичне закріплення отриманих знань та навичок.

Аналіз світового досвіду інтерактивного навчання свідчить, що інтерактивні технології сприяють:

- Активному залученню студентів у процес навчання завдяки взаємодії з викладачами та одногрупниками; [2, с. 58-64]
- Розвитку усного та письмового мовлення, формуванню вміння аргументовано висловлювати свої думки;
- Формуванню навичок критичного мислення через дискусії, дебати, рольові ігри та групові проекти;

• Розвитку навичок роботи в команді, що є важливою умовою для майбутньої професійної діяльності [3, с. 95-103].

Серед основних інтерактивних методів, що використовуються у навчальному процесі, можна виокремити такі:

1. Метод «перевернутого класу» (Flipped Classroom) – студенти попередньо знайомляться з навчальним матеріалом самостійно, а під час занять обговорюють його, дискутують і застосовують отримані знання на практиці [2, с. 58-64].

2. Метод кейс-стаді (Case Study) – аналіз реальних ситуацій сприяє розвитку навичок аналізу, критичного мислення та комунікації [1, с. 12-17].

3. Гейміфікація навчання (Gamification) – використання ігрових механік для мотивації студентів до навчання [5, с.78-85].

4. Рольові ігри (Role-playing Games) – моделювання ситуацій, що вимагають ефективного спілкування та прийняття рішень [3, с. 95-103].

5. Використання онлайн-платформ (Google Classroom, Zoom, Microsoft Teams) для організації інтерактивної взаємодії між студентами та викладачами.

Розглядаючи сучасну освітню політику розвинених країн, можна зробити висновок, що вона враховує такі ключові технологічні тренди:

1. Впровадження мультимедійних технологій (анотаційні дошки, інтерактивні презентації, відеолекції), що покращують розуміння матеріалу [4, с.47-56].

2. Використання доповненої (AR) та віртуальної реальності (VR) для створення інтерактивних симуляцій комунікативних ситуацій.

3. Використання штучного інтелекту (AI) та великих даних (Big Data) для персоналізації навчання та адаптації навчальних програм до потреб студентів.

4. Розвиток мобільних технологій (освітні додатки, чат-боти, електронні помічники) для навчання у будь-який час та в будь-якому місці.

5. Хмарні технології для створення спільних проєктів, обміну інформацією та кооперативної роботи в онлайн-режимі.

Інтерактивні технології забезпечують розвиток комунікативних навичок на кількох рівнях:

- взаємодія «студент-студент» – робота у групах, парні обговорення, взаємне оцінювання;

- взаємодія «студент-викладач» – спільне розв'язання проблемних завдань, персоналізований зворотний зв'язок;

- міждисциплінарна взаємодія – залучення студентів до проєктної роботи у різних сферах знань;

- глобальна комунікація – участь у міжнародних онлайн-конференціях, вебінарах, спільних проєктах з іноземними студентами.

Висновки. Підсумовуючи, інтерактивні технології відіграють ключову роль у сучасній освіті, сприяючи розвитку комунікативних навичок та створенню інноваційного навчального середовища. Вони дозволяють зробити навчальний процес більш гнучким, адаптивним і цікавим, що сприяє підготовці конкурентоспроможних фахівців.

У довгостроковій перспективі інтерактивні технології сприятимуть не лише покращенню комунікативних навичок здобувачів освіти, а й зміні підходів до організації освітнього процесу, роблячи його більш доступним, ефективним і персоналізованим.

Список використаних джерел

1. Андрєєва Г. М. Комунікативна діяльність у навчальному процесі. *Педагогічні науки*. 2022. №4. С. 12-17.

2. Колеснікова І. В. Інтерактивні методи навчання у формуванні комунікативних навичок. *Освітні технології*. 2023. №2. С. 58-64.

3. Петренко О. С. Цифрові технології у вищій освіті: виклики та перспективи. *Інноваційна педагогіка*. 2021. Вип. 34. С. 95-103.

4. Коваленко Л. М. Використання мультимедійних технологій у навчальному процесі. *Освітній простір XXI століття*. 2022. №5. С. 47-56.

5. Ткаченко В. П. Гейміфікація як інструмент мотивації студентів у процесі навчання. *Проблеми освіти*. 2023. №1. С. 78-85.

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ФОРМУВАННЯ ГНУЧКИХ УМІНЬ БАКАЛАВРІВ З ТОРГІВЛІ

Костель Володимир Миколайович,
аспірант кафедри технологічної і професійної освіти
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Науковий керівник – **Шевель Борис Олександрович**,
канд. пед. наук, доц. Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Ключові слова: гнучкі уміння, бакалаври з торгівлі, методологічні підходи, заклад вищої освіти.

Постановка проблеми. У сучасному світі торговельна діяльність характеризується динамічними змінами, обумовленими технологічним прогресом, глобалізацією ринків і зростаючими вимогами до професійних компетентностей фахівців. У зв'язку з цим формування гнучких умінь (soft skills) у майбутніх бакалаврів з торгівлі набуває особливої актуальності. Ці вміння забезпечують здатність ефективно взаємодіяти з клієнтами, адаптуватися до змін і вирішувати складні ситуації.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Розвиток soft skills як ключових елементів конкурентоспроможності майбутніх фахівців досліджувався у працях О. Глазунової, Т. Волошиної, В. Корольчук, Н. Длугунович, І. Зайцевої, К. Коваль, О. Кохан, І. Паславської та інших.

Мета публікації: аналіз методологічних підходів до формування гнучких умінь бакалаврів з торгівлі, визначення ключових компонентів цього процесу та окреслення практичних рекомендацій для його впровадження в освітній процес.

Виклад основного матеріалу. Гнучкі уміння – це набір міжособистісних, комунікативних, організаційних та інших навичок, які сприяють ефективному виконанню професійних обов'язків. Основними компонентами гнучких умінь є:

1. Комунікативні навички (ефективна взаємодія, активне слухання, ведення переговорів).
2. Творчість і критичне мислення (здатність до інновацій, прийняття обґрунтованих рішень).
3. Емоційний інтелект (усвідомлення власних емоцій та емоцій інших людей, управління ними).
4. Навички командної роботи (співпраця, взаємодія в групах).
5. Управління часом та стресом (планування, пріоритизація, збереження продуктивності в умовах стресу).

Формування зазначених умінь у майбутніх фахівців з торгівлі має бути інтегрованим у навчальні програми та супроводжуватися активним використанням сучасних педагогічних технологій.

Для формування гнучких умінь бакалаврів з торгівлі доцільно застосовувати комплекс методологічних підходів:

1. *Компетентнісний підхід* передбачає орієнтацію на результат навчання у вигляді сформованих компетентностей. У процесі навчання бакалаврів з торгівлі акцент робиться на:
  - розробленні професійно орієнтованих кейсів;

- практичних завданнях, які моделюють реальні ситуації;
- інтеграції теоретичних знань із практичними навичками.

2. *Особистісно орієнтований підхід* забезпечує врахування індивідуальних особливостей студентів, їхнього рівня підготовки, інтересів та професійних цілей. Основні інструменти:

- індивідуальні навчальні траєкторії;
- наставництво та коучинг;
- використання рефлексивних методів для аналізу власного досвіду та помилок.

3. *Інтерактивний підхід*. Інтерактивні методи навчання сприяють активному залученню студентів до навчального процесу. Ефективними формами є:

- рольові ігри;
- бізнес-симуляції;
- мозковий штурм;
- групові проекти, спрямовані на вирішення реальних бізнес-завдань.

4. *Проектний підхід*. Проектна діяльність дозволяє студентам розвивати soft skills через практичну реалізацію завдань, що вимагають комплексного підходу до вирішення. Основні етапи:

- вибір теми проекту, пов'язаної з торговельною сферою;
- планування й розподіл обов'язків у команді;
- реалізація проекту та аналіз результатів.

5. *Технологічний підхід*. Сучасні цифрові технології можуть ефективно сприяти формуванню гнучких умінь. Використання онлайн-платформ, віртуальних симуляторів і відеоконференцій створює умови для розвитку комунікації, командної роботи та самоменеджменту.

Практичні рекомендації

1. Інтеграція soft skills у навчальні програми: викладачам слід розробляти дисципліни, які поєднують професійні знання з розвитком гнучких умінь.

2. Реалізація міждисциплінарних проектів: завдання, що вимагають залучення знань із різних галузей, сприяють формуванню системного мислення та творчості.

3. Оцінювання soft skills: впровадження критеріїв для оцінки рівня сформованості гнучких умінь (наприклад, участь у групових завданнях, вирішення кейсів).

4. Проведення тренінгів і майстер-класів: залучення практиків із торговельної сфери для проведення занять із розвитку комунікаційних та організаційних навичок.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Формування гнучких умінь у бакалаврів з торгівлі є важливим компонентом їхньої професійної підготовки. Застосування компетентнісного, особистісно орієнтованого, інтерактивного, проектного та технологічного підходів забезпечує ефективний розвиток цих навичок. Інтеграція soft skills у освітній процес сприятиме підготовці конкурентоспроможних фахівців, здатних адаптуватися до змін та успішно діяти в умовах сучасного бізнес-середовища.

Список використаних джерел

1. Бистрова Н.В., Хижна А.В., Ємеліна А.В., Сундєєва М.О. Основні засади функціонування та розвитку виховної системи загальноосвітньої організації. *Кіровоградський науковий журнал*. 2017. Т. 6. №4 (21). С. 25–28.

2. Длугунович Н. А. Soft skills як необхідна складова підготовки ІТ фахівців. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2014. № 6. С. 239–242.

3. Єрмак Т.М. *Розвиток в учнів навичок XXI століття*. I Міжнародна науково-практична конференція «Виклики в науці сучасності». 29 грудня 2019 р. С. 107-115.

4. Муравйова І.О., Мар'янюк Я.Г., Осадча А.О. Soft skills у сучасних реаліях української освіти. *Інноваційна педагогіка*. 2021. Випуск 32. Т. 1. С. 108-112.

5. Паславська І. Розвиток у студентів «soft skills» у процесі вивчення іноземної мови як необхідний компонент конкурентоспроможності майбутніх фахівців. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*. № 3 (334). 2020. С. 196–204.

SOFT SKILLS ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ПІДПРИЄМЛИВОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ НА УРОКАХ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ

Костікова Олександра В'ячеславівна,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої
ННІ Педагогіки і психології
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Науковий керівник – **Вишник Ольга Олександрівна,**
канд. пед. наук, доц. Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Ключові слова: soft skills, технологічні проекти, фінансова грамотність, соціальна адаптація.

Постановка проблеми. В умовах швидких змін у суспільстві та економіці виникає необхідність підготовки дітей до реалій сучасного світу. Окрім традиційних предметних знань, важливою складовою є розвиток підприємливості та фінансової грамотності у дітей. Сучасна психологічна підготовка має допомагати майбутнім фахівцям розвивати універсальні компетентності, щоб освіта була не лише процесом, а давала конкретні результати, корисні для практичної діяльності. Це дозволяє їм не тільки успішно адаптуватися в соціумі, а й ефективно взаємодіяти з економічними процесами на різних етапах життя. Виховання цих навичок можна здійснювати через інтеграцію значення колективної праці та взаємної підтримки, що є важливою soft skills на уроках технології в початковій школі [3].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідники наголошують, що формування підприємливості у молодших школярів значною мірою залежить від кваліфікованої підтримки дорослих, зокрема педагогів, психологів та батьків. Сучасні наукові праці свідчать, що ще до початку шкільного навчання діти демонструють елементи підприємливості та ініціативності в різних видах діяльності, таких як гра, спілкування, пізнання й трудова активність.

Дослідження праць В. О. Сухомлинського, М. І. Шалімова та інших переконують, що розвиток soft skills (комунікація, критичне мислення та емоційний інтелект) сприяє формуванню здатності до економічного мислення у дітей. Інтеграція цих навичок на уроках технологічної освітньої галузі дозволяє розвивати в учнів підприємливість та фінансову грамотність ще в молодшому шкільному віці.

П. Мосс та К. Тіллі описують «soft skills» як особистісні здібності та характеристики, які включають ставлення та поведінку, а не технічні чи формальні знання [3].

Метою публікації є визначення зв'язку між розвитком soft skills та формуванням підприємливості та фінансової грамотності учнів початкової школи засобами технологічної освітньої галузі.

Виклад основного матеріалу. Вважаємо, що наскрізних навичок як засобу формування підприємливості здобувачів початкової освіти через розвиток таких здатностей, як підприємливість, фінансова грамотність та соціальну адаптацію. Розглянемо їх детальніше.

1. *Розвиток підприємливості через soft skills.* Підприємливість у молодших школярів формується через навички, які включають комунікацію, відповідальність, здатність до планування та оцінки ризиків. Наприклад, на уроках технологічної освітньої галузі учні

можуть створювати проекти, які вимагають планування та організації процесів. Це допомагає їм розвивати підприємницьке мислення.

2. *Фінансова грамотність як частина soft skills.* Уміння ефективно управляти власними фінансами починається з базових знань про гроші, обмін, заощадження та витрати. На уроках технологічної освітньої галузі учні можуть знайомитися з основами фінансових операцій через практичні завдання, де вони змодельовують ситуації з витратами на матеріали, купівлею, продажем готових виробів, економією ресурсів. Це сприяє розвитку навичок фінансової грамотності через інтерактивні методи.

3. *Соціальна адаптація через soft skills.* Уміння співпрацювати в команді, вирішувати конфлікти та взаємодіяти з іншими людьми є важливими для успішної соціальної адаптації. Технологічні проекти, які реалізуються в групах, сприяють розвитку цих навичок у учнів. Соціальна адаптація через teamwork допомагає дітям розуміти частиною підприємницької діяльності.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, розвиток soft skills є важливим елементом формування підприємливості у здобувачів початкової освіти, особливо на уроках технологічної освітньої галузі. Інтеграція інноваційних методів навчання, таких як проєктні технології, ігрові методи та інтегроване навчання, сприяє не тільки формуванню креативного мислення, а й розвитку ключових міжособистісних навичок у дітей. Це є основою для подальшого розвитку підприємливих компетентностей, необхідних для адаптації до швидко змінюваного світу. Подальші дослідження повинні зосереджуватися на створенні ефективних моделей інтеграції сучасних технологій у навчальний процес для посилення стимулювання творчих здібностей молодших школярів.

Список використаних джерел

1. Шевченко І.А., Шелевер О.В., Паркова В.В. Розвиток Soft Skills у здобувачів освіти як запорука успішної професійної діяльності. Інноваційна педагогіка. 2024. URL: <http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2024/72/56.pdf> (дата звернення 02.02.2025).

2. Гарага, А. В. Формування «Soft Skills» студентів університету – перспективний напрямок підвищення якості вищої освіти. Економічний вісник університету. 2020. № 47. С. 46–52. URL: <https://ue-bulletin.com.ua/uk/journals/tom-15-4-2020/formuvannya-soft-skills-studentiv-universitetu-perspektivny-napryamok-pidvishchennya-yakosti-vishchoyi-osviti> (дата звернення 02.02.2025).

3. Чаусов І. А., Бруховецька О. В. Визначення і зміст поняття «soft-skills» майбутніх фахівців. Вісник післядипломної освіти. 2024. №28 (57). URL: http://umo.edu.ua/images/content/nashi_vydanya/visnyk_PO/28_57_2024/UPB/Bulletin_28_57_sciences_Social_and_behav_Manag_Admin_Chausov_Brukhovetska.pdf (дата звернення 02.02.2025).

МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ SOFT SKILLS У ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ З ТЕМИ: «СТРЕСОСТІЙКІСТЬ І АДАПТИВНІСТЬ ЯК ВАЖЛИВІ НАВИЧКИ СУЧАСНОГО ФАХІВЦЯ»

Кошевий Віталій Вікторович,
студентка Національного університету біоресурсів
і природокористування України, м. Київ, Україна
Дубовик Олена Миколаївна,
старший викладач кафедри англійської філології,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України, м. Київ, Україна

Ключові слова: сучасний фахівець, стресостійкість, здобувачі освіти.

Постановка проблеми. У сучасному світі швидких змін і високої конкуренції особливого значення набувають не тільки професійні компетенції, але й особистісні якості, зокрема soft skills. До ключових навичок, які визначають успішність фахівця, належать стресостійкість і адаптивність. Ці компетенції забезпечують ефективну діяльність в умовах постійних змін, сприяють швидкому прийняттю рішень та здатності справлятися з викликами. Формування цих навичок є важливим завданням у сфері освіти, оскільки дозволяє підготувати здобувачів освіти до реалій ринку праці.

Виклад основного матеріалу. Поняття та значення стресостійкості та адаптивності, їхні сутність і значення є актуальним питанням сьогодні. Стресостійкість – це здатність людини ефективно діяти у стресових ситуаціях, зберігаючи працездатність, психологічну рівновагу та мотивацію до діяльності. Високий рівень стресостійкості дозволяє уникати емоційного вигорання, швидко приймати рішення в умовах тиску та підтримувати високу продуктивність.

Адаптивність як ключова компетентність – це здатність людини гнучко реагувати на зміни, пристосовуватися до нових умов, швидко засвоювати нові знання та технології. В умовах швидкого розвитку технологій та нестабільності ринку праці ця навичка є критично важливою.

Методичні підходи до формування стресостійкості та адаптивності у здобувачів освіти:

Інтерактивні методи навчання. Сучасна освіта має сприяти розвитку soft skills через активні методи навчання. До них належать: метод кейсів (Case Study) – аналіз реальних або змодельованих ситуацій для розвитку вміння приймати рішення в умовах стресу. Групові дискусії – обговорення проблемних ситуацій, що сприяє розвитку комунікативних навичок та емоційної стійкості. Рольові ігри – моделювання робочих ситуацій для тренування адаптивності.

Використання психологічних тренінгів є важливим методичним засобом. Психологічні тренінги дозволяють розвивати навички контролю над емоціями та управління стресом. До ефективних технік належать:

- Техніки релаксації (дихальні практики, медитація);
- Когнітивно-поведінкові методики для управління емоціями;
- Розвиток навичок емоційного інтелекту.

Самоменеджмент та розвиток емоційного інтелекту. Формування стресостійкості та адаптивності неможливе без розвитку самоменеджменту. Корисними є:

- Навчання тайм-менеджменту та пріоритетності завдань;
- Формування здорових звичок для управління стресом;
- Використання методик саморегуляції та емоційної грамотності.

Практичне застосування стресостійкості та адаптивності у професійному середовищі.

Виклики, з якими стикаються сучасні фахівці. Сучасний ринок праці вимагає швидкого реагування на зміни, готовності до кризових ситуацій і роботи в умовах невизначеності. Основні виклики:

- Висока конкуренція на ринку праці;
- Необхідність швидкого засвоєння нових знань;
- Вплив стресових факторів у робочому середовищі.

Як розвинути ці навички у професійній діяльності. Фахівцям слід:

- Постійно вдосконалювати навички управління стресом;
- Бути відкритими до змін і навчання;

Використовувати методи самомотивації та підтримки психологічного здоров'я.

Висновки. Формування стресостійкості та адаптивності є ключовим елементом професійної підготовки сучасного фахівця. Використання інтерактивних методів навчання, психологічних тренінгів і розвитку емоційного інтелекту сприяє підвищенню рівня цих навичок у здобувачів освіти. В умовах сучасного ринку праці такі компетенції дозволяють

ефективно справлятися з викликами, приймати виважені рішення та зберігати високу працездатність навіть у складних ситуаціях.

Список використаної літератури:

1. Головка Л. Психологічні аспекти розвитку стресостійкості у професійній діяльності. Київ: Видавничий дім, 2020.
2. Іваненко О. Адаптивність як ключова компетенція сучасного фахівця. Львів: Наукова думка, 2019.
3. Петрова Н. Інтерактивні методи навчання у формуванні soft skills. Харків: Освіта і наука, 2021.
4. Сидоренко В. Психологічні тренінги у формуванні стресостійкості. Дніпро: Університетське видавництво, 2022.
5. Черненко М. Тайм-менеджмент та самоменеджмент у професійній діяльності. Одеса: Академія, 2023.

КРЕАТИВНІ ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ РОЗВИТКУ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Красовська Ольга Олександрівна,
доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри теорії та методик початкової освіти
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»
м. Рівне, Україна

Постановка проблеми. Сучасне суспільне життя, насичене динамічним потоком подій, вражень, розмов, стресів, викликів, які вимагають міцності переконань, емоційної стійкості, високої якості міжособистісних взаємини та спілкування. У Законах України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», в Державному стандарті початкової освіти передбачено формування десяти ключових компетентностей, визначених Радою Європи та розвиток наскрізних умінь, якими повинні оволодіти здобувачі освіти, зокрема вміння конструктивно керувати емоціями, виявляти психологічну стійкість до різних впливів [3, с. 2]. В основі розв'язання проблеми є емоційне навчання, партнерська взаємодія, комфортний мікроклімат в колективі та освітній процес, який сповнений креативними педагогічними технологіями [6, с.207].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти розвитку емоційного інтелекту досліджено видатними вченими-психологами, зокрема уміння ладнати з іншими людьми (Е. Торндайк), уміння будувати емоційну силу (А. Маслоу), дослідження емоцій: розвиток емоційного інтелекту, самостійної інтеграції (У. Пейн), сучасне розуміння емоційного інтелекту (П. Саловей, Д. Меєр), розвиток множинного інтелекту (Г. Гарднер), значення емоційного інтелекту у порівнянні з IQ (Д. Гоулман), модель емоційно-інтелектуальних здібностей (Дж. Майєр, П. Саловей, Д. Карузо), модель емоційної компетентності (Д. Гоулман) [7, с. 269].

Проблемі дослідження емоційного інтелекту присвячено низку наукових праць вітчизняних учених: І. Аршава, О. Бакаленко, С. Дерев'яно, М. Журавльова, В. Зарицькою, І. Калініченко, Л. Курганська, О. Милославська, Н. Коврига, О. Ляш, А. Нагорна, Е. Носенко, О. Остапчук, І. Синельникова, Т. Шевчук. Питання формування емоційного інтелекту на уроках мистецької освітньої галузі в початковій школі висвітлили О. Гайдамака, О. Колотило, О. Миропольська, Л. Масол, О. Отич, Г. Падалка, М. Пічкур, О. Рудницька, Г. Шевченко, Б. Юсов.

Мета статті: окреслити роль та шляхи розвитку емоційного інтелекту учнів початкових класів у освітньому середовищі Нової української школи.

Виклад основного матеріалу дослідження. У психології протягом тривалого часу визнавався факт наявності закономірного зв'язку між мисленнєвими та емоційними процесами, що створило передумови для подальшого дослідження питання поєднання емоцій та інтелекту. Уміння контактувати, володіючи власними емоціями, Е. Торндайк розглядав спершу як «соціальний інтелект», тобто вміння ладнати з іншими людьми. Пізніше Д. Векслером було висунуто припущення, що емоційні компоненти інтелекту можуть мати вирішальне значення для успіху в житті. Гуманістичні психологи, зокрема А. Маслоу, описують, як люди можуть вибудувати емоційну силу. Г. Гарднер у праці «Структура розуму: теорія множинного інтелекту» вводить поняття множинного інтелекту [1, с. 10–11].

Останні наукові дослідження, присвячені розвитку емоційного інтелекту, доводять, що розуміння власних емоцій дитиною, уміння керувати емоційним станом і підпорядковувати емоції розуму суттєво впливає на самореалізацію особистості, самоствердження в соціумі, досягнення значущих цілей. Емоційний інтелект (EQ або EI) – це група ментальних здібностей, що беруть участь в усвідомленні й розумінні власних емоцій та емоцій оточуючих. Цей термін популяризував Д. Гоулман, стверджуючи, що людина має раціональний розум, який керує пізнанням, впливаючи на знання, мислення [2]. Спираючись на погляди вчених М. Шпак [8], Д. Карузо, П. Селовея, Дж. Майєра [9], пропонуємо розуміння емоційного інтелекту як здатності людини пізнавати себе, сприймати емоції інших людей, комунікувати з ними, контролювати вияв своїх почуттів, бажань, які максимально активізуються в разі кризової життєвої ситуації, налаштувати систему дружніх і відкритих взаємин із навколишнім світом, уникати згубного впливу стресу [4, с.212].

Рис 1. Модель емоційного інтелекту за Деніелом Гоулманом

Періодом позитивних змін і трансформацій вважається молодший шкільний вік, який є найбільш придатним для розвитку емоційного інтелекту дитини. У молодшому шкільному віці спостерігаємо збагачення емоційного досвіду дитини. У школярів шести років формується сприйняття себе та розуміння емоцій, вибудовується ставлення до людей та навколишньої дійсності. Емоційний інтелект розвивається впродовж життя людини під впливом багатьох чинників, зокрема і педагогічних. До педагогічних чинників, які сприяють розвитку емоційного інтелекту дитини, належать такі: вразливість учителя; комфортна атмосфера в класі; якість спілкування з однолітками; взаємодія учнів на уроці (парна, групова роботи); діяльність, що приносить позитив; рухливість та активність у рамках уроку

та після нього (ранкові зустрічі, прогулянки, ігри); змістовність та яскравість матеріалу, що вивчається; наочність, яка бентежить почуття (казки, мультфільми).

До освітньо-виховного процесу в початковій школі, окрім згаданих вправ, на думку Л. Масол, варто включати креативні педагогічні технології [5, с.115]:

- драматизацію – перероблення розповідного твору на драматичний (діалог дійових осіб за сюжетом з елементами акторської гри, умовного перевтілення дає змогу формувати чутливість до інтонації, емоційного тону мовлення);
- пантоміму – створення образу за допомогою пластичних рухів, жестів, міміки (пластичні мініатюри, пантоміми-імпровазації, експромти-імітації);
- інсценізацію – сценічне виконання твору (казки, пісні, образів і сюжетів картин, що «оживають») з елементами сценографії (декорації, костюми);
- театралізацію – інтерпретацію певного тексту або події з використанням акторської гри (інтонація голосу, міміка, пози, жести, рухи) та комплексу театральних атрибутів (маски, костюми, грим, реквізит, ляльки).

У процесі навчання учнів початкової школи варто використовувати технології креативної спрямованості, які мають творчо-активізуючі цілі та розвивально-виховний характер й безпосередньо пов'язані з використанням різних видів мистецтва і творчої діяльності. Зазначені освітні технології необхідно визнати ефективним способом модернізації та удосконалення вітчизняної системи мистецької освіти, запевняє Л. Масол [5, с.117].

Висновки. Отже, нове бачення освіти вимагає віднайти розумне співіснування мислення та емоцій, встановлення гармонії між людським розумом і навколишнім світом. Використання на уроках «Мистецтва» креативних педагогічних технологій, що передбачають тісний зв'язок емоцій та міркування, сприятиме розвитку емоційного інтелекту здобувачів освіти. Оволодіння емоційним інтелектом учнями початкових класів має стати важливим досягненням дитини в молодшому шкільному віці.

Список використаних джерел

1. Гарднер Г. Е. Структура розуму: теорія множинного інтелекту: пер. з англ. Київ. 2007. 512 с.
2. Гоулман Д. Емоційний інтелект /пер з англ. С. Л. Гумецької. Харків : Віват, 2020. 512 с.
3. Державний стандарт початкової освіти (МОН України). URL: <https://nus.org.ua/news/uryad-opublikuvav-novyj-derzhstandart-pochatkovoyi-osvity-dokument/> (дата звернення: 13.02.2025).
4. Красовська О.О., Сойко І.М., Веремчук А.П., Кирилович О.Ф. Креативні педагогічні технології розвитку емоційного інтелекту дітей молодшого шкільного віку на уроках мовно-літературної та мистецької освітньої галузі в середовищі нової української школи. *Суспільство та національні інтереси*. № 2(10) 2025. С.207-221. URL: [https://doi.org/10.52058/3041-1572-2025-2\(10\)](https://doi.org/10.52058/3041-1572-2025-2(10)) (дата звернення: 13.02.2025)
5. Масол Л. М. Методика навчання мистецтва. Харків: Веста: Видавництво «Ранок», 2006. 256 с.
6. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої освіти. URL: <https://www.kmu.ov.astorage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 13.02.2025).
7. Підгурська В., Голубовська І. Розвиток емоційного інтелекту здобувачів освіти на уроках мовно-літературної освітньої галузі. *Актуальні питання гуманітарних наук*. №4 (72). 2024. с. 269-275.
8. Шпак М. М. Психологія розвитку емоційного інтелекту молодших школярів: монографія. Тернопіль : ТНПУ імені В. Гнатюка. 2016. 372 с.
9. Salovey, P., & Mayer, J. D. Emotional intelligence. *Imagination, Cognition and Personality*. 1989. 9(3), 185–211.

ФОРМУВАННЯ SOFT SKILLS МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ЕКОНОМІЧНОЇ СФЕРИ ЯК ЗАПОРУКА УСПІШНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Курок Олександр Олександрович,
аспірант кафедри педагогіки
Сумського державного педагогічного
університету імені А. С. Макаренка

Науковий керівник – **Лянной Юрій Олегович,**
д-р пед. наук, проф., ректор Сумського державного
педагогічного університету імені А. С. Макаренка

Ключові слова: формування, soft skills, майбутні фахівці економічної сфери, професійна діяльність, система вищої освіти.

Постановка проблеми. Наразі система вищої освіти України перебуває на етапі реформування, що спрямовується на подолання викликів сьогодення в контексті вимог європейського освітнього простору. Перед нашою державою постають нові пріоритети та завдання, що виникають в умовах глобальних змін у світовій економіці.

У сучасних умовах інформатизації суспільства ключовим фактором конкурентоспроможності майбутніх фахівців є розвинені гнучкі навички («soft skills»). Останні два десятиліття концепція «гнучких навичок» стала невід’ємною складовою глобального ринку праці в різних галузях економіки та суспільного життя. Незалежно від рівня професійної кваліфікації, сучасні фахівці повинні володіти високим рівнем розвитку означених навичок, оскільки саме вони дозволяють досягти успіху в професійній діяльності.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблеми формування soft skills присвячені наукові доробки як зарубіжних (М. Армстронга, А. Барон, Р. Вуд, Р. Джеймс, П. Кун, Ф. Мартона, Т. Пейн, Р. Тайлер), так і вітчизняних (О. Глазунової, Т. Волошиної, Н. Коляди, І. Ткачук, Л. Штефан, Ю. Федоренка) вчених.

Мета публікації: обґрунтування необхідності формування soft skills у майбутніх фахівців економічної сфери як запоруки їхньої успішної професійної діяльності.

Виклад основного матеріалу. Оксфордський словник тлумачить «гнучкі навички» як якості особистості, що сприяють гармонійній та ефективній взаємодії з іншими людьми. Їх важко простежити, перевірити і наочно продемонструвати.

Натомість, у Вікіпедії стверджується, що «гнучкі навички» – це комплекс неспеціалізованих, надпрофесійних навичок, які передбачають успішність професійної діяльності людини, забезпечуючи високу продуктивність. Причому вони ніяким чином не пов’язані з конкретною сферою діяльності [1].

Теоретико-аналітичний огляд означеної проблеми дозволяє стверджувати, що науковці по-різному характеризують сутність «soft skills» і подають їх як: якості особистості та уніфіковані навички, що поліпшують взаємодію з людьми; менеджерські та комунікативні здібності; лідерські навички; соціально-психологічні навички; якості особистості, що відображають її готовність до ефективної трудової діяльності тощо. Але не зважаючи на таке різноманіття трактувань поняття «soft skills», і вітчизняні, і зарубіжні вчені одностайні в тому, що основними серед них є комунікативні вміння та здатність до співпраці, при цьому надаючи їм перевагу над професійними [2], [3].

Слід зазначити, що гнучкі навички є універсальними та не залежать від специфіки конкретної професійної діяльності. Вони тісно корелюють з особистісними характеристиками та інсталяціями індивіда, такими як відповідальність, дисциплінованість і здатність до саморозвитку. Крім того, вони охоплюють соціальні навички (вміння слухати,

ефективна взаємодія в команді, розвинений емоційний інтелект), а також управлінські здатності, серед яких критичне мислення, лідерські якості, управління часом.

Аналіз наукових публікацій, присвячених проблематиці «soft skills», а також систематизація релевантної інформації свідчать про схожість викликів, які спостерігаються в різних країнах. Серед основних виокремлюються: недостатня увага до розвитку «гнучких навичок» у процесі розроблення освітніх програм; фрагментарне залучення роботодавців до цього процесу; труднощі, пов'язані з оцінюванням і моніторингом рівня сформованості таких навичок; а також невідповідність між набором навичок, які здобувають майбутні фахівці під час навчання, і очікуваннями ринку праці тощо.

Дослідження вчених з означеної проблеми підтверджують позицію роботодавців щодо важливості володіння soft skills різними фахівцями. Однак проблема формування гнучких умінь у здобувачів вищої освіти, які навчаються за негуманітарними спеціальностями, наприклад економічними, набуває особливої актуальності.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, сучасний ринок праці потребує фахівців, здатних до гнучкої адаптації в умовах динамічних змін, що забезпечує всебічний розвиток, конкурентоспроможність та готовність ефективно діяти навіть на початкових етапах професійної діяльності. Тому ключову роль у формуванні професійної компетентності майбутніх фахівців економічної сфери відіграють універсальні гнучкі навички, розвиток яких повинен бути передбачений в освітніх програмах їхньої підготовки у ЗВО. Набуття таких навичок сприятиме комплексному професійному зростанню здобувачів вищої освіти та підвищенню їхньої конкурентоспроможності.

Список використаних джерел

1. Вікіпедія. Вільна енциклопедія. [Електронний ресурс]. <http://uk.wikipedia.org/wiki>
2. Коваль К.О. Розвиток «Soft skills» у студентів – один з важливих чинників працевлаштування». *Вісник Вінницького політехнічного інституту*, 2015. № 2. С.162–167.
3. H. Chasidim, D. Almog, S. Mark. Fostering soft skills in project-oriented learning within an agile atmosphere. *European Journal of Engineering Education*, 2018.Vol.43(4). P.638–650. <https://doi.org/10.1080/03043797.2017.1401595>

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ SOFT SKILLS У ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ НА ЗАНЯТТЯХ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ (ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ)

Кухарчук Ірина Олексіївна,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії і методики початкової освіти Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Ключові слова: *soft skills, українська мова, комунікація, продуктивні методи навчання, рольові ігри, проектна діяльність, проблемне навчання.*

Постановка проблеми. Світ постійно змінюється і людині доводиться адаптуватися до нових умов, удосконалюючи не лише професійні навички. Така тенденція знайшла відображення в педагогічних дослідженнях, які оперують не тільки поняттями «компетенція» і «компетентність», а й поняттями «жорсткі і м'які навички». Одним із завдань сучасної системи вітчизняної освіти є підготовка компетентної особистості, яка може активно займатися аналітичною і творчою діяльністю, має мотивацію до саморозвитку та самореалізації.

Сучасна дійсність вимагає від фахівця володіння низкою конкурентоспроможних умінь і навичок, які визначаються не лише сукупністю теоретичних знань, а й такими якостями особистості майбутнього професіонала, які дозволяють легко переорієнтуватися та адаптуватися до швидко змінюваних умов, знаходити нестандартні, креативні шляхи

вирішення проблем. Такі характеристики, оперуючи термінами зарубіжної педагогіки, називають «soft skills» – гнучкими чи м'якими навичками.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблема формування гнучких навичок активно розробляється за кордоном, зокрема в країнах Європи та США. Феноменам «hard skills» та «soft skills» та їх формуванню в професійній діяльності присвячені наукові праці О. Абашкіної, Н. Длугуневич, Елісон Дойл (Alison Doyle), Л. Загородньої, К. Коваль, О. Козачінер, В. Муромець, Д. Равена, О. Семенов, Марсель М. Роблес (Marcel M. Robles), Т. Смагіна, Б. Счулз (B. Schulz), І. Тимофєєва, Н. Філатова та ін. На важливій ролі гнучких умінь у професійній сфері сучасного педагога наголошують дослідники Н. Глейзер, Т. Говорова, В. Слинченко та ін.

Аналіз навчально-методичних комплексів і навчальних посібників з професійно орієнтованої української мови засвідчив, що вивчення курсу спрямоване насамперед на вдосконалення професійного тезаурусу, роботи зі спеціалізованими текстами. Очевидно, що для формування м'яких навичок у здобувачів освіти необхідні інші дидактичні матеріали, використання нових, проблемних та креативних технологій навчання.

Мета публікації – з'ясувати зміст поняття «гнучкі навички», здійснити аналіз компонентного складу універсальних навичок сучасного фахівця, а також визначити методи і технології навчання української професійно орієнтованої мови з метою ефективного формування м'яких навичок у здобувачів освіти.

Виклад основного матеріалу. Soft skills є складним універсальним явищем, яке передбачає такі навички, як ефективна комунікація, творче мислення, лідерські якості, розв'язання проблем, вміння працювати в команді, самоконтроль, адаптація до змін середовища, емоційний інтелект тощо. Наразі soft skills вважаються важливими не лише для успішної професійної діяльності, але й для адаптації в суспільстві. Ці навички допомагають людині краще зрозуміти себе та інших, будувати конструктивні відносини, успішно здійснювати свої професійні та особисті завдання.

У сучасній педагогічній парадигмі представлені різні компетентності в навчальних програмах, які є стратегічними напрямками, що ґрунтуються на міждисциплінарному інтегруванні знань і навичок. Soft skills є важливим складником модернізації освітнього процесу, орієнтованого на розвиток особистості учня та формування його професійної і соціальної компетентності. Сьогодні soft skills є необхідними, оскільки роботодавці очікують від випускників не лише наявності традиційних знань, а й соціальних, комунікативних, організаційних та особистісних умінь.

У вітчизняній науковій та методичній літературі зарубіжний термін soft skills має низку аналогів: «гнучкі», «м'які», «людські», «соціальні» навички, «навички ХХІ століття»; «ключові», «основні», «наскрізні», «універсальні» навички, «метакомпетенції» тощо.

Поняття «soft skills» було започатковано в наукових працях зарубіжних учених із кінця 60-х років у сфері бізнесу, а у вітчизняній науковій літературі з'являється в 90-ті роки ХХ сторіччя. М'які (гнучкі) навички або soft skills прийнято розглядати в дихотомії з технічними, «жорсткими» навичками (hard, technical skills), тобто професійними навичками, що забезпечують виконання професійних дій. Отже, «м'які» навички здебільшого пов'язані з комунікацією, креативністю та управлінням; вони визначають ефективність мислення особистості в ситуації прийняття рішення. Дослідження засвідчують, що «жорсткі» навички гарантують лише 15% успіху, а решта 85% залежить від «м'яких» навичок.

Сучасна педагогіка поєднує м'які навички в три великі групи: когнітивні навички; соціально-комунікативні навички; навички емоційного інтелекту [1, 2].

Гнучкі навички безпосередньо пов'язані з оволодінням українською мовою, оскільки ключовими вважаються комунікативні навички та навички соціальної взаємодії. З огляду на це важливо опанувати не лише правила та відповідний словниковий запас, а й оволодіти всіма комунікативними навичками й розвинути їх на відповідному рівні. Перед викладачами

мовних дисциплін постає питання, які навички та вміння найбільш ефективні у процесі вивчення лінгвістичних курсів та як їх формувати.

Варто зазначити, що здобувачі освіти вивчають не лише українську мову як засіб спілкування, а й з метою виконання професійних завдань. Метою навчання курсу «Українська мова (за професійним спрямуванням) є підвищення рівня загальномовної підготовки, комунікативної компетентності майбутніх фахівців, практичне оволодіння основами офіційно-ділового, наукового, розмовного стилів української мови, що забезпечить спілкування на належному мовному рівні в професійній сфері, здатність розв'язувати професійні завдання. Дисципліна «Українська мова (за професійним спрямуванням)» вважається однією з найефективніших щодо формування гнучких навичок. Проаналізуємо деякі методи та технології навчання української мови, які безпосередньо формують «універсальні навички» фахівця.

Спілкування та вміння працювати в команді тісно пов'язане з технологією проєктної діяльності, яка дозволяє здобувачам освіти проявити самостійність у плануванні та організації, розробленні розглянутої проблеми та її практичним результативним оформленням у формі презентації, плакату, буклету, газети, пам'ятки тощо. Усі інструменти та організаційні форми проєктної роботи слугують формуванню м'яких навичок. Студенти беруть участь у проєктній діяльності, результатом якої може стати наукова стаття, участь у науковій конференції або презентація результатів роботи команди у формі двох-трьох хвилинного виступу проблемного характеру.

Важливу роль у формуванні навичок критичного мислення та комунікативних умінь відіграють рольові ігри. Вони сприяють виробленню вербальної комунікативної поведінки, умінню бачити конфліктні ситуації та їх розв'язувати. Рольові ігри мотивують, розвивають упевненість у собі та формують «м'які» навички.

Розв'язанню проблем сприяє така форма роботи, як case study або метод вирішення проблемних завдань. Кейс-метод розвиває критичну рефлексію, вчить розв'язувати проблеми та критично до них ставитися. У процесі підготовки кейсів відбувається активізація різних можливостей особистості та групи в цілому, підвищується почуття відповідальності кожного здобувача освіти та формуються професійні навички та особистісні якості.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, можемо констатувати, що гнучкі навички – це конструкт соціально-психологічних умінь, які є професійними вміннями, що здатні призвести до успіху не лише в професії, а й у житті. Аналіз педагогічного досвіду застосування різних методів навчання дозволив виявити найефективніші методи навчання української мови за професійним спрямуванням, що сприяють формуванню гнучких навичок: проєктна діяльність, рольова гра, вирішення проблемних ситуацій. Перспективи подальших досліджень убачаємо в розробленні технологій удосконалення гнучких навичок на заняттях з курсу «Українська мова (за професійним спрямуванням)».

Список використаних джерел

1. Башкір О., Каданер О. Інтерактивні методи формування soft skills майбутніх фахівців. *Наукові інновації та передові технології*. 2022. № 1 (3). С. 216–135.
2. Глейзер Н. В., Говорова Т. С., Слинченко В. І. Soft skills сучасного педагога. *Наумовські читання : матеріали ХІХ наук.-метод. конф. здобувачів вищої освіти та молодих учених, присвяч. року мат. освіти в Україні* (Харків, 23–24 листоп. 2021 р.). Харків: нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди / за ред. Н.О. Пономарьової та ін. Харків, 2022. С. 269–271.
3. Смагіна Т. М. Зміщення акцентів з hard skills на soft skills в підвищенні професійної компетентності педагогів у системі післядипломної. *Розвиток професійної компетентності педагогів у системі післядипломної педагогічної освіти регіону: збірник матеріалів конференції* / За ред. О. В. Пастовенського. Житомир, 2017. С.21.
4. Soft skills – навички ХХІ століття. Що найбільш за все цінують роботодавці: збірник тез Всеукраїнського науково-практичного вебінару за підсумками дослідно-

експериментальної роботи з теми «Формування м'яких навичок (soft skills) майбутніх кваліфікованих робітників в освітньому середовищі закладу професійної (професійно-технічної) освіти» 07.11.2024 р. / за наук. ред. професора Л. М. Сергеевої. Чернівці, Видавничий дім «Букрек», 2024. 50 с.

РОЛЬ МЕДІАГРАМОТНОСТІ ЯК СКЛАДНИКА SOFT SKILLS У ПОЧАТКОВІЙ ОСВІТІ

Лісневський Андрій Павлович,
аспірант I року навчання
ННІ Педагогіки і психології
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Науковий керівник – **Тихонова Альона Петрівна,**
доктор філософії, старший викладач
кафедри педагогіки і психології початкової освіти
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

***Ключові слова:** відеоконтент, медіаграмотність, критичне мислення, початкова школа.*

Сучасний світ стрімко змінюється, і разом із ним змінюються підходи до освіти. Проте вперше питання медіаграмотності, як окремої освітньої галузі було офіційно порушене ще в 1982 році, коли на міжнародному рівні було ухвалено Грюнвальдську декларацію. Цей документ, ухвалений ЮНЕСКО, став важливим кроком у визнанні необхідності розвитку медіаосвіти у школах, оскільки наголошував на зростаючому впливі медіа на формування світогляду дітей і молоді. [1] Раніше основний акцент у навчанні робився на передачі знань, тоді як сьогодні пріоритетом стає розвиток навичок, що дозволяють ефективно працювати з інформацією, критично її оцінювати та адаптуватися до змін. У цьому контексті медіаграмотність набуває особливого значення, адже діти молодшого шкільного віку вже з перших років навчання стикаються з великим потоком цифрового контенту. Вони дивляться освітні відео, користуються мобільними застосунками, шукають інформацію в інтернеті, і саме на цьому етапі надзвичайно важливо навчити їх не лише сприймати інформацію, а й аналізувати її, розрізняти фейки, критично мислити.

Паралельно з цим у сучасному освітньому дискурсі активно обговорюється концепція soft skills – гнучких навичок, які є не менш важливими, ніж академічні знання. До них належать комунікація, критичне мислення, креативність, вміння працювати в команді, аналізувати інформацію та приймати рішення. Усе це безпосередньо пов'язане з медіаграмотністю, адже кожного дня діти взаємодіють із різними форматами медіаконтенту, і їх вміння розуміти його, а також використовувати у власному навчанні визначає рівень їх інформаційної компетентності. Таким чином формується критичне мислення, яке є мисленням самостійним [2].

Ще один важливий аспект – створення власного відеоконтенту. Багато дітей вже у початковій школі мають доступ до простих інструментів монтажу, записують відео, навіть ведуть власні аматорські блоги. Навчання тому, як правильно подавати інформацію, як структурувати текст для відео, як відповідально ставитися до контенту, який вони створюють, також сприяє розвитку навичок комунікації, творчого мислення та самоорганізації.

Цікаво, що успішні моделі впровадження медіаграмотності можна побачити у країнах, які зовсім недалеко від нас, в той час як ми шукаємо прогресивний освітній досвід в США і Великобританії. Яскравий приклад – Фінляндія, яка почала закладати основи критичного

мислення та аналізу медіа ще 50 років тому. Вже у 1970-х роках фінські освітяни усвідомили, що традиційна система навчання не відповідає викликам сучасного світу, і зробили ставку на розвиток аналітичного мислення, медіаграмотності та навичок роботи з інформацією [3].

Сьогодні у фінських школах медіаграмотність інтегрована у всі предмети. Наприклад, під час уроків мови учні не просто читають тексти, а й аналізують заголовки новин, шукають маніпуляції або визначають, які емоційні тригери використовуються у рекламі. На уроках природничих наук вони вчаться розрізняти псевдонаукові твердження, перевіряти достовірність інформації в інтернеті. Навіть на уроках математики використовуються кейси, які допомагають учням зрозуміти, як графіки та статистика можуть бути використані для маніпуляцій.

Такий підхід дозволяє дітям із раннього віку формувати навички аналізу, критичного мислення, вміння ставити під сумнів та перевіряти інформацію, що на пряму корелює з розвитком soft skills. Україна наразі перебуває лише на початкових етапах впровадження подібних методик, проте досвід Фінляндії переконує, що системний підхід і тривала робота можуть дати вражаючі результати. Важливо не просто додати окремий предмет з медіаграмотності, а інтегрувати процес її формування, а згодом використовувати в усі сфери навчання, щоб учні початкової школи сприймали це, як природну частину свого освітнього досвіду.

Список використаних джерел

1. Іванов В. Ф., Волошенюк О. В. Медіаграмотність та медіаграмотність: підручник. Центр вільної преси. 2012. С. 6-7.
2. Ларіонова Н. Б. Розвиток критичного мислення молодших школярів в умовах Нової української школи: методичний посібник. Харків: «Друкарня Мадрид». 2019. С. 7-8.
3. Salomaa S., Palsa L. Media literacy in Finland : National media education policy. Ministry of Education and Culture, Finland. 2019. С. 13 – 14.

РОЗВИТОК ТВОРЧОГО МИСЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ ЗА ДОПОМОГОЮ ЦИФРОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ І ТЕХНОЛОГІЙ

Луценко Максим Миколайович,
здобувач першого (бакалаврського) рівня
вищої освіти ННІ Педагогіки і психології
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Науковий керівник – **Вишник Ольга Олександрівна,**
канд. пед. наук, доц. Глухівського НПУ ім. О. Довженка

***Ключові слова:** розвиток, творчі здібності, здобувачі початкової освіти, цифрові освітні сервіси.*

Постановка проблеми. У сучасному світі, що динамічно розвивається, технології впливають на всі сфери життя, зокрема й освіту. Це зумовлює необхідність формування в дітей творчого мислення, здатності до інноваційного підходу у розв'язанні завдань та вміння адаптуватися до змін. Відтак, розвиток креативного мислення у здобувачів початкової освіти є одним із пріоритетних напрямів сучасної освіти, адже саме в цьому віці закладаються основи інтелектуального та особистісного зростання дитини.

Оскільки технологічна освітня галузь має великий потенціал для забезпечення розвитку творчого мислення учнів, адже вона передбачає активну практичну діяльність, експериментування, створення власних проєктів. Використання цифрових інструментів та технологій дизайн-мислення на уроках технологій допомагає зробити процес навчання більш

цікавим, захоплюючим та ефективним, сприяє розвитку креативності, інноваційного мислення, командної роботи та адаптивності.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Аналіз наукових праць свідчить, що питання впровадження інноваційних технологій у початковій освіті досліджували А. Бабич, В. Барановська, О. Грицюк, О. Книга, Н. Олефиренко, І. Онищенко, О. Павлик, Л. Петухова та інші. Використання Web-квестів на уроках у початковій школі розглядали у своїх працях М. Андрєєва, О. Гапєєва, Ю. Гетта, О. Грицюк, О. Деревенська, Т. Марч, Л. Хоменко, М. Шаповалова, В. Шмідт та інші.

Метою публікації є обґрунтування теоретичних і методичних проблем розвитку творчого мислення молодших школярів на уроках технологічної освітньої галузі за допомогою цифрових інструментів, а також розвитку інноваційного мислення, командної роботи в освітньому процесі.

Виклад основного матеріалу. Творче мислення є ключовою складовою освітнього процесу, оскільки воно сприяє розвитку критичного мислення, інноваційності, креативності.

У молодшому шкільному віці діти активно досліджують навколишній світ, тому важливо підтримувати їхню зацікавленість і бажання експериментувати. Технологічна освітня галузь надає можливості для впровадження творчих методів у навчальний процес, що сприяє формуванню у дітей навичок, необхідних для успішної адаптації в сучасному світі.

«Сучасне суспільство – це період високих технологій, що потребує від освіти формування компетентної та активної особистості. Саме на досягнення результату – розвитку особистості через формування життєво необхідних компетентностей – націлена сучасна модель освіти. Вирішальним фактором в формуванні особистості є життєвий досвід дитини, а вся система навчання і виховання має допомогти їй виявити у собі і розвинути те, що їй притаманно» [1].

Цифрові інструменти, такі як комп'ютерні програми, мобільні додатки та онлайн-сервіси, можуть значно підвищити ефективність навчання. Вони дозволяють учням обговорювати ідеї, створювати цікаві проекти, моделювати життєві ситуації та візуалізувати свої ідеї. Наприклад, програми та онлайн-сервіси як:

- Scratch – це візуальне середовище для дітей, що дозволяє інтерактивні ігри, анімації та багато іншого [3].

- Tinkercad – це простий у використанні онлайн-сервіс для 3D-моделювання, анімації тощо [4].

- Canva – це унікальний інструмент для візуалізації інформації, що має зручний та простий інтерфейс [5].

- Zoom, Meet – сервіси для відео-зв'язку [6; 7].

Використання цифрових інструментів під час виконання групових проектів на уроках технологічної галузі допоможе дітям не тільки втілити свої творчі задуми в реальність, а й розвивати навички роботи в команді.

Як зазначається в одній зі статей блогу Honey Academy, «Дизайн-мислення є потужним інструментом, який допомагає дітям не лише розвивати свої творчі здібності, а й формувати соціальні навички. Завдяки цьому підходу діти стають творцями, готовими змінювати світ на краще» [1].

Сучасний підхід «дизайн-мислення» – акцентує увагу на розв'язанні проблем через творчість та співпрацю. Він базується на принципах творчості, емпатії та співпраці. Використання цього підходу на уроках технологічної освітньої галузі має безліч переваг:

- учні навчаються генерувати нові ідеї та знаходити нестандартні рішення проблем;
- робота над проектами в колективі сприяє розвитку навичок співпраці, комунікації та взаєморозуміння;

- дизайн-мислення допомагає набувати вміння швидко пристосовуватися до змін у сучасному світі.

Оскільки в сучасній українській школі командна робота є невід'ємною частиною процесу навчання, продуктивною є така робота в контексті дизайн-мислення. Спільна діяльність над проєктами дозволяє вчитися один в одного, обмінюватися ідеями та знаходити оптимальні рішення. А використання цифрових платформ для спільної роботи може значно полегшити цей процес, даючи учням можливість працювати над проєктом у реальному часі та в будь-якому місці, що є дуже актуальним у сучасних реаліях.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, використання цифрових інструментів і технологій дизайн-мислення на уроках технологічної освітньої галузі має значний потенціал для розвитку сучасної освіти. Розроблена методика розвитку творчого мислення молодших школярів за допомогою цифрових інструментів і технологій дизайн-мислення є ефективним засобом формування soft-skills необхідних для життєвого успіху в сучасному світі.

Список використаних джерел

1. Решітько Алла Олексіївна. Інтерактивні технології навчання як засіб розвитку творчого мислення учнів. URL : <https://vseosvita.ua/library/interaktivni-tehnologii-navcanna-ak-zasib-rozvitku-tvorcogo-mislenna-ucniv-445960.html> (дата звернення 03.02.2025).
2. Стаття Блогу Honey Academy. Дизайн-мислення для дітей. URL : <https://honey-academy.com.ua/blog/dyzajn-myslennya-dlya-ditej/> (дата звернення 03.02.2025).
3. Scratch. URL : <https://scratch.mit.edu/> (дата звернення 03.02.2025).
4. Tinkercad. URL: <https://www.tinkercad.com/> (дата звернення 03.02.2025).
5. Canva. URL: https://www.canva.com/uk_ua/ (дата звернення 03.02.2025).
6. Zoom. URL: <https://www.zoom.com/> (дата звернення 03.02.2025).
7. Meet. URL: <https://meet.google.com/> (дата звернення 03.02.2025).

РОЗВИТОК ГНУЧКИХ УМІНЬ (SOFT SKILLS) ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Мешкова Ольга Степанівна,

вчитель початкових класів, спеціаліст вищої категорії
Глухівської загальноосвітньої школи I–III ступенів №2
Глухівської міської ради

Ключові слова: гнучкі вміння, здобувачі початкової освіти, дистанційне навчання.

Постановка проблеми. Розвиток гнучких умінь (soft skills) в умовах дистанційного навчання набуває особливої ваги, оскільки цей формат освітнього процесу має свою специфіку та виклики. Попри відсутність фізичної присутності, дистанційне навчання може бути потужним інструментом для розвитку таких навичок, якщо організувати його ефективно.

Виклад основного матеріалу. Зосередимо увагу на питанні, як дистанційне навчання сприяє розвитку гнучких умінь.

1. *Самоорганізація та управління часом.* Одним з ключових аспектів дистанційного навчання є необхідність самостійно організовувати свій час. Учні повинні планувати свою навчальну діяльність, встановлювати пріоритети, дотримуватися дедлайнів і уникати прокрастинації. Це сприяє розвитку навичок тайм-менеджменту, що є важливим складником гнучких умінь.

2. *Комунікація в цифровому середовищі.* Навчання через онлайн-платформи вимагає розвитку вміння ефективно комунікувати через цифрові канали: електронною поштою, чатами, відеоконференціями тощо. Учні навчаються чітко та лаконічно висловлювати свої думки письмово та в усній формі, активно слухати і взаємодіяти з однокласниками та учителями.

3. *Самостійне навчання та критичне мислення.* У дистанційному форматі учні мають більше можливостей для самостійного вивчення матеріалу, що розвиває навички критичного мислення та аналізу. Вони повинні вміти самостійно шукати додаткові ресурси, оцінювати інформацію та формулювати власні висновки.

4. *Технічна грамотність.* Дистанційне навчання передбачає використання різноманітних онлайн-інструментів, платформ для відеоконференцій, електронних журналів, документів та інших ресурсів. Розвиток технічної грамотності є необхідним складником гнучких умінь, оскільки вміння ефективно працювати з технологіями стає важливим у багатьох сферах життя та роботи.

5. *Проблемне навчання та адаптивність.* В умовах дистанційного навчання здобувачі освіти часто стикаються з новими та непередбачуваними ситуаціями: технічні проблеми, відсутність фізичного контакту з учителем, складнощі в групових роботах тощо. Це вимагає гнучкості та адаптивності, вміння швидко знаходити рішення та справлятися з викликами.

6. *Командна робота в онлайн-середовищі.* Завдяки використанню онлайн-платформ для спільної роботи (наприклад, Google Docs, Padlet, MIRO) можна працювати в групах над проєктами та завданнями. Це сприяє розвитку навичок колаборації в цифровому середовищі, зокрема вміння кооперувати з людьми з різними поглядами, культурами та часового поясу.

7. *Емоційний інтелект і управління стресом.* Дистанційне навчання може бути емоційно виснажливим, оскільки маємо менше можливостей для соціальної взаємодії, що може призводити до почуття ізоляції чи стресу. Розвиток емоційного інтелекту в умовах дистанційного навчання включає здатність розпізнавати і керувати своїми емоціями, а також підтримувати емоційне здоров'я в умовах онлайн-навчання.

Коротко схарактеризуємо методи розвитку гнучких умінь здобувачів освіти початкової школи засобами дистанційного навчання.

1. *Інтерактивні онлайн-завдання.* Використання різних онлайн-інструментів для створення інтерактивних завдань, тестів, квестів, форумів дозволяє учням активно взаємодіяти з матеріалом і однокласниками, що стимулює розвиток комунікативних навичок і критичного мислення.

2. *Відеоконференції та вебінари.* Регулярні онлайн-заняття з обговоренням теоретичних аспектів або практичних завдань допомагають розвивати навички публічного виступу, слухання і аргументації, а також підтримують їхню участь у групових дискусіях.

3. *Проектна діяльність у групах.* Організація командної роботи через онлайн-платформи дозволяє працювати разом над проєктами, що сприяє розвитку координації з іншими, розподілу ролей і відповідальностей, вирішення конфліктів і досягнення спільних цілей.

4. *Рольові ігри та симуляції.* Проведення онлайн-рольових ігор та симуляцій допомагає навчатися через практику, відчувати ситуації, які можуть виникнути в реальному житті, та вдосконалювати свою реакцію на них.

5. *Регулярний зворотний зв'язок.* Учні мають можливість отримувати зворотний зв'язок від вчителя через електронні листи, чати або відеоконференції, що дає їм можливість коригувати свої помилки та розвивати свої навички у відповідь на конструктивну критику.

Переваги та виклики дистанційного навчання:

Переваги:

- можливість розвитку самодисципліни та ініціативи;
- гнучкість у плануванні навчального процесу;
- розвиток навичок роботи з різними цифровими інструментами.

Виклики:

- складнощі у встановленні соціальних контактів і командній роботі;
- мотиваційні проблеми через відсутність фізичної присутності та взаємодії;
- технічні проблеми та необхідність швидкої адаптації до нових платформ.

Висновки. Отже, дистанційне навчання може бути дуже ефективним у розвитку гнучких умінь, якщо правильно організувати процес і активно використовувати сучасні технології для навчання.

Список використаних джерел

1. Горлова А., Калашнікова Ю. Шляхи розвитку soft skills як передумова формування соціальної компетентності майбутнього вчителя початкової школи. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2022. С.183 –189 с.
2. Жовнич О.В., Стахова І.А. Діагностика розвитку soft skills дітей молодшого шкільного віку. *Інноваційна педагогіка*. Випуск 51. Том 1. 2022. С. 76–79.
3. Концепція Нової української школи. Міністерство освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainskashkolacompressed.pdf>

ПРОЄКТНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ SOFT SKILLS НА УРОКАХ ТЕХНОЛОГІЙ

Мищенко Олександр Миколайович,
здобувач першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти 1 курсу
факультету технологічної і професійної освіти
Глухівського НПУ ім. О. Довженка
Парфьонов Андрій Андрійович,
здобувач першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти 1 курсу
факультету технологічної і професійної освіти
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Науковий керівник – **Шевель Борис Олександрович,**
канд. пед. наук, доц. Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Ключові слова: *метод проєктів, soft skills, старшокласники, уроки технологій.*

Постановка проблеми. У сучасному світі, де швидко змінюються технології та соціально-економічні умови, набуття soft skills стає невід’ємною частиною підготовки учнів до майбутнього професійного життя. Проєктні технології, які дозволяють організувати освітній процес у формі практичних, реальних завдань, є потужним інструментом для розвитку зазначених навичок. Вони забезпечують інтеграцію теоретичних знань і практичної діяльності, стимулюючи учнів до активної участі в освітньому процесі, розвиваючи вміння працювати в команді, приймати рішення, аргументувати свої думки та ефективно організовувати свою діяльність.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблема використання проєктних технологій для розвитку soft skills була предметом досліджень науковців, Так, О. Глазунова – вивчала ефективність проєктного навчання для розвитку комунікаційних та організаційних навичок учнів; К. Коваль – досліджувала використання проєктних технологій для розвитку креативності та критичного мислення у старшокласників; І. Гевлич – аналізувала методи інтеграції проєктного підходу в навчання технологій для розвитку гнучких навичок; Ю. Федоров – звертав увагу на роль проєктного навчання у формуванні управлінських навичок учнів; М. Кассаткін – працював над розвитком проєктних методів навчання, що включають використання технологій для розвитку відповідальності та організаторських навичок.

Мета публікації: аналіз ефективності проєктних технологій як інструменту формування та розвитку гнучких навичок (soft skills) у старшокласників на уроках технологій.

Виклад основного матеріалу. Проєктні технології полягають у використанні проєктного підходу для організації освітнього процесу. Вони передбачають активну участь учнів у виконанні конкретного завдання або створенні продукту, що дозволяє реалізувати отримані теоретичні знання на практиці. На уроках технологій метод проєктів може бути використаний для виконання різноманітних завдань, пов'язаних із виготовленням виробів, створенням технологічних процесів, а також для вирішення реальних проблем, що стосуються виробничої чи побутової діяльності.

Важливим аспектом є те, що проєкти можуть бути індивідуальними або груповими. У разі групових проєктів учні не лише набувають спеціальних знань, а й розвивають комунікативні, організаційні, лідерські навички та вміння працювати в команді. Успішне виконання проєкту вимагає від учнів здатності до планування, організації часу, розподілу ролей у команді, що сприяє розвитку таких важливих soft skills, як адаптивність, креативність, здатність до прийняття рішень і критичного мислення.

Проєктні технології мають безпосередній вплив на формування ключових soft skills, які є важливими для успішного розвитку учнів у сучасному суспільстві. До них відносяться:

1. *Комунікація.* Під час роботи над проєктами учні повинні обмінюватися інформацією, обговорювати ідеї, представляти свої пропозиції. Це сприяє розвитку усної та письмової комунікації, навичок аргументації та переконання.

2. *Співпраця.* Проєкти часто виконуються групами, що сприяє розвитку командної роботи. Учні вчаться розподіляти завдання, співпрацювати, допомагати один одному та досягати спільної мети.

3. *Креативність.* Проєктні технології стимулюють учнів до пошуку нестандартних рішень і застосування творчих підходів у вирішенні завдань, що є важливим аспектом розвитку креативності.

4. *Критичне мислення.* Під час виконання проєктів учні постійно стикаються з необхідністю аналізувати ситуації, обирати найкращі рішення та оцінювати різні варіанти рішень, що розвиває їх здатність до критичного мислення.

5. *Організація праці та управління часом.* Робота над проєктом вимагає планування, визначення етапів виконання, управління часом і ресурсами. Учні вчаться планувати свою діяльність, ставити цілі та досягати їх у визначений термін.

Для ефективного використання проєктних технологій на уроках технологій, вчителям слід:

1. Забезпечити чітке формулювання завдання. Проєкти повинні мати ясні та конкретні цілі. Вчитель має чітко сформулювати завдання, що дозволяє учням зосередитися на важливих аспектах виконання проєкту та зрозуміти, які soft skills вони повинні розвивати.

2. Мотивувати учнів до самостійної роботи. Проєкти мають бути розраховані на самостійну роботу учнів, що стимулює їх до пошуку інформації, прийняття рішень і вирішення проблем.

3. Забезпечити колективну взаємодію. Під час виконання групових проєктів учні повинні мати можливість обговорювати ідеї, делегувати завдання, працювати разом для досягнення спільної мети. Це сприяє розвитку командних навичок та вміння працювати в колективі.

4. Регулярно оцінювати процес роботи. Важливим є не тільки оцінка кінцевого результату проєкту, а й оцінка процесу роботи: здатність учнів працювати в команді, організувати свою діяльність, вирішувати проблеми.

5. Залучати до проєктів реальні завдання. Проєкти повинні бути пов'язані з реальними ситуаціями, що дозволить учням побачити практичну цінність своїх знань та навичок і зацікавить їх у подальшому розвитку.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Проєктні технології є важливим інструментом формування soft skills у старшокласників. Вони не лише дозволяють учням отримувати знання в реальних умовах, а й розвивати комунікаційні, креативні, організаційні навички, критичне мислення, здатність працювати в команді та адаптуватися до змін. Використання проєктного підходу в навчанні технологій сприяє підготовці учнів до життя в умовах динамічних змін і допомагає їм стати успішними у професійному та особистому житті.

Список використаних джерел

1. Авраменко О. М. Формування гнучких навичок (soft skills) у майбутніх учителів початкової школи. *Наукові записки Інституту психології та соціальної роботи*. 2021. № 16. С. 10–17. URL: <http://tipus.khpi.edu.ua/article/view/249806>
2. Дроздова Ю. В., Дубініна О. В. Концептуальні підходи до визначення «soft skills» у сучасних освітніх та професійних моделях. «Soft skills – невід’ємні аспекти формування конкурентоспроможності студентів у XXI столітті». Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т., 2020. 90 с.
3. Кірдан О.Л., Кірдан О.П. Формування soft skills здобувачів вищої освіти в освітньому процесі закладу вищої освіти. *Психолого-педагогічні проблеми сучасної школи: збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини*. Умань. ВПЦ Візаві, 2021. 2 (6). С. 152–160.
4. Коваль К. О. Розвиток «soft skills» у студентів – один з важливих чинників працевлаштування. *Вісник Вінницького національного технічного університету*. 2015. № 2. С. 162–167.
5. Нова українська школа: порадник для вчителя / під заг. ред. Н. Бібік. Київ : Тов. «Видавничий дім «Плеяди»», 2017. 206 с.

ДОСЛІДНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ SOFT SKILLS У СТАРШОКЛАСНИКІВ

Мішура Олександр Віталійович,
здобувач першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти 2 курсу
факультету технологічної і професійної освіти
Глухівського НПУ ім. О. Довженка
Пашенко Дмитро Ігорович,
здобувач другого (магістерського)
рівня вищої освіти 1 курсу
факультету технологічної і професійної освіти
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Науковий керівник – **Шевель Борис Олександрович**,
канд. пед. наук, доц. Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Ключові слова: дослідницька діяльність, soft skills, старшокласники, заклади середньої освіти.

Постановка проблеми. У сучасному світі, що постійно змінюється та розвивається, традиційні підходи до освіти стають недостатніми для підготовки учнів до реальних життєвих викликів. Особливо важливим є розвиток так званих soft skills – м’яких навичок, таких як комунікація, критичне мислення, робота в команді, адаптивність і лідерство. Ці навички необхідні для ефективної професійної діяльності та успішної соціальної інтеграції. У цьому контексті дослідницька діяльність стає важливим інструментом для формування soft

skills у старшокласників. Вона надає учням можливість не лише отримати нові знання, а й розвинути ключові навички, які допоможуть їм у подальшому житті та кар'єрі.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблема формування soft skills у старшокласників через дослідницьку діяльність була предметом досліджень багатьох вчених та педагогів, серед яких можна відзначити такі роботи, як праці К. Ковалю, І. Паславської, Л. Гевлич, Т. Волошиної, О. Скорнякова, Ю. Федорова, а також міжнародних дослідників, зокрема F. Ahmed, L. Capretz, B. Schulz та інших.

Мета публікації: дослідження ролі дослідницької діяльності у формуванні soft skills у старшокласників.

Виклад основного матеріалу. Дослідницька діяльність – це систематична робота, спрямована на пошук нових знань через збори, аналіз і інтерпретацію інформації. У школі дослідницька діяльність може бути представлена через різноманітні форми роботи: науково-дослідні проекти, експериментальні завдання, аналітичні дослідження, дослідження проблем сучасного суспільства та інші. Основним завданням такої діяльності є не лише засвоєння фактичних знань, а й розвиток вмінь самостійно ставити питання, шукати інформацію, аналізувати та критично оцінювати дані, а також ефективно комунікувати отримані результати.

Цей процес вимагає від учнів активного залучення в навчальний процес, ініціативи та здатності до самостійної роботи. Саме через дослідницьку діяльність учні можуть розвивати важливі soft skills, такі як вміння працювати в команді, ефективно комунікувати, мислити критично та адаптуватися до нових ситуацій.

Один із найважливіших аспектів дослідницької діяльності — це формування критичного мислення. Для проведення дослідження учням необхідно аналізувати інформацію, виділяти головне, порівнювати різні джерела та оцінювати достовірність даних. Це розвиває вміння ставити під сумнів стереотипи, знаходити альтернативні рішення та формулювати власні судження на основі фактів, а не на основі емоцій чи зовнішнього тиску. У процесі дослідження учні навчаються ставити чіткі запитання і знаходити відповіді через логічний аналіз.

Під час дослідницької діяльності важливим є обмін ідеями, результатами та висновками, що сприяє розвитку комунікаційних навичок учнів. Письмові звіти, презентації, обговорення результатів дослідження в класі чи на наукових конференціях допомагають учням навчитися ефективно презентувати свої думки, слухати інших та вести конструктивний діалог. Це є основою для розвитку вмінь публічних виступів, написання наукових статей і звітів, а також розвитку уміння слухати і враховувати думки інших.

Дослідницька діяльність часто передбачає роботу в групах, що є важливим етапом у розвитку командних навичок. У процесі спільної роботи учні навчаються розподіляти обов'язки, співпрацювати з іншими, погоджувати рішення та враховувати думки колег. Командна робота дозволяє старшокласникам розвивати лідерські якості, вміння бути відповідальним за свою частину роботи, а також набути досвіду у взаємодії з різними людьми.

Дослідницька діяльність дозволяє учням виходити за межі стандартних рішень і підходів, що сприяє розвитку творчого мислення та інноваційності. Вона передбачає пошук нових ідей, експериментування з різними методами та технологіями для досягнення мети. Старшокласники вчаться адаптувати свої стратегії до нових умов, що є важливим елементом для успішної професійної діяльності.

Процес дослідження часто супроводжується непередбачуваними ситуаціями, необхідністю адаптуватися до нових умов, знаходити рішення проблем, що виникають. Це формує вміння швидко реагувати на зміни, оцінювати ситуацію та приймати обґрунтовані рішення в умовах невизначеності. Важливим елементом є також здатність аналізувати проблеми з різних точок зору та шукати оптимальні шляхи вирішення.

Методи організації дослідницької діяльності:

1. *Проектна діяльність* є одним із найбільш ефективних способів організації досліджень у школі. Вона дозволяє учням працювати над реальними завданнями, розв'язувати практичні проблеми, що ставляться перед ними. Студенти можуть самостійно вибирати теми для досліджень, визначати методи їхнього вивчення, а також презентувати свої результати.

2. *Кейс-метод*, що включає аналіз реальних ситуацій, дозволяє учням не лише застосовувати знання на практиці, але й розвивати навички прийняття рішень, обговорення та знаходження компромісів у процесі групової роботи.

3. *Дебати та обговорення* на наукові та соціально важливі теми допомагає розвивати критичне мислення, здатність до аргументації, а також навички публічних виступів. Це особливо важливо для розвитку комунікативних навичок і вміння працювати з інформацією.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Дослідницька діяльність є потужним інструментом формування soft skills у старшокласників, оскільки сприяє розвитку таких навичок, як критичне мислення, комунікація, творчість, робота в команді та адаптивність. Через інтерактивні методи навчання, зокрема через проектну діяльність, кейс-методи і дебати, учні отримують можливість не лише здобувати нові знання, а й активно застосовувати їх у реальних ситуаціях. Це дозволяє готувати учнів до реальних викликів, які виникатимуть у їхньому професійному житті, і забезпечує їхню конкурентоспроможність на ринку праці.

Список використаних джерел

1. Бабюк Т. Й., Каньоса Н. Г., Бабюк С. М. Технології формування Soft Skills в системі професійної підготовки педагога: навчальний посібник. Кам'янець-Подільський: Видавець Ковальчук О.В., 2023. 222 с.

2. Зайцева І. В. *Soft skills – невід'ємні аспекти формування конкурентоспроможності студентів у XXI столітті*: тези доповідей міжвузівського науково-методичного семінару (м. Київ, 21.02.2020 р.). Київ, 2020. С. 34–37.

3. Коваль К. О. Розвиток «soft skills» у студентів-один з важливих чинників працевлаштування. *Вісник Вінницького політехнічного інституту*, 2015. №2. С. 162–167.

4. Коляда Н. М., Кравченко О. О. Практичний досвід формування «soft-skills» в умовах закладу вищої освіти. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. 2020. Том 3, № 27. С. 137–145.

5. Семеняко Ю. Б. Розвиток «SOFT SKILLS» у процесі фахової підготовки майбутніх вихователів як необхідний компонент їх конкурентоспроможності. *Перспективи та інновації науки*. 2022. №11(16). С. 156–164.

ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК САМОСТІЙНОГО НАВЧАННЯ ТА САМООРГАНІЗАЦІЇ ЗА ДОПОМОГОЮ ТЕХНОЛОГІЙ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ

Міщенко Дар'я Олександрівна,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня
вищої освіти 1 курсу юридичного факультету
Національного університету біоресурсів
та природокористування України
Науковий керівник – **Дубовик Олена Миколаївна**,
старший викладач кафедри
англійської філології НУБІП України

Ключові слова: дистанційне навчання, Інтернет, інформаційні технології, форма навчання, онлайн.

Постановка проблеми. Система освіти України та інших країн світу на початку 2020 р. раптово й надовго опинилася в умовах карантину. Криза, яку зненацька спричинив вірус COVID-19, очевидно, має сприяти швидкому виведенню системи освіти, зокрема шкільної, на новий рівень, допомогти позбутися зашкарублених шаблонів, проблем непродуктивної діяльності та максимально реалізувати нові можливості.

Аналіз наукової літератури. Основи дистанційного навчання розробляються вже протягом майже тридцяти років. Організаційно-педагогічні засади дистанційного навчання, підходи до його реалізації досліджували В. Биков, О. Гончар, Б. Демида, І. Копил, В. Кухаренко, С. Сагайдак, Є. Смирнова-Трибульська, П. Стефаненко, Б. Шуневич та інші. Для нашого дослідження також становлять інтерес праці зарубіжних науковців і практиків Д. Бела, Дж. Блумстука, Дж. Коумі, М. Мура, Є. Полат, Д. Спенсера, А. Хуторського [1, с.75].

Виклад основного матеріалу. Сучасні освітні проєкти, які будуються на нових підходах із застосуванням інноваційних технологій, були створені для того, щоб модернізувати традиційну систему освіти. Система освіти прямує до кардинальних трансформацій, використовуючи різноманітні світові інформаційні інновації, такі як дистанційна освіта, масові відкриті онлайн-курси тощо. З метою підвищення якості освіти та забезпечення дистанційного навчання, створюються електронні курси для самостійного опрацювання та масові онлайн-курси, які відповідають потребам сучасної парадигми освіти [2, с. 2].

Серед головних завдань використання технологій дистанційного навчання у ЗВО можна виокремити такі: створення найсприятливіших умов для здобувачів освіти у здобутті ними вищої освіти; підвищення кваліфікації професорсько-викладацького складу та перепідготовка кадрів на основі впровадження новітніх інформаційно-комунікаційних та психолого-педагогічних технологій навчання. Для здійснення процесу дистанційного навчання викладачам та здобувачам освіти потрібен інструмент. Платформа є одним з таких інструментів. Це система програмного забезпечення, яка дозволяє розміщувати, спілкуватися, контролювати знання здобувачів освіти, здійснювати управління курсом та процесом навчання [3, с. 3].

Навчання в середовищі Інтернет характеризується: зниженням авторитарності викладачів; підвищенням самостійності учнів; відповідальністю учнів за своє навчання; розширенням меж навчання; заощадженням часу тощо [4, с. 4].

Ефективність самостійного навчання, більше, ніж інших форм освіти, залежить від способів надання навчальних матеріалів, контролювання роботи і контактування з викладачем. Тому, насамперед, розвиток цієї форми навчання був зумовлений впровадженням новітніх інформаційних технологій і засобів комунікації. Еволюція в цьому напрямку зумовила те, що в сучасному розумінні дистанційне навчання – це сучасна форма освіти, в якій інтегровані елементи всіх видів навчання (очного, вечірнього, заочного) на основі використання новітніх комп'ютерних і телекомунікаційних технологій [5, с. 2].

Не зважаючи на всі плюси, дистанційний вид освіти поки що програє традиційному у популярності, тому що він новий, потребує від кожного учасника вийти за межі власного комфорту та пристосуватися до нових умов. Однак, дистанційна освіта є ідеальною для тих, хто бажає підвищити кваліфікацію, для здобувачів післядипломного навчання або для розвитку кругозору. Завадити дистанційній освіті може недостатній рівень особистої мотивації, невміння організувати та систематизувати свій час. Для цього потрібно чітко розуміти важливість отримання нових знань для власного зростання та розвитку як особистості та спеціаліста у тій чи іншій галузі. Звичайно, вибір у цьому питанні стоїть за людиною. Крім того, важливою умовою, на нашу думку, є психологічна підтримка здобувачів освіти під час дистанційного навчання. Це допоможе учасникам освітнього процесу виробити індивідуальний стиль, який зорієнтує їх на засвоєння знань у віртуальному світі [4, с. 5].

Висновки. Отже, виходячи з вищесказаного, можна зробити висновок, що сучасні інформаційно-комунікаційні технології не замінять живого спілкування здобувачів освіти з педагогом, але кожна проблема породжує нові можливості: для здобувачів освіти – навчитися вчитися самостійно, для педагогів – навчитися використовувати цифрові технології у навчанні. Перспективою подальших розвідок є дослідження технологій, які можна застосовувати під час організації дистанційного та змішаного навчання в закладах вищої освіти [3, с. 5].

Список використаних джерел

1. Т. Мачача. Педагогічні інновації: Ідеї, реалії, перспективи. *Український педагогічний журнал*. 2020, 9 с. URL: <file:///C:/Users/Lyudmila/Downloads/8.pdf>
2. Лиходєєва Г. В., Хмельницька О. С., Київська К. І. Інноваційні технології в дистанційному навчанні: відкриті ресурси, онлайн-курси та інші можливості. *Академічні візії*. 2023, 10 с. URL: <file:///C:/Users/Lyudmila/Downloads/%D0%9B%D0%B8%D1%85%D0%BE%D0%B4%D1%94%D1%94%D0%B2%D0%B0+%D0%93%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D0%B0+%D0%92%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D0%BC%D0%B8%D1%80%D1%96%D0%B2%D0%BD%D0%B0.pdf>
3. Ткаченко Л. В., Хмельницька О. С. Особливості впровадження дистанційного навчання в освітній процес закладу вищої освіти. 2021, 6 с. URL: http://pedagogyjournal.kpu.zp.ua/archive/2021/75/part_3/20.pdf
4. Ясенова О.В., Корсунська В.В. Дистанційна освіта: переваги та недоліки: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (ВНПЗ ДГУ, 11.12.2020), 5 с. URL: <http://dgu.com.ua/bitstream/123456789/332/1/%D0%AF%D1%81%D0%B5%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20%D0%9E.%D0%92..pdf>
5. Прибилова В. М. Проблеми та переваги дистанційного навчання у вищих навчальних закладах України. 10 с. URL: <file:///C:/Users/Lyudmila/Downloads/8791-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-17478-1-10-20170726.pdf>

ФОРМУВАННЯ SOFT SKILLS МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Момот Аміна Сергіївна,
здобувач другого (магістерського) рівня
вищої освіти 1 курсу
ННІ Педагогіки і психології
Глухівського НПУ ім. О. Довженка
Пішун Сергій Григорович,
кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри педагогіки і психології початкової освіти
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Науковий керівник – **Пішун Сергій Григорович,**
кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри педагогіки і психології початкової освіти
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Ключові слова: *soft skills, інтерактивні технології, молодші школярі, освітній процес, початкова школа.*

Постановка проблеми. Серед важливих завдань, які стоять перед початковою освітою, особливо актуальним є підготовка особистості до життя в сучасному, динамічно мінливому світі, що передбачає не лише формування ключових компетентностей, а й життєвих навичок, загальних і спеціальних вмінь. Саме тому актуальним питанням сучасної освіти постає формування у дітей, починаючи з молодшого шкільного віку, «м'яких навичок» (soft skills), які допомагають успішніше адаптуватися в будь-яких життєвих ситуаціях та досягати успіхів і продуктивної співпраці з іншими.

Сформованість soft skills у дітей є основою ефективного ствердження особистості, що допомагає досягати успіхів як у поточній навчальній діяльності, так і закладає міцну основу для подальших звершень у майбутньому. Саме тому питання формування soft skills у молодших школярів потребує стійкої уваги вчителів, адже на період навчання дітей у початковій школі припадає сенситивний період розвитку всіх здібностей та задатків, зокрема й «м'яких навичок».

Водночас важливим питанням педагогічної практики постає пошук ефективних засобів і методів формування soft skills в учнів, що включає як організацію освітнього процесу на уроках у початковій школі, так і впровадження інтерактивних технологій у створення сприятливого середовища в класі, орієнтованого на формування у дітей навичок взаємодії, співпраці, дотримання правил толерантного і доброзичливого спілкування в колективі.

Аналіз останніх досліджень. Питання розвитку soft skills в учнів досліджується у працях І. Барановської, Н. Бахмат, С. Барило, О. Деркач, О. Жовнич, І. Стахової, М. Явоненко та ін. Особливості формування soft skills у молодших школярів висвітлюються науковцями Н. Бахмат, О. Демченко, Н. Казмірчук та ін. Великої уваги у розвитку життєвих компетентностей, загальних і спеціальних навичок в учнів початкових класів засобами інтерактивних технологій приділяється у працях Н. Агаркової, С. Васильєвої, Т. Васютіної, Л. Пироженко, О. Пометун та ін. Класифікації інтерактивних технологій наведені у працях О. Пометун, Д. Огієнко, М. Оліяр, Л. Пироженко, Н. Руденко, Г. Сиротенко та ін.

Мета публікації: проаналізувати особливості формування soft skills у молодших школярів засобами інтерактивних технологій.

Виклад основного матеріалу. Поняття «soft skills», що активно використовується в педагогіці з кінця ХХ століття, донині, попри свою популярність, не має універсального розуміння і трактування. Науковці О. Жовнич та І. Стахова пропонують визначати «м'які навички як комплекс особистісних умінь, які дозволяють дитині легко та швидко адаптуватися в суспільстві, досягти успіху, самоствердитися» [4, с. 77]. Soft skills, за даними Н. Бахмат, «це універсальні навички, що допомагають кожній дитині бути успішною, незалежно від вибору нею майбутньої професії. М'які навички – це та база, на основі якої будується майбутнє та його ефективність – будь-яких проявах – від навчання і роботи до особистих взаємин» [2, с. 145].

Основними типами soft skills є: 1) *соціальні*: комунікативність, емоційний інтелект; 2) *лідерські*: вміння сформувати команду, приймати рішення, брати на себе відповідальність; 3) *інтелектуальні*: вміння бачити та вирішувати проблему, аналітичний склад розуму, креативність; 4) *вольові*: орієнтація на результат; тайм-менеджмент, стресостійкість [2, с. 145].

До м'яких навичок науковці Н. Казмірчук, О. Демченко відносять багато їх різновидів, класифікованих як: 1) комунікативні: здатність висловлювати власну думку та відстоювати позицію; успішно взаємодіяти з іншими; 2) творчі: здатність творчо сприймати та переосмислювати дійсність, креативно вирішувати завдання; 3) організаційні: здатність вміло планувати власну діяльність; організовувати однолітків на спільне виконання завдання; 4) навички саморегуляції: здатність керувати емоційним станом, свідомо розвивати свій емоційний інтелект; 5) управлінські: здатність чітко розподіляти ролі та обов'язки в

команді, приймати відповідальність за дії (свої та команди), бути лідером групи, класу, капітаном команди [3, с. 91].

На основі аналізу науково-методичної літератури (Н. Бахмат, О. Демченко, О. Жовнич, Н. Казьмірчук, І. Стахова та ін.) до педагогічних умов ефективного процесу формування «soft skills» в учнів початкової школи відносимо: 1) створення умов для суб'єкт-суб'єктної взаємодії між усіма учасниками освітнього процесу; 2) формування розвивального, емоційно-збагаченого освітнього середовища, спрямованого на розвиток навичок спільної діяльності в колективі; 3) використання відповідного методичного забезпечення для розвитку «soft skills» молодших школярів, зокрема інтерактивних технологій навчання учнів, що передбачає активне включення дітей у тісну взаємодію з іншими учасниками освітнього процесу [2; 3; 4].

Використання інтерактивних технологій в освітньому процесі в початковій школі допомагає перетворити традиційне навчання на активну взаємодію вчителя та учнів, підвищує інтерес дітей та стимулює їх пізнавальну та соціально-комунікативну активність, забезпечує умови для досягнення навчальних успіхів, встановлення продуктивної співпраці з іншими.

Учені О. Пометун та Л. Пироженко визначають «інтерактивні технології навчання» як сукупність технологій, що «реалізують завдання освітнього процесу за умов постійної, активної взаємодії усіх учнів» [5, с. 7]. Основою інтерактивних технологій навчання учнів є «суб'єкт-суб'єктна взаємодія у системі «педагог – дитина», створення умов для розкриття індивідуальних можливостей та самоактуалізації особистості кожного вихованця.

Інтерактивні технології передбачають організацію освітнього процесу в початковій школі у режимі діалогу між всіма його учасниками для досягнення взаєморозуміння, колективного розв'язання поставлених пізнавальних завдань, для формування особистісних рис учнів. тобто, як уточнюють Н. Агаркова, С. Васильєва [1], навчання з допомогою інтерактивних технологій розуміється як діалогове навчання, що має змогу реалізуватися через взаємодію вчителя та школярів, що спрямовується на організацію сумісного процесу пізнання.

До основних груп інтерактивних технологій належать: технології кооперативного навчання (робота в парах, групах, «Карусель», «Акваріум»); колективно-групові («Мікрофон», «Коло ідей», «Мозковий штурм»); ситуативного моделювання («Аналіз ситуації», рольові ігри, кейси); навчання в дискусії (метод «Прес», «Займи позицію» тощо) [5, с. 65].

Перевагами використання інтерактивних технологій у початковій школі є те, що вони надають можливість створювати цікаві, захоплюючі уроки, які сприяють активній участі учнів у навчально-пізнавальній діяльності. Н. Агаркова, С. Васильєва зауважують, що «використання інтерактивних технологій також розвиває творчість дітей, вчить їх працювати з різними джерелами знань, розширює їх кругозір» [1, с. 118].

Окрім активізації їх навчально-пізнавальної активності, інтерактивні технології сприяють виникненню доброзичливої атмосфери взаємодії у класі; формуванню доброзичливого ставлення учнів до інших; розвитку вміння учнів аргументувати думки, визначати свою позицію, шукати альтернативні рішення проблем; вдосконаленню кмітливості і творчих здібностей учнів. Як бачимо, спрямованість інтерактивних технологій на формування в учнів навичок взаємодії та досягнення продуктивності спільної діяльності суголосне із завданнями формування soft skills у молодших школярів, особливо щодо таких їх видів, як комунікативні, організаційні управлінські (лідерські) навички.

Висновки. Отже, soft skills – трактуються як універсальні навички, що допомагають людині бути успішною в особистому та навчально-професійному житті; як особистісні вміння, що забезпечують легкість та швидкість адаптації в суспільстві, можливість досягнення успіхів та самоствердження у різних сферах життя. Основними типами soft skills є соціальні, лідерські, інтелектуальні, вольові навички.

Формування soft skills в учнів є важливим завданням для педагогів початкової школи, оскільки вони мають змогу закласти міцну основу для подальшого розвитку і вдосконалення цих навичок у дітей, що надалі стануть їм необхідні для досягнення успіхів в навчанні і праці, в особистому житті.

Список використаних джерел

1. Агаркова Н., Васильєва С. Особливості використання інтерактивних технологій навчання у початковій школі. *Scientific journal «Physical Culture and Sport: Scientific Perspective»*. 2023. № 2. Рр. 115–121.
2. Бахмат Н. Розвиток soft skills здобувачів початкової освіти в умовах інклюзії. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Серія «Педагогічні науки»*. 2022. № 1. С. 144–152.
3. Демченко О., Казьмірчук Н., Стахова, І. (2022). Розвиток soft skills майбутніх учителів початкових класів як засіб акмеологічного зростання. *Professional Pedagogics*. 2022. Вип. 1(24). С. 91–101.
4. Жовнич О.В., Стахова І.А. Діагностика розвитку soft skills дітей молодшого шкільного віку. *Інноваційна педагогіка*. 2022. Вип. 51. Т. 1. С. 76–79.
5. Пометун О. І., Пироженко Л. В. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід : метод. посібн. Київ : АПН, 2019. 136 с.

КРЕАТИВНІСТЬ ТА ЇЇ РОЗВИТОК У СИСТЕМІ ОСВІТИ

Неграш Олена Віталіївна,

здобувачка першого (бакалаврського) рівня
вищої освіти 1 курсу Національного
університету біоресурсів
та природокористування України

Науковий керівник – **Дубовик Олена Микораївна,**
старший викладач кафедри
англійської філології НУБІП України

Ключові слова: система освіти України, креативність, розвиток.

Постановка проблеми. Креативність є важливою складовою сучасного освітнього процесу. Її розвиток сприяє формуванню інноваційного мислення, адаптації до змін та створенню нових ідей. У зв'язку з цим особливо актуальним стає питання інтеграції методик розвитку креативності в освітню систему.

Виклад основного матеріалу.

1. Поняття креативності

Креативність визначається як здатність генерувати нові ідеї, підходи та рішення. Вона охоплює дивергентне мислення, вміння комбінувати різні знання та знаходити нестандартні рішення. Креативність має індивідуальний та соціальний вимір, оскільки її розвиток залежить від особистісних якостей та освітнього середовища.

2. Значення креативності в освіті

Розвиток креативності сприяє:

- формуванню критичного мислення;
- розвитку навичок вирішення проблем;
- підвищенню мотивації до навчання;
- поліпшенню адаптивності до змін у суспільстві та професійному середовищі.

3. Методи розвитку креативності в освіті з метою стимулювання творчого мислення у студентів та учнів застосовуються такі методи:

- проєктне навчання – створення власних проєктів, які потребують дослідницької діяльності та генерації нових ідей;
- метод мозкового штурму – групова робота з метою генерування нестандартних рішень;
- гейміфікація – використання ігрових елементів у навчальному процесі;
- кейс-метод – аналіз реальних ситуацій для розвитку креативного підходу до вирішення проблем;
- метод відкритих запитань – заохочення студентів до самостійного пошуку відповідей і формулювання власних ідей.

4. Виклики впровадження креативних методик у навчальний процес. Попри значний потенціал розвитку креативності, існують певні труднощі у її впровадженні в систему освіти:

- Консервативність освітніх програм – навчальні плани часто орієнтовані на репродуктивне засвоєння знань.
- Недостатня підготовка викладачів – необхідність підвищення кваліфікації педагогів щодо використання креативних методів.
- Обмеженість ресурсів – недостатнє фінансування креативних ініціатив та нестача відповідного обладнання.

5. Перспективи розвитку креативності в освіті. Для ефективного розвитку креативності у системі освіти необхідні наступні кроки:

- Реформа освітніх програм – інтеграція сучасних методик навчання, що стимулюють творчий підхід.
- Підготовка педагогів – розширення програм підвищення кваліфікації викладачів.
- Забезпечення ресурсів – інвестування у сучасні освітні технології та створення креативних просторів.

Висновки. Креативність є невід’ємним елементом сучасної освіти, що сприяє розвитку інноваційного мислення та підготовці до змін. Її впровадження потребує системного підходу, змін у навчальних програмах та активного залучення педагогів до використання креативних методів навчання.

Список використаних джерел

1. Гільевич О. М. Теорія та практика розвитку креативного мислення. Київ: Освіта, 2018.
2. Левченко В. П. Інноваційні методи навчання у вищій школі. Львів: Світ, 2020.
3. Петрова І. Креативність як чинник особистісного розвитку. Харків: Університетська книга, 2019.
4. Ткаченко А. В. Освіта і креативність: сучасні виклики та перспективи. Одеса: Наука, 2021.
5. Шевченко Л. Методики розвитку творчого мислення у студентів. Дніпро: ДНУ, 2017.

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО ФОРМУВАННЯ SOFT SKILLS У ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Непомняща Галина Іванівна,
кандидат педагогічних наук,
старший викладач кафедри
теорії і методики початкової освіти
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Ключові слова: наскрізні вміння, *soft skills*, Нова українська школа, майбутні вчителі початкових класів.

Постановка проблеми. Компетентнісний підхід до навчання, який є однією з провідних ідей реформи НУШ, що передбачає формування в учнів ключових компетентностей і спільних для них (наскрізних) умінь. Наскрізнi уміння є основою, на якій будується навчальний процес в умовах Нової української школи. Вони формуються у процесі вивчення кожної освітньої галузі і є обов'язковим складником ключових компетентностей.

Всесвітнім економічним форумом означено 10 найбільш актуальних навичок, які ми можемо віднести до soft skills. Це аналітичне мислення та інноваційність, активне навчання та стратегії навчання, розв'язання складних проблем, критичне мислення та аналіз, креативність, оригінальність та ініціативність, лідерство та соціальний вплив, використання технологій, моніторинг і контроль, створення технологій та програмування, витривалість, стресостійкість і гнучкість, логічна аргументація, розв'язання проблем і формування ідей [4].

Аналіз останніх досліджень. Проблему формування наскрізних умінь досліджували сучасні науковці і методисти, зокрема Л. М. Гриневич, О. О. Лінник, Ю. Б. Малієнко, І. П. Старагіна, О.Я. Савченко, А.І. Терещук та інші. Вони зазначали, що питання формування soft skills є актуальним початкової освіти і перебуває у стані дослідження. Це зумовлює актуальність досліджень специфіки формування відповідних умінь у здобувачів початкової освіти.

Зокрема, Л. М. Гриневич зазначає, що наскрізнi уміння, передбачені державними освітніми стандартами, можна умовно розподілити на три сфери: особистісну (творчість та уміння керувати емоціями), соціальну (уміння співпрацювати з іншими людьми), когнітивну (читання з розумінням, уміння висловлювати власну думку усно та письмово, критичне та системне мислення, обґрунтування власної позиції, уміння розв'язувати проблеми, оцінювати ризики). Дослідниця відмічає, що найкраще розвинені навички, пов'язані з особистісною та соціальними сферами (співпраця, керування емоціями), найгірше розвинені навички, що пов'язані з когнітивною сферою (критичне та системне мислення, читання з розумінням, обґрунтування власної позиції).

Мета публікації: розглянути можливості формування наскрізних умінь у процесі професійної підготовки майбутніх вчителів початкової школи.

Виклад основного матеріалу. Важливим аспектом формування наскрізних умінь учнів є підготовка до цього процесу майбутніх вчителів початкової школи. Тому у процесі фахової підготовки майбутній вчитель має оволодіти методиками формування наскрізних умінь у здобувачів початкової освіти. Він має сформувати в учнів уміння читати з розумінням, висловлювати власну думку усно і письмово, критично та системно мислити, діяти творчо, виявляти ініціативність, здатність логічно обґрунтувати позицію, конструктивно керувати емоціями, оцінювати ризики, приймати рішення, розв'язувати проблеми. Вчитель початкових класів – це вчитель-універсал. Тому під час вивчення з учнями кожної освітньої галузі, він має добирати відповідні методи, прийоми, засоби, технології для свідомого формування зазначених умінь.

Також майбутні вчителі можуть використовувати сучасні підходи до навчання, зокрема компетентнісний, діяльнісний, інтегрований, технологічний тощо.

Методики початкового навчання мають включати розроблення відповідного методичного забезпечення для професійної діяльності майбутніх вчителів, зокрема системи вправ для завдань із розвитку наскрізних умінь під час навчання здобувачів початкової освіти.

Висновки та перспективи дослідження. Таким чином, робота вчителя у процесі формування наскрізних умінь у здобувачів початкової освіти має бути систематичною і чітко продуманою. Перед педагогами стоїть завдання створення відповідних пізнавальних завдань та визначення видів навчальної діяльності, які дадуть змогу розвивати soft skills у взаємозв'язку з іншими вміннями.

До перспектив дослідження відносимо питання виявлення узгодженості підходів до розвитку наскрізних умінь у практиці початкової школи в межах освітнього закладу.

Список використаних джерел

1. Концепція Нової української школи. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/novaukrayinskashkola> (дата звернення 18.02.2022).
2. Нова українська школа: порадник для вчителя. [за заг. ред. Н.М. Бібік]. Київ: Літера ЛТД, 2018. 160 с.
3. Результати дослідження наскрізних умінь учнів початкової школи. Моніторинг НУШ. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/nova-ukrainskashkola/2021/Monitorynh/Rezultaty> (дата звернення 11.02.2022).
4. The future of jobs reports. World economic forum, 2020. URL: http://www3.weforum.org/docs/WEF_Future_of_Jobs_2020.pdf.

THE IMPORTANCE OF SOFT SKILLS IN THE DIGITAL AGE: CHALLENGES FOR EDUCATION

Нестеренко Назар Тарасович,
студент юридичного факультету
Національного університету біоресурсів і
природокористування України

Науковий керівник – **Чернеля Ірина Миколаївна,**
старший викладач кафедри англійської філології,
Національного університету біоресурсів і
природокористування України

Introduction. In the digital era, the rapid advancement of technology has reshaped the global workforce, emphasizing the critical role of soft skills such as communication, adaptability, critical thinking, and emotional intelligence. While technical skills remain essential, the ability to collaborate effectively and adapt to complex environments has become equally significant. This paper explores the importance of soft skills in the digital age and discusses the challenges educational systems face in integrating these competencies into curricula.

Main scientific studies.

1. The Role of Soft Skills in the Digital Workforce:

- The integration of artificial intelligence (AI) and automation in various industries highlights the need for uniquely human skills that machines cannot replicate, such as empathy, negotiation, and creative problem-solving.
- According to the World Economic Forum, soft skills like critical thinking, teamwork, and resilience are among the top 10 skills required for future jobs (World Economic Forum, 2020).

2. Challenges for Education Systems

1. Traditional Curriculum Design

- Most educational systems prioritize technical knowledge over interpersonal and adaptive skills. This imbalance limits students' readiness for the dynamic demands of the digital economy.

2. Assessment of Soft Skills

- Unlike hard skills, soft skills are less tangible and harder to measure, creating challenges for evaluation and standardization.

3. Teacher Training

- Educators often lack the resources or training necessary to integrate soft skills into teaching practices.

3. Integrating Soft Skills into Education

- Project-Based Learning (PBL): Encourages collaboration, critical thinking, and problem-solving through real-world tasks.

- Blended Learning: Combines digital tools with traditional teaching to improve adaptability and communication.
- Gamification: Introduces interactive methods to foster teamwork, leadership, and decision-making.

4. *The Digital Divide and Inequality*

- The digital divide exacerbates inequality in accessing resources and developing essential soft skills, particularly in underprivileged regions.
- Addressing this divide requires targeted policies to provide equitable access to digital tools and experiential learning opportunities.

Conclusion. Soft skills are indispensable in the digital era, shaping the adaptability and innovation required for future careers. However, to meet these demands, educational systems must evolve by prioritizing holistic approaches that integrate technical and interpersonal skill development. Overcoming the challenges of assessment, teacher training, and inequality will ensure that students are prepared for the complexities of the 21st-century workforce.

References

1. World Economic Forum. (2020). *The Future of Jobs Report 2020*. Geneva: World Economic Forum.
2. OECD. (2019). *Trends Shaping Education 2019*. Paris: OECD Publishing.
3. Trilling, B., & Fadel, C. (2009). *21st Century Skills: Learning for Life in Our Times*. San Francisco: Jossey-Bass.
4. Binkley, M., et al. (2012). "Defining 21st Century Skills." In *Assessment and Teaching of 21st Century Skills*. Springer.
5. UNESCO. (2021). *Reimagining our futures together: A new social contract for education*. Paris: UNESCO.

СОЦІАЛЬНА АКТИВНІСТЬ СТУДЕНТІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЯК НАУКОВА ПРОБЛЕМА

Ніженець Євгеній Владиславович,
здобувач другого (магістерського) рівня
вищої освіти І курсу
ННІ Педагогіки і психології
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Науковий керівник – **Тюльпа Тетяна Миколаївна,**
док. пед. наук, доц. Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Ключові слова: соціальна активність, здобувачі вищої освіти.

Постановка проблеми. Розвиток соціально активної особистості в суспільстві, що розвивається, безпосередньо пов'язане з суспільно-економічними умовами. У цьому зв'язку дуже важливо формувати особистість, готову жити і працювати в соціумі, знаходити гідні шляхи вирішення складних психологічних і соціальних проблем. Розвиток сучасного суспільства вимагає від людини великих змін її соціальної активності і в духовній, і в матеріальній сфері, бо соціальна активність особистості знаходить свій відбиток у його діяльності. Соціально активна особа вносить певний внесок у розвиток суспільства своїми інтелектуальними здібностями, духовно-моральним вихованням та іншими гранями та можливостями. У цьому контексті розвиток соціальної активності особистості на певному етапі та спрямованість на єдину суспільну мету вважається однією з актуальних проблем.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Соціальна активність неодноразово ставала предметом наукових досліджень. Особливий інтерес дане явище викликає у

середовищі студентської молоді як найбільш сприйнятливій, динамічній та прогресивній групі, яка перебуває у стадії професійної підготовки та вже відіграє важливу роль у відтворенні суспільних відносин [1].

У вітчизняній соціології соціальна активність розглядається з позиції двох підходів: особистісного та діяльнісного. У рамках першого (К. Аверіна, Л. Божович, Н. Герасімова, А. Сапронов, Н. Шепелева) – особливого значення набуває потреба індивіда у спрямуванні своєї творчої діяльності на соціум. Відповідно до діяльнісного підходу (І. Данченко, О. Карпенко, В. Мордкович, В. Радул, О. Товканець), соціальна активність є особливим типом відносин суб'єкта до суспільного середовища і визначається через призму цілеспрямованої діяльності.

Мета публікації: схарактеризувати наукові підходи до вивчення проблеми соціальної активності студентів закладів вищої освіти.

Виклад основного матеріалу. У науковій літературі існує неоднозначність щодо поняття «соціальна активність». Різне трактування породжене складністю самого поняття, зокрема, різноманітністю прояву його форм та варіантів. Аналіз філософської, психолого-педагогічної літератури дозволив розглянути явище, що вивчається, з різних позицій. Поняття «соціальна активність» широко використовується в працях філософів, психологів, педагогів і соціологів, які розглядають її як суспільну позицію, властивість суб'єкта життєдіяльності, що забезпечує його самореалізацію, процес діяльності, внутрішнє самовизначення і засіб самовиховання, самотворення особистості тощо. Отже, соціальна активність є однією із провідних якостей особистості, передумовою гармонізації її відносин із суспільством і державою, стабілізує єдність цілей суспільного і державного розвитку [1-3].

Сучасна людина, яка самостійно мислить і вільно викладає свої думки, здатна брати активну участь у визначенні та вирішенні нових завдань. Вона вільно вступає у спілкування з різними соціальними групами та вмільно долає протиріччя та труднощі, знаходить оптимальні способи для розвитку свого морального інтелектуального та культурного рівня. У процесі формування соціальної активності закладаються основи гуманізації, соціалізації, диференціації, громадянськості і здорового життя особистості. Одночасно формуються такі якості, як вірність і відданість Батьківщині, демократичним ідеям, свідомою участю у суспільно-політичному житті своєї країни, з'являється почуття відповідальності за долю Батьківщини [2, с. 193].

Аналіз наукової літератури дозволив визначити наступні характеристики категорії «соціальна активність»: взаємодія суб'єкта із соціальним середовищем у соціальній діяльності; зміна соціального середовища та суб'єкта взаємодії (прийняття ним на себе відповідальності); освоєння законів суспільства, культури, соціального досвіду та використання їх на практиці; спосіб поведінки соціального суб'єкта; внутрішня готовність до дії; прояв суб'єктом наднормативної діяльності; діяльне ставлення людини до життя у суспільстві; творче виконання заданих суспільством функцій, створення соціальних інновацій; наявність внутрішніх мотивів та стимулів, в основі яких лежать суспільно-значущі потреби.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Аналіз наукових підходів надав змогу визначити, що найбільш доцільним є суб'єктно-діяльнісний підхід, у межах якого соціальна активність особистості розглядається як особистісне утворення просоціальної спрямованості, внутрішньо детерміноване індивідуальними потребами, ціннісними орієнтаціями, вольовими характеристиками та особливостями людини, і назовні проявляється у перетворенні соціуму та особистості, тобто в соціальній діяльності.

Список використаної літератури

1. Аверіна К. С. Фактори формування соціальної активності майбутніх фахівців соціономічних професій. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету*. Серія: Педагогічні науки. Вип. 3. Бердянськ: БДПУ, 2019. С. 171–182.

2. Базиленко А. К. Соціальна активність студентів як важлива складова їхнього професійного зростання. *Вісник післядипломної освіти*. 2012. С. 189–196.

3. Кулінченко О. С. Формування соціальної активності студентів в умовах діяльності органів самоврядування вищого навчального закладу. автореф. дис... канд. пед. наук. Київ. 2015. 23.

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ НАСКРІЗНИХ УМІНЬ У ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Новак Юлія Андріївна,
здобувач другого (магістерського)
рівня вищої освіти 1 курсу
ННІ Педагогіки і психології
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Науковий керівник – **Непомняща Галина Іванівна,**
канд. пед. наук, ст. викладач кафедри теорії і
методики початкової освіти
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

***Ключові слова:** інноваційні технології, наскрізні уміння, початкова освіта, інтерактивне навчання, розвиток творчих здібностей, Нова українська школа (НУШ).*

Постановка проблеми. Сучасна освіта вимагає нових підходів до формування наскрізних умінь у здобувачів початкової освіти. В умовах швидкого розвитку інформаційних технологій змінюються вимоги до знань, умінь і навичок здобувачів освіти. Наскрізні вміння, зокрема критичне мислення, комунікативні навички, креативність, уміння працювати в команді та адаптивність, стають ключовими у підготовці молодого покоління до викликів майбутнього.

Інноваційні технології стають важливою частиною освітнього процесу, сприяючи розвитку зазначених умінь. Вони допомагають створювати інтерактивні навчальні середовища, які стимулюють до активного навчання, заохочують учнів до самостійного пошуку інформації, аналізу та застосування набутих знань.

Однак ефективне впровадження інноваційних технологій у початкову освіту потребує обґрунтованого методичного підходу, підготовлених педагогів та наявності відповідних ресурсів. Це зумовлює актуальність дослідження методів і засобів формування наскрізних умінь за допомогою інноваційних технологій [1].

Аналіз останніх публікацій. О. В. Коваленко у своїй статті «Розвиток наскрізних компетентностей учнів початкової школи в умовах цифрової трансформації освіти» [1] розкриває питання розвитку наскрізних компетентностей учнів початкової школи в умовах активного впровадження цифрових технологій в освітній процес. Вона наголошує на важливості формування у дітей таких компетентностей, як інформаційна, цифрова, критичне мислення, креативність та співпраця. Дослідниця зазначає, що цифрова трансформація освіти створює нові можливості для розвитку наскрізних компетентностей учнів, зокрема через використання інтерактивних навчальних платформ, онлайн-ресурсів, віртуальних лабораторій та інших цифрових інструментів. Також у статті подані конкретні методичні рекомендації щодо використання цифрових технологій для розвитку наскрізних компетентностей учнів початкової школи.

Зокрема, І. І. Мартиненко у своїх дослідженнях розглядає питання впровадження STEM-освіти в початковій школі як одного з ефективних засобів формування наскрізних компетентностей учнів. Вона зазначає, що STEM-освіта сприяє розвитку у дітей таких

компетентностей, як науково-технічна, інженерна, математична, а також критичне мислення, креативність, співпраця та комунікація. Дослідниця аналізує досвід упровадження STEM-освіти в різних країнах світу та пропонує власні шляхи адаптації цього підходу до умов української початкової школи. Авторка наводить приклади конкретних STEM-проектів та завдань, що можуть бути використані вчителями для розвитку наскрізних компетентностей учнів [3].

Проаналізований науковий доробок присвячений актуальній та важливій проблемі формування наскрізних компетентностей у здобувачів початкової освіти, особливо в контексті сучасних викликів та тенденцій розвитку освіти. Однак залишається актуальним питання ефективності їх впровадження та методичних підходів до використання.

Мета цієї публікації полягає в тому, щоб показати основи модернізації освітнього процесу в початковій школі, де інноваційні технології виступають ключовим інструментом. Ми прагнемо не просто підвищити якість освіти, а й забезпечити формування у молодих поколінь наскрізних умінь, що стануть фундаментом їх успішної самореалізації у динамічному світі. Водночас, наша мета – створити сприятливе середовище для розкриття інноваційного потенціалу як вчителів, так і учнів, сприяючи їх творчому зростанню та розвитку.

Основний виклад матеріалу. Розвиток творчих здібностей здобувачів початкової освіти є одним із ключових завдань сучасної школи. В умовах НУШ, де дитина є особистістю, а її індивідуальний розвиток є пріоритетом, творчість відіграє особливу роль. Творчість – це не тільки здатність створювати щось нове, але й уміння нестандартно мислити, знаходити оригінальні рішення, адаптуватися до змін. Інноваційні технології, зокрема цифрові інструменти, інтерактивні платформи, проектна діяльність, STEM-освіта, створюють сприятливі умови для розвитку творчих здібностей учнів. Вони дозволяють:

- візуалізувати інформацію: за допомогою мультимедійних презентацій, відеороликів, інтерактивних моделей учні можуть краще зрозуміти складні поняття, побачити їх з різних боків, що сприяє розвитку їх уяви та асоціативного мислення;
- активізувати пізнавальну діяльність: інтерактивні ігри, віртуальні екскурсії, онлайн-лабораторії стимулюють інтерес учнів до навчання, заохочують їх до самостійного пошуку інформації та експериментування;
- розвивати креативність: проектна діяльність, STEM-завдання, творчі майстерні дають учням можливість проявити свою фантазію, генерувати нові ідеї, знаходити нестандартні рішення;
- формувати навички співпраці: робота в групах над проектами, спільне виконання завдань сприяють розвитку комунікативних навичок, вмінню слухати та поважати думку інших, знаходити компроміси.

Важливо зазначити, що ефективність використання інноваційних технологій залежить від професійної компетентності вчителя. Педагог повинен не тільки володіти цифровими інструментами, але й вміти створювати навчальне середовище, яке сприяє розвитку творчих здібностей учнів, їх критичного мислення та самостійності.

Нова українська школа ставить перед вчителями нові вимоги. Педагог має бути не тільки транслятором знань, але й фасилітатором, який допомагає учням розкрити свій потенціал, розвинути творчі здібності та навчитися вчитися протягом життя.

Розвиток творчих здібностей здобувачів початкової освіти в умовах НУШ є складним і багатогранним процесом, який потребує комплексного підходу. Інноваційні технології є потужним інструментом, який може сприяти вирішенню цього завдання.

Висновки. Отже, використання інноваційних технологій в початковій школі є ефективним засобом формування наскрізних умінь у здобувачів освіти. Проте, для досягнення максимального результату необхідно враховувати особливості розвитку дітей молодшого шкільного віку, а також професійну компетентність вчителів.

Список використаних джерел

1. Андрусенко Т. Формування наскрізних компетентностей учнів початкової школи. Початкова школа. 2017. № 1. С. 15–18.
2. Коваленко О. В. Розвиток наскрізних компетентностей учнів початкової школи в умовах цифрової трансформації освіти. Інноваційні технології в освіті. 2021. № 4. С. 78–85.
3. Мартиненко І. І. STEM-освіта в початковій школі: досвід та перспективи. Освітній вісник. 2022. № 5. С. 90–97.

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК SOFT SKILLS ТА КРЕАТИВНОЇ МАТЕМАТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Остапівська Ірина Ігорівна,

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри теорії і методики початкової освіти

Волинського національного університету ім. Лесі Українки

***Ключові слова:** soft skills, «м'які здібності», soft skills учителів початкових класів, креативність, креативність учителів початкових класів, креативне навчання математики, навчання математики молодших школярів.*

Постановка проблеми. Активний цивілізаційний розвиток сучасного суспільства вимагає від учителів початкових класів постійно актуалізувати педагогічний інструментарій навчання математики таким чином, щоб молодші школярі не тільки опанували зміст математичної освітньої галузі, а й змогли ефективно соціалізуватися та зреалізувати себе в усіх сферах людської життєдіяльності. Таким чином, виникає необхідність у формуванні та розвитку в них як предметних математичних компетенцій, так і наскрізних, особливе місце серед яких належить soft skills.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Варто зазначити, що вивченням soft skills як феномену займалися такі науковці, як: Н. Безлюдна, О. Бондарчук, Є. Гайдученко, В. Давидова, Н. Дудник, Н. Жадько, К. Коваль, П. Мосс, Л. Наконечна, С. Наход, Оліяр М., Ю. Портланд, С. Тілли, та ін.; а дослідженням «м'яких навичок» у контексті початкової освіти – І. Барановська, О. Демченко, О. Жовнич, Н. Казьмірчук, І. Стахова та ін. Вивченням креативності займалися: О. Антонова, Дж. Гілфорд, С. Дімітрова-Бурлаєнко, Дж. Келлі, Е. Торренс, О. Харун, та ін.; креативність як складову початкової освіти вивчали: О. Когут, В. Набока, В. Павленко, Р. Павлюк, В. Підгурська Т. Сотнік, О. Хома та ін.

Мета публікації передбачає актуалізацію змісту поняття «креативна математична діяльність вчителя початкових класів» та його взаємозв'язок із soft skills.

Виклад основного матеріалу. Під креативністю (від лат. creatura – витвір, творіння) доцільно розуміти творчу, новаторську діяльність особистості, її здатність до продукування нетривіальних ідей, відходити від звичних, загальноприйнятих схем мислення, а також – швидко приймати неординарні рішення та знаходити розв'язання завдань; доцільно відмітити, що креативність – це окремий тип інтелектуальних здібностей особистості [5].

Продовжуючи дослідження ролі креативності у математичній діяльності учителів початкових класів, її зміст розуміємо як здатність учителя початкових класів швидко вирішувати освітні проблеми, що можуть виникати в процесі навчання здобувачів початкової освіти математики у цілковито нетрадиційний спосіб, із використанням власних нестандартних методик та/або творчим використанням уже існуючих «традиційних» форм, методів, засобів навчання математичної освітньої галузі [5]. Таким чином, можна простежити міцний та дієвий зв'язок між креативністю та soft skills учителів початкових класів, котрі у сучасній науковій літературі трактуються як (від англ. soft – м'який, поступливий, делікатний, здатний до компромісу та skills – навички, здатності, уміння), за

словами О. Бондарчук, це «гнучкі» навички, що передбачають здатність особистості до прийняття та реалізації нестандартного рішення у нестандартних умовах [1; 2].

Як і креативність, *soft skills* є неспеціалізованими, надпрофесійними навичками особистості, котрі забезпечують продуктивну участь у творчо-виробничому процесі, високу якість результатів, а також є наскрізними, тобто вони не пов'язані з якоюсь конкретною предметною галуззю [4]. Варто зазначити, що креативність можна також вважати і одним із виявів *soft skills*; враховуючи це положення, «м'які навички» доцільно об'єднати у класи, необхідні для успішної соціалізації в сучасному суспільстві та передбачають вияви креативності у процесі навчання математики молодших школярів, а саме:

1) *креативність* у значенні вміння особистості генерувати нетривіальні ідеї, творчо, нестандартно підходити до вирішення будь-яких проблем [2]. Його можна зреалізувати, наприклад, при вивченні величин запропонувавши дітям вибрати засоби для вимірювання довжини та ширини класної кімнати, коридора, розмірів стільниці чи підвіконника тощо;

2) *емоційний інтелект*, котрий передбачає наявність в особистості здатності розуміти та контролювати свої власні емоції, емпатію, вміння знаходити підхід до оточуючих [2]. Цю якість можна формувати та розвивати, наприклад, у процесі ознайомлення із задачами, запропонувавши здобувачам освіти скласти задачу про кількість подарунків для однокласника-іменинника, вибираючи при цьому те, що на їхню думку найбільше йому сподобається;

3) *уміння організувати свій робочий час* (тайм-менеджмент), котрий виявляється у здатності ефективно слідкувати за своїм режимом дня, умінні планувати та раціонально використовувати час [2]. Ці *soft skills* можна формувати та розвивати, наприклад, запропонувавши здобувачам початкової освіти розробити алгоритм (порядок дня) на робочі дні та вихідні, порівняти види діяльності та час, який відводиться на кожен із них у понеділок, середу, неділю тощо;

4) *уміння презентувати себе* (самопрезентація, самоподання), ці навички передбачають уміння особистості справляти позитивне враження та співпрацювати: чітко, зрозуміло й лаконічно висловлювати свої думки, ідеї; толерантно відстоювати свою позицію; ефективно переконувати та аргументувати доцільність своїх ідей тощо [2]. Одним із варіантів формування і розвитку цих *soft skills* можуть бути розв'язування прикладів (задач) із коментуванням, а на більш творчому рівні – презентування результатів наукових досліджень, математичних проєктів тощо;

5) *уміння працювати в команді* [2]. Формування і розвиток здатності до співпраці при креативному навчанні математики можна зреалізовувати, наприклад, при проведенні командних математичних ігор, змагань, конкурсів, турнірів тощо;

6) *уміння працювати з інформацією* (культура інформаційної діяльності), котрі передбачають критичний аналіз, здатність виконувати логічні операції із даними (аналіз, синтез, абстракція та ін.), визначення практичної цінності та способів і засобів її використання тощо [2]. Прикладом креативного підходу до формування і розвитку цієї групи «м'яких навичок» є проведення математичних веб-квестів та рольових ділових ігор на кшталт «Рекламного агентства». За вище викладеними прикладами вважаємо *soft skills* результатом та одним із компонентів освітньої математичної діяльності, що дозволяють максимально зреалізувати креативний підхід до навчання математики в початкових класах Нової української школи, котрий передбачає формування дієвих компетентностей на основі інтегративного та міжпредметного підходу до подання освітнього матеріалу.

При цьому вияви креативності у процесі викладання математичної освітньої галузі вчителями початкових класів залежать від таких чинників:

1) загальна професійна компетентність учителя початкових класів та його особистісні якості;

2) наявності у педагога дієвої зовнішньої та внутрішньої мотивації до вияву креативності в процесі викладання математики;

3) організаційні та процесуальні особливості освітнього процесу у початкових класах закладу освіти;

4) забезпечення освітнього процесу (матеріально-технічного й дидактико-методичного) у початкових класах навчального закладу в цілому, та викладання математичної освітньої галузі зокрема;

5) особливості як педагогічного, так і учнівського колективу, стосунків із батьками (опікунами) здобувачів початкової освіти [5]. А значить і наявність в учителя початкових класів soft skills, розвинених на достатньо високому рівні, оскільки, як стверджує С. Наход, робота у системі «Людина – Людина» передбачає міжособистісну взаємодію, а отже, є непередбачуваною, позбавленою єдиноправильних та універсальних для кожного випадку алгоритмів, технологій, правил і вимог тощо [3].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Підсумовуючи проведену дослідницьку роботу, можна стверджувати, що креативність можна розуміти і як результат і, як компонент soft skills у контексті освітньої діяльності в початкових класах НУШ. Разом із тим, використання креативного стилю навчання, як і наявність soft skills («м'яких навичок») є актуальним та сучасним фактором, котрий дозволяє зробити процес навчання математики здобувачів початкової освіти не лише цікавим для дітей, а й більш ефективним.

Серед перспективних напрямків досліджень доцільно виділити методичні аспекти реалізації креативного підходу до формування soft skills молодших школярів у процесі вивчення математичної освітньої галузі.

Список використаних джерел

1. Бондарчук О. О. Розвиток soft skills майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти у процесі фахової підготовки. *Modern Information Technologies and Innovation Methodologies of Education in Professional Training Methodology Theory Experience Problems*. 2021. Вип. 61. С. 5–13. doi: <https://doi.org/10.31652/2412-1142-2021-61-5-13>

2. Демченко О., Казьмірчук Н., Стахова І. Розвиток soft skills майбутніх учителів початкових класів як засіб акмеологічного зростання. *Professional pedagogics*. 2022. Т. 1. № 24. С. 91–101. doi: <https://doi.org/10.32835/2707-3092.2022.24.91-101>

3. Наход С. А. Значущість «Soft skills» для професійного становлення майбутніх фахівців соціономічних професій. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи. 2018. Вип. 63. С. 131–135. URL: <https://www.chasopys.ps.npu.kiev.ua/archive/63-2018/32.pdf>

4. Оліяр М., Наконечна Л. Розвиток soft skills майбутніх педагогів у процесі професійної підготовки. *Освітні обрії*. 2023. Т. 57. № 2. С. 73–76. doi: <https://doi.org/10.15330/obrii.57.2.73-76>

5. Остапйовська І. Креативність педагога у навчанні математики молодших школярів. *Acta Paedagogica Volynienses*. 2021. № 2. С. 74–80. doi: <https://doi.org/10.32782/apv/2021.2.12>

МІЖПРЕДМЕТНА ІНТЕГРАЦІЯ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ НАСКРІЗНИХ УМІНЬ: ДОСВІД ТА ВИКЛИК

Павленко Юлія Владиславівна,
здобувачка першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти 1 курсу
юридичного факультету
Національного університету біоресурсів
та природокористування України
Науковий керівник – **Дубовик Олена Миколаївна,**
старший викладач НУБіП України

Ключові слова: інтеграція, міжпредметна інтеграція, міжпредметні зв'язки, інтегрований підхід, наскрізні уміння, навчальний процес, дидактичний засіб.

Постановка проблеми. Інтеграція – загальний і багатогранний процес установлення зв'язків між інформацією, знаннями, науками, а також забезпечення їх цілісності та єдиної структури.[2]

Міжпредметна інтеграція – це включення в урок запитань і завдань за матеріалом інших предметів. Це окремі моменти уроків, які сприяють підвищенню якості засвоєння матеріалу, за рахунок повторення теми, з якою учні були ознайомлені на іншому предметі[1].

Протягом перших десятиліть XXI ст. світ неймовірно змінився і далі змінюється надзвичайно швидко. Причому провідною тенденцією змін є інтеграція окремих суспільств у глобальне ціле з новими, властивими цьому цілому якостями і характеристиками. Тому освітня система має відповідати потребам учнів та готувати їх до викликів, з якими вони зіштовхнуться в майбутньому. Інтегративні процеси, що спостерігаємо в усіх сферах життя суспільства, значною мірою визначають тенденції розвитку людства. Вони впливають на способи розв'язання актуальних суспільних проблем, багато в чому визначають стиль життя і мислення сучасної людини [5. с. 5] .

Виклад основного матеріалу. Міжпредметна інтеграція є потужним методом для розвитку наскрізних умінь, які дозволяють учням поєднувати знання з різних дисциплін для розв'язання реальних проблем. Уміння критично мислити, застосовувати знання на практиці та ефективно комунікувати є важливими в сучасному навчальному процесі.

Міжпредметна або синтезована інтеграція об'єднує знання різних наук для розкриття певного питання. На перехресті цих підходів можуть з'являтися цікаві результати: народження абсолютно нових предметів, нових спеціальних курсів; оновлення змісту всередині одного або декількох суміжних предметів; поява блоків уроків, які об'єднують матеріал одного або ряду предметів зі збереженням їх незалежного існування; разові інтегровані уроки різного рівня і характеру [2].

Основним інструментом міжпредметної інтеграції в умовах профільного навчання слугують міжпредметні зв'язки. Міжпредметні зв'язки являють собою відображення в змісті навчальних дисциплін тих взаємозв'язків, які об'єктивно діють в природі та суспільстві та пізнаються сучасними науками, тому їх потрібно розглядати як еквівалент міжнаукових зв'язків. Вони мають також і організаційний аспект: реалізація їх у навчальному процесі дає можливість економніше у часі визначати структуру навчального плану, програм, підручників, раціоналізувати навчальний процес в цілому. Міжпредметні зв'язки входять як необхідний компонент в принцип системності навчання, виступають дидактичною умовою, яка сприяє науковості та доступності навчання, підсиленню пізнавальної діяльності учнів, якості знань, формуванню відповідних видів компетентностей (інформаційних, інтелектуальних, соціальних та ін.) [3. с.23].

Однією з провідних ідей сучасної освіти є інтегрований підхід до організації освітнього процесу, який долає протиріччя між безмежністю сучасного інформаційного простору та обмеженістю людських можливостей щодо сприйняття, засвоєння та застосування отриманої інформації. Цілісність як структурна організація речі і цілісність як спосіб її осягнення суб'єктом є визначальною характеристикою інтегрованого підходу [4].

Одним з головних викликів є необхідність змін у підготовці вчителів, адже міжпредметна інтеграція вимагає від педагогів знання не лише своїх предметів, а й вміння співпрацювати з колегами з інших дисциплін. Крім того, важливою є складність організації навчального процесу, враховуючи різні підходи та методики кожного предмета.

Міжпредметна інтеграція завойовує усе більшу популярність в старшій ланці сучасної школи завдяки своїй практичній та компетентнісній зорієнтованості. Перспективи подальшого розвитку проблеми мають бути наступними: розвантаження змісту навчання в профільній школі; визначення оптимального співвідношення між інваріантним та варіативним компонентами змісту навчання; формування міжпредметної компетентності; наступність між профільною ланкою школи і вищою освітою [3. с. 25].

Реалізація міжпредметної інтеграції змісту навчання є актуальним питанням сьогодення, оскільки освітня модель, побудована на засадах інтеграції, сприяє створенню в учнів цілісної картини світу, формуванню міжпредметних та ключових компетентностей, стимулює розвиток їхніх пізнавальних та творчих здібностей, вирішує проблему інтелектуального перевантаження молодших школярів, тому що кількість навчальних предметів, основою яких є тільки одна наука, скорочується за рахунок введення інтегрованих курсів, які базуються на знаннях декількох суміжних галузей науки. Ідея інтеграції в освіті є значним здобутком дидактики, оскільки за умови її успішного методичного впровадження реалізується мета якісної освіти.

Висновки дослідження. Таким чином, інтеграція як вимога об'єднання у ціле компонентів об'єктів навчання є необхідним дидактичним засобом, за допомогою якого уможливується створення в учнів цілісного уявлення про об'єкт, що вивчається, формується міжпредметна компетентність [4].

Список використаних джерел

1. URL: <https://naurok.com.ua/mizhpredmetna-integraciya-351280.html>
2. URL: <https://www.creativeschool.com.ua/blog/integrovanе-navchannya-dlya-tsilisnogo-spryjnyattya-svitu/>
3. Барановська О. Міжпредметна інтеграція в старшій школі: практико зорієнтований та компетентнісний підходи: URL: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/705212/1/BOV%202016_DT%26P-01.pdf
4. URL: <https://vseosvita.ua/library/embed/01008pz4-58e1.docx.html>
5. Пометун О., Гупан Н., Ремех Т., Серова Г. Основи інтегрованого навчання учнів громадянської освіти та історії в 5–6 класах: методичний посібник. Київ: видавничий дім «Освіта», 2024. с.136 URL: https://undip.org.ua/wp-content/uploads/2024/04/Pometun-ta-in_Metod_posibnyk_Osnovy-intehr-navch.pdf

ПСИХОЛОГІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК ОСНОВА ДЛЯ РОЗВИТКУ ГНУЧКИХ НАВИЧОК У ВЧИТЕЛІВ

Пальгуй Інна Вікторівна,
аспірантка II курсу навчання
спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки
факультету природничої і фізико-математичної освіти
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Науковий керівник – **Полілуєва Інга Володимирівна,**
канд. псих. наук, старший викладач кафедри педагогіки,
психології, соціальної роботи та менеджменту
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Ключові слова: гнучкі навички вчителів, психологічна компетентність

Постановка проблеми. У Концепції Нової української школи зазначено, що перетворення освітнього процесу в основній школі, удосконалення стандартів і законодавчих актів, зміна уявлень про навчання, стає постійним процесом, що потребує активної участі всіх учасників для досягнення найкращих результатів. Передбачається реформування процесу та змісту підготовки вчителя. Формується нова роль учителя – не як бути єдиним наставником та джерелом знань, а як тьютора, провідника та супроводжувача на індивідуальному освітньому шляху формування особистості дитини [2]. Однією з основних складових цього процесу є психологічна компетентність вчителів.

Психологічна компетентність є необхідною умовою для ефективної взаємодії всіх учасників освітньої діяльності, професійної самореалізації педагога та досягнення освітніх цілей та передбачаючи продуктивне використання психологічних знань в інтересах розвитку здібностей учнів та їх прилучення до духовних цінностей [1].

Аналіз останніх досліджень та публікації. Останнім часом дистанційне навчання стало більш популярним завдяки своїй гнучкості та можливостям доступу до освіти з будь-якого місця. Однак, важливо врахувати і недоліки, зокрема особистісні якості та навички, які не пов'язані з професійною підготовкою, але є критично важливими для успішної взаємодії з учнями. До них належать комунікація, критичне мислення, креативність та емоційний інтелект. В умовах швидких змін у суспільстві та технологіях гнучкі навички стають не менш важливими, ніж професійні знання.

У зв'язку з цим особливої актуальності набуває психологічна компетентність вчителя, яка безпосередньо впливає на розвиток його гнучких навичок.

Проблему набуття психологічної компетентності студентами закладів вищої педагогічної освіти досліджувало багато науковців. Зокрема, вітчизняні науковці О. Бакаленко, Т. Єрмаков, О. Казаннікова, Р. Кулаков, О. Орбан-Лембрик, О. Полуніна, О. Цільмак констатують необхідність удосконалення змісту і збільшення обсягу викладання психологічних дисциплін, формування системних психологічних знань і вмінь, спеціальної психологічної підготовки вчителів.

Мета дослідження. Обґрунтувати особливості психологічної компетентності як основи для розвитку гнучких навичок у вчителів.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до професійного стандарту, виконання вчителем трудової функції «Партнерська взаємодія з учасниками освітнього процесу» передбачає психологічну компетентність, емоційно-етичну компетентність і компетентність педагогічного партнерства [3]. (Про затвердження професійного стандарту за професіями) При цьому до психологічної компетентності віднесені наступні вміння:

- *емпатія* - здатність сприймати та розуміти почуття, думки та переживання інших людей, зокрема учнів, що допомагає створити сприятливу атмосферу в класі;
- *уміння мотивувати* - здатність стимулювати інших до досягнення навчальних та особистісних цілей, розвиваючи внутрішню мотивацію;
- *управління емоціями* - вміння керувати власними емоціями та реагувати на емоційний стан учнів для підтримки позитивної атмосфери в навчальному середовищі;
- *адаптація до різних стилів навчання* – здатність використовувати різноманітні методи та підходи, щоб відповідати індивідуальним потребам та стилям навчання учнів;
- *уміння вирішувати конфлікти* - здатність вирішувати конфліктні ситуації між учнями та сприяти залагодженню конфліктів з урахуванням психологічних аспектів. Постає потреба в реалізації розвитку гнучких навичок через психологічну компетентність вчителів, що допомагає покращенню навчального процесу та професійного благополуччя.

Висновки та перспективи дослідження. Таким чином, психологічна компетентність є ключовою складовою успішної професійної діяльності вчителя. Вона не лише покращує якість освітнього процесу, але й сприяє розвитку гнучких навичок, які є необхідними для адаптації до сучасних викликів.

Залишилося нерозкритим питанням, щодо загальнопсихологічного розуміння компетентності як внутрішньої моделі, що дозволяє особистості не лише успішно адаптуватися до будь-яких умов і нових обставин, а й зберігати при цьому свій індивідуальний внутрішній статус. Тому визначення особливостей проблеми формування психологічної компетентності майбутніх учителів є вкрай актуальними, особливо розроблення її моделі.

Список використаних джерел

1. Енциклопедія освіти / Академія пед. наук України; головний ред. В. Г. Кремень. К.: Юрінком Інтер, 2008. 1040 с. [URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/39233/1/Енциклопедія%20освіти_.pdf](https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/39233/1/Енциклопедія%20освіти_.pdf)
2. Про затвердження Концепції розвитку педагогічної освіти: наказ МОН України від 16.07.2018 р. № 776. [URL: https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-konceptiyi-rozvitku-pedagogichnoyi-osviti](https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-konceptiyi-rozvitku-pedagogichnoyi-osviti)
3. Про затвердження професійного стандарту за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)»: Наказ Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України 23.12.2020 р. No 2736-20. [URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v2736915-20#Tex](https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v2736915-20#Tex)

ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ ГНУЧКИХ УМІНЬ У ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ДИСЦИПЛІН

Петренко Максим Віталійович,
аспірант кафедри технологічної і професійної освіти
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Науковий керівник – **Шевель Борис Олександрович**,
канд. пед. наук, доц. Глухівського НПУ ім. О. Довженка

***Ключові слова:** здобувачі вищої освіти, майбутні вчителі технологій, гнучкі уміння, економічні дисципліни.*

Постановка проблеми. Сучасна система вищої освіти зосереджена не лише на передачі знань, а й на розвитку гнучких умінь (soft skills), що є важливими для успішної професійної діяльності. Зокрема, під час вивчення економічних дисциплін виникають широкі можливості для формування критичного мислення, командної роботи, комунікації, тайм-менеджменту та креативності

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблема розвитку «soft skills» як ключового чинника, що визначає конкурентоспроможність майбутніх фахівців, є предметом досліджень численних науковців, серед яких варто відзначити роботи К. Коваль, О. Глазунової, Т. Волошиної, В. Корольчук, О. Кохан, І. Паславської та багатьох інших. У їхніх працях розкриваються різні аспекти формування м'яких навичок у студентів, що дозволяють їм ефективно адаптуватися до вимог сучасного ринку праці, розвивати здатність до комунікації, роботи в команді, критичного мислення та вирішення проблем. Ці дослідження підкреслюють важливість інтеграції «soft skills» у освітній процес вищих навчальних закладів для забезпечення успішної професійної діяльності випускників.

Мета публікації: дослідження шляхів формування гнучких умінь у здобувачів вищої освіти під час вивчення економічних дисциплін, аналіз основних методів і підходів, які сприяють розвитку цих умінь, а також визначення ролі економічних знань у підготовці майбутніх фахівців до ефективної професійної діяльності в умовах змінного соціально-економічного середовища.

Виклад основного матеріалу. Гнучкі вміння є ключовими для адаптації до швидкозмінного ринку праці та сприяють конкурентоспроможності випускників. Роботодавці все більше цінують такі якості, як здатність до самостійного навчання, ефективна комунікація, вирішення конфліктів і лідерство. Для майбутніх економістів ці

вміння є особливо важливими, оскільки їхня професійна діяльність вимагає аналізу складних ситуацій, прийняття рішень і взаємодії з різними стейкхолдерами.

Підходи до формування гнучких умінь у процесі навчання

1. *Проектно-орієнтоване навчання*. Проектна діяльність дає змогу студентам застосовувати теоретичні знання на практиці, працюючи в командах над вирішенням реальних економічних проблем. Наприклад, виконання кейсів з фінансового аналізу чи розробка бізнес-планів дозволяють формувати навички співпраці, планування та презентації результатів.

2. *Інтерактивні методи навчання*. Семінари, дискусії, рольові ігри та дебати є ефективними інструментами для розвитку комунікативних умінь і критичного мислення. Зокрема, обговорення сучасних економічних трендів стимулює студентів до аналізу та аргументованого висловлення власної позиції.

3. *Використання цифрових технологій*. Інтеграція цифрових платформ, таких як системи управління проектами чи онлайн-курси, сприяє розвитку навичок самостійного навчання та тайм-менеджменту. Наприклад, застосування інструментів для створення презентацій або роботи з економічними даними допомагає студентам опанувати сучасні цифрові інструменти.

4. *Міждисциплінарний підхід*. Поєднання економічних дисциплін із психологією, соціологією чи інформаційними технологіями дозволяє студентам краще зрозуміти багатовимірність економічних процесів і розвивати системне мислення.

Викладач відіграє ключову роль у створенні освітнього середовища, яке сприяє розвитку soft skills. Важливо заохочувати студентів до активної участі у навчальному процесі, забезпечувати зворотний зв'язок і створювати умови для рефлексії щодо власних досягнень. Крім того, використання ситуаційного навчання та наставництва допомагає студентам розвивати лідерські та організаційні здібності.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Формування гнучких умінь у здобувачів вищої освіти є важливим завданням, особливо у процесі вивчення економічних дисциплін. Проектно-орієнтоване навчання, інтерактивні методи, цифрові технології та міждисциплінарний підхід сприяють ефективному розвитку soft skills. Завдяки цим підходам майбутні фахівці будуть краще підготовлені до викликів сучасного ринку праці та здатні ефективно взаємодіяти у професійному середовищі.

Список використаних джерел

1. Коваленко Н. П., Пономаренко С. В., Поспелова Г.Д., Шерстюк О. Л. Мотивація навчальної діяльності як запорука успішної професійної підготовки студента. *Сучасний підхід до викладання навчальних дисциплін в контексті підвищення якості вищої освіти: матеріали 50-ї наук.-метод. конф. викладачів і аспірантів* (Полтава, ПДАА, 26–27 лютого 2019 р.). Полтава, 2019. С. 13–16.

2. Коваль К. О. Розвиток «soft skills» у студентів – один з важливих чинників працевлаштування. *Вісник Вінницького політехнічного інституту*. 2015. № 2. С. 162–167.

3. Регіональний круглий стіл «Нова українська школа: «soft-skills» крізь призму психологічного та соціально-педагогічного супроводу учасників освітнього процесу». URL: <https://bit.ly/33IS0OH>, <https://bit.ly/3nR5sH9>.

4. Ткачук І. І. Формування у старшокласників спрямованості на майбутній професійний успіх: дис...канд. пед. наук : 13.00.07. Київ, 2016. 298 с.

5. Ясна І. Soft skills: універсальні навички європейського рівня. URL: <https://studway.com.ua/soft-skills> (дата звернення 10.04.2021)

РОЛЬ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ФОРМУВАННІ СТІЙКОСТІ ДО СТРЕСУ В МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ПІД ЧАС ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Півовар Сергій Петрович,

здобувач третього рівня вищої освіти 2 курсу

ННІ Педагогіки і психології

Глухівського НПУ ім.О.Довженка

Тихонова Альона Петрівна,

д-р філософії, старший викладач

кфедри педагогіки і психології початкової освіти

Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Науковий керівник – **Тихонова Альона Петрівна,**

д-р філософії, ст. викл. Глухівського НПУ ім. О. Довженка

***Ключові слова:** емоційний інтелект, дистанційне навчання, молодші школярі, освітній процес.*

Постановка проблеми. Повномасштабна збройна агресія Російської Федерації проти України, розпочата у 2022 році, створила ситуацію підвищеної небезпеки для життя й здоров'я дітей та педагогічних працівників країни. Широке розповсюдження Інтернету, доступність комп'ютерної техніки та мобільних пристроїв створили технічні передумови для організації ефективного дистанційного навчання, що стало запобіжним заходом, спрямованим на мінімізацію ризиків, пов'язаних із відвідуванням закладів освіти.

Проте в умовах дистанційного навчання однією з актуальних проблем розвитку дітей молодшого шкільного віку є дефіцит комунікативних навичок, що проявляється у труднощах встановлення та підтримки ефективної взаємодії як з дорослими, так і з однолітками. Наслідками цього є знижена емоційна чутливість, недостатнє розуміння власних емоційних станів та емоційного досвіду оточуючих. Цей аспект є критично важливим у молодшому шкільному віці для становлення повноцінної особистості, оскільки емоційний інтелект відіграє ключову роль у соціальній адаптації та міжособистісній взаємодії, зокрема, удосконалення самосвідомості, розвитку рефлексії, емпатії та здатності враховувати емоційні потреби інших.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Аналіз теоретичних праць, присвячених розвитку емоційного інтелекту в молодших школярів, виявив зацікавленість вчених дослідженням різних аспектів вирішення цієї важливої суспільної проблеми. Зокрема, у колі їх наукових інтересів перебувають питання визначення поняття «емоційний інтелект» (Р. Бар-Он, Г. Гарднер, Д. Гоулмен, Д. Карузо, Дж. Мейер, П. Селовей, Дж. Стайн), структури емоційного інтелекту (І. Андреева, Д. Гоулман, Дж. Мейер, В. Моргун, Е. Носенко, П. Селовей); особливостей розвитку емоцій у молодших школярів (І. Бех, Л. Груша, С. Курносова, Ю. Савченко, Л. Стрелкова, В. Юркевич, М. Шпак); факторів впливу на емоційний інтелект (І. Андреева, Л. Буркова, О. Філатова, В. Юркевич); реалізації ідей нової української школи (Н. Бібік, Ю. Найда, О. Онопрієнко, О. Савченко, Н. Софій, Р. Шиян).

У працях багатьох дослідників є вказівки на те, що формування вищих людських почуттів відбувається в процесі засвоєння дитиною соціальних цінностей, вимог, норм та ідеалів, які за певних умов стають внутрішнім надбанням особистості, змістом мотивів, що спонукають її поведінку. Науковці Г. Бреслав, Л. Виготський, К. Ізард, Є. Льюїс, О. Кормило, А. Запорожець, Я. Неверович, С. Томчук, П. Якобсон підкреслюють значущість емоційної сфери для повноцінного розвитку особистості. Однак багато теоретико-методичних аспектів емоційного інтелекту в молодших школярів ще не отримали належного розвитку, зокрема

методи формування емоційного інтелекту молодших школярів в умовах дистанційного навчання.

Виклад основного матеріалу. Розвиток емоційного інтелекту в молодшому шкільному віці є надзвичайно важливим з огляду на психолого-педагогічні особливості дітей цього вікового періоду. Саме в цьому віці відбувається активне формування емоційної сфери дитини, удосконалюються навички самоусвідомлення, рефлексії, емпатії та вміння враховувати емоції та потреби інших людей [2].

Діти з розвиненим емоційним інтелектом легше встановлюють контакти з однолітками та дорослими, краще розуміють емоційний стан інших людей та вміють адекватно реагувати на нього, це допомагає дітям краще розуміти свої емоції та керувати ними, що сприяє концентрації уваги, зниженню рівня тривожності та покращенню успішності у навчанні. Розвинений емоційний інтелект є важливою умовою психологічного благополуччя дитини, що допомагає їй справлятися зі стресами та негативними емоціями, а також сприяє розвитку позитивного самоусвідомлення.

Дистанційна форма навчання має значний потенціал для модернізації освітньої системи, забезпечуючи її гнучкість, доступність та ефективність:

- надає здобувачам освіти можливість самостійно визначати темп та графік навчання, що сприяє персоналізації освітнього процесу та його адаптації до індивідуальних потреб та можливостей учнів;

- дозволяє поєднувати освітню діяльність із позанавчальною, зокрема, спортивною, мистецькою тощо, що сприяє гармонійному розвитку особистості та розширенню можливостей для самореалізації;

- освітній процес не залежить від жорстко заданого часового проміжку, що забезпечує можливість для учнів засвоювати навчальний матеріал у зручний для них час, враховуючи їх біологічні ритми та індивідуальні особливості;

- географічна віддаленість не є перешкодою для отримання якісної освіти, що особливо актуально для учнів, які проживають у віддалених регіонах або мають обмежені можливості пересування;

- здатна охопити значну кількість учасників, що сприяє розширенню доступу до освіти та підвищенню рівня освіченості населення;

- учні мають доступ до широкого спектру навчальної інформації, представленої в різноманітних форматах (текстові, аудіо-, відеоматеріали тощо), а також можуть спілкуватися між собою та з викладачем за допомогою сучасних інформаційно-комунікаційних технологій;

- характеризується економічною ефективністю, що зумовлено зниженням витрат на організацію навчального процесу (оренда приміщень, транспортні витрати тощо).

Безперечно, дистанційна форма навчання, спрямована на забезпечення всебічного розвитку учнів, має значний потенціал, проте її ефективність залежить від багатьох факторів, серед яких важливе місце займають технічне забезпечення та психолого-педагогічний супровід. Саме тому важливо приділяти увагу розвитку емоційного інтелекту дітей та створювати умови для підтримки їх психологічного здоров'я.

Важливо, щоб діти відчували себе в безпеці та мали можливість вільно виражати свої емоції. Лише спільні зусилля батьків, педагогів та психологів спрямовані на створення сприятливих умов для розвитку дітей, допоможуть їм успішно подолати виклики сьогодення та підготуватися до майбутнього. Важливо навчити молодших школярів розпізнавати та називати свої емоції, а також розуміти емоції інших людей, використовувати ефективні стратегії керування емоціями, створити умови для спілкування дітей з однолітками, батьками та іншими дорослими, які можуть надати підтримку, забезпечити доступ до психологічної допомоги.

Сприяють усвідомленню учнями власної цінності та цінності інших, формують відчуття приналежності до колективу та залученості до прийняття рішень різноманітні форм активності, зокрема:

- ігри та вправи, спрямовані на розвиток емоційного інтелекту, що сприяють заспокоєнню та відновленню емоційного балансу;
- рольові ігри: моделювання життєвих ситуацій для відпрацювання навичок міжособистісної взаємодії;
- залучення до виконання суспільно-корисних завдань: формування відчуття власної значущості та відповідальності за спільний результат [7].

Для розвитку емоційного інтелекту ефективною може бути інтеграція онлайн-інструментів у навчальний процес. Інструменти, такі як Class Dojo або Emotional ABCs дозволяють проведення вправ на розпізнавання та регуляцію емоцій як певного етапу уроку. Інтеграція додатків, таких як Smiling Mind або Breathe, Think, Do with Sesame, у щоденні або щотижневі заняття допоможуть організувати короткі сесії медитації або вправи на усвідомленість, що допомагають дітям знижувати рівень стресу. Цифрові інструменти Zones of Regulation допоможуть дітям навчитися працювати в команді, розпізнавати емоції інших та знаходити спільні рішення під час групових проєктів або рольових ігор.

Для моніторингу емоційного стану учнів у реальному часі та надання своєчасної підтримки педагога можуть використовувати інструмент Class Dojo. Залучити батьків до процесу можна під час виконання домашніх завдань: виконання вправ на релаксацію та ведення емоційного щоденника. Використання інтерактивних дошок або панелей для проведення рефлексивних вправ дозволяє вчителям легко відстежувати участь кожного учня та візуалізувати емоційні сюжети. Оцінювання ефективності використання інструментів для розвитку емоційного інтелекту може відбуватися під час проведення регулярних опитувань серед учнів, вчителів та батьків для збору зворотного зв'язку про зміни в емоційному стані та поведінці дітей; учителі можуть вести спостереження за поведінкою учнів, фіксуючи зміни в їхній взаємодії, рівні стресу та емоційній регуляції; вивчення змін в академічній успішності учнів може також бути індикатором ефективності інструментів, оскільки емоційний стан впливає на здатність до навчання; використання стандартизованих тестів для оцінки рівня емоційного інтелекту до та після використання інструментів [3].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, формування компонентів емоційного інтелекту в учнів початкової школи є важливим фактором їх успішної соціалізації та адаптації до сучасних умов. Науково обґрунтований підхід до розвитку емоційного інтелекту, що враховує вікові та індивідуальні особливості дітей, сприяє формуванню гармонійно розвиненої особистості, здатної до ефективної взаємодії з навколишнім світом.

Розвиток емоційної сфери учнів початкової школи має здійснюватися в контексті практичної діяльності, спрямованої на усвідомлення та осмислення емоційних станів. Педагогічний процес має ґрунтуватися на принципах особистісно-діяльнісного підходу, що передбачає актуалізацію особистого досвіду дитини та створення сприятливих умов для оволодіння навичками співпереживання, саморегуляції та ефективної міжособистісної взаємодії.

Список використаних джерел

1. Большакова І. О. Практики та підходи до дистанційного навчання – рекомендації для вчителів. Нова українська школа, 23 квітня 2020 р. URL: <https://nus.org.ua/articles/praktyky-ta-pidhody-do-dystantsijnogo-navchannyarekomendatsiyi-dlya-vchyteliv/> (дата звернення: 06.02.2024).
2. Венгловська О. А., Елькін О. Б., Марущенко О. А., Федоренко О. Ф. Упровадження компонентів розвитку емоційного інтелекту в учнівства: практичний poradnik педагогам закладів загальної середньої освіти. УІРО, 2023. 18 с.

3. Кадемія М. Ю., Шестопалюк О. В., Кобися В. М. Використання сервісів соціальних медіа в навчальному процесі ВНЗ: Блоги, Веб-квести, Блог-квести : навчально-методичний посібник (видання 2-е, доповнене). Вінниця: ТОВ «Ландо ЛТД», 2014. 236 с.

4. Левшин М.М. Неперервність у формуванні інформаційної культури майбутніх учителів і учнів початкових класів. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи* : зб. наук. праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. К.: Наук. світ, 2003. Вип. № 6. С. 91–95.

5. Шевченко Н. Внутрішній моніторинг як засіб забезпечення адаптивності освіти в умовах дистанційного навчання (на прикладі Харківської області). *Адаптивне управління: теорія і практика*. Серія «Педагогіка», 2024. Вип. 18 (35)

6. Шпак М. М. Емоційний інтелект як особистісний ресурс забезпечення психологічного благополуччя молодших школярів. *Наука і освіта*. 2016. №5. 266-270

РОЗВИТОК ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА УРОКАХ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Пішун Сергій Григорович,
кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри педагогіки і психології початкової освіти
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Ключові слова: *емоційний інтелект, емпатія, музичне мистецтво, початкова школа.*

Постановка проблеми. Емоційний інтелект є важливим компонентом гармонійного розвитку особистості, оскільки він визначає здатність людини розуміти власні емоції, регулювати їх, а також співпереживати іншим. Музичне мистецтво як одна з найвиразніших форм естетичної діяльності має унікальні засоби впливу на емоційний стан людини. Завдяки взаємодії з музикою учні мають можливість досліджувати спектр власних емоцій, виражати їх у творчій формі та розвивати здатність до емпатії. Проте в умовах шкільного навчання потенціал уроків музичного мистецтва для розвитку емоційного інтелекту часто використовується недостатньо.

Проблема полягає в тому, що сучасні освітні програми недостатньо акцентують увагу на цілеспрямованому розвитку емоційного інтелекту учнів, обмежуючи використання музичного мистецтва переважно для формування теоретичних знань та навичок виконання. Отже, виникає необхідність дослідити можливості розвитку емоційного інтелекту в процесі викладання музичного мистецтва, розробити методичні підходи, що сприятимуть формуванню емоційної чутливості, здатності до саморефлексії та емпатії в молодших школярів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Визначенню та уточненню змісту емоційного інтелекту присвячені дослідження зарубіжних учених: С. Андерсон, М. Брекет, Х. Вейзингер, Д. Гоулман, Дж. Каур, Е.Келовей, Дж. Майер, Дж. Орме, К. Саарні, П. Саловей, Дж. Сіаррочі, Л. Сонг, К. Стайнер, С. Фішер та ін. [2, с. 271]. Емоційним аспектам музично-педагогічної діяльності, емоційній культурі та емоційному досвіду майбутнього магістра музичного мистецтва приділяли увагу О. Білоус, Г. Дідич, Д. Лісун, А. Козир, О. Олексюк, Г. Падалка, Т. Пляченко, Л. Ракітянська, А. Растрігіна, О. Ростовський, О. Холопова, О. Щолокова та ін. [1, с. 115].

Мета публікації: теоретично обґрунтувати педагогічні підходи, спрямовані на розвиток емоційного інтелекту учнів, їх креативності та емпатії через інтерактивну взаємодію з музичним матеріалом у процесі навчання музичного мистецтва.

Виклад основного матеріалу. Кожне мистецтво можна розглядати як форму зворотного зв'язку, через яку людина виражає свій емоційний стан.

В учнів молодшого шкільного віку ключовим новоутворенням є розвиток абстрактного словесно-логічного та критичного мислення, що значно змінюють інші пізнавальні процеси. Зокрема, пам'ять починає працювати на основі мислення, а сприйняття набуває осмисленого характеру. Також важливим досягненням цього вікового періоду є здатність дітей свідомо контролювати та регулювати свою поведінку, що стає однією з ключових рис їхньої особистості. Навчальна діяльність, зокрема заняття музикою, відіграє провідну роль, сприяючи засвоєнню нових знань, розвитку інтелекту та формуванню навичок. Особливе значення має емоційний і музичний розвиток дитини. Основою музичного зростання учнів початкової школи є підвищення їх мотивації, формування любові до музики та розуміння її потенціалу. Такий підхід є найбільш природним й ефективним для досягнення успіху.

Ефективність розвитку емоційного інтелекту молодших школярів залежить від чинників та умов, що впливають на процес розвитку емоційного інтелекту молодшого школяра на уроках мистецтва. Серед них ми виокремлюємо: комфортну мистецьку атмосферу, емоційне спілкування в освітньому середовищі з музичними творами та творчістю митців (участь у віртуальних подорожах музеями, долучення до перегляду дитячого концерту в дистанційному форматі тощо), толерантно-партнерські взаємини між учасниками на уроках під час виконання творчих завдань, співпрацю школярів, батьків та вчителів у створенні короткострокових та довгострокових мистецьких проєктів [5, с. 200].

Урок музичного мистецтва відіграє важливу роль у розвитку емоційного самоусвідомлення школярів та формуванні їх здатності співпереживати почуттям інших. Одна й та сама мовленнєва фраза може набувати різного значення залежно від інтонації. Тому вміння розпізнавати емоції та передавати їх за допомогою музичних звуків, інструменту чи голосу є не лише дієвим способом розвитку музичних здібностей, але й важливим інструментом для формування емоційного інтелекту. Такий підхід сприяє більш глибокому розумінню власних і чужих емоцій, допомагає розвивати здатність до емпатії, а також формує естетичний смак і здатність до творчого самовираження. Завдяки музиці учні початкової школи можуть не лише вдосконалювати технічні навички, а й відкривати нові грані міжособистісного спілкування, адже музика є універсальною мовою, що об'єднує людей незалежно від культурних чи мовних бар'єрів. Залучення дітей до таких практик дозволяє їм більш усвідомлено виражати свої почуття, знаходити гармонію між емоціями та думками й вільно проявляти себе в суспільстві.

Виникнення емоційних реакцій у процесі слухання музики є свідченням того, що учень сприймає не лише звуковисотні, динамічні, ритмічні, темпові характеристики, але й пізнає змістове наповнення музичного твору [3, с. 112]. Емоційний відгук на музику свідчить про здатність дитини інтенсивно переживати емоції, гостро реагувати на емоційні подразники та є показником загальної емоційної чутливості особистості.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Вивчення зарубіжного досвіду формування емоційного інтелекту вчителя [4, с. 113] показало, що емоційний інтелект, за оцінками міжнародних експертів, серед десяти найбільш затребуваних професійних компетентностей XXI століття посідає шосте місце. Цим пояснюється зростаючий інтерес міжнародного співтовариства до проблеми професійної підготовки фахівців у контексті потреб сучасного ринку праці. Розвиток емоційного інтелекту учнів є важливим компонентом освітнього процесу, оскільки сприяє формуванню здатності розпізнавати, розуміти та керувати власними емоціями, а також емпатійно взаємодіяти з іншими. Уроки музичного мистецтва мають унікальний потенціал для розвитку емоційної сфери, оскільки взаємодія з музикою стимулює чутливість, креативність і здатність до самовираження. Ефективний розвиток емоційного інтелекту можливий за умови використання інтерактивних методів навчання, творчих завдань, слухання та аналізу музики, рефлексії. Систематичне впровадження методик, спрямованих на розвиток емоційного інтелекту, сприяє не лише

глибшому розумінню музики, а й позитивно впливає на загальну успішність, психологічний комфорт учнів і їхню соціальну адаптацію.

Серед подальших перспектив зазначимо:

- дослідження шляхів адаптації методик розвитку емоційного інтелекту до різних вікових груп, рівнів музичної підготовки та індивідуальних особливостей учнів;
- вивчення можливостей поєднання музичного мистецтва з іншими предметами (літературою, мистецтвом, психологією) для комплексного впливу на розвиток емоційної сфери учнів;
- аналіз впливу цифрових платформ, інтерактивних музичних додатків і віртуальної реальності на розвиток емоційного інтелекту в процесі музичного навчання в початковій школі;
- вивчення впливу розвитку емоційного інтелекту через музичне мистецтво на професійний і соціальний успіх учнів у дорослому житті;
- проведення експериментальних досліджень з використанням нових інтерактивних методик і їх впливу на емоційну й когнітивну сфери учнів.

На закінчення зазначимо, що розвиток емоційного інтелекту на уроках музичного мистецтва є одним із важливих аспектів сучасної освіти, спрямованої на гармонійний розвиток особистості. Завдяки унікальній здатності музики впливати на емоційну сферу учнів, уроки музичного мистецтва можуть стати ефективним інструментом формування таких важливих навичок: розуміння та керування емоціями, емпатії, креативності і міжособистісної взаємодії. Подальші дослідження в цій галузі мають зосередитися на інтеграції інноваційних підходів, використанні сучасних технологій та впровадженні нових методик, спрямованих на глибший емоційний і творчий розвиток дітей.

У підсумку зазначимо, що музика як форма мистецтва має безмежний потенціал для збагачення внутрішнього світу дитини та формування її емоційної стійкості, що є надзвичайно важливим у контексті сучасних викликів.

Список використаних джерел

1. Гожельник І. В. Сутність поняття «емоційний інтелект майбутнього магістра музичного мистецтва» та його структура. *Інноваційна педагогіка. Теорія і методика професійної освіти*, 2024. №75. С. 114–115. URL: <http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2024/75/23.pdf>. (дата звернення: 26.01.2024).
2. Підгурська В., Голубовська І. Розвиток емоційного інтелекту здобувачів освіти на уроках мовно-літературної освітньої галузі. *Актуальні питання гуманітарних наук*, 2024. Вип. 72, том 3. С. 269–275.
3. Прядко О.М. Розвиток емоційного інтелекту у дітей молодшого шкільного віку засобами музичного мистецтва. *Наукові записки. Серія : Педагогічні науки*. Кропивницький: РВВ ЦДПУ ім. В. Винниченка, 2021. Вип. 195. С. 110–114.
4. Ракітянська Л. М. Навчально-методичне забезпечення формування емоційного інтелекту майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі фахової підготовки. *Музичне мистецтво в освітологічному дискурсі*, 2020. №5. С. 112–119.
5. Шпіца Р.І., Коваль Н.О. Розвиток емоційного інтелекту учнів початкової школи в контексті мистецької освіти. *Молодий вчений*, 2021, 99 (11). с. 197–200.

ГНУЧКІ ВМІННЯ ЯК НЕОБХІДНІ НАВИЧКИ СТАРШОКЛАСНИКІВ В XXI СТОЛІТТІ

Поляков Максим Анатолійович,
здобувач першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти 1 курсу
факультету технологічної і професійної освіти
Глухівського НПУ ім. О. Довженка
Самойленко Богдан Сергійович,
здобувач першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти 1 курсу
факультету технологічної і професійної освіти
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Науковий керівник – **Шевель Борис Олександрович,**
канд. пед. наук, доц. Глухівського НПУ ім. О. Довженка

***Ключові слова:** гнучкі вміння, старшокласники, заклад загальної середньої освіти.*

Постановка проблеми. Сучасний світ змінюється з неймовірною швидкістю. Технології розвиваються, змінюються ринки праці, постійно з'являються нові професії та галузі, що ставить нові вимоги до молоді. У цьому контексті однією з найважливіших категорій стають гнучкі вміння (soft skills), які є необхідними для успішної адаптації до умов сучасного світу та професійного зростання. Гнучкі вміння включають в себе широкий спектр навичок, що не пов'язані безпосередньо з технічними знаннями або специфічними професійними вміннями, але є основою для ефективної діяльності в будь-якій сфері.

У старшокласників XXI століття формування гнучких вмінь набуває особливої важливості, оскільки саме цей період є вирішальним для їхнього подальшого професійного та особистісного розвитку. У статті розглянемо, чому гнучкі вміння є необхідними для старшокласників, які навички до них належать, а також як освітній процес може бути побудований для їхнього ефективного розвитку.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблемою розвитку гнучких вмінь у старшокласників займалися й інші дослідники, зокрема: І. Гевлич – працював над розробкою методичних рекомендацій щодо формування м'яких навичок у процесі освітньої діяльності; В. Корольчук – досліджував взаємозв'язок між гнучкими вміннями та соціальною адаптацією учнів; І. Федулов – вивчав розвиток гнучких вмінь через інтерактивні методи навчання; Н. Длугунович – аналізувала розвиток емоційного інтелекту в учнів старших класів як частину їхніх гнучких вмінь; А. Тютюнник – зосереджувався на методах інтеграції гнучких навичок у навчальні програми для старшокласників; О. Воеділов – досліджував використання проектного навчання для розвитку гнучких вмінь у школярів.

Мета публікації: дослідження ролі гнучких вмінь у розвитку старшокласників XXI століття та аналізу необхідності їх формування в умовах сучасних освітніх реалій.

Виклад основного матеріалу. Сучасний світ змінюється з неймовірною швидкістю. Технології розвиваються, змінюються ринки праці, постійно з'являються нові професії та галузі, що ставить нові вимоги до молоді. У цьому контексті однією з найважливіших категорій стають гнучкі вміння (soft skills), які є необхідними для успішної адаптації до умов сучасного світу та професійного зростання. Гнучкі вміння включають в себе широкий спектр навичок, що не пов'язані безпосередньо з технічними знаннями або специфічними професійними вміннями, але є основою для ефективної діяльності в будь-якій сфері.

У старшокласників XXI століття формування гнучких вмінь набуває особливої важливості, оскільки саме цей період є вирішальним для їхнього подальшого професійного

та особистісного розвитку. У статті розглянемо, чому гнучкі вміння є необхідними для старшокласників, які навички до них належать, а також як освітній процес може бути побудований для їхнього ефективного розвитку.

Гнучкі вміння – це навички, які дозволяють людині адаптуватися до змінюваних умов, успішно взаємодіяти з іншими людьми, вирішувати проблеми та ефективно діяти в різних ситуаціях. Вони включають в себе різні аспекти, такі як комунікація, емоційний інтелект, командна робота, лідерство, адаптивність, критичне мислення, здатність до вирішення проблем і багато інших. Відсутність гнучких вмінь може призвести до того, що навіть добре освічена особа не зможе реалізувати свій потенціал у професійній сфері, оскільки сучасний ринок праці вимагає від кандидатів не лише специфічних знань, а й здатності ефективно взаємодіяти в різноманітних соціальних і професійних ситуаціях.

У ХХІ столітті, коли технології змінюють нашу реальність, автоматизація та штучний інтелект починають виконувати певні професійні ролі, гнучкі вміння набувають ще більшої важливості. Вони дозволяють людині не тільки адаптуватися до нових умов, але й розвивати свою кар'єру, знаходити нестандартні рішення в складних ситуаціях, а також взаємодіяти з різними людьми, що є важливим у глобалізованому світі.

Комунікація є однією з найважливіших складових гнучких вмінь. Вміння ефективно спілкуватися, як усно, так і письмово, є необхідним для успішної професійної діяльності. Старшокласники повинні вміти чітко висловлювати свої думки, слухати співрозмовника, знаходити підхід до різних людей, а також бути здатними до ведення конструктивного діалогу. Комунікація охоплює також невербальне спілкування, емоційну грамотність і здатність працювати в команді.

Уміння мислити критично – це вміння аналізувати інформацію, оцінювати різні точки зору та приймати обґрунтовані рішення. У сучасному світі, коли інформація швидко змінюється і стає все більш доступною, здатність відрізняти важливе від неважливого, а також оцінювати достовірність джерел є життєво необхідними. Критичне мислення дозволяє старшокласникам не тільки знаходити ефективні рішення в навчальних ситуаціях, але й підготувати їх до вирішення складних завдань у професійному житті.

Адаптивність в умовах постійних змін є важливим аспектом сучасного життя. Старшокласники повинні навчитися швидко пристосовуватися до нових умов, змінювати підходи до виконання завдань, а також бути готовими до змін у професійній сфері. Це вміння включає в себе здатність працювати з новими технологіями, освоювати нові методи та підходи, а також змінювати свою стратегію відповідно до ситуації.

Емоційний інтелект включає в себе здатність розуміти власні емоції та емоції інших, а також ефективно управляти своїми емоціями в різних ситуаціях. Це вміння є важливим для успішної комунікації, вирішення конфліктів, а також для досягнення гармонії у професійному середовищі. Емоційний інтелект сприяє розвитку соціальних навичок, які є важливими для роботи в команді та побудови стосунків у професійному житті.

Лідерство не обов'язково має бути пов'язане з високими посадами. Старшокласники повинні вміти брати на себе відповідальність, проявляти ініціативу та мотивувати інших. Лідерство включає в себе вміння вести за собою команду, приймати важливі рішення, знаходити нестандартні шляхи вирішення проблем. Ці навички важливі не лише для підприємців чи керівників, але й для будь-якої професії, де необхідно працювати з людьми та здійснювати організаційні функції.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Гнучкі вміння є невід'ємною частиною освіти сучасного старшокласника. Вони дозволяють молодим людям адаптуватися до швидко змінюваного світу, ефективно працювати в колективі, брати відповідальність і вирішувати складні проблеми. Тому важливо впроваджувати методи навчання, що сприяють розвитку цих навичок, такі як проектна діяльність, інтерактивні методи та навчання через досвід. Формування гнучких вмінь забезпечує учням успіх у майбутньому житті, допомагає стати конкурентоспроможними на ринку праці та здатними вирішувати виклики ХХІ століття.

Список використаних джерел

1. «Soft skills – невід’ємні аспекти формування конкурентоспроможності студентів у XXI столітті». Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2020. 90 с.
2. Коваль К. О. Розвиток «soft skills» у студентів – один із важливих чинників працевлаштування. *Вісник Вінницького політехнічного інституту*. 2015. № 2. С. 162–167.
3. Папуша О. В. Формування гнучких навичок (soft skills) як фактор протидії булінгу в шкільному середовищі. *Вісник Національного педагогічного університету імені М. Драгоманова*. 2022. № 58. С. 142–147. URL: <http://tipus.khpi.edu.ua/article/view/249806>.
4. Селевко Г. К. Сучасні освітні технології : навчальний посібник. Миколаїв : Народна освіта, 1998. 256 с.
5. Сучасні тренди розвитку медичної освіти: перспективи і здобутки. Матеріали навчально-наукової конференції з міжнародною участю «Сучасні тренди розвитку медичної освіти: перспективи і здобутки», 24 березня. 2022 р. Полтава: ТОВ «АСМІ», 2022. 335 с.

ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНИЙ АНАЛІЗ РОЗВИТКУ ПОНЯТТЯ ІННОВАЦІЙНОЇ СПРИЙНЯТЛИВОСТІ ПЕДАГОГІВ ЗАКЛАДУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Пономаренко Кирило Ігорович,
аспірант 2 року навчання
спеціальності 073 Менеджмент
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Науковий керівник – **Пінчук Ірина Олександрівна,**
д.п.н, проф. Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Ключові слова: педагоги закладів загальної середньої освіти, професійний розвиток, гнучкі вміння.

Постановка проблеми. Розвиток освіти вимагає від педагогів здатності адаптуватися до змін, застосовувати сучасні методики та інтегрувати інноваційні підходи в освітній процес. Інноваційна сприйнятливість педагогів є ключовим фактором ефективності впровадження освітніх реформ.

Мета публікації: провести історико-педагогічний аналіз та описати історичні період розвитку поняття «інноваційна сприйнятливість педагогів».

Аналіз останніх наукових досліджень. Сучасні наукові дослідження визначають інноваційну сприйнятливість як інтегральну характеристику особистості педагога, що включає здатність до творчого мислення, готовність до змін та ефективну взаємодію в інноваційному середовищі. Зокрема, у працях Бикової Н. В. та Коломоєць В. С. [1] розглядається взаємозв'язок між рівнем інноваційної культури педагога та його сприйнятливістю до педагогічних інновацій. Дослідження Зайцевої О.Г. [3] підтверджують, що успішне впровадження освітніх технологій залежить від рівня психологічної готовності педагогів до змін. Крім того, новітні дослідження показують, що розвиток інноваційної сприйнятливості потребує активної підтримки з боку адміністрації навчального закладу, а також організації наставництва та професійних спільнот.

Виклад основного матеріалу. Еволюція поняття інноваційної сприйнятливості педагогів почалася не так давно, в середині XIX ст. Інноваційна сприйнятливість педагогів формувалася під впливом соціально-економічних та науково-технічних змін. Умовно можна виділити кілька основних етапів її розвитку:

– дорядянський період (XIX – початок XX ст.) – акцент на педагогічних новаціях та експериментальних методах навчання;

- період застою (1920-1980-ті рр.) – централізоване управління освітою, обмежені можливості для впровадження педагогічних інновацій;
- період незалежності України (з 1991 р.) – активне впровадження компетентнісного підходу, розвиток педагогічної творчості та автономії вчителя;
- сучасний етап (з 2010-х рр.) – цифровізація освіти, використання інтерактивних технологій, посилення ролі креативності та адаптивності педагогів.

На розвиток інноваційної сприйнятливості педагогів впливають такі фактори:

- рівень професійної підготовки та безперервного навчання;
- наявність інституційної підтримки (курси підвищення кваліфікації, тренінги);
- матеріально-технічне забезпечення навчального процесу;
- відкритість до нових підходів та педагогічний досвід.

Останнім часом використання інноваційних технологій у сучасних закладах загальної середньої освіти є досить активним. Сучасні педагоги активно впроваджують новітні технології, зокрема цифрові платформи для дистанційного навчання; STEM-освіту; інтегроване навчання та проєктну діяльність; методи формувального оцінювання.

Висновки. Інноваційна сприйнятливість педагогів є важливим складником модернізації освітнього процесу. Розвиток досліджуваної якості потребує системного підходу, що включає підтримку держави, науково-методичний супровід та підвищення рівня цифрової грамотності вчителів.

Список використаних джерел

1. Бикова Н.В., Коломоєць В.С. Інноваційна культура педагога: методичні аспекти. Харків: Освітні ініціативи, 2021.
2. Василенко І.І. Інноваційні підходи до підготовки педагогічних кадрів. Київ: Освіта, 2020.
3. Зайцева О.Г. Психологічна готовність вчителів до освітніх інновацій. Одеса: Наука і освіта, 2022.
4. Крамаренко Н. М. Цифровізація освіти: сучасні тенденції та перспективи. Львів: Педагогічна думка, 2021.
5. Пінчук І. О. Іншомовна комунікативна компетентність учителя початкової школи: теорія та методика. Монографія за наук. ред. Л.Я.Бірюк. Черкаси: Чабаненко Ю. А., 2020. 330 с.

ІНТЕГРАЦІЯ SOFT SKILLS У ТЕХНОЛОГІЧНУ ТА МИСТЕЦЬКУ ОСВІТНІ ГАЛУЗІ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Проскура Софія Андріївна,
студентка групи ПО-31 факультету
педагогіки, психології, соціальної роботи та
мистецтв Ніжинського державного
університету імені Миколи Гоголя

Науковий керівник – **Гордієнко Тетяна Володимирівна,**
кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри педагогіки, початкової освіти,
психології та менеджменту
Ніжинського державного університету
імені Миколи Гоголя

Постановка проблеми. Сучасна освіта спрямована не лише на засвоєння предметних знань, а й на розвиток ключових навичок ХХІ століття, серед яких soft skills відіграють

важливу роль. В умовах стрімкого розвитку технологій та зростаючої потреби в креативності та комунікативних здібностях особливо актуальним стає їх інтегрування у навчальний процес початкової школи. Технологічна та мистецька освітні галузі мають великий потенціал для формування таких навичок, як критичне мислення, співпраця, креативність і адаптивність. Таким чином, дослідження шляхів інтеграції soft skills у ці освітні сфери є важливим кроком для підготовки учнів до успішної самореалізації в майбутньому. Інтеграція soft skills у технологічну та мистецьку освітні галузі в початкових класах Нової української школи (НУШ) є важливим аспектом сучасної освіти, оскільки допомагає формувати в учнів не лише предметні знання, а й життєві навички, необхідні для успіху в майбутньому.

Останні дослідження та публікації підкреслюють важливість інтеграції soft skills у технологічну та мистецьку освітні галузі початкової школи. У статті «Soft Skills у початковій школі: як розвивати емоційний інтелект, критичне мислення та комунікативні навички в сучасному навчальному процесі» (2025) розглядаються сучасні підходи та методики інтеграції soft skills у навчальний процес. Авторка надає приклади інтерактивних вправ та проєктних завдань, які сприяють ефективному формуванню цих навичок та гармонійному розвитку особистості учня.

Крім того, у 2024 році в статті «Full Steam ahead for creativity in all subjects» обговорюється важливість включення мистецтв у STEM-освіту, що призводить до концепції STEAM (наука, технології, інженерія, мистецтво, математика). У статті зазначається, що творчість є важливою у всіх предметах, а не лише в мистецтві, і що акцент на STEM не повинен знижувати увагу до творчих аспектів у таких галузях, як математика та науки.

Ці публікації свідчать про зростаючу увагу до інтеграції soft skills у технологічну та мистецьку освіту початкової школи, підкреслюючи важливість розвитку емоційного інтелекту, критичного мислення та комунікативних навичок у сучасному навчальному процесі.

Метою статті є аналіз можливостей та ефективних підходів до інтеграції soft skills у технологічну та мистецьку освітні галузі в початковій школі. Дослідження спрямоване на визначення методичних підходів, що сприятимуть гармонійному розвитку м'яких навичок у дітей молодшого шкільного віку, а також на формування практичних рекомендацій для педагогів щодо застосування інтеграційних методик у навчальному процесі.

Виклад основного матеріалу. Можемо виділити основні педагогічні умови інтеграції soft skills у технологічну та мистецьку освіту в НУШ:

1. *Створення інтегрованого освітнього середовища:* використання міжпредметних зв'язків (наприклад, поєднання технологій із мистецтвом через проєктну діяльність); організація спільних креативних проєктів (створення аплікацій, макетів, малюнків у поєднанні з цифровими інструментами); використання STEM/STEAM-методики, що інтегрує науку, технології, мистецтво, інженерію та математику.

2. *Активне використання проєктних та командних форм роботи:* групові творчі проєкти сприяють розвитку комунікації, лідерства, уміння домовлятися (наприклад, створення колажів, шиття іграшок, розробка моделей архітектурних споруд); метод проблемного навчання (учням пропонують завдання, які потребують аналізу, співпраці та пошуку рішень); ротація ролей у групі допомагає дітям розвивати відповідальність, лідерські якості, вміння чути інших.

3. *Використання інтерактивних технологій навчання:* ігрові методи (рольові ігри, творчі завдання, квестові завдання); мультимедійні ресурси (використання цифрового малювання, 3D-друку, анімаційних програм); використання методики «перевернутого навчання» - діти самостійно знайомляться з матеріалом удома, а на уроці застосовують знання на практиці.

4. *Формування рефлексивного мислення та емоційного інтелекту:* щоденники рефлексії: учні записують свої враження про роботу над творчими та технологічними завданнями; метод «Фішбоун»: аналіз причино-наслідкових зв'язків у мистецьких або

технологічних проєктах; обговорення процесу створення роботи – не лише що зробили, а як працювали в команді, що вдалося чи викликало труднощі.

5. *Використання педагогіки партнерства*: співпраця з батьками у творчих завданнях (наприклад, виготовлення виробів удома, проведення спільних майстер-класів); включення учнів у самооцінювання та взаємооцінювання, що сприяє розвитку відповідальності та критичного мислення; співпраця з митцями та майстрами: запрошення художників, дизайнерів, народних майстрів, програмістів для демонстрації реальних кейсів.

На наш погляд, щоб успішно інтегрувати soft skills у технологічну та мистецьку освіту в НУШ, вчителю варто використовувати методи активного навчання (проєкти, ігри, рефлексію), створювати можливості для співпраці та взаємодії між учнями., впроваджувати сучасні технології для стимулювання креативності, сприяти самостійності та відповідальності дітей у процесі навчання.

Інтеграція soft skills (гнучких навичок) у технологічну та мистецьку освітні галузі в початковій школі є важливим напрямом реалізації концепції НУШ. Вона сприяє формуванню в учнів критичного мислення, креативності, комунікаційних навичок та вміння працювати в команді.

Soft skills – це навички, які не лише допомагають дитині ефективно навчатися, а й готують її до майбутнього дорослого життя. Вони включають комунікацію (здатність висловлювати думки, активне слухання); креативність (генерація нових ідей, нестандартне мислення); критичне мислення (аналіз, оцінка та обґрунтування рішень); емоційний інтелект (управління емоціями, розуміння почуттів інших); самоорганізацію (планування, управління часом, відповідальність); співпрацю (командна робота, взаємодія з іншими).

Технологічна та мистецька освітні галузі мають особливий потенціал для розвитку цих навичок, оскільки передбачають практичну діяльність, творчість та взаємодію між учнями. Пропонуємо приклади інтеграції soft skills у технологічну та мистецьку освіту:

Таблиця 1

Інтеграція soft skills у технологічну та мистецьку освіту

Soft skill	Приклад у мистецтві	Приклад у технологіях
Командна робота	Спільний колаж «Моє місто майбутнього»	Створення конструктора з природних матеріалів
Креативність	Малювання незвичними матеріалами (ватні палички, фольга)	Виготовлення роботизованої іграшки
Критичне мислення	Аналіз картин різних стилів	Розв’язання інженерної задачі (наприклад, як зробити міст стійким)
Комунікація	Обговорення власних творчих робіт	Презентація технологічного проєкту
Емоційний інтелект	Вираження емоцій через живопис	Робота в парі над спільним завданням
Самоорганізація	Планування етапів роботи над мистецьким завданням	Чіткий розподіл обов’язків у командному проєкті

Висновки та перспективи подальших досліджень. Дослідження інтеграції soft skills у технологічну та мистецьку освітні галузі початкової школи підтвердило, що розвиток м’яких навичок є невід’ємною складовою сучасного освітнього процесу. Включення креативного мислення, комунікативних умінь, критичного аналізу та адаптивності в навчання сприяє формуванню особистості учня, готової до викликів майбутнього. Результати дослідження показують, що технологічна та мистецька освітні галузі створюють сприятливе середовище для розвитку soft skills через проєктну діяльність, командну роботу та творчі завдання, інтеграція soft skills у навчальний процес підвищує мотивацію учнів до навчання та

сприяє їхній самореалізації. На наш погляд попри значний потенціал дослідженої теми, залишається відкритим питання розробки адаптованих програм інтеграції soft skills у початковій школі відповідно до Нової української школи (НУШ).

Список використаних джерел

1. Бахмат Н. (2022). Розвиток soft skills здобувачів початкової освіти в умовах інклюзії. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького*. Серія: «Педагогічні науки», (1). с. 144–152.
2. Купрієвич В.О. Soft skills – необхідний компонент підготовки здобувачів освіти. *Soft skills – навички XXI століття. Що найбільш за все цінують роботодавці*: Збірник тез Всеукраїнського науково-практичного вебінару за підсумками дослідно-експериментальної роботи з теми «Формування м'яких навичок (soft skills) майбутніх кваліфікованих робітників в освітньому середовищі закладу професійної (професійно-технічної) освіти» 07.11.2024 р. / за наук. ред. професора Л. М. Сергєєвої. Чернівці, Видавничий дім «Букрек», 2024 с.17-18

ІНТЕГРАЦІЯ ПРОФЕСІЙНОГО АНГЛОМОВНОГО ВОКАБУЛЯРУ В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС МАЙБУТНІХ ФІНАНСИСТІВ

Пшенична Марія Володимирівна,
кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів та обліку
Інституту економіки та менеджменту
ЗВО «Відкритий міжнародний
університет розвитку людини «Україна»

Ключові слова: вокабуляр, мовна компетентність, наскрізні уміння, освітній процес, комунікаційні навички.

Постановка проблеми. В умовах глобалізації сучасного світу професійна діяльність фахівців економічного профілю дедалі більше пов'язана з формуванням гнучких умінь (soft skills). Розвиток критичного мислення, командна робота, управління інформацією, адаптивність до соціально-економічних змін є невід'ємною складовою інтернаціоналізації вітчизняних спеціалістів, а володіння навичками міжнародної комунікації виступає однією з домінуючих конкурентних переваг у професійному портфоліо претендента на посаду. Таким чином, підготовка фінансистів, як прогресивних експертів економічної сфери, висуває нові завдання до системи вищої освіти, зокрема в контексті розвитку наскрізних умінь, у тому числі через імплементацію професійного англomовного вокабуляру. Відтак пошук і розробка інноваційних підходів до ефективного впровадження професійної мовної компетентності сприятимуть не лише підвищенню фахової підготовки здобувачів освіти, а й слугуватимуть основою для розвитку їхніх наскрізних умінь.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У вітчизняних і міжнародних дослідженнях питання інтеграції наскрізних умінь у навчальний процес розглядається в контексті новітніх підходів до освіти. Зокрема, С. Alptekin [1] та К. Nyland [2] підкреслюють важливість розвитку мовних, когнітивних та соціальних умінь, як частини загального процесу навчання професійних навичок. В свою чергу, низка робіт вітчизняних дослідників, зокрема Драгомирецька Н. Г. [3] та Шульга Л. В. [4], присвячені питанням навчання англomовного фахового спілкування для студентів нефілологічних спеціальностей. Існуючі дидактичні напрацювання серед практиків показують, що ключовим у навчанні фахової мови є залучення інтерактивних технологій, симуляцій професійних ситуацій, кейс-методів та проєктного навчання. Однак питання ефективної інтеграції вокабуляру саме для фінансового сектору потребує подальшого вивчення через його специфіку.

Мета публікації – визначення методичних засад інтеграції професійного англомовного вокабуляру в освітній процес майбутніх фінансистів як складової розвитку гнучких умінь, обґрунтування важливості формування англомовної компетентності у студентів економічних спеціальностей, а також окреслення основних підходів до цього процесу.

Виклад основного матеріалу. Військова агресія РФ відкрила нове вікно можливостей для прискорення інтеграції України у природне цивілізаційне середовище – до європейської сім'ї. 23 червня 2022 року Європейська рада надала Україні статус кандидата на членство в ЄС та відзначила високий рівень секторальної інтеграції української освіти і науки. Таким чином, сучасне академічне навчання фокусує свою увагу не лише на оволодінні здобувачами експертних теоретичних знань, а й на розвитку їхньої комунікативної компетентності відповідно до прикладних потреб фахівців міжнародного рівня. В цьому контексті, підтриманий 4 червня 2024 року Верховною Радою України законопроект №9432 «Про застосування англійської мови в Україні», в якому передбачено офіційне закріплення статусу англійської мови як однієї з мов міжнародного спілкування в Україні, став вихідною точкою для актуалізації вивчення та використання іноземної мови під час навчання і підготовки молодих фахівців у вищій школі.

У царині економічних відносин англійська виступає мовою міжнародної комунікації, що охоплює міжбанківське спілкування, ведення звітності, складання контрактів та аналітичну діяльність. Тому майбутні фінансисти повинні бути підготовлені до використання професійного англомовного вокабуляру як важливого інструмента у своїй діяльності. Однак інтеграція професійного англомовного вокабуляру в освітній процес часто стикається із низкою проблем: недостатньо розроблених методик навчання, обмеженості навчальних матеріалів, складністю адаптації фахової термінології до рівня студентів тощо. Ці виклики потребують ефективного вирішення для підготовки конкурентоспроможних фахівців у міжнародних сферах, зокрема у фінансах.

Відтак, для підготовки фінансистів, здатних адаптуватися до мінливого середовища, важливо використовувати такі дидактичні технології, що сприяли б розвитку гнучких умінь, зокрема робота з термінологією, професійна комунікація та адаптація знань до різних ситуацій.

Найбільш ефективними методиками інтеграції англомовного вокабуляру є:

1) *технології змішаного навчання* – поєднання традиційних лекцій з використанням онлайн-інструментів (освітніх платформ Moodle, Edmodo тощо) для ознайомлення зі змістом інтерактивних завдань з пошуку і аналізу англомовних джерел;

2) *кейс-методи і проєктне навчання* – використання реальних кейсів з фінансової практики, що вимагають вирішення за допомогою англомовної термінології (проведення інвестиційного аналізу із представленням результатів англомовній аудиторії, проведення дискусій щодо корпоративного злиття, управління активами тощо) як в команді, так і одноосібно;

3) *симуляції та рольові ігри* – моделювання ситуацій проведення перемовин з міжнародними фінансово-кредитними інститутами, співпраці з аудиторськими фірмами, укладання контрактів англійською мовою, проведення запису своїх презентацій на платформах на кшталт GoReact із отриманням зворотного зв'язку – сприятимуть розвитку комунікативних навичок і вмінню швидко адаптувати термінологію до конкретного контексту;

4) *інтерактивні технології* – застосування у навчальній практиці застосунків Quizlet, Kahoot, Anki для опрацювання тематичних флешкарт, виконання тестів, завдань на повторення і закріплення термінів через гейміфікацію, що стимулює адаптивність і мотивацію;

5) *технології віртуальної реальності* – впровадження VR-сценаріїв, що репрезентують роботу у фінансовому офісі міжнародної компанії, на фінансовому ринку чи

фондовій біржі, дозволяють студентам одночасно вивчати термінологію та розвивати комунікацію.

В свою чергу, ефективність використання інтерактивних методів та інформаційних технологій значною мірою визначається застосовуваною системою оцінювання. Так, формувальне оцінювання мовної компетентності допомагає оперативно ідентифікувати зміни у володінні студентами фаховим вокабуляром і прогрес у комунікаційних навичках.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Інтеграція професійного англomовного вокабуляру в освітній процес майбутніх фінансистів, з використанням технологій формування наскрізних умінь, є важливим етапом у підготовці студентів до глобалізованого ринку праці. Використання сукупності активних методів навчання сприяє розвитку ключових компетенцій, необхідних для успішної кар'єри фінансиста в умовах міжнародного бізнесу.

Перспективи подальших досліджень полягають у вивченні ефективності різних технологій для розвитку наскрізних умінь в контексті професійної освіти, а також у розробленні нових методичних підходів, що відповідають потребам сучасного фінансового сектору.

Список використаних джерел

1. Alptekin C. Towards intercultural communicative competence in ELT. *ELT Journal*. 2002. Vol. 56, No. 1. P. 57–64.
2. Hyland K. Specificity revisited: How far should we go now? *English for Specific Purposes*. 2002. Vol. 21, No. 4. P. 385–395.
3. Драгомирецька Н. Г. Інтеграція іноземної мови в професійну підготовку студентів економічного профілю. *Педагогіка і психологія*. 2019. № 3. С. 98–103.
4. Шульга Л. В. Роль англomовного професійного спілкування у підготовці майбутніх фінансистів. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. Серія: Педагогіка.

ФОРМУВАННЯ М'ЯКИХ НАВИЧОК У ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Перетяцько Юлія Митрофанівна,

кандидат економічних наук,
доцент кафедри економіки, обліку та оподаткування
Національний університет “Чернігівська політехніка”

Ключові слова: м'які навички, фахові навички, розвиток, здобувач вищої освіти, ринок праці

Постановка проблеми. У 2023 році Всесвітній економічний форум провів міжнародне дослідження щодо стану та перспектив розвитку глобального ринку праці, результати якого оприлюднено у звіті *Future of Jobs Report* [1]. Дослідження ґрунтується на відповідях 803 роботодавців, які загалом забезпечують 11,3 млн співробітників у всьому світі.

Звіт містить інформацію про макротренди, які впливають на глобальний ринок праці. Окрему увагу приділено м'яким навичкам, що свідчить про їхню важливість у вимогах роботодавців. Акцент на м'яких навичках також вказує на необхідність переорієнтації освітніх програм, які б забезпечували формування не тільки фахових навичок, а й м'яких у відповідь на нові виклики глобального ринку праці.

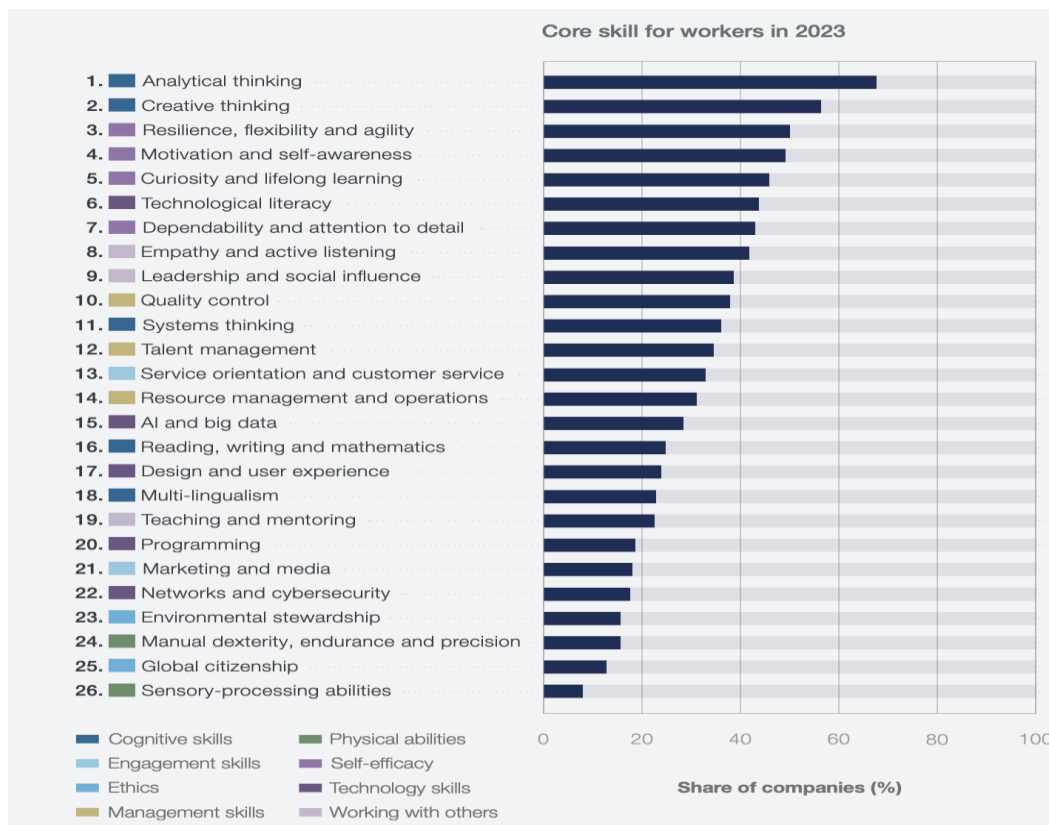
Аналіз останніх досліджень та публікацій. М'які навички є предметом дослідження багатьох науковців та практиків різних сфер, що підтверджується великою кількістю робіт у наукометричній базі Google Академія за ключовим виразом “м'які навички”.

У роботі [2] автори оцінюють тенденції у розвитку м'яких навичок та обґрунтовують роль вищої освіти у їх розвитку. Про важливість м'яких навичок наголошує К.О. Коваль у своїй праці [3]. У роботі [4] автори наводять перелік технологій та методів навчання, які дають змогу опанувати чи розширити м'які навички. Серед них: рольові та ділові ігри, робота в малих групах, творчі вправи, створення проблемних ситуацій, метод проєктів, моделювання ситуацій, дослідницька діяльність, дебати, мозковий штурм [4].

Мета публікації. Метою роботи є обґрунтування ефективних підходів до формування та розвитку м'яких навичок у здобувачів вищої освіти.

Виклад основного матеріалу. Згідно з даними Звіту [1] актуальними навичками на глобальному ринку праці є 26 позицій, які об'єднані у 8 груп: когнітивні, залучення, етичні, управлінські, фізичні, самоефективність, технологічні, робота з людьми (рис.1).

Рис. 1. Головні навички на глобальному ринку праці у 2023 році (джерело: [1, с.38])

За даними рисунку 1 найбільшу цінність мають такі навички: аналітичне мислення, креативність, стійкість, гнучкість і швидке реагування, мотивація та самосвідомість, допитливість і навчання впродовж життя, технологічна грамотність, надійність і увага до деталей, емпатія та активне слухання, лідерство та соціальний вплив, контроль якості.

Враховуючи те, що роботодавці приділяють увагу не тільки фаховим знанням та навичкам, а й рівню володіння м'якими, перед закладами вищої освіти постає досить актуальне та відповідальне завдання - забезпечення формування та розвиток цих компетенцій у здобувачів вищої освіти, реалізація якого, на наш погляд, має здійснюватися із використанням системного підходу:

1. Визначення переліку м'яких навичок, які притаманні певній професії. Для цього гаранту освітньої програми та групі забезпечення необхідно вивчити запити роботодавців щодо м'яких навичок. Чим більша генеральна сукупність респондентів (роботодавців) тим достовірніші будуть результати. З цією метою корисним буде дослідження вакансій на

платформах work.ua, rabota.ua тощо, де роботодавці поряд із професійними вимогами до роботи оприлюднюють і перелік м'яких навичок.

Наприклад, для визначення актуальних для роботодавців м'яких навичок для освітньої програми облік і оподаткування було проаналізовано 993 вакансії із сайту work.ua за ключовим словом “бухгалтер”. Встановлено, що найбільш затребуваними якостями працівників у сфері обліку та оподаткування є: відповідальність (71%), самомотивація (44%), вміння працювати в команді (35%), вміння управляти часом (30%), вміння спілкуватися (29%) та критичне мислення (28%) [5, с.17]. Враховуючі ці результати, викладачі мають зосередити увагу на розвитку саме на цих м'яких навичок у здобувачів вищої освіти.

2. Методи навчання. Важливу роль у розвитку м'яких навичок відіграють методи навчання, які можуть бути враховані у формальній та (або) неформальній освіті. Наприклад, викладач в рамках обов'язкової компоненти дає групове завдання для розвитку роботи в команді. Ефективними методами навчання також будуть: тренінги, рольові ігри, симуляції, обговорення, творчі вправи. Вибір того чи іншого методу навчання буде залежати від поставленої мети. М'які навички здобувач вищої освіти може опанувати самостійно у вільний від занять час за допомогою онлайн платформ: Prometheus, Coursera, Udemu, Skillshare, LinkedIn Learning тощо.

Зважаючи на обмежений аудиторний час викладання освітньої компоненти та необхідністю обов'язково опанувати чи розширити компетенції, які передбачені освітньою програмою, ефективним способом розвитку м'яких навичок може стати створення Центру розвитку м'яких навичок при закладі вищої освіти. Метою якого є забезпечення учасників знаннями, навичками та інструментами для розвитку м'яких навичок через тренінги, майстер-класи та освітні програми. Місія - сприяння формуванню всебічно розвинених особистостей, здатних ефективно взаємодіяти, адаптуватися та досягати успіху у професійному сфері шляхом розвитку ключових м'яких навичок, які відповідають сучасним викликам ринку праці.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Під час навчання у закладі вищої освіти здобувач має опанувати не тільки професійні вміння та навички, а і м'які, які дадуть змогу бути більш конкурентоспроможним на ринку праці.

Перелік м'яких навичок буде залежати від спеціальності та обов'язково ґрунтуватися на запитах роботодавців. Викладач, враховуючи мету, обирає методи опанування цих навичок: тренінги, рольові ігри, симуляції, обговорення, творчі вправи тощо.

З метою цілеспрямованого розвитку м'яких навичок через тренінги, майстер-класи, наставництво доцільним буде створення Центру розвитку м'яких навичок при закладі вищої освіти, що дасть змогу здобувачам якісніше адаптуватися до викликів професійного середовища.

Список використаних джерел

1. Future of Jobs Report. 2023. 296 p. URL: <https://www.weforum.org/publications/the-future-of-jobs-report-2023/>
2. Шевченко І.А., Шелевер О.В., Маркова В.В. Розвиток soft skills у здобувачів освіти як запорука успішної професійної діяльності. Інноваційна педагогіка, 2024. № 72. С. 269-272
3. Коваль К. О. Розвиток ‘soft skills’ у студентів — один з важливих чинників працевлаштування». Вісник Вінницького політехнічного інституту, 2015. № 2. С. 162–167.
4. Шелякіна А., Торосян О. Формування та розвиток soft skills у студентів вищих навчальних закладів. Актуальні питання гуманітарних наук, 2023. Вип. 66. Том 3. С. 272-276.
5. Перетятко Ю.М. М'які навички у практичній роботі бухгалтера. Бухгалтерський облік, оподаткування, аналіз і аудит: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку : Х Міжнародна науково-практична конференція (м. Чернігів, 25 листопада 2024 р.) : тези доповідей. – Чернігів : НУ «Чернігівська політехніка», 2024. С. 16-17.

ФОРМУВАННЯ SOFT SKILLS МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБОМ НАСТІЛЬНИХ ЛОГІКО-РОЗВИВАЛЬНИХ ІГОР У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ МАТЕМАТИКИ

Карапузова Наталія Дмитрівна,
кандидат педагогічних наук, професор,
професор кафедри початкової освіти
Полтавського НПУ ім. В. Г. Короленка

Ключові слова: формування soft skills, молодші школярі, настільні логіко-розвивальні ігри, процес навчання математики

Постановка проблеми. Актуальність формування та розвитку soft skills на уроках математики в початковій школі визначається необхідністю пошуку методів та засобів всебічного розвитку особистості, підвищення ефективності освітнього процесу та підготовки учнів до життя у сучасному суспільстві. Постцифрова епоха, що настала після широкомасштабного впровадження цифрових технологій, ставить перед освітою нові виклики, зокрема щодо збереження гуманності у навчальному процесі. Особливо ця проблема є актуальною для початкової ланки освіти, оскільки саме початкова школа не лише формує предметні компетентності у молодших школярів, але й закладає основи розвитку інших ключових компетентностей, зокрема «гнучких» навичок, необхідних для життя в сучасному суспільстві. Тому важливо знайти баланс між використанням цифрових технологій та традиційними формами навчання, враховуючи потреби на особливості конкретного учня.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблемі навчання, виховання та розвитку молодших у процесі навчання математичної освітньої галузі приділялася увага видатних вчених-методистів: М. Бантова, М. Богданович, Н. Істоміна, М. Козак, Я. Король, Н. Листопад, Г. Лищенко, О. Митник, С. Скворцова, М. Моро, та інші.

Вказуючи на триєдиність мети навчання математики дослідники вказували на важливість формування й розвитку в учнів логічного та критичного мислення, мовлення, емоційного інтелекту та позитивного мислення, уміння працювати в команді, самоорганізації тощо. Однак, на ці навички не робився особливий акцент, їх не об'єднували в одну групу.

На роль вчителя початкової ланки освіти у розвитку soft skills учнів початкової школи, а саме створення позитивної атмосфери у класі, заохочення до критичного мислення, надання зворотнього зв'язку, моделювання бажаної поведінки вказується в інтернет ресурсах таких як «На Урок», «Всеосвіта», уроки на YouTube, ВШО, EdEra та Facebook [1].

Про роль та можливості цифрових технологій для розвитку м'яких навичок молодших школярів у процесі навчання математики вказують у своїх дослідженнях Н. Бахмат, М. Гаврон, І. Гончарова, А. Кравчишин, О. Мельник, О. Рибалко та інші.

Однак роботи, у яких би розкривалися питання оптимального поєднання цифрових та традиційних технологій, зокрема розвивальних настільних ігор у формуванні та розвитку soft skills молодших школярів на уроках математики відсутні.

Метою дослідження є актуалізація проблеми гуманізації освіти постцифрової епохи, обґрунтування необхідності збалансованого поєднання цифрових ресурсів з традиційними методами, зокрема, використанням логіко-розвивальних настільних ігор для формування soft skills у молодших школярів.

Виклад основного матеріалу. Настільні логіко-розвивальні ігри відіграють важливу роль у розвитку молодших школярів, впливаючи на різні аспекти їхньої особистості та готуючи їх до успішного навчання та життя. Шахи та шашки, маршрутні ігри, розрізні пазли, головоломки увійшли до найменувань засобів навчання математичної освітньої галузі у «Примірному переліку засобів навчання та обладнання навчального і загального призначення для навчальних кабінетів початкової школи», затвердженому МОН України [2].

Настільні ігри – це не просто розвага, а й потужний інструмент для розвитку так званих «м'яких навичок» або soft skills у дітей. Ці навички, такі як комунікація, співпраця, емоційний інтелект, критичне мислення та інші, є надзвичайно важливими для успішного життя в сучасному світі. Найбільш ефективними для розвитку soft skills є, так звані, кооперативні ігри (сприяють розвитку навичок командної роботи, співпраці та довіри), рольові ігри (допомагають розвинути навички спілкування, емпатії та розуміння інших людей), стратегічні ігри (розвивають логічне мислення, вміння планувати та приймати рішення), ігри на розвиток мовлення (збагачують словниковий запас, розвивають навички спілкування та аргументації) та інші.

Важливо підбирати ігри відповідно до віку дитини та її інтересів, а також створювати сприятливу атмосферу для гри, де молодший школяр почувається спокійно і впевнено у своїх силах.

Для педагогічного експерименту, який проводився у четвертому класі, було дібрано чотири гри, які використовувалися у процесі вивчення дробів, величин та одиниць їх вимірювання, нумерації чисел й включали різні типи завдань: «Доміно», «Монополія», «Уно», «Лабораторія експертної служби».

Гра «Доміно» дозволяє візуально представити дроби, що полегшує їхнє сприйняття та розуміння, учні засвоюють поняття «дріб», вчать їх порівнювати, застосовувати у процесі розв'язування компетентнісно орієнтованих задач. Вона вимагає від учнів логічного мислення, вміння планувати свої дії та передбачати хід гри. Гра може проводитися в парах або групах, що сприяє розвитку комунікативних навичок, вміння працювати в команді та обмінюватися знаннями.

Використання гри «Монополія» розвиває корисні навички у дітей: працювати з грошима, здійснювати розрахунки, планувати свої витрати та доходи. Для успіху в грі дітям потрібно заздалегідь прораховувати свої дії, передбачати хід гри, розробляти стратегії розвитку своєї імперії. Ця гра може навчити дітей терпінню, вмінню програвати та аналізувати свої помилки. Якщо грати в команді, це покращує комунікативні навички молодших школярів, вміння домовлятися та працювати разом.

У процесі гри «Лабораторія експертної служби» молодші школярі вчать доводити твердження, робити висновки та будувати ланцюжки логічних міркувань. Водночас в учнів формується уявлення про наукові методи (спостереження, гіпотеза, експеримент, висновок), поглиблюються знання з інших освітніх галузей, розвиваються навички командної роботи, співпраці та комунікації, розвивається інтерес до науки.

Розвиває стратегію мислення у процесі роботи над числами, розширює словниковий запас молодших школярів, пам'ять, соціальні навички (робота в команді), знижує рівень стресу, сприяє позитивному спілкуванню гра «УНО».

Висновки та перспективи подальших досліджень. Результат експерименту показав високі результати використання настільних логіко-розвивальних ігор на уроках математики в початковій школі: в учнів значно зросли рівні розвитку критичного мислення, комунікативних навичок, креативності та вміння працювати в команді.

Таким чином, настільні логіко-розвивальні ігри є потужним засобом не лише для розвитку предметних математичних компетентностей, а й для формування ключових навичок 21-го століття, необхідних для успішного навчання та майбутньої професійної діяльності.

Результатом наступних розвідок може бути вивчення впливу різних типів ігор на розвиток окремих soft skills молодших школярів у процесі навчання математики, таких як емоційний інтелект, адаптивність, лідерські якості.

Список використаних джерел.

1. Ковальчук Д. С. Формування soft skills навичок у молодших школярів. URL: <https://vseosvita.ua/library/formuvannia-soft-skills-navychok-u-molodshykh-shkoliariv-562243.html>

2. Примірний перелік засобів навчання та обладнання навчального і загального призначення для навчальних кабінетів початкової школи: затв. Наказом МОН України від 13.02.2018 р. № 137. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/uploads/public/5a8/be0/bc3/5a8be0bc39d28681988610.pdf>

ЕКОНОМІЧНІ ІГРИ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ SOFT SKILLS У СТАРШОКЛАСНИКІВ

Рева Сергій Вікторович,
здобувач другого (магістерського)
рівня вищої освіти 1 курсу
факультету технологічної і професійної освіти
Глухівського НПУ ім. О. Довженка
Гаруст Дмитро Олексійович,
здобувач другого (магістерського)
рівня вищої освіти 1 курсу
факультету технологічної і професійної освіти
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Науковий керівник – **Шевель Борис Олександрович**,
канд. пед. наук, доц. Глухівського НПУ ім. О. Довженка

***Ключові слова:** економічні ігри, старшокласники, засіб формування soft skills, заклад загальної середньої освіти.*

Постановка проблеми. У ХХІ столітті, коли технології і глобалізація впливають на всі сфери життя, формування гнучких навичок у старшокласників стає надзвичайно важливим завданням. Економічні ігри, як активний метод навчання, дозволяють не тільки передавати знання з економіки, а й сприяти розвитку таких ключових soft skills, як критичне мислення, комунікація, здатність до роботи в команді, лідерські навички та адаптивність. Цей підхід сприяє інтеграції теоретичних знань і практичних навичок, що допомагають учням краще орієнтуватися в реальних умовах та приймати ефективні рішення.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблематика використання економічних ігор у навчанні старшокласників була предметом дослідження багатьох науковців. Серед них можна назвати таких: А. Безус розглядав роль ігор в економічній освіті та їх здатність розвивати критичне мислення та управлінські навички; К. Коваль вивчав ефективність інтеграції економічних ігор у навчальний процес та їх вплив на розвиток гнучких навичок у студентів; О. Глазунова досліджувала методи використання ігор для формування комунікаційних і організаційних навичок у учнів; Ю. Федоров акцентував увагу на важливості ігор як засобу для розвитку лідерських та управлінських якостей; В. Корольчук досліджував роль економічних ігор у розвитку здатності до прийняття рішень та управління ресурсами; L. Capretz та C. Scaffidi – міжнародні дослідники, які аналізували використання симуляційних ігор в економічній освіті та їх вплив на професійні навички учнів.

Мета публікації: дослідження ефективності економічних ігор як інструменту формування та розвитку гнучких навичок (soft skills) у старшокласників.

Виклад основного матеріалу. Економічні ігри є одним з інноваційних методів, що активно використовуються в навчанні старшокласників для формування економічної грамотності та розвитку гнучких навичок. Вони створюють ситуації, в яких учні мають змогу застосовувати знання на практиці, приймати економічно обґрунтовані рішення та взаємодіяти з іншими учасниками, що розвиває їхні комунікативні навички, вміння

співпрацювати в команді та лідерські якості. Ці ігри стимулюють учнів до активної діяльності, де кожен може проявити свою ініціативу, навчитися працювати під тиском та розвивати стратегії управління ресурсами.

Економічні ігри можна поділити на різні типи в залежності від цілей навчання та методів їх реалізації:

1. Імітаційні ігри – учасники грають ролі різних економічних суб'єктів (наприклад, підприємців, споживачів, державних органів), що дозволяє глибше зрозуміти механізми економічних процесів.

2. Ігри на прийняття рішень – сприяють розвитку стратегічного та критичного мислення, коли учасники мають приймати рішення, що впливають на результат гри.

3. Ігри на управління ресурсами – фокусуються на розподілі обмежених ресурсів та ефективному їх використанні, що розвиває навички управління.

4. Рольові ігри – допомагають учням розвивати комунікаційні навички, емоційну інтелігенцію та здатність до переговорів.

Економічні ігри є потужним інструментом для формування важливих гнучких навичок, оскільки вони поєднують навчання з практичною діяльністю.

Серед ключових навичок, які розвиваються в процесі участі в економічних іграх, можна виділити:

1. Комунікація – учасники вчаться чітко і ефективно висловлювати свої думки, слухати інших, вести переговори та працювати в команді.

2. Критичне мислення – ігри стимулюють учнів до аналізу ситуацій, пошуку рішень і оцінки наслідків своїх дій.

3. Лідерство – учні мають можливість проявити ініціативу, управляти процесами та вести команду до досягнення цілей.

4. Адаптивність – учасники вчаться працювати в умовах невизначеності та змінюваних обставин, що є важливим аспектом сучасної економіки.

5. Командна робота – учні розвивають здатність до ефективної співпраці, навчаються знаходити компроміси та спільно вирішувати завдання.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Економічні ігри є ефективним інструментом для формування та розвитку soft skills у старшокласників, оскільки вони сприяють не лише розвитку економічних знань, а й навичок, які необхідні для успішної соціалізації та професійної діяльності. Застосування ігор у освітньому процесі дозволяє учням розвивати критичне мислення, комунікаційні та лідерські якості, вміння працювати в команді, приймати обґрунтовані рішення та адаптуватися до змін. Для педагогів це є важливим інструментом, який сприяє не тільки ефективному засвоєнню навчального матеріалу, а й підготовці учнів до реальних життєвих ситуацій.

Список використаних джерел

1. Глазунова О. Г., Волошина Т. В., Корольчук В. І. Розвиток «soft skills» у майбутніх фахівців з інформаційних технологій: методи, засоби, індикатори оцінювання. *Open educational e-environment of modern University. Special edition*. 2019. Р. 93–106.

2. Длугунович Н. А. Soft skills як необхідна складова підготовки ІТ-фахівців. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2014. № 6. С. 239–242.

3. Коваль К. О., Розвиток «soft skills» у студентів – один з важливих чинників працевлаштування. *Вісник Вінницького політехнічного університету*. 2015. № 2.

4. Кузменко Л. Навички ХХІ століття в контексті забезпечення якості професійної підготовки педагога. *Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія*. Педагогіка: зб. наук. пр. Київський університет імені Бориса Грінченка. 2020. №34(2). С. 28–33.

5. Федоренко Н. І. Сучасні технології формування soft skills у студентів ОПІ соціальні та медіакомунікації. Київ : Україна 196819@ukr.net URL : <https://ir.kneu.edu.ua/items/54e3a106-4e54-4590-acdc-f761b1a39704> (дата звернення: 10.05.2024).

СКЛАДОВІ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ ЯК ГНУЧКІ УМІННЯ

Савуляк Вікторія Орестівна,
старший викладач кафедри загальної психології,
психодіагностики та психотерапії
Рівненського державного гуманітарного університету

Ключові слова: *гнучкі уміння (soft skills), емоції, емоційний інтелект, структура емоційного інтелекту, невербальна комунікація, механізми психологічного захисту.*

Постановка проблеми. Констатація того, що у наш час єдиною стабільною характеристикою усіх сфер життя є саме постійна нестабільність, стала уже трюїзмом. Зміни цінностей, громадських та індивідуальних цілей, суспільних норм, вимог, стандартів тощо зараз відбуваються аж ніяк не «через покоління», як це було раніше. За цих обставин суттєво змінюються вимоги до способів адекватної адаптації та самореалізації особистості, а завданням психологічної науки і практики є розробка та застосування обґрунтованих методів розвитку необхідних індивідуальних умінь [2].

Аналіз наукової літератури. На сьогодні фахівцями різних сфер професійної діяльності запропоновано чимало переліків важливих гнучких умінь (soft skills) індивіда, і така ситуація є цілком закономірною, оскільки специфіка здійснення кожної діяльності ставить свої певні вимоги як до жорстких (hard skills), так і до гнучких умінь працівників. Але контент-аналіз цих списків дозволяє стверджувати, що невід'ємною їх частиною є уміння і навички, які є проявом розвинутого емоційного інтелекту особи.

Емоційний інтелект (EI) визначається, як група ментальних здібностей до осмислення та розуміння особистих емоцій та емоцій оточення. Ті, хто має високий рівень емоційного інтелекту, здатні добре розуміти свої емоції та почуття інших людей, також можуть результативно керувати своєю емоційною сферою, тому в соціумі їхнє поведіння більш адаптивне, їм простіше досягати своїх цілей у взаємодії з оточенням, запобігати деструктивним наслідкам можливих конфліктів тощо [1; 2; 5].

На сьогодні практичними психологами розроблено та впроваджено велику кількість різноманітних тренінгів емоційного інтелекту з урахуванням вікових, гендерних та індивідуальних відмінностей учасників. Але розвиток гнучких умінь можливий, звісно, не лише у цілеспрямованій активній роботі спеціальних груп.

Виклад основного матеріалу. Емоційний інтелект є складним структурним утворенням, у якому можна виділити когнітивний, емоційний, адаптаційний та соціальний компоненти, але першим у визначенні EI завжди ставиться «розуміння» емоцій, почуттів; саме це стає основою, фундаментом для подальшого формування інших умінь, реалізації інших функцій [1].

Психологам не потрібно пояснювати, скільки різних ускладнень тут може виникати. Так, при реабілітації чоловіків-військовослужбовців – учасників бойових дій при нагоді стає навіть практика створення «словника емоцій», щоби допомогти людині віднайти слова, якими, при потребі, можна максимально точно виразити власні почуття, тим самим краще зрозуміти себе і, водночас, пояснити свій стан іншим.

Створити здобувачам вищої освіти за спеціальністю «Психологія» корисний і цікавий досвід розуміння емоцій як інших, так і власних дозволяє проведення заняття з практикуму із загальної психології за темою «Розпізнавання емоцій» (змістовий модуль «Метод спостереження»). Стимульним матеріалом при проведенні заняття слугує набір фото, запропонований П. Екманом для тренінгу розпізнавання емоцій за мімікою (точніше, за моментними особливостями виразу обличчя, усього 54 фото) – роботи цього автора уже декілька десятиліть надихають читачів на розвиток умінь з розпізнавання станів і намірів інших людей [3].

За кількістю правильно названих емоцій здобувачам (а це першокурсники) слід зробити висновок про свій рівень точності розпізнавання невербальних ознак і розуміння відповідних емоцій.

А наступним етапом є підрахунки того, які ж емоції з відображених на фото не упізнаються частіше за інші (перелік емоцій у цій методиці: відроза, гнів, здивування, презирство, радість, страх, сум, з варіантами їх можливого поєднання, а також із зазначенням інтенсивності), і це надає підстави для міркувань щодо ймовірного витіснення певних емоцій. Якісь власні емоції особа не хоче помічати за собою, від інших – втомилася, не хоче переживати (тут типовою вважаємо ситуацію з переживанням страху – відчуття небезпеки протягом майже трьох років війни, в умовах щоденних тривоги-бомбардувань-руйнувань стало для українців «темним» фоном життєдіяльності, що пояснює бажання звільнитися від постійного страху за життя своє і близьких, бути у безпеці, забути про страх 24/7).

Звісно, у досвіді повсякденного спілкування також часто трапляються ситуації із невизначеністю чи конфліктністю індивідуальних інтересів, цінностей, що призводить до взаємно негативних емоційних реакцій. При недостатньо розвиненому ЕІ (при слабо сформованих уміннях керувати своїми емоціями, розуміти інших та впливати на них тощо) особа вдається не до пошуку конструктивних способів налагодження взаємодії, а до механізмів психологічного захисту [4], у тому числі витісняє негатив з боку інших (у нашому дослідженні найбільше це стосувалося емоції презирства). Проведений на занятті аналіз індивідуальних результатів дозволив кожному учасникові точніше зрозуміти і частково відреагувати певні власні переживання та ситуативно пов'язані з цим процеси, спланувати свої конкретні дії з подальшого розвитку складових емоційного інтелекту.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Структурі елементи емоційного інтелекту містяться у різних переліках важливих гнучких умінь, що підтверджує необхідність тренінгової та розвивальної роботи за цією проблематикою як у психологічній практиці, так і з використанням відповідних методик при організації процесу викладання соціальних і поведінкових наук. Розширення переліку таких методик (розробка чи адаптація) є одним із завдань цієї діяльності.

Список використаних джерел

1. Боснюк В. Ф. Взаємодія інтелектуального та емоційного компонентів особистості. *Вісник Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди*. Психологія. 2012. Вип. 44(2). С. 21-28.
2. Гоулмен Д. Емоційний інтелект. Книга, яка змінює уявлення про те, що означає бути розумним. Київ : Vivat, 2018. 512 с.
3. Екман П. Теорія брехні. Як визначити брехуна у бізнесі, політиці та приватному житті. Київ : КМ-БУКС, 2019. 320 с.
4. Носенко Е. Л. Емоційний інтелект як форма прояву важливої складової особистісного потенціалу – рефлексивної свідомості. *Вісник Дніпропетровського університету*. Сер. : Педагогіка і психологія. 2012. Т. 20, вип. 18. С. 116-122.
5. Савчук М. Р. Теоретичні основи дослідження емоційного інтелекту. *Ефективна економіка*. 2017. № 5. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5608>

ФОРМУВАННЯ ЦИФРОВОЇ ГРАМОТНОСТІ ВЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ СУЧАСНИХ ПРОГРАМНИХ СЕРЕДОВИЩ

Сагайдак Данііл Павлович,
здобувач першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти 2 курсу
факультету технологічної і професійної освіти
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Науковий керівник – **Толмачов Володимир Сергійович**,
канд. технічних наук, доц. Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Ключові слова: *цифрова грамотність, вчитель технологій, освітня парадигма, цифрові технології, програмні середовища, інноваційні підходи, критичне мислення, комунікативні компетенції, дистанційне навчання, інтерактивні заняття, педагогічна діяльність.*

Постановка проблеми. Сучасна освітня парадигма швидко трансформується під впливом цифрових технологій, що вимагає від педагогів не лише базових комп'ютерних навичок, але й високого рівня цифрової грамотності. Особливо актуальним це стає для вчителів технологій, які повинні активно впроваджувати інноваційні підходи у навчальний процес. Формування цифрової грамотності вчителів є ключовим чинником підвищення якості освітнього процесу та адаптації до умов цифрової економіки.

За даними досліджень Олеся Стойки, формування цифрової грамотності вчителя є ключовим чинником підвищення якості освіти в системі післядипломної підготовки педагогів (див., dspace.uzhnu.edu.ua). Крім того, сучасні програмні середовища надають можливість інтегрувати цифрові технології в освітній процес, що дозволяє адаптувати традиційні методи викладання до потреб інформаційного суспільства.

Вчитель технологій, як фахівець, що працює на перетині традиційних методів навчання та новітніх технологій, повинен не лише володіти сучасними програмними середовищами, а й вміти інтегрувати їх у навчальний процес для розвитку критичного мислення учнів та підвищення їхніх комунікативних компетенцій.

Сучасні програмні середовища (наприклад, Moodle, Google Classroom, Microsoft Teams) дозволяють організувати інтерактивні заняття, дистанційне навчання та колаборативні проєкти, що є необхідними умовами для ефективного навчання у цифрову епоху.

Також важливим є врахування потреб і можливостей як молодих педагогів, так і досвідчених викладачів, які мають різний рівень попередньої цифрової підготовки.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Сутність цифрової грамотності традиційно розглядається як комплекс знань, умінь та навичок, що дозволяють ефективно використовувати цифрові технології для пошуку, обробки та передачі інформації. Згідно з концепцією, запропонованою Р. Gilster (яку розширювали такі дослідники, як D. Wawden та A. Martin), цифрова грамотність включає:

- комп'ютерну грамотність: базові навички роботи з комп'ютером, операційними системами та програмним забезпеченням.
- Інформаційну грамотність: вміння шукати, аналізувати та критично оцінювати інформацію.
- Цифрову комунікацію та співпрацю: ефективне використання онлайн-сервісів для комунікації та організації спільної діяльності (див., dspace.uzhnu.edu.ua; medialiteracy.org.ua).

Ці аспекти є надзвичайно важливими для вчителів технологій, адже від їх рівня цифрової компетентності залежить не тільки організація навчального процесу, але й підготовка учнів до життя в цифровому світі.

Дослідження базується на комплексному підході, що включає:

- Аналіз літературних джерел: огляд сучасних наукових публікацій та нормативно-правових документів щодо цифрової грамотності в освіті (наприклад, роботи О. Стойки, В. Генсерука, А. Григоренка) (див., dspace.uzhnu.edu.ua; lib.iitta.gov.ua).

- Порівняльний аналіз: розгляд різних програмних середовищ (Moodle, Google Classroom, Zoom) з точки зору їх функціональних можливостей та ефективності використання в педагогічній практиці.

- Емпіричне дослідження: анкетування та інтерв'ювання вчителів технологій з метою визначення рівня сформованості цифрової грамотності та виявлення проблемних аспектів її розвитку.

- Методика експериментальної перевірки: впровадження модульної програми підвищення кваліфікації вчителів із застосуванням цифрових інструментів та аналіз результатів (див., [researchgate.net](https://www.researchgate.net)).

Мета публікації. Визначити особливості формування цифрової грамотності вчителів технологій через використання сучасних програмних середовищ, а також розробити практичні рекомендації щодо їх інтеграції у навчальний процес.

Основні завдання:

1. Проаналізувати теоретичні підходи до поняття цифрової грамотності.
2. Визначити ключові компоненти цифрової грамотності в контексті педагогічної діяльності.
3. Розглянути сучасні програмні середовища як інструменти для підвищення цифрової компетентності.
4. Навести приклади успішного застосування цифрових технологій у навчальному процесі.
5. Розробити рекомендації для впровадження та оптимізації використання програмних середовищ у підготовці вчителів технологій.

Виклад основного матеріалу. Сучасні програмні середовища надають можливість не лише автоматизувати окремі процеси, а й створювати інтерактивне навчальне середовище. Серед основних прикладів можна виділити:

- Moodle – платформа для управління навчальним процесом, яка дозволяє організувати дистанційне навчання, створювати курси, тестувати знання учнів та забезпечувати інтерактивність занять.
- Google Classroom – сервіс, що інтегрує різноманітні інструменти (Google Docs, Drive, Meet), дозволяючи ефективно комунікувати з учнями та організувати спільну роботу.
- Microsoft Teams – платформа, яка забезпечує можливості для онлайн-конференцій, спільної роботи над документами та проведення інтерактивних уроків.

Застосування цих середовищ сприяє розвитку вчителів у таких напрямках, як створення електронних ресурсів, організація дистанційного навчання, моделювання ситуаційних завдань та аналіз цифрової інформації. Наприклад, впровадження Google Classroom дозволяє вчителям ефективно управляти завданнями, отримувати зворотній зв'язок у режимі реального часу та адаптувати навчальний процес до індивідуальних потреб учнів (див. naurok.com.ua).

Рекомендації щодо впровадження сучасних програмних середовищ:

1. Підвищення кваліфікації

Необхідно впроваджувати систематичні тренінги та курси підвищення кваліфікації для вчителів технологій, що охоплюють основні аспекти роботи з цифровими платформами. Рекомендовано використовувати як внутрішні семінари, так і онлайн-курси, наприклад, на базі платформи «Дія. Цифрова освіта» (посилання: Дія. Цифрова освіта).

2. Створення інтерактивних навчальних проєктів

Вчителям слід заохочувати розробку проєктів з використанням інтерактивних інструментів, що сприятимуть розвитку креативності та критичного мислення учнів. Це може бути спільна робота над створенням презентацій, відеоуроків чи навіть програмних додатків.

3. Інтеграція цифрових технологій у методичну базу

Необхідно оновлювати методичні матеріали з урахуванням нових можливостей програмних середовищ. Вчителі повинні мати доступ до сучасних електронних ресурсів,

методичних рекомендацій та практичних кейсів з використання цифрових технологій у навчанні.

4. Підтримка та зворотній зв'язок

Важливо забезпечити регулярну підтримку викладачів через створення мереж співпраці та консультаційних центрів. Це сприятиме швидкому вирішенню технічних та методичних проблем, а також обміну досвідом між колегами.

5. Мотиваційні заходи

Запровадження системи стимулювання вчителів за успішне впровадження цифрових технологій може значно підвищити їхню зацікавленість у постійному професійному розвитку. Наприклад, можна організовувати конкурсні програми, семінари з нагородами та публічне визнання досягнень.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Формування цифрової грамотності вчителів технологій є комплексним процесом, що вимагає інтеграції сучасних програмних середовищ у навчальний процес, постійного професійного розвитку та методичної підтримки.

Використання платформ на зразок Moodle, Google Classroom та Microsoft Teams сприяє не лише підвищенню технічних навичок, а й розвитку критичного мислення, комунікації та креативності.

Практичні рекомендації, спрямовані на систематичне підвищення кваліфікації, інтеграцію цифрових ресурсів та стимулювання мотивації викладачів, дозволять забезпечити якісну трансформацію освітнього процесу у відповідності до викликів цифрової епохи.

Список використаних джерел

1. Стойка О. Формування цифрової грамотності вчителя в системі післядипломної освіти України. 2023. DOI: 10.28925/1609-8595.2023.2.7 dspace.uzhnu.edu.ua
2. Гуревич Р., Кобися В., Кобися А., Кізім С. С. Формування цифрової компетентності майбутніх учителів у вивченні комп'ютерно орієнтованих технологій навчання. 2022. DOI: 10.31652/2412-1142-2022-63-5-19 researchgate.net
3. Трупус О. Формування цифрової грамотності майбутніх викладачів закладів вищої освіти: теоретичний аспект. 2022. DOI: 10.35387/ucj.2(6).2022.98-115 unesco-journal.com.ua
4. Ковбасюк Т., Паніна Л. Використання сучасних освітніх інструментів для підвищення рівня цифрової компетентності педагога НУШ. 2020. URL: <https://medialiteracy.org.ua/vykorystannya-suchasnyh-osvitnih-instrumentiv-dlya-pidvyshhennya-rivnya-tsyfrovyi-kompetentnosti-pedagoga-nush/medialiteracy.org.ua>

ТЕХНОЛОГІЯ ФОРМУВАННЯ НАСКРІЗНИХ УМІНЬ ЗАСОБАМИ АРТ-ТЕРАПІЇ У ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ

Сердюк Валерія Олексіївна,
здобувачка другого (магістерського)
рівня вищої освіти ННІ Педагогіки і психології
Глухівського НПУ ім. О. Довженко

Науковий керівник – **Вишник Ольга Олександрівна,**
канд. пед. наук, доц. Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Ключові слова: *наскрізні уміння, арт-терапія, творче мислення, критичне мислення, емоційний інтелект, комунікація та співпраця, інформаційна грамотність, ініціативність та підприємливість.*

Постановка проблеми. Метою сучасної початкової освіти є не лише отримання базових знань, а й розвиток загальних навичок, необхідних для особистісного зростання та

успішної соціалізації. Перспективним методом розвитку цих навичок є використання арт-терапії. Проте в науково-педагогічній літературі недостатньо висвітлено питання інтеграції арт-терапевтичних прийомів у навчально-виховний процес у початковій школі.

Для цього необхідно дослідити ефективність цього підходу у розвитку творчого мислення, комунікативних навичок, емоційного інтелекту та критичного мислення дітей раннього шкільного віку.

Аналіз освітніх досліджень та публікацій. У сучасній педагогічній науці важливе місце займає питання формування наскрізних умінь у молодших школярів. Зокрема, дослідження Ю. Романишиної та Л. Печери підкреслюють, що креативність та критичне мислення є основними компетенціями для майбутнього. Наукові праці О. Савченко акцентують увагу на значенні інтегративного підходу в початковій освіті. Крім того, роботи Л. Виготського демонструють, як мистецтво позитивно впливає на розвиток особистості дитини, що обґрунтовує застосування арт-терапевтичних методик у навчальному процесі. Однак аналіз сучасних досліджень показує, що існує обмежена кількість практичних розробок щодо застосування арт-терапії для розвитку наскрізних умінь у початковій освіті.

Метою публікації є продемонструвати ефективність арт-терапевтичних технологій у формуванні міжпредметних умінь у дітей шкільного віку, а також надати практичні рекомендації щодо їх застосування в навчальному процесі.

Виклад основного матеріалу. Арт-терапія є ефективним інструментом для розвитку наскрізних умінь у молодших школярів. Вона поєднує різні види мистецької діяльності, які сприяють формуванню емоційного інтелекту, комунікативних навичок, критичного та творчого мислення.

Коротко схаактеризуємо основні методи арт-терапії у початкових класах.

Кольоротерапія – використання кольорових зображень і малюнків для емоційного самовираження та розвитку уяви. Наприклад, учні створюють малюнки, що відображають їхній настрій, використовуючи різні кольори. Червоний символізує енергію або агресію, синій – спокій, зелений – гармонію. Такі вправи допомагають розвивати емоційну саморегуляцію та вміння розпізнавати власні почуття [1]. У практиці можна використовувати метод «Кольорове коло», де кожен учень малює асоціації до певних подій або почуттів.

Музична терапія – прослуховування або виконання музичних композицій для зниження стресу і розвитку слухового сприйняття. Наприклад, у класі можна використовувати вправу «Малюємо музику», де діти слухають класичні композиції та зображують почуте у вигляді абстрактних форм або пейзажів [2]. Інший варіант – створення ритмічних візерунків шляхом плескання в долоні або гри на музичних інструментах, що допомагає покращити координацію та командну взаємодію.

Казкотерапія є ефективним методом розвитку мовлення та емпатії через створення та аналіз казок. Учні можуть вигадувати власні казки, використовуючи заданих персонажів, що не тільки сприяє розвитку їх фантазії, а й допомагає вивчати поведінку героїв та аналізувати їхні вчинки. Наприклад, вправа «Закінчи історію» дає можливість дітям не тільки тренувати навички побудови сюжету, а й розвивати критичне мислення, оскільки вони самі визначають, як розвиватимуться події далі.

Пісочна терапія – робота з піском для сенсорного розвитку та вираження емоцій. Діти створюють з піску сцени, які відображають їхні переживання або казкові історії. Така діяльність сприяє психологічному розвантаженню та розвитку дрібної моторики [3]. Наприклад, можна запропонувати дітям створити «Країну мрій» або «Безпечне місце», що допомагає зменшити тривожність та розвивати образне мислення.

Лялькотерапія – використання ляльок для розвитку комунікативних навичок і вирішення конфліктних ситуацій. Наприклад, інсценування діалогів між ляльками допомагає дітям вчитися висловлювати власні почуття та знаходити спільну мову з однолітками [2]. Метод «Ляльковий театр» дозволяє моделювати життєві ситуації та знайти оптимальні способи їх розв'язання.

Використання арт-терапевтичних підходів у навчальному процесі дозволяє поєднувати мистецькі методики з різними освітніми галузями, що позитивно впливає на засвоєння знань. Наприклад, інтеграція пісочної терапії з природничими дисциплінами сприяє кращому розумінню природних явищ, а застосування музичної терапії на уроках літератури дає можливість глибше переживати емоційні стани персонажів. Крім того, арт-терапія сприяє розвитку у дітей навичок самовираження, що є важливою складовою процесу соціалізації.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Використання технології арт-терапії в початкових класах сприяє розвитку творчого мислення учнів, емоційного інтелекту, комунікативних навичок, критичного мислення. Практичне застосування кольоротерапії, музикотерапії, казкотерапії, пісочної терапії та лялькотерапії створює комфортне освітнє середовище, яке допомагає дітям ефективно засвоювати навчальний матеріал. Подальші дослідження можуть бути спрямовані на надання детальних методичних рекомендацій щодо використання арт-терапії в початковій школі, а також емпіричну перевірку ефективності цього підходу в умовах навчального процесу.

Список використаних джерел

1. Романишина Ю. Формування креативного мислення молодших школярів. *Науковий вісник*. 2021. №3. С. 45–52.
2. Савченко О. Дидактика початкової освіти: теоретичні та практичні аспекти. Київ: Освіта, 2019. 256 с.
3. Петрова Н. Використання арт-терапевтичних методів у початковій школі. *Освіта та розвиток*. 2022. № 7. С. 89–97.

DUOLINGO ABC ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ ЗАСТОСУНОК ДЛЯ НАВЧАННЯ ДІТЕЙ РАНЬОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Скрипка Сніжана Сергіївна,
здобувач першого (бакалаврського) рівня
вищої освіти 1 курсу
ННІ Педагогіки і психології
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Науковий керівник – **Литвинов Андрій Сергійович,**
кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри теорії і методики початкової освіти
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Ключові слова: інновації, мовні компетентності, гейміфікація, молодші школярі.

Постановка проблеми. У сучасних умовах цифровізації освіти все більше уваги приділяється розвитку базових мовних навичок у дітей раннього шкільного віку. Проте традиційні методи навчання часто не відповідають індивідуальним потребам молодших школярів, не забезпечуючи достатньої мотивації та інтерактивності, що є критично важливим для формування навичок читання та письма. Такий стан справ створює проблему недостатньої підготовки дітей до подальшого навчання і соціалізації у швидкозмінному інформаційному середовищі.

Сучасні дослідження свідчать про необхідність впровадження інноваційних методів, які б дозволили адаптувати навчальний процес до вимог цифрової епохи та різних стилів навчання дітей. Серед основних проблем – обмеженість традиційних підходів, що базуються на зазубрюванні, та недостатня залученість учнів до активного навчання. Особливо гостро ця

проблема проявляється у сфері раннього розвитку мовних компетентностей, коли діти потребують інтерактивних, візуально насичених та ігрових методик.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Використання інформаційних технологій вважається одним із ключових напрямків сучасної педагогіки. Розв'язання цього питання в умовах Нової української школи базується на дослідженнях відомих науковців: В. Биков, А. Гедзик, Л. Карташова, Л. Макаренко, В. Олійник, Ю. Рамський, Ю. Триус, С. Яшанов та інших. Педагоги, зокрема О. Коршунов, Л. Миколайчук, Л. Мурза, Л. Петухов, О. Полтавець, О. Таргоній, Н. Тимчин та ін, які підкреслювали, що навчання з використанням інформаційних технологій є надзвичайно ефективним, оскільки дозволяє реалізувати дидактичні принципи, впровадити нові підходи, форми та методи у професійну діяльність вчителя початкової школи, а також зосередити увагу на основних освітніх, виховних та розвивальних функціях. Наукові основи технології навчання з використанням ІТ розглядалися в дослідженнях І. Богданова, Л. Панченко та інших дослідників. Проблематиці впровадження Інтернет-послуг у навчальний процес навчальних закладів присвячено роботи О. Глазунової, В. Карповської, Н. Морзе, К. Обухова, В. Осадчого, Є. Патаракіна та інших, що підтверджує актуальність цього напрямку для модернізації освітньої системи.

Мета публікації – дослідити можливості використання Duolingo ABC для вивчення англійської мови у початкових класах відповідно до концепції НУШ.

Виклад основного матеріалу. Інновації в педагогіці пов'язані з новими суспільними викликами та розвитком нашого суспільства. Одним із прикладів інновацій є мобільні застосунки. Впровадження мобільних додатків не тільки спрощує та покращує результати навчання дітей у початковій школі, а й створює яскраву атмосферу для проведення занять [3]. Використовуючи цю можливість, компанії-розробники програмного забезпечення почали створювати ще більше різноманітних платформ для навчання. Яскравим прикладом таких платформ є Duolingo ABC.

Програма Duolingo ABC виступає як перспективний інструмент, який частково може вирішити зазначені проблеми. Завдяки інтерактивному та гейміфікованому підходу застосунок стимулює інтерес до навчання, сприяє розвитку критичного мислення, мовленнєвих та когнітивних навичок. Duolingo ABC дозволяє адаптувати навчальний процес до індивідуальних потреб дітей, створюючи умови для активного і творчого засвоєння основ читання та письма [3].

Таким чином, інтеграція Duolingo ABC у навчальний процес раннього шкільного віку може стати ефективним кроком для вирішення проблем недостатньої мотивації та низького рівня базових мовних навичок, що, у свою чергу, сприятиме покращенню якості початкової освіти та забезпеченню успішної соціалізації дітей у сучасному цифровому середовищі.

Duolingo ABC – застосунок для вивчення англійської мови для дітей віком від 3 до 8 років [1]. Розроблений командою вчених, інженерів, фахівців з грамотності та ілюстраторів, додаток пропонує різний підхід до проведення занять за допомогою коротких інтерактивних уроків. Розробники створили навчальну програму, яка складається з п'яти компонентів:

1. *Акустика* – використовуються чіткі, систематичні інструкції з фонетики, за допомогою яких дитина вчиться розшифровувати слова та писати їх швидше.

2. *Фонематичне усвідомлення* – діти вчать розпізнавати різні звуки у вимовлених словах.

3. *Розуміння прочитаного* – за допомогою інтерактивних історій та питань до них діти починають більш захопливо долучатися до навчання.

4. *Плавність* – пропонується вільне мовлення, щоб дитина могла читати у своєму темпі з точністю та виразністю.

5. *Словниковий запас* – добре підібрані слова, які з'являються в інтерактивних історіях, значно розширюють словниковий запас дитини [1].

Також використовуються мультисенсорні методи навчання: не тільки інтерактивні історії, а й обведення літер, завдяки чому задіяні майже всі сенсорні канали для кращого

засвоєння інформації. Платформа адаптована під різні здібності дитини. Якщо один учень краще засвоїв матеріал, він може переходити до більш складних завдань. За потреби пропонуються також додаткові завдання для закріплення знань. Формат навчання гейміфікований, тому дитина початкової школи сприймає процес навчання не як обов'язок, а як веселу гру, розраховану на 5 хвилин, навіть без доступу до інтернету.

Аналізуючи дослідження щодо використання застосунку, можемо стверджувати, що Duolingo ABC має перспективу залучення дітей початкової школи до знань, які сприяють ключовим навичкам грамотності. Окрім того, використання застосунку Duolingo ABC у навчальному процесі як інтерактивного гейміфікованого середовища для вивчення англійської мови дозволяє враховувати індивідуальні потреби учнів. Завдяки цьому молодші школярі можуть розвивати навички читання та письма у власному темпі, що сприяє підвищенню мотивації та зацікавленості у навчанні [2].

Однак, поряд із перевагами, існують і певні недоліки, які варто враховувати під час інтеграції цього застосунку в освітній процес. Зокрема, відсутність живої комунікації може обмежувати розвиток навичок усного мовлення та соціальної взаємодії. Крім того, надмірне використання гаджетів може негативно впливати на здоров'я дітей, зокрема на зір, а також сприяти формуванню залежності від електронних пристроїв.

Деякі користувачі також зазначають, що однотипність вправ може знижувати зацікавленість дитини у процесі навчання. Наприклад, повторювані завдання можуть призводити до втрати інтересу та мотивації. Також відсутність контролю часу використання додатку може спричинити надмірне перебування дітей перед екраном, що є небажаним з огляду на рекомендації щодо обмеження екранного часу для дітей молодшого віку. Відтак, хоча Duolingo ABC є потужним інструментом для підтримки навчання, важливо використовувати його збалансовано, поєднуючи з традиційними методами викладання та забезпечуючи належний контроль з боку педагогів і батьків.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, Duolingo ABC є перспективним інструментом для підтримки навчання молодших школярів, спрямованим на розвиток базових мовних навичок. Його інтерактивний та гейміфікований формат дозволяє забезпечити високий рівень мотивації учнів та адаптувати процес навчання до індивідуальних потреб дітей. Використання добавки покращення формування навичок читання, письма, розвитку критичного мислення та розширенню словникового запасу.

Мультисенсорний підхід із завданнями на обведення літер та інтерактивними історіями дозволяє ефективніше засвоювати матеріал. Гнучкість добавки дозволяє дітям працювати у власному темпі та закріплювати знання. Водночас є певні обмеження. Відсутність живої комунікації обмежує розвиток усного мовлення, а поширене використання гаджетів може негативно вплинути на здоров'я дітей.

Перспективи подальших досліджень поєднуються в розробленні комбінованих методик, що поєднують цифрові інструменти та традиційні форми навчання. Особливо потребує вивчення забезпечення належного педагогічного та батьківського контролю за використанням добавки для підтримки балансу між цифровим і традиційним навчанням. Важливим напрямком є також дослідження впливу такого засобу на формування мовленнєвих навичок, зокрема розвиток усного мовлення, та оптимізація його застосування.

Список використаних джерел

1. Duolingo ABC. [URL:www.uk.duolingo.com/](https://www.uk.duolingo.com/) (дата звернення 30.01.2025).
2. Звіт Дослідження Центру розвитку освіти. [URL:www.duolingo-papers.s3.amazonaws.com/reports/edc-report-on-duolingo-abc.pdf](https://papers.s3.amazonaws.com/reports/edc-report-on-duolingo-abc.pdf) (дата звернення 30.01.2025)
3. Краснопольський В. Е., Поліщук О. А., Демченко, О. М. Інтеграція мобільних додатків у освітній процес: аналіз ефективності та можливостей для здобувачів освіти. *Академічні візії*, 2024. №32. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.11559587> .

ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В ПОЗНАВЧАЛЬНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Солод Ігор Сергійович,
аспірант другого року навчання
кафедри педагогіки і психології початкової освіти
ННІ Педагогіки і психології
Глухівського НПУ ім. О. Довженка
Бірюк Людмила Яківна,
доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри педагогіки і психології початкової освіти
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Науковий керівник – **Бірюк Людмила Яківна**,
доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри педагогіки і психології початкової освіти
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Ключові слова: *молодші школярі, здоров'язбережувальна компетентність фізична активність, познавчальна діяльність, воєнний стан, емоційний стан, психологічний супровід.*

Постановка проблеми. Сучасний стан здоров'я дітей в Україні викликає серйозну тривогу через його погіршення під впливом численних негативних чинників, зокрема екологічні проблеми, соціальні труднощі, зростання інформаційного навантаження, швидкий розвиток технічного прогресу, недостатня фізична активність і поширення шкідливих звичок. Це призводить до зростання кількості дітей із хронічними захворюваннями та відхиленнями в розвитку, серед яких порушення постави, короткозорість, захворювання серцево-судинної, травної й ендокринної систем.

Особливо гострою є проблема слабкої уваги до формування в учнів здоров'язбережувальної компетентності, яка забезпечує здатність застосовувати знання й навички для збереження та зміцнення власного здоров'я. Недостатня валеологічна освіта та пасивне ставлення дітей до свого здоров'я спричиняють подальше погіршення ситуації.

Водночас сучасна освіта в Україні потребує радикальних змін для створення умов, які сприятимуть фізичному, психічному, інтелектуальному та духовному розвитку дітей. Одним із ключових завдань є виховання особистості, здатної до саморозвитку та самореалізації, з високим рівнем усвідомлення цінності здорового способу життя.

У цьому контексті важливу роль відіграє предмет «Основи здоров'я», безпосередньо спрямований на формування в учнів здоров'язбережувальної компетентності через набуття ними знань і практичних навичок, необхідних для безпечної поведінки й здорового способу життя. Проте реалізація цих цілей вимагає впровадження сучасних педагогічних технологій, інтерактивних методів навчання та комплексного підходу, що враховує вікові й індивідуальні особливості дітей.

Таким чином, актуальною проблемою є розроблення та впровадження в освітній процес ефективних здоров'язбережувальних технологій, спрямованих на покращення стану здоров'я учнів, формування валеологічного мислення й розвиток здатностей для забезпечення гармонійного розвитку молодого покоління.

Виклад основного матеріалу. Молодший шкільний вік є ключовим періодом для формування основ здорового способу життя. У сучасній початковій освіті спостерігається

зміна освітньої парадигми, яка ставить акцент не лише оволодіння знаннями, уміннями і навичок, а й на всебічному розвитку особистості, про що наголошується в Концепції «Нова українська школа». Саме рівні опанування ключовими компетентностями визначають якість сучасної освіти. Під компетентністю розуміється структурована система знань, умінь, навичок, досвіду, цінностей і ставлень, яка дозволяє учням ефективно ідентифікувати та вирішувати проблеми незалежно від їх контексту.

Однією з найважливіших серед ключових компетентностей є здоров'язбережувальна компетентність, що пов'язана із збереженням здоров'я та формуванням здорового способу життя в дітей. Молодший шкільний вік є надзвичайно сприятливим періодом для цього процесу, оскільки в цей час активно відбуваються ріст і розвиток дитини.

Дослідження свідчать, що ключові компетентності учнів молодшого шкільного віку мають багатофункціональний характер. Вони забезпечують здатність дітей вирішувати повсякденні проблеми, оскільки є універсальними і можуть застосовуватися у різних життєвих ситуаціях. Ці компетентності також включають особистий досвід дитини у всій його багатомірності (знання, вміння, творчість, стосунки) та сприяють гармонійному розвитку особистості.

Однак, попри значний інтерес дослідників до формування здоров'язбережувальної компетентності, це питання залишається недостатньо вивченим. Відсутність єдиного розуміння цього поняття та конкретизованих педагогічних умов його формування створює потребу у подальшому аналізі та уточненні.

Метою сучасної природничо-наукової освіти є формування в учнів цілісної системи знань, що стосуються збереження здоров'я, та їх застосування в процесі соціалізації й самореалізації. Важливим аспектом є формування екологічного мислення, поведінки та уявлення про здоровий спосіб життя як частину загального культурного розвитку особистості.

Здоров'язбережувальна компетентність включає:

- знання про здоров'я, здоровий спосіб життя та екологічну безпеку;
- мотиви екологічного ставлення до себе й навколишнього світу;
- потребу в освоєнні способів підтримки власного здоров'я, орієнтованих на самопізнання та самореалізацію.

Означена якість формується завдяки інтеграції валеологічних і фізкультурних знань, розвитку здатності самостійно вирішувати завдання, пов'язані із збереженням здоров'я. Для молодших школярів особливе значення має багаторазове практичне відпрацювання навичок у реальних або змодельованих життєвих ситуаціях.

Серед педагогічних умов формування здоров'язбережувальної компетентності дослідники виокремлюють:

- інтеграція педагогічних, психологічних, медичних і соціальних підходів
- свідоме засвоєння учнями знань про здоров'я;
- включення валеологічних тем у зміст початкової освіти;
- інтерактивні методи навчання, факультативи, тренінги;
- залучення дітей до позашкільної діяльності, спрямованої на розвиток прагнення до здорового способу життя.

Ефективне формування здорового способу життя молодших школярів вимагає не лише зусиль учителів, а й залучення батьків, місцевих органів влади, громадськості та засобів масової інформації. Освітній процес має базуватися на гуманістичних, диференційованих та особистісно орієнтованих принципах, які сприятимуть гармонійному розвитку дитини й вихованню громадянина демократичного суспільства.

Висновки та перспективи дослідження. Таким чином, можна зробити висновок, що формуванню здорового способу життя учнів сприятимуть: застосування інтегративного підходу та валеологізація навчальних предметів; розроблення та впровадження різних навчальних програм, організація позакласних і позашкільних заходів, спрямованих на

поглиблення знань про здоровий спосіб життя та мотивацію ціннісного ставлення учнів до здоров'я; співпраця педагогів із батьками, медичними працівниками.

Перспективи подальших розвідок вбачаємо у дослідженні використання проєктної технології навчання у процесі формування здоров'язбережувальної компетентності молодших школярів; розробленні та впровадженні міжпредметних навчальних проєктів валеологічної спрямованості.

Список використаних джерел

1. Лебець І. С. та ін. Стан психологічного здоров'я дітей із зони військового конфлікту на Сході України. *Охорона здоров'я дітей та підлітків*. 2019. № 1. С. 27–30.
2. Підчасов Є. В., Чепелева Н. І. Вплив пролонгованих травматичних подій (військових подій) на емоційну сферу дитини. *Психічне здоров'я особистості у кризовому суспільстві* : зб. матеріалів VII Всеукр. науково-практичної конференції, 28 жовтня 2022 р. Львів, 2022. С. 276–279.
3. Махній М.М. Проєктивний психологічний інструментарій для роботи з дітьми з особливими освітніми потребами. Чернігів : Десна Поліграф, 2021. 320 с.
4. Оніщенко Н. В., Тимченко О. В. Особливості використання психологічних захисних механізмів та копінг-стратегій цивільним населенням, постраждалим від надзвичайної ситуації воєнного характеру. *Психологічний журнал*. 2022. Вип. 8. С. 81–92.
5. Бабієнко В. В., Михайленко В. Л. Гігієнічна оцінка впливу довкілля на здоров'я дітей сільської місцевості півдня України. *Проблеми екології та медицини*. 2015. № 1–2. С. 3–8.

ФОРМУВАННЯ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ

Сорока Ольга Олексіївна,
здобувачка третього (освітньо-наукового)
рівня вищої освіти 4 курсу
факультету технологічної і професійної освіти
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Науковий керівник – **Курок Віра Панасівна**,
канд. пед. наук, доц. Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Ключові слова: критичне мислення, екологічна компетентність, майбутні учителі технологій.

Постановка проблеми. Сучасні глобальні виклики, пов'язані з екологічною кризою, потребують вирішення проблем, зокрема шляхом формування в суспільства високого рівня екологічної свідомості та відповідального ставлення до природного довкілля. У цьому контексті особливе місце займає екологічна освіта майбутніх учителів технологій, адже саме вони мають відігравати ключову роль у формуванні екологічної компетентності молодого покоління.

Одним із гнучких умінь, що сприяють формуванню екологічної компетентності, є критичне мислення. Однак сучасна педагогічна практика часто не приділяє належної уваги поєднанню цих двох компонентів – критичного мислення та екологічної компетентності, що знижує ефективність екологічної освіти.

Проблема, на нашу думку, актуалізується через такі аспекти: недостатнє розуміння взаємозв'язку між критичним мисленням та екологічною компетентністю (майбутні вчителі технологій часто сприймають екологічну освіту як набір фактів, що підлягають засвоєнню, а не як процес формування ціннісного ставлення та навичок аналізу, оцінки й прийняття відповідальних рішень); обмеженість практичних підходів до розвитку критичного мислення

у підготовці майбутніх учителів технологій (існуючі методики підготовки часто зосереджуються на традиційних формах навчання, залишаючи поза увагою інноваційні технології, зокрема кейс-технології, проєктне навчання).

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженню проблеми формування екологічної компетентності майбутніх фахівців присвячені праці вітчизняних учених: О. Герасимчук, С. Грищенко, О. Гуренкової, О. Коваль, Я. Логвінової, Л. Лук'янової, І. Погасій, С. Рудишина, В. Самілик, І. Сяської, Л. Титаренко, М. Хроленко, Н. Черновол, Ю. Шапрана.

Критичне мислення досліджували вітчизняні (В. Кремень, А. Кузьмінський, З. Курлянд, О. Пометун) і зарубіжні (Т. Bartell, J. Dewey, L. Elder, M. Lipman, C. Meredith, R.W. Paul, K. Popper, L. Steele, Ch. Temple, D. Halpern, A. Fisher) учені.

Теоретичні та методичні аспекти формування критичного мислення майбутніх учителів висвітлено у працях М. Астаф'євої, А. Лесик, О. Попової, М. Починкової, В. Прошкіна, С. Радченко, Л. Ткаченко, О. Чуби, О. Швай та ін.

Мета публікації: обґрунтувати значення критичного мислення у формуванні екологічної компетентності майбутніх учителів технологій, окреслити ефективні методичні підходи до розвитку критичного мислення у процесі екологічної освіти майбутніх учителів технологій.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до Державного стандарту базової середньої освіти наскрізним умінням в усіх ключових компетентностях є «критично і системно мислити, що виявляється у визначенні характерних ознак явищ, подій, ідей, їх взаємозв'язків, умінні аналізувати та оцінювати доказовість і вагомість аргументів у судженнях, зважати на протилежні думки та контраргументи, розрізняти факти, їх інтерпретації, розпізнавати спроби маніпулювання даними, використовуючи різноманітні ресурси і способи оцінювання якості доказів, надійності джерел і достовірності інформації» [1].

Значення критичного мислення у формуванні екологічної компетентності майбутніх учителів технологій вагоме. Воно дозволяє аналізувати екологічну інформацію та оцінювати її достовірність; виявляти причинно-наслідкові зв'язки між діяльністю людини та екологічними наслідками; формувати відповідальне ставлення до природних ресурсів; приймати зважені рішення щодо вибору екологічних матеріалів та технологій виготовлення виробів, розробленні уроків технологій, спрямованих на формування і розвиток екологічної компетентності та критичного мислення учнів закладів загальної середньої освіти тощо.

Розвитку критичного мислення у процесі формування екологічної компетентності майбутніх учителів технологій сприяли: аналіз екологічних тем у форматі дискусій або дебатів, оцінювання життєвого циклу продукту (виробу), оцінювання екологічності можливих об'єктів проєктування, використання кейс-технології.

Так, під час проведення тренінгу «Відповідальне споживання» зі здобувачами вищої освіти були використані кейси, спрямовані на виявлення «грінвошингу».

«Зелений камуфляж», або «грінвошинг» (англ. greenwashing, за аналогією з англ. whitewash – «відбілювання») – це «форма екологічного маркетингу, в якій широко застосовується «зелений» піар і методи, мета яких – ввести споживача в оману щодо цілей організації або виробника в екологічності продукції або послуги, представити їх у сприятливому світлі» [2].

Як результат процесу критичного мислення з вирішення кейсів, на завершення тренінгу майбутні учителі технологій розробили рекомендації щодо виявлення грінвошингу:

1. Вивчайте маркування та сертифікацію (зверніть увагу чи є на упаковці надійний логотип сертифікаційного органу та чи можна перевірити цю інформацію онлайн).

2. Аналізуйте написи на етикетці та упаковку (не беріть на віру слова на кшталт «екологічно чистий», «біо», «зелений» без підтверджень, перевірте, чи є конкретна інформація про те, у чому полягає екологічність продукту; не довіряйте упаковкам зеленого

кольору, з листям, деревами або іншими природними елементами; звертайте увагу на матеріал пакування, його реальну необхідність).

3. Вивчайте склад товарів (зверніть увагу на склад продукту або сировину).

4. Зверніть увагу на відповідність ціни та якості (екологічні продукти вимагають якісних матеріалів і відповідних процесів виробництва, надто дешевий «екологічний» продукт може викликати підозру).

5. Оцініть екологічність компанії (проведіть дослідження: чи компанія публікує екологічні звіти, чи є реальні дії компанії щодо захисту довкілля; чи компанія акцентує увагу на одній дрібній ініціативі, ігноруючи свої масштабні негативні впливи; чи компанія позиціонує лише один продукт як екологічний, але вся її діяльність завдає шкоди довкіллю).

6. Перевіряйте джерела інформації (читайте незалежні відгуки, рейтинг екологічності або дослідження про бренд).

7. Використовуйте онлайн-інструменти (існують додатки та сайти для перевірки екологічності брендів).

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, формування критичного мислення у процесі формування екологічної компетентності майбутніх учителів технологій дозволяє виховувати свідомих, самостійних, цілеспрямованих педагогів, здатних приймати виважені рішення, сприяти сталому розвитку суспільства.

Перспективами подальших досліджень є аналіз світового досвіду інтеграції критичного мислення в екологічну освіту та адаптація кращих практик до української системи освіти.

Список використаних джерел

1. Державний стандарт базової середньої освіти (затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 898). URL: <https://m-n.g-v.ua/ua/-svita/zagalna-serednya--svita/derzhavni-standarti>.

2. Зелений камуфляж. URL:

https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%97%D0%B5%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%B8%D0%B9_%D0%BA%D0%B0%D0%BC%D1%83%D1%84%D0%BB%D1%8F%D0%B6

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ

Струтинська Дар'я Сергіївна,
здобувачка першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти 4 курсу
ННІ Педагогіки і психології
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Науковий керівник – **Тюльпа Тетяна Миколаївна,**
докт. пед. наук, доц. Глухівського НПУ ім. О. Довженка

***Ключові слова:** внутрішньо переміщені особи, соціальний захист, професійна діяльність соціального працівника.*

Актуальність проблеми. Реалії війни росії проти України призводять до актуалізації проблеми соціально-правової допомоги громадянам, що вимушені полишати власні домівки та набувати статусу внутрішньо переміщених осіб (ВПО). З цією проблемою ми стикнулися ще у 2014 році, але з початком повномасштабного вторгнення ворога значно зростає кількість осіб, що невідкладно потребують підтримки держави, волонтерських служб і населення, загалом. Як бачимо, наш ворог безпринципний і нехтує не тільки міжнародними нормами і правилами ведення війни, але й жорстоко та цинічно порушує основоположні права людини

та умови співіснування людства. Тому наша держава повинна максимально підтримувати наших громадян, створюючи гідні умови для їх життя і розвитку

Шукаючи захисту та безпеки в інших куточках країни, люди вимушені були покинути свої будинки. За офіційними даними, які оприлюднено на офіційному сайті Міністерства з питань реінтеграції, станом на кінець січня на обліку перебуває близько 5 мільйонів внутрішньо переміщених осіб. Найактуальнішими проблемами внутрішніх переселенців під час воєнного стану є проблеми поселення, зростання навантаження на місцеві ринки праці, пошуку роботи, лікування, соціальної та психологічної реабілітації, доступу до освіти, культурної та соціальної реінтеграції, соціально-економічні проблеми. Тому актуальності набувають питання ефективної організації соціального захисту внутрішніх переселенців.

Мета дослідження: розкрити зміст, форми та напрями соціальної роботи з внутрішньо переміщеними особами в Україні. Основними завданнями є розгляд теоретичних підходів до терміну «внутрішньо-переміщені особи»; визначення основних проблем внутрішніх переселенців та провідних напрямів соціальної роботи з ними; розглянути основні нормативно-правові документи щодо соціального захисту внутрішньо переміщених осіб.

Відповідно до Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» № 1706-VII від 20 жовтня 2014 року «Внутрішньо переміщеною особою є громадянин України, іноземець або особа без громадянства, яка перебуває на території України на законних підставах та має право на постійне проживання в Україні, яку змусили залишити або покинути своє місце проживання у результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, повсюдних проявів насильства, порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру» [2]. Згодом, сутність поняття «переміщена особа» розширилась, і тепер воно включає не тільки осіб, які були змушені залишити своє місце проживання через війну або політичні міркування, але і тих, хто змушений мігрувати через інші причини, такі як природні катастрофи, економічна нестабільність, соціальна напруженість тощо. Таким чином, категорія «переміщених осіб» стала більш універсальною та має більш широку сферу застосування. Тому внутрішньо переміщених осіб ми можемо розглядати як категорію осіб, які мають значні соціальні проблеми.

На сьогоднішній день, на жаль, є безліч проблем з якими стискаються внутрішньо переміщені громадяни:

По-перше, це психологічна незахищеність, компактне проживання вимушено переміщених осіб і близькість до інших людей, які також переживають стрес та травму, що може спричинити почуття безпорадності та незахищеності; необхідність прийняття, важких життєвих рішень також можуть спричинити стрес та напругу.

По-друге, це конфлікти в стосунках: через те, що люди покинули свої домівки, можуть виникати кризові ситуації в сім'ї.

По-третє, внутрішньо переміщені особи змушені стикатися з проблемами забезпечення тимчасовим житлом (купівля, оренда).

По-четверте – працевлаштування або створення нових можливостей для ведення бізнесу; невідповідність вакансій їхній освіті та професії на новому місці проживання; відносно нижчий рівень доходів, розмір заробітної плати, порівняно з тими, що були раніше.

По-п'яте – наявність низки соціальних і соціально-культурних проблем – звертання за медичною допомогою, а саме відсутність проведення первинного медичного огляду всіх внутрішньо переміщених осіб, а також відсутність безоплатних медпрепаратів; складність і тривалість за строками отримання адміністративних послуг; влаштування дітей у садки та школи, а також у заклади вищої освіти для продовження навчання тощо [1, с. 16].

Саме структурні підрозділи з питань соціального захисту населення, центри надання адміністративних послуг за місцем обліку внутрішньо переміщеної особи займаються призначенням надання допомоги ВПО.

Всі права та свободи вимушених переселенців та їх сімей захищені законами, постановами та підзаконними актами, які були ухвалені державою з метою відповіді на потреби цієї категорії осіб та регулювання їхнього життя у зв'язку зі складними обставинами. Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» відіграв важливу роль у забезпеченні прав та допомозі внутрішньо переміщеним особам внаслідок військової агресії та окупації територій. Також важливу роль відіграла постанова «Про облік внутрішньо переміщених осіб» [2; 3]. З метою обліку внутрішньо переміщених осіб орган соціального захисту населення на підставі отриманої електронної справи включає інформацію про таких осіб до Єдиної інформаційної бази даних про внутрішньо переміщених осіб.

Висновки. Варто наголосити на необхідності розвитку інформаційної складової соціальної роботи, що посилюватиме розуміння внутрішньо переміщеними особами змісту та принципів роботи закладів та установ соціального спрямування. Поінформованість слугуватиме елементом мотиваційного поля ВПО щодо необхідності співпраці з фахівцями закладів та установ системи соціальних служб, що покликані адаптувати та ресоціалізувати клієнтів.

Список використаних джерел

1. Бриндіков Ю. Соціальний захист внутрішньо переміщених осіб. *Соціальна робота: виклики сьогодення : збірник наукових праць за матеріалами X Міжнародної науково-практичної конференції*. Тернопіль : ТНПУ імені В. Гнатюка, 2021. С. 14-17.
2. Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб». Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, № 1, ст.1. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18#Text>
3. Про облік внутрішньо переміщених осіб : Постанова Кабінету Міністрів України від 1 жовтня 2024 р. № 509 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/509-2014-%D0%B>

ТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ НАСКРІЗНИХ УМІНЬ У ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

Токарева Ольга Миколаївна,
вихователь Сумської початкової школи № 32
Сумської міської ради

Ключові слова: *наскрізні уміння, інтерактивні технології, цифрові ресурси, персоналізація навчання.*

Постановка проблеми. Сучасна освіта зосереджена на розвитку наскрізних умінь, які забезпечують здобувачам здатність адаптуватися до викликів сьогодення, працювати в динамічному середовищі та ефективно реалізовувати себе у професійному та особистому житті. Наскрізні уміння включають комунікацію, критичне мислення, креативність, командну роботу, інформаційну та цифрову грамотність, а також здатність до самонавчання. Ці навички є основою для навчання протягом життя, що є ключовою вимогою ХХІ століття.

Виклад основного матеріалу. *Інтерактивні методи навчання.* Інтерактивні технології відіграють ключову роль у розвитку наскрізних умінь. Методи активного навчання, такі як мозкові штурми, групові дискусії, дебати, рольові ігри, сприяють формуванню критичного мислення та здатності до ефективної комунікації. Наприклад, під час мозкового штурму студенти вчаться висловлювати свої ідеї, критично аналізувати чужі та знаходити нестандартні рішення [1].

Проектне навчання. Метод проектного навчання передбачає розробку і реалізацію складних, багатогранних завдань, що базуються на міждисциплінарному підході. Під час роботи над проектами студенти аналізують проблеми, шукають рішення, працюють у команді, взаємодіють з іншими учасниками, що сприяє розвитку таких компетентностей, як

критичне мислення, лідерство, організаційні навички. Наприклад, створення екологічного проєкту, що має на меті зменшення рівня відходів у локальній громаді, дозволяє здобувачам поєднувати екологічні знання з практичними навичками управління [2, с. 34].

Використання цифрових технологій. Цифрові ресурси стають важливим інструментом формування наскрізних умінь. Платформи Google Classroom, Moodle, Microsoft Teams забезпечують гнучкість у навчанні, дозволяють створювати спільні документи, проводити обговорення, тестування та спільні проєкти. Цифрові симулятори, наприклад, бізнес-ігри, допомагають здобувачам освіти розвивати вміння працювати в умовах невизначеності, приймати швидкі рішення та аналізувати наслідки своїх дій [3, с. 45].

Гейміфікація як мотиваційний інструмент. Гейміфікація, що включає використання ігрових елементів у навчальному процесі, є ефективним засобом підвищення мотивації здобувачів освіти. Системи винагород (бали, бейджі), ігрові рівні та змагання допомагають формувати навички співпраці, управління часом та стратегічного мислення. Наприклад, використання інтерактивних платформ Kahoot або Quizizz дозволяє в ігровій формі перевіряти знання, заохочуючи учнів до активної участі.

STEAM-підхід. Інтеграція наук, технологій, інженерії, мистецтва та математики (STEAM) сприяє формуванню інноваційного мислення. Під час STEAM-занять студенти розвивають творчість, критичне мислення, вміння вирішувати проблеми та працювати в команді. Наприклад, розробка технологічного продукту (робота, додатка чи архітектурного макету) дозволяє здобувачам освіти застосовувати знання з різних галузей у комплексних завданнях.

Персоналізація навчання. Індивідуальні освітні траєкторії дозволяють враховувати здібності, інтереси та потреби здобувачів освіти. Завдяки персоналізації студенти мають змогу обирати темп навчання, види завдань та методи опанування матеріалу, що стимулює їхню мотивацію та самостійність. Наприклад, впровадження електронних портфоліо дає змогу студентам планувати власний прогрес та відстежувати досягнення [4].

Роль педагогів. Ключову роль у формуванні наскрізних умінь відіграють педагоги, які виступають не лише джерелом знань, а й наставниками, що спрямовують здобувачів освіти до самостійного пошуку рішень. Використання фасилітаційного підходу у навчанні допомагає студентам активніше взаємодіяти, приймати рішення та рефлексувати.

Висновки. Формування наскрізних умінь є пріоритетним завданням сучасної освіти. Інтерактивні методи, цифрові ресурси, проєктне навчання, STEAM-підходи та персоналізація навчання створюють умови для розвитку ключових компетентностей, що необхідні у сучасному динамічному світі. Впровадження цих технологій сприяє не лише засвоєнню теоретичних знань, а й практичному застосуванню отриманих умінь, що дозволяє здобувачам освіти стати конкурентоспроможними фахівцями та активними учасниками суспільного життя.

Список використаних джерел

1. Андрієнко, І. Технології інтерактивного навчання: перспективи впровадження. Київ: Освіта, 2020.
2. Бондар, О. Проєктне навчання у формуванні компетентностей. Харків: Світ знань, 2021.
3. Петрова, Н. Цифрові симулятори в освіті: досвід і перспективи. Львів: Видавничий дім, 2019.
4. Романенко, В. Індивідуальні освітні траєкторії як інструмент розвитку умінь. Одеса: Освіта XXI, 2021.

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ТА ГЕЙМІФІКАЦІЯ: НОВІ МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ РОЗВИТКУ SOFT SKILLS УЧНІВ

Толкачов Дмитро Вікторович,
здобувач другого (магістерського) рівня
вищої освіти I курсу
ННІ Педагогіки і психології
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Науковий керівник – **Литвинов Андрій Сергійович,**
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри
теорії і методики початкової освіти
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

***Ключові слова:** соціально-комунікативні навички, штучний інтелект (ШІ), гейміфікація, НУШ.*

Постановка проблеми. Соціально-комунікативні навички (soft skills) є важливою частиною сучасної освіти, адже вони допомагають учням ефективно взаємодіяти, працювати в команді, вирішувати конфлікти та адаптуватися до змін. Відповідно до концепції Нової української школи (НУШ), розвиток таких навичок є одним із ключових пріоритетів. Водночас педагоги стикаються з низкою викликів: обмежений час на розвиток soft skills, відсутність ефективних методик, різний рівень соціальної адаптації учнів та низька мотивація дітей.

Для подолання цих труднощів ефективним інструментом можуть стати гейміфікація та штучний інтелект. Штучний інтелект дозволяє персоналізувати навчання, моделювати соціальні ситуації та аналізувати поведінку учнів, а ігрові технології сприяють підвищенню мотивації. Це відповідає концепції НУШ, але вимагає подальшого методологічного розвитку та підготовки вчителів для ефективного використання таких технологій.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Розглядаючи освітні дослідження в царині штучного інтелекту, Хасескі резюмує результати так: використання ШІ в освіті робить навчання більш індивідуальним, забезпечує ефективний навчальний досвід, дає змогу учням розкрити свої таланти та підвищити творчий потенціал, а також знижує навантаження на педагогів [1]. ШІ в освіті привертає особливу увагу останніми роками, оскільки дослідження в галузі теорії штучного інтелекту розпочалися щонайменше в XIV столітті та були відроджені завдяки роботі Алана Тюрінга в 1937 році [2].

У царині штучного інтелекту в освіті ключову увагу приділено адаптивним навчальним системам. Дослідження Секероглу, Діміллера і Тункала підтверджують, що ШІ допомагає вчителям розробляти персоналізовані навчальні програми для своїх учнів [3]. Водночас, незважаючи на активний розвиток технологій, методичні рекомендації щодо використання ШІ в гейміфікованому навчанні в початковій школі ще не до кінця розроблені. Це створює потребу в подальших дослідженнях і розробці ефективних стратегій викладання для інтеграції ШІ в освітній процес.

Мета публікації. Метою дослідження є вивчення можливостей інтеграції елементів гейміфікації та штучного інтелекту для розвитку соціально-комунікативних навичок учнів початкової школи. Акцент зроблено на визначенні методологічних підходів до використання цих технологій у відповідності з концепцією Нової української школи (НУШ), яка підтримує розвиток індивідуально-орієнтованого навчання, критичного мислення та командної роботи. Особлива увага приділяється аналізу ефективності таких інновацій у сучасному освітньому середовищі та їхньому потенціалу для подальшого впровадження.

Виклад основного матеріалу. «Гейміфікація – це спільна діяльність педагогів та учнів, спрямована на перетворення освітнього процесу на ігрову діяльність з метою розв’язання дидактичних та виховних завдань, а також формування ключових компетентностей учнів» [4]. Включення ігрових елементів у навчальний процес дає змогу учням взаємодіяти один з одним, знаходити спільні рішення та адаптуватися до різних ситуацій. Дослідження показують, що використання ігрових технологій в освіті підвищує залученість учнів, сприяє розвитку емоційного інтелекту та покращує соціальну взаємодію між однолітками.

Інтерактивні завдання та рольові ігри відіграють особливу роль у розвитку soft skills. Такі ігри дають змогу учням відпрацювати навички співпраці, лідерства та вирішення конфліктів. Наприклад, спільні ігри, в яких учні виконують завдання разом, сприяють зміцненню довіри та командної роботи. Такі ігри можуть включати моделювання реальних ситуацій, у яких учні грають різні ролі, ухвалюють рішення та аналізують наслідки. Конкретний сценарій може полягати у відтворенні шкільної ради, де учні в ролі «директора», «вчителів» та «учнів» обговорюють і вирішують певну навчальну проблему.

Успішними прикладами гейміфікації є Classcraft та Kahoot, оскільки вони стимулюють мотивацію учнів через ігрові механіки: Classcraft дозволяє створювати навчальні квести, у яких учні взаємодіють для виконання спільних завдань, формуючи довіру та лідерські якості; Kahoot пропонує інтерактивні вікторини, де використовується елемент змагання, що мотивує учнів до активного обговорення та обміну думками.

Штучний інтелект пропонує нові можливості для розвитку соціальних компетенцій: ШІ-помічники та чат-боти моделюють реальні соціальні ситуації, даючи змогу учням практикуватися у спілкуванні та адаптуватися до різних сценаріїв взаємодії. Наприклад, чат-боти, що використовують обробку природної мови, можуть моделювати діалог і навчати дітей етикету спілкування, толерантності та аргументації. Важливим кейсом є ситуаційні діалоги, де учні ведуть спілкування з ботом у сценарії «допомога новому учневі адаптуватися до класу».

Аналізуючи моделі поведінки учнів, ШІ може виявляти сильні та слабкі сторони в спілкуванні та пропонувати індивідуальні вправи для їхнього розвитку. Наприклад, системи на базі ШІ, як-от Cognii використовується для інтерактивного навчання, щоб допомогти учням розвинути навички аргументації, критичного мислення та співпраці. Крім того, такі платформи можуть збирати дані про взаємодію учнів, аналізувати їхню активність та пропонувати способи покращення соціальної взаємодії.

Інтеграція ШІ та гейміфікації враховуючи Концепцію НУШ фокусується на розвитку компетентностей XXI століття, серед яких особливе місце посідають soft skills. Інтеграція ШІ та гейміфікації в освітній процес може значно посилити. Для інтерактивного навчання учнів в українських школах активно використовуються освітні онлайн-платформи, як-от Google Classroom, LearningApps та ВШО.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Гейміфікація та штучний інтелект відкривають нові можливості для розвитку комунікаційних навичок учнів. Ігрові механіки сприяють налагодженню ефективної взаємодії, формуванню командної роботи та розвитку емоційного інтелекту, а ШІ-помічники забезпечують персоналізовані вправи для розвитку soft skills.

Подальші дослідження мають бути спрямовані на вивчення ефективності гейміфікованого навчання, адаптацію штучного інтелекту до освітнього процесу, розробку практичних рекомендацій щодо інтеграції сучасних технологій у НУШ та реалізацію пілотних програм. Це дозволить підвищити якість освіти та дасть змогу учням успішно соціалізуватися в сучасному суспільстві.

Список використаних джерел

1. Haseski H. I. What Do Turkish Pre-Service Teachers Think About Artificial Intelligence? *International Journal of Computer Science Education in Schools*. URL: <https://www.ijcses.org/index.php/ijcses/article/view/55> (date of access: 27.09.2019).
2. Humble N., Mozelius P. Artificial Intelligence in Education-a Promise, a Threat or a Hype? *In European Conference on the Impact of Artificial Intelligence and Robotics*. 2019, Oxford, UK (pp. 149–156).
3. Sekeroglu B., Dimililer K., Tuncal K. Artificial intelligence in education: application in student performance evaluation. *Dilemas Contemporáneos: Educación, Política y Valores*. 2019. 7(1), pp. 1–21.
4. Литвинов А.С., Лащ Н.М. Роль і місце гейміфікації у процесі організації дослідницької діяльності здобувачів вищої освіти. *Перспективи та інновації науки* (Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»). Київ, 2024. № 11(45). С 588-600. [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-11\(45\)-588-600](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-11(45)-588-600).

STEAM-ОСВІТА ЯК ІНСТРУМЕНТ РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Толкачова Поліна Євгенівна,
здобувач першого (бакалаврського) рівня
вищої освіти 2 курсу
ННІ Педагогіки і психології
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Науковий керівник – **Литвинов Андрій Сергійович,**
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри
теорії і методики початкової освіти
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Ключові слова: *STEAM-освіта, критичне мислення, проєктне навчання, інтегрований підхід.*

Постановка проблеми. Критичне мислення – одна з ключових навичок ХХІ століття, необхідна для успішної соціалізації, навчання та професійної реалізації. Освіта має сприяти вихованню учнів, які вміють аналізувати інформацію, ставити запитання та знаходити ефективні рішення. Проте розвиток критичного мислення в початковій школі має певні труднощі. Молодші школярі тільки починають набувати аналітичних навичок і потребують особливих методичних підходів. Традиційні методи викладання часто зосереджені на запам'ятовуванні, що не завжди сприяє розвитку логічного мислення. Також важливо враховувати вікові особливості дітей при організації навчального процесу.

STEAM-освіта відкриває нові можливості завдяки інтегрованому підходу. Поєднуючи науку, технології, мистецтво та математику, вона створює міждисциплінарні завдання, що розвивають аналітичні та творчі навички. Проєктна діяльність і використання технологій сприяють активному навчанню, допомагаючи учням працювати з інформацією та застосовувати знання в реальному житті.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Сучасні дослідження підтверджують важливість розвитку критичного мислення в початковій школі, особливо через інтеграцію методів STEAM. Поєднання науки, технологій, інженерії, мистецтва та математики сприяє розвитку аналітичних і когнітивних навичок учнів, допомагаючи їм краще адаптуватися до сучасних викликів освіти.

Традиційні моделі навчання часто зосереджені на зазубрюванні матеріалу та стандартизованих тестах, що може не сприяти формуванню критичного мислення. Як зазначає Абрамі [1], цілеспрямоване навчання критичного мислення є значно ефективнішим, ніж неявні підходи. В цьому контексті STEAM-освіта дозволяє розширити можливості навчального процесу, створюючи середовище, яке сприяє розвитку навичок аналізу, розв'язання проблем і творчого мислення.

Згідно з дослідженнями Perignat та Katz-Buonincontro [3], STEAM-освіта покращує когнітивну гнучкість учнів та їхні інноваційні навички розв'язання проблем. Вона акцентує увагу на дослідницькому навчанні, творчості та практичному застосуванні знань [2], що дозволяє учням поєднувати теоретичні знання з реальними завданнями.

Аналіз досліджень свідчить про ефективність STEAM-освіти у розвитку критичного мислення в початковій школі. Інтеграція міждисциплінарного підходу та практичного навчання сприяє розвитку аналітичних і творчих здібностей учнів. Проте для успішного впровадження STEAM-методів необхідні подальші дослідження та методичні рекомендації щодо їхньої адаптації до навчального плану початкової школи.

Мета публікації – дослідити можливості STEAM-освіти для розвитку критичного мислення молодших школярів та оцінити ефективність її інтеграції в початкову освіту відповідно до концепції НУШ.

Виклад основного матеріалу. STEAM-освіта — це інноваційний підхід до навчання, що об'єднує науку, технології, інженерію, мистецтво та математику в єдину освітню систему. Вона заохочує учнів до активної участі в навчальному процесі, сприяє розвитку критичного мислення та навичок розв'язання проблем. Основними принципами STEAM-освіти є міждисциплінарність, експериментальне навчання, творчий підхід і використання сучасних технологій. Такий формат навчання є гнучким і адаптивним, що дозволяє враховувати індивідуальні потреби учнів та підтримувати їхній когнітивний розвиток.

Одним із ключових методів STEAM-освіти є проєктне навчання, що сприяє формуванню аналітичного мислення, залучаючи учнів до розв'язання реальних проблем. Виконання проєктів передбачає практичні завдання, які допомагають дітям проявляти творчість, застосовувати знання з різних дисциплін і працювати в команді. Важливим елементом є також проблемно-орієнтоване навчання, під час якого учні формують питання, досліджують можливі рішення та спільно ухвалюють рішення. Це сприяє глибшому розумінню матеріалу та розвитку навичок, необхідних для розв'язання складних задач.

Дослідницька педагогіка є ще однією невід'ємною складовою STEAM-освіти. Активні методи, такі як експериментування, моделювання, спостереження та перевірка гіпотез, дозволяють учням самостійно досліджувати й аналізувати інформацію. Це не лише підвищує інтерес до науки, а й сприяє розвитку критичного мислення. Застосування технологій, зокрема робототехніки та програмування, допомагає розвивати логічне мислення та навички розв'язання проблем. Використання інтерактивних методик дозволяє поєднати вивчення математики, природничих наук і технологій із практичною діяльністю, що готує учнів до викликів майбутнього.

Попри численні переваги, впровадження STEAM-освіти у початковій школі стикається з певними труднощами. Одна з головних проблем – недостатня підготовка вчителів до використання STEAM-методик. Викладачі мають не лише володіти знаннями в усіх сферах STEAM, а й уміти інтегрувати їх у навчальний процес. Додатковою перешкодою є технічне забезпечення шкіл, оскільки STEAM-освіта потребує сучасного обладнання та програмного забезпечення. Крім того, важливо створити методичні матеріали, що відповідатимуть віковим особливостям учнів і вимогам освітніх стандартів.

Попри виклики, STEAM-освіта є перспективним напрямом сучасного навчання, особливо в початковій школі. Вона допомагає учням розвивати критичне мислення, творчість та інші важливі компетентності, необхідні для успішного майбутнього в умовах швидких технологічних змін.

Висновки та перспективи подальших досліджень. STEAM-освіта сприяє розвитку аналітичних, дослідницьких і творчих навичок завдяки міждисциплінарному підходу, що об'єднує різні освітні галузі. Використання проєктної, проблемно-орієнтованої та дослідницької діяльності забезпечує активну участь учнів у навчальному процесі, формує логічне мислення, вміння працювати в команді та ухвалювати виважені рішення.

Проте впровадження STEAM-методів у початковій школі супроводжується певними труднощами, зокрема недостатньою підготовкою вчителів, відсутністю належної технічної підтримки та необхідністю розроблення адаптованих навчальних матеріалів. Для подолання цих викликів потрібен комплексний підхід, що включає спеціальну підготовку педагогів, створення дидактичних ресурсів і забезпечення шкіл відповідним обладнанням.

Подальші дослідження у цій сфері можуть зосередитися на аналізі впливу STEAM-освіти на когнітивний розвиток дітей молодшого шкільного віку, розробленні ефективних методичних рекомендацій для педагогів та шляхах інтеграції STEAM у освітній процес відповідно до концепції НУШ. Важливим напрямом є також дослідження можливостей використання цифрових технологій, зокрема робототехніки, доповненої реальності та програмування з метою підвищення ефективності STEAM-освіти в початковій школі.

Список використаних джерел

1. Abrami P. C., Bernard R. M., Borokhovski E., Wade C. A., Surkes M. A., Tamim R., Zhang D. Strategies for teaching students to think critically: A meta-analysis. *Review of Educational Research*. 2015. 85(2), p. 275-314. <https://doi.org/10.3102/0034654314558493>
2. Choi J., Lee Y., Lee E. Puzzle based algorithm learning for cultivating computational thinking. *Wireless Personal Communications*. 2017. 93(1), p. 131-145.
3. Perignat E., & Katz-Buonincontro J. STEAM in practice and research: An integrative literature review. *Thinking Skills and Creativity*. 2019. №31, 31–43. <https://doi.org/10.1016/j.tsc.2018.10.002>
4. Wong H. K., Wong R. T. The first days of school: How to be an effective teacher. Harry K. Wong Publications. 2018. 331 p.

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ДЛЯ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ

Тюльпа Тетяна Миколаївна

доктор педагогічних наук,

доцент кафедри педагогіки

і психології початкової освіти,

Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Ключові слова: діти з особливими освітніми потребами, інклюзивна освіта, освітній процес.

Постановка проблеми. Демократичне суспільство прагне виключити дискримінацію дітей у будь-яких її проявах. Прав людини не повинні бути позбавлені люди, чії можливості та потреби відрізняються від загальноприйнятих норм. Діти з особливими освітніми потребами (ООП) особливо потребують підтримки, турботи та прийняття суспільством. Ця ідеологія стала основою для інклюзивної освіти. Дітям з особливими потребами необхідно дати можливість розвивати свої навички, здобувати освіту, ставати членами суспільства. Ці завдання вирішує інклюзія (inclusif) – включення до соціальної діяльності інвалідів. Оскільки соціалізація дітей відбувається у навчальних закладах, необхідно створювати спеціальні умови для дітей-інвалідів, щоб їхні соціальні навички розвивалися одночасно з їхніми здоровими однолітками.

Забезпечення рівного доступу до якісної освіти, навчально-виховного процесу дітей із особливими освітніми потребами у загальноосвітніх навчальних закладах обумовлюється специфікою організації, змісту, методів навчання та виховання таких дітей. Проблема вибору форм навчання у загальноосвітніх школах дітей із особливостями психофізичного розвитку, з обмеженими можливостями здоров'я зараз постає вкрай гостро. Відповідно, слід вивчати і впроваджувати в освіті такі форми навчання цих дітей, які сприяли б підготовці людини до життя в інформаційному суспільстві, що змінюється.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Починаючи з 90-х років ХХ ст., для пошуку шляхів розвитку інклюзивної освіти вітчизняними та зарубіжними вченими зроблено чимало. Цими проблемами займалися Л. Андрушко, В. Бондар, Т. Євтухова, А. Колупаєва, В. Ляшенко, О. Савченко, М. Сварник, О. Столяренко, О. Таранченко, А. Шевчук та інші. Наприклад, М. Верхоляк і Л. Малинович, наголошували на тому, що, хоча сім'я є основним середовищем формування людини, вона не повинна бути лише єдиним агентом, оскільки особлива дитина потребує спілкування з іншими членами суспільства і не повинна замикатися в домашньому оточенні. Залежно від кількості учнів, з якими організується навчально-виховний процес, індивідуальне навчання класифікується як одна з форм навчальної діяльності школярів та теоретично обґрунтовується у працях Л. Борщевської, Л. Зібрової, І. Іванової [1]. Важливим кроком пошуку шляхів розвитку інклюзивної освіти є дослідження про специфіку змісту, особливості навчання та підготовки до життя дітей з обмеженими можливостями (С. Хамініч, О. Переверзева, В. Шахненко, В. Шевченко). Незважаючи на численність праць, проблеми інклюзивної освіти вимагають подальшого розроблення через їхню актуальність.

Мета публікації: окреслення організаційно-методичних засад забезпечення права на освіту дітей із особливими освітніми потребами, актуальних проблем організації їхнього навчання у загальноосвітніх навчальних закладах.

Виклад основного матеріалу. Основний принцип інклюзивної школи полягає в тому, що діти з особистими освітніми потребами повинні навчатися разом зі своїми здоровими школярами, незважаючи на труднощі або відмінності між ними, але таким чином, щоб навчання відповідало потребам і інтересам усіх учнів і кожної дитини окремо. Вивчення світового та вітчизняного досвіду реабілітації дітей з порушеннями фізичного чи розумового розвитку дозволяє стверджувати, що реалізація їх права на освіту та максимальний розвиток здібностей набуває особливого значення для повноцінної життєдіяльності таких дітей та благополуччя суспільства.

Найбільш актуальною проблемою роботи з дітьми з особливими освітніми потребами є організація навчання дітей. Для її вирішення велике значення має правильний вибір форм навчання.

Сьогодні в Україні діють історично створені системи навчання дітей з особливими освітніми потребами та втілюються нові моделі, пов'язані з реалізацією вимог інклюзії до загальноосвітньої школи, реалізуються кілька моделей навчання особливих дітей [2]. Коротко схарактеризуємо їх нижче.

Корекційні освітні організації – шкільні та дошкільні установи для дітей з ООП, які потребують психолого-педагогічної та лікувальної корекції, вихованні, навчанні, діагностиці. До цієї системи підготовки дітей з обмеженими можливостями здоров'я можна віднести *корекційні установи* – навчальні заклади для дітей, які потребують психологічної та медико-соціальної допомоги, центри діагностики та консультування; спецшколи та інтернати – освітні установи з цілодобовим навчанням, будинки-інтернати соціального захисту.

З метою збереження переваг спеціального навчання дітей з відхиленнями у здоров'ї в загальноосвітніх школах створювалися *корекційні класи*. Позитивними для корекційних класів є наявність у дітей з відхиленнями здоров'я можливості брати участь у шкільних заходах разом із здоровими школярами з інших класів, а також того, що діти навчаються ближче до дому і живуть у сім'ї.

Дистанційне навчання – комплекс загальноосвітніх послуг, що надає дітям з обмеженими можливостями здоров'я за допомогою спеціалізованої інформаційно-освітньої середовища, що базується на засобах обміну навчальною інформацією на відстані. Ця форма навчання дозволяє за рекомендаціями психолого-медико-педагогічного консилиуму забезпечити стабільний режим проведення навчальних занять, визначити різні терміни освоєння ними основних загальноосвітніх програм, які можуть бути змінені у зв'язку з характером протікання захворювання, що навчається, а також організувати навчальну роботу в спеціальному навчальному середовищі.

Домашнє навчання – це варіант навчання, при якому педагоги освітньої організації за спеціально розробленим графіком приходять до дитини і проводять з ним заняття безпосередньо на місці його проживання.

Інтегроване навчання. В даний час інтегративні моделі навчання дітей з освітніми потребами, засновані на принципі нормалізації, динамічно розвиваються. Перевагою зазначеної моделі є можливість вибору освітньої організації та батьків, доступних для форми інтеграції дитини. Інтегроване навчання не може розглядатися як гарантоване рішення всіх проблем дитини. Це лише один із підходів, який може існувати поряд з іншими традиційними та інноваційними моделями.

Світова практика та вітчизняний досвід свідчать про безперечні переваги інклюзивної освіти. Аналіз літератури [2; 3; 4] та освітньої практики дозволяє відзначити такі якості інклюзивної моделі навчання:

- по-перше, інклюзія забезпечує соціальну єдність, повагу і почуття власної гідності дітей з відхиленнями у здоров'ї;
- по-друге, вчителі та інші учасники освітнього процесу створюють позитивний досвід, який приносить радість можливості навчатися разом з усіма дітьми з ООП;
- по-третє, школи і вчителі підлаштовуються і реагують на потреби кожного учня, що корисно школі, вчителям, батькам і всім учням;
- по-четверте, інклюзивна освіта залучає до процесу різноманітні відомства, батьків, громадські організації, що сприяє розвитку соціального партнерства.

Особливістю навчально-виховного процесу дітей із ООП є його корекційна спрямованість. Ефективність навчання дітей та отримання успішного навчально-корекційного результату в умовах інклюзії залежить від розуміння та відношення вчителя до змін (організаційного, фізичного середовища, навчально-методичного забезпечення, залежно від індивідуальних потреб, методик викладання).

Висновки та перспективи подальших досліджень. Для забезпечення повноцінного перебування дитини з особливими освітніми потребами у загальноосвітніх навчальних закладах необхідний відповідний соціально-психолого-педагогічний супровід, адже якість навчально-виховного процесу значною мірою залежить від того, наскільки враховуються та реалізуються потенційні можливості навчання та розвитку кожної дитини, її індивідуальні особливості. Запровадження інклюзивного навчання потребує створення відповідного освітнього середовища, забезпечення науково-методичного супроводу, створення навчальних програм тощо. Розвиток інклюзивного навчання – процес складний, багатогранний й потребує значних наукових, методологічних та адміністративних ресурсів.

Список використаних джерел

1. Борщевська Л., Зіброва Л., Іванова І. На допомогу батькам, що мають дітей з особливими потребами. Київ. Укр. Ін-т соціальних досліджень, 1999. 79 с.
2. Колупаєва А.А., Таранченко О.М. Інклюзивна освіта: від основ до практики. монографія Київ. ТОВ «АТОПОЛ», 2016, 152 с.
3. Освіта дітей з особливими потребами: від інституціалізації до інклюзії. *Національна доповідь «Освіта в Україні за часів незалежності»*. Київ, 2016.
4. Таранченко О. Соціокультурний контекст змін в освіті осіб з особливими потребами в Україні. *Особлива дитина : навчання і виховання*. № 4(80). 2016. 82 – 96.

ГНУЧКІ УМІННЯ (SOFT SKILLS) ЯК ПРОФЕСІЙНО ЗНАЧУЩІ УМІННЯ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ Й ОБОРОНИ УКРАЇНИ

Тюріна Валентина Олександрівна,
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри соціології та психології,
Харківський національний університет внутрішніх справ
Данченко Ірина Олексіївна,
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри ЮНЕСКО та соціального захисту,
Державний біотехнологічний університет (ДБТУ)

***Ключові слова:** гнучкі уміння, професійно значущі уміння, розвиток, майбутні офіцери сектору безпеки й оборони.*

Постановка проблеми. Вторгнення в Україну у 2022 році російської федерації суттєво впливає на зміни в організації освітнього процесу у закладах освіти зі специфічними умовами навчання. Сьогодні підрозділи Національної поліції України реалізують функції, які є нетиповими для мирного часу, зокрема: участь у виконанні завдань територіальної оборони на території України, участь у здійсненні заходів правового режиму воєнного стану тощо.

У зв'язку з цим з'явилися нові умови соціального середовища: загроза обстрілів, підвищений рівень небезпеки, підвищений рівень психічної та емоційної напруженості людей, поява необхідності приймати швидкі рішення в умовах невизначеності; підвищення відповідальності за підлеглих, їх здоров'я та життя тощо.

Ефективне виконання офіцерами поліції службових обов'язків у складних умовах і ситуаціях є можливим, якщо у офіцерів поліції сформовані професійно визначальні уміння і навички, які відносяться до так званих soft skills (гнучкі, м'які уміння).

Аналіз актуальних досліджень і публікацій. Як свідчать результати аналізу наукових робіт з педагогіки, значна їх кількість присвячена проблемі формування у фахівців гнучких умінь і навичок (soft skills).

Результати досліджень, що стосуються різних видів гнучких умінь і навичок, представлені у працях багатьох педагогів і психологів (Д. Карузо, Д. Макклелланд, Дж. Мейер, П. Селовей та інші). Проблемі формування гнучких умінь і навичок у курсантів і студентів присвятили роботи І. Данченко, С. Іванов, Р. Короткевич, С. Пішун, І. Полубоярина, В. Тюріна та інші.

Але, не зважаючи на фундаментальність означених вище робіт, багато питань, що стосуються особливостей і умов формування гнучких умінь і навичок (soft skills) у майбутніх працівників поліції, залишилось недостатньо вивченими, а, отже, потребують низки додаткових досліджень.

Мета нашої публікації – розгляд необхідності й доцільності формування у курсантів закладів вищої освіти МВС України гнучких умінь.

Виклад основного матеріалу. Ефективне виконання офіцерами поліції службових обов'язків в означених вище складних і ризиконебезпечних умовах вимагає сформованості в офіцерів поліції таких умінь і навичок: навички взаємодії з людьми, комунікативні навички, лідерство/управління іншими людьми, управління емоціями, уміння працювати в команді, стрес-менеджмент, критичне мислення, варіаційне мислення, уміння вести переговори, навички мотивувати себе та інших людей і рухатися до спільної мети, здатність діяти соціально відповідально та свідомо, здатність приймати обґрунтовані рішення тощо. Означені уміння і навички належать до різних видів так званих soft skills (гнучкі, м'які уміння).

Сьогодні багато досліджень приділяють увагу вивченню hard skills (тверді навички) або так званих професійно важливих якостей, а soft skills (м'які уміння), як правило, залишаються поза межами уваги дослідників. Тому психолого-педагогічний зміст поняття «soft skills» залишається недостатньо розкритим у науці і потребує проведення додаткових досліджень.

Будь-яка професійна діяльність пред'являє людині певні вимоги і накладає своєрідний відбиток на весь спосіб життя, на її професійні якості, на її особистість.

Особливості і специфіка служби в правоохоронних органах визначаються її функціями, а саме: забезпеченням законності та правопорядку, безпеки, боротьбою зі злочинністю, захистом прав і свобод людини та громадянина.

Професійна робота поліцейського відноситься до системи «людина-людина». Вона передбачає постійну взаємодію і роботу з людьми та наявність у кожного офіцера поліції комунікативних здібностей, вміння швидко переключати увагу, емоційної стійкості та стресостійкості, спостережливості та організаторських здібностей, емпатії (співпереживання).

Сьогодні діяльність працівників Національної поліції України здійснюється в дуже складних умовах, а саме: воєнний стан, нестабільна політико-економічна ситуація в державі, екстремальність і ризиконебезпечність, агресивне середовище спілкування, постійний дефіцит часу, високий рівень особистої відповідальності за результати діяльності.

Для успішного виконання професійних обов'язків офіцерам поліції вкрай необхідно мати такі якості як швидка орієнтація у ситуації, що склалася, уміння вирішувати практичні завдання, критичне мислення, оперативність у реалізації намічених планів, здатність долати можливу професійну деформацію, розвинуте варіативне мислення тощо. Крім того, у багатьох випадках робота працівників сектору безпеки й оборони відбувається у режимі невизначеності.

Надзвичайна складність професійної діяльності офіцерів поліції визначає важливу роль такої якості як професійно значуще гнучке уміння (soft skills) поліцейських. Гнучкі уміння (soft skills) – це універсальні уміння і навички, що закладаються в дитинстві і які можна розвивати все життя. Наприклад, це звичка раціонально спілкуватися, генерувати ідеї, уміння критично й варіативно мислити. Такі уміння названі гнучкими, оскільки вони допомагають людині підлаштовуватися під ситуацію, а, отже, є корисними у різних професіях.

Гнучкі уміння і навички (soft skills) – це комплекс неспеціалізованих, надпрофесійних навичок, які забезпечують успішне виконання професійних і службових обов'язків, високу ефективність праці і не пов'язані з конкретною предметною галуззю, тобто вони є наскрізними.

У сучасній психолого-педагогічній літературі немає єдиного трактування поняття «гнучкі уміння і навички», але переважна більшість дослідників вважають, що вони є пріоритетними. Тому їх треба спеціально формувати, в тому числі й толерантність до невизначеності [1], стрес-менеджмент [2], емоційну стійкість та емоційний інтелект [3] як професійно значущі для працівника поліції гнучкі уміння (soft skills).

До професійно важливих гнучких умінь (soft skills) працівників поліції треба віднести також комунікабельність, тобто здатність особи до спілкування з широким за діапазоном соціальним середовищем. Особливості й специфіка комунікабельності офіцерів поліції дозволяє віднести її до числа психологічних якостей, які характеризують їхню діяльність. Комунікабельність - риса, яка їм необхідна для організації та виконання своїх професійних і службових обов'язків. Комунікабельність офіцерів поліції відрізняється від комунікабельності працівників в інших галузях. Винятковий характер комунікабельності полягає в тому, що її метою є не тільки спілкування з людьми в процесі діяльності, а й одержання інформації від зацікавлених осіб й організація їхньої діяльності з врахуванням одержаної інформації.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Професійна діяльність офіцерів поліції характеризується високим рівнем небезпеки, стресогенністю, ризикованістю, високим рівнем відповідальності, значним рівнем травматизації, відбувається, в режимі високої невизначеності та швидкої зміни умов завдань, а також іноді в умовах дефіциту часу й обмеженого простору. Це потребує сформованості вмінь реагувати на зміну умов роботи, вміння розподіляти ресурси і управляти своїм часом, вмінь швидко приймати рішення. Отже, професійна діяльність офіцерів поліції невідривно пов'язана з вирішенням різноманітних проблем, з агресивною поведінкою людей та їхніми індивідуальними особливостями, потребами, пріоритетами, почуттями, пристрастями тощо, тому гнучкі уміння (soft skills) треба спеціально формувати у майбутніх офіцерів сектору безпеки й оборони, зокрема офіцерів поліції як професійно значущі уміння і навички.

Список використаних джерел

1. Тюріна В.О., Лисяк М.В., Медведєва А.А., Харітонова В.М. Формування толерантності до невизначеності як якості особистості майбутніх офіцерів поліції в процесі професійної підготовки. Modern vision of Implementing Innovations in Scientific Studies. Матеріали I науково-теоретичної конференції (31.03.2023) Софія (Болгарія) 2023. С. 111-115. DOI:<https://doi.org/10.36074/scientia-31.03.2023>

2. Тюріна В.О. Формування стрес-менеджменту як визначального професійно значущого гнучкого уміння (soft skills) майбутнього працівника сектору безпеки й оборони. Соціально-психологічне забезпечення діяльності сил безпеки та оборони України : тези доп. IV Всеукр. На ук.-практ. конф., 30 травня 2023 р. Харків : НА НГУ. 2023. С.41-45.

3. Тюріна В.О. Формування гнучких умінь (soft skills) як детермінант розвитку емоційного інтелекту майбутніх офіцерів поліції. Розвиток гнучких умінь (soft skills) у процесі освітньої діяльності: теорія і практика. Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (22.02.2024). Глухів: Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка. 2024. С. 90-91.

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ НАСКРІЗНИХ УМІНЬ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В УМОВАХ ПОЗАШКІЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Федоренко Андрій Андрійович,

аспірант 2 року навчання спеціальності 013 Початкова освіта

ННІ Педагогіки та психології

кафедри педагогіки і психології початкової освіти,

Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Тихонова Альона Петрівна,

д-р філософії, ст. викладач кафедри

педагогіки і психології початкової освіти

Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Науковий керівник – **Тихонова Альона Петрівна**

д-р філософії, ст. викладач Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Ключові слова: молодші школярі, наскрізні уміння, soft skills, компетентності, позашкільні навчальні заклади.

Постановка проблеми. Сучасна освіта орієнтується на підготовку компетентної особистості, здатної ефективно взаємодіяти у соціальному, професійному та особистісному контекстах. У зв'язку з цим важливим аспектом навчання молодших школярів є розвиток наскрізних умінь (soft skills), які забезпечують адаптацію дитини до змінних умов життя та формування її життєвих компетентностей [1; 3]. Позашкільні навчальні заклади відіграють

особливу роль у цьому процесі, оскільки створюють сприятливе середовище для всебічного розвитку дітей, тобто практичного засвоєння та закріплення отриманих знань, умінь та навичок на практиці.

Мета публікації: розглянути методичні можливості формування наскрізних умінь в умовах позашкільних навчальних закладів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наскрізні уміння – це універсальні компетентності, що сприяють успішній діяльності особистості незалежно від професійної сфери. До них відносять комунікацію, критичне мислення, креативність, командну роботу, емоційний інтелект та навички вирішення проблем [3].

Згідно з сучасними науковими підходами, наскрізні уміння розглядаються як ключовий компонент освіти, що забезпечує готовність дітей до навчання впродовж всього життя. Вони сприяють розвитку особистості та її соціалізації, що особливо важливо в умовах глобалізації та інформаційного суспільства [1; 3].

Позашкільні навчальні заклади мають значний потенціал у формуванні наскрізних умінь молодших школярів. Для цього використовуються різнопланові методи, подані нижче.

Проектна діяльність – сприяє розвитку креативності, комунікації та навичок роботи в команді [2]. Наприклад, під час екологічних проєктів діти досліджують навколишнє середовище, ведуть спостереження за рослинами й тваринами, вчать працювати з даними та презентувати своє дослідження.

Ігрові технології – дозволяють в ігровій формі засвоювати принципи ефективної взаємодії та критичного мислення [4]. Наприклад, рольові ігри, в яких діти моделюють соціальні ситуації (переговори, вирішення конфліктів), допомагають розвивати комунікативні навички.

Соціальні ініціативи – участь у волонтерських та екологічних проєктах формує відповідальність і лідерські якості [5]. Наприклад, організація акції з прибирання території або благодійного заходу розвиває ініціативність і навички командної роботи.

Інтерактивні методи навчання – дискусії, дебати, симуляції ситуацій сприяють розвитку аргументації та прийняття рішень [3]. Наприклад, обговорення екологічних проблем у форматі дебатів навчає дітей формулювати власну позицію й доводити її обґрунтованість.

Цифрові технології – використання освітніх платформ, онлайн-курсів та інтерактивних вправ сприяє розвитку цифрової грамотності та самостійного навчання [5]. Наприклад, застосування інтерактивних вправ на інтернет-платформах допомагає засвоювати матеріал у цікавій формі.

Менторство та наставництво – залучення педагогів і старших учнів для підтримки та мотивування молодших школярів у процесі навчання [2]. Наприклад, старші школярі проводять майстер-класи з робототехніки для молодших дітей, допомагаючи їм освоїти базові принципи програмування.

Рефлексивні практики – ведення щоденників саморозвитку, самооцінка та аналіз власних дій сприяють усвідомленню власних можливостей і зон розвитку [3]. Наприклад, щотижневий аналіз власних успіхів і труднощів допомагає дітям розвивати здатність до саморефлексії.

Кроспредметний підхід – інтеграція наскрізних умінь у різні дисципліни дозволяє створити цілісний освітній процес і підвищити мотивацію учнів [4]. Наприклад, інтеграція екологічних тем у математичні задачі (обчислення рівня забруднення) робить навчання більш практичним.

Формувальне оцінювання – використання портфоліо, самооцінки, зворотного зв'язку від педагогів і однокласників дозволяє учням усвідомлювати свої досягнення та напрямки подальшого розвитку [5]. Наприклад, створення персонального електронного портфоліо дозволяє відстежувати динаміку розвитку навичок.

Ефективність зазначених методів формування наскрізних умінь визначається також рівнем мотивації учнів та рівнем професійної підготовки педагогів позашкільної освіти.

Висновки та перспективи дослідження. Формування наскрізних умінь у молодших школярів є важливим завданням сучасної освіти. Позашкільні навчальні заклади створюють сприятливі умови для розвитку компетентностей, використовуючи інтерактивні, ігрові та проєктні методики. Особливу увагу слід приділити розвитку рефлексії, інтеграції наскрізних умінь у навчальні дисципліни та формувальному оцінюванню. Дослідження у цій сфері мають бути спрямовані на розроблення ефективних моделей оцінювання сформованості наскрізних умінь у дітей молодшого шкільного віку.

Список використаних джерел

1. Андрієнко В. П. Теорія та методика формування наскрізних умінь у молодших школярів. Київ: Освіта, 2020. 250 с.
2. Бондаренко О. М. Інтерактивні методи навчання у позашкільній освіті. *Педагогічний альманах*. 2021. № 3. С. 95–110.
3. Зайцева Н. В. Компетентнісний підхід у початковій школі: проблеми та перспективи. *Наукові записки НПУ ім. М. Драгоманова*. 2022. № 5. С. 120–130.
4. Сидоренко Л. І. Використання ігрових технологій у навчанні молодших школярів. Харків: Педагогічна думка, 2019. 180 с.
5. Шевченко Т. Г. Цифрові інструменти для розвитку soft skills у дітей молодшого віку. *Освіта та суспільство*. 2023. № 2. С. 105–115.

ДО ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ SOFT SKILLS У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Філоненко Олена Станіславівна,
кандидатка педагогічних наук,
доцентка кафедри педагогіки,
початкової освіти, психології та
менеджменту Ніжинського державного
університету імені Миколи Гоголя

Ключові слова: м'які навички, формування, молодші школярі.

Постановка проблеми. У сучасному світі успіх людини залежить не лише від академічних знань, а й від розвитку м'яких навичок (soft skills). Особливо важливим є формування таких навичок у молодших школярів, оскільки саме в цьому віці відбувається активний когнітивний, соціальний та емоційний розвиток. Поняття «soft skills» починає вживатися в наукових роботах в 90-і рр. ХХ століття.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблему розвитку гнучких умінь досліджували зарубіжні та вітчизняні вчені: І. Ясна, Л. Brewer, С. Наход, С. Залужна, О. Пашко, К. Крутій, Ю. Андрєєва, Л. Коваль, Ю. Портланд, О. Абашкіна, В. Шипілов, Д. Гергерт, В. Астахова, І. Гарбузюк та ін. Формування м'яких навичок молодших школярів стає актуальною проблемою в умовах сучасного світу та його першочерговою потребою. С. Наход «soft skills» визначає як готовність, здатність та можливість особистості діяти у будь-яких мінливих ситуаціях, спираючись на власний досвід та інтуїцію [2].

Аналіз нормативних документів, якими регулюється освітній процес у початковій школі, засвідчує акцентування Державного стандарту початкової освіти та Типових освітніх програм на формуванні у молодших школярів не лише предметних компетентностей з кожної освітньої галузі (умовно «hards kills»), а й спільних для всіх компетентностей наскрізних умінь (за сутністю «soft skills»). До них відносять: «уміння висловлювати думку усно і письмово, критичне та системне мислення, творчість, ініціативність, здатність логічно обґрунтовувати позицію, вміння конструктивно керувати емоціями, оцінювати ризики, приймати рішення, розв'язувати проблеми, співпрацювати з іншими особами» [1].

Виклад основного матеріалу. «Soft skills» - це сукупність соціальних, комунікативних та емоційних навичок, які сприяють успішній взаємодії з іншими людьми та адаптації в суспільстві. До ключових soft skills відносимо:

- *комунікативні навички*. Комунікабельність – це вроджена потреба, здатність до ефективного спілкування, відкритість і спроможність встановлювати контакт зі співрозмовниками, а також справляти на них позитивне враження;

- *критичне та креативне мислення*. Критичне мислення – це процес розгляду ідей із різних позицій відповідно до їх змістових зв'язків і порівняння їх із іншими ідеями. Креативність – здатність до творчого мислення, продукування нових ідей і їх ефективної реалізації. Творчість – це діяльність людини, спрямована на створення якісно нових, невідомих раніше духовних або матеріальних цінностей;

- *емоційний інтелект* – це здатність розуміти емоції, наміри, мотивацію інших людей і свої власні, а також уміти керувати своїми емоціями й емоціями інших;

- *гнучкість розуму* – це здатність розуму швидко перемикатися з однієї думки на іншу, а також обмірковувати кілька речей одночасно [3].

Кожне з представлених умінь є актуальним, адже так чи інакше стосується розв'язання різнопланових проблем і взаємодії у соціальному житті кожної людини. Розвиток цих навичок сприяє гармонійному становленню особистості дитини, покращує її здатність до навчання та взаємодії у колективі.

Розглянемо методи та засоби, що сприяють формуванню «soft skills» у молодших школярів.

1. Групові проекти допомагають формувати лідерські якості, відповідальність, вміння працювати в команді, впливають на продукування нових ідей і їх ефективній реалізації.

2. Ігрові методи сприяють розвитку комунікації та співпраці.

3. Рефлексивні практики (щоденники емоцій, обговорення ситуацій) – розвивають емоційний інтелект.

4. Технології критичного мислення (аналіз ситуацій, вирішення проблемних завдань) – стимулюють креативне та логічне мислення.

5. Цифрові технології (онлайн-ігри, інтерактивні завдання) мотивують дітей до навчання та комунікації.

6. Методи сторітелінгу (створення історій, читання казок із подальшим обговоренням) сприяють розвитку емпатії та комунікативних навичок.

7. Застосування різних видів театралізованої діяльності. Особливо цінними стають різні види сюжетно-рольових, режисерських ігор, постановка п'єс, створення міні-театрів. Театралізовані вистави допомагають дітям краще розуміти соціальні ролі та взаємодіяти в колективі.

Висновки. Таким чином, формування soft skills у молодших школярів є важливим завданням сучасної початкової освіти, оскільки ці навички забезпечують успішну соціалізацію, ефективну комунікацію та здатність до співпраці. Саме в початковій школі закладаються основи критичного мислення, емоційного інтелекту, креативності та саморегуляції, що є необхідними для майбутнього особистісного і професійного розвитку.

Список використаних джерел

1. Державний стандарт початкової освіти. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Text> (дата звернення: 02.02.2025).

2. Наход С.А. Значущість «Soft skills» для професійного становлення майбутніх фахівців соціономічних професій. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова*. Серія 5 : Педагогічні науки: реалії та перспективи. 2018. № 63. С. 131–135.

3. Підсосонна О. В. Теоретичні засади підготовки майбутніх учителів початкової школи до розвитку гнучких умінь у молодших школярів. URL: https://chasopys.ps.npu.kiev.ua/archive/80/part_2/17.pdf (дата звернення: 01.02.2025).

МУЛЬТИМЕДІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ SOFT SKILLS У ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Фітісова Ірина Максимівна

здобувач другого (магістерського)
рівня вищої освіти I курсу
ННІ Педагогіки і психології
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Науковий керівник – **Кухарчук Ірина Олексіївна**
канд. пед. наук, доц. Глухівського НПУ ім. О. Довженка

***Ключові слова:** мультимедійні технології, soft skills, початкова школа, цифрова грамотність, інтерактивне навчання, критичне мислення, комунікативні навички, креативність.*

Постановка проблеми. Сучасний світ динамічно змінюється разом із розвитком технологій, а це означає, що, окрім академічних знань, необхідно розвивати основні життєві навички, зокрема soft skills, до яких належать критичне мислення, комунікативні навички, креативність, вміння працювати в команді, емоційний інтелект, лідерство та адаптивність. В умовах глобалізації та цифрової трансформації суспільства ці навички є необхідними для успішного навчання, самореалізації та майбутньої кар'єри. З огляду на це постає проблема впровадження ефективних підходів до розвитку soft skills в учнів початкової школи. Однак, незважаючи на вагомий потенціал мультимедійних технологій у розвитку soft skills, їхнє використання в початковій школі поки що недостатньо структуроване. Чинні навчальні програми не завжди враховують необхідність розвитку soft skills за допомогою цифрових інструментів, а вчителі недостатньо підготовлені для ефективного використання цих технологій у навчальному процесі.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Останні дослідження підтверджують, що мультимедійні технології сприяють підвищенню мотивації учнів до навчання, покращенню засвоєння матеріалу та розвитку когнітивних навичок К. Остапюк, О. Бондаренко вказують на позитивний вплив інтерактивних навчальних середовищ на розвиток у дітей навичок спілкування та емоційної регуляції. В. Мартинюк досліджує ефективність гейміфікації та доповненої реальності в розвитку критичного мислення та креативності в дітей середньої школи. Водночас питання адаптації мультимедійних технологій до вікових особливостей учнів та оцінки їхньої ефективності в розвитку соціальних навичок залишається не розв'язаним.

Мета публікації – визначити роль мультимедійних технологій у розвитку soft skills учнів початкової школи.

Виклад основного матеріалу. М'які навички (soft skills) – це особисті, комунікативні та соціальні навички для ефективної взаємодії з іншими людьми, командної роботи, адаптації до змін та вирішення проблем. Вони не мають прямого відношення до конкретної професії або технічних знань, але мають значний вплив на успішність кожної діяльності. Ці навички також називаються 4 C Educational Alliance Program Partnership for Learning in 21 ст. Ці чотири К моделі охоплюють творчість, критичне мислення, співпрацю та навички спілкування. Ці знання і навички потрібні будуть кожному учневі в майбутньому [1, с. 16].

Реформа освітнього процесу ґрунтується на модернізації навичок та змісту, що потребує створення нового базового стандарту в початковій освіті на основі майстерності та особистості учнів. Головне завдання для вчителя – урахування вікових особливостей дитячого психофізичного розвитку на всіх рівнях освіти; зосередження на сучасних і успішних школярах, які під час виконання практичної роботи в поєднанні з використанням

прикладів життя отримають навички та здібності, необхідні в соціальній діяльності в майбутньому; формування м'яких навичок у початкових класах з використанням компетентнісного підходу [2, с. 40].

Мультимедійні технології відіграють важливу роль у розвитку комп'ютерних навичок (навичок програмного забезпечення) у здобувачів освіти. Їх використання сприяє розвитку критичного мислення, емоційного інтелекту, навичок спілкування та саморефлексії. Використання таких мультимедійних інструментів, як інтерактивні платформи, освітні програми та ігри підвищують мотивацію школярів до навчання та заохочують їх до активної участі в освітньому процесі. Це дозволяє індивідуалізувати навчання та покращити його результати для учнів початкових класів [3, с. 3].

Використання інтерактивних технологій у навчанні української мови та читання є одним із пріоритетних напрямів у формуванні soft skills у початковій школі. Інтерактивне навчання – один із найбільш гнучких способів залучення учнів до розв'язання проблем, забезпечення переходу від простих завдань до складних, навчання школярів здобувати знання на власному досвіді, а не використовувати заздалегідь підготовлену інформацію, сприяти розвитку творчого та діалектичного мислення [4, с. 124].

Використання мультимедійних технологій у навчанні сприяє критичному мисленню та творчості. Школярі вчаться аналізувати інформацію, робити висновки та знаходити нестандартні рішення через інтерактивні завдання та проєкти. Під час формування soft skills мультимедійні технології допомагають розкрити потенціал, нові уміння учнів [5, с. 159].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Мультимедійні технології є потужним інструментом для розвитку м'яких навичок у дітей початкової школи. Вони не тільки підвищують мотивацію учнів та їх участь у навчальному процесі, але й сприяють розвитку критичного мислення, спілкування, творчості, командної роботи, емоційного інтелекту та адаптивності. Однак ефективне застосування мультимедійних технологій у початковій освіті вимагає: систематичного розташування цифрових пристроїв відповідно до вікових особливостей учнів; розроблення ефективних методичних рекомендацій для вчителів з метою інтеграції мультимедіа в розвиток soft skills; оцінювання рівня розвитку soft skills і методів діагностики; підготовку вчителів для ефективного використання мультимедійних технологій у навчанні.

Список використаних джерел

1. Гунько О. В. Тексти «нової природи» як засіб формування soft skills у другокласників на уроках мовно-літературної освітньої галузі : кваліфікаційна робота студентки психолого-педагогічного факультету групи ПНІ-м-16; наук. керівник О. А. Павлик. Кривий Ріг : КДПУ, 2021. 116 с.
2. Оношко Н.І. Особливості розвитку soft skills молодших школярів : кваліфікаційна магістр. р-та, заочної форми навчання, студентки ІІ курсу, 61 групи, спец. 013 «Початкова освіта» / наук. керівник: к. п. н, доцент М.В. Коновальчук. Чернігів, 2021. С. 1 – 112.
3. Маруніч В.В. Soft Skills у початковій школі: як розвивати емоційний інтелект, критичне мислення та комунікативні навички в сучасному навчальному процесі. *Педагогічні науки*. 2025. С. 1 – 4. URL: https://vseosvita.ua/library/stattia-soft-skills-u-pochatkovii-shkoli-iak-rozvyvaty-emotsiinyi-intelekt-krytychne-myslennia-ta-komunikatyvni-navychky-v-suchasnomu-navchalnomu-prot-906067.html?Utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 03.02.2025)
4. Полякова І., Корсікова К. Soft skills: універсальні навички на уроках української мови й читання в початковій школі. *Acta Paedagogica Volynienses*, 2021, №3, с. 120–125. URL: <https://doi.org/10.32782/apv/2021.3.18> (дата звернення: 03.02.2025)
5. Філатова Л., Дробіна, А. Використання мультимедійних технологій у підготовці майбутніх учителів початкових класів. *Acta Paedagogica Volynienses*, 2021, №3, С. 157–165. URL: <https://doi.org/10.32782/apv/2021.3.23> (дата звернення: 03.02.2025)

ФОРМУВАННЯ ГНУЧКИХ УМІНЬ СТАРШОКЛАСНИКІВ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ

Цветков Артур Олександрович,
здобувач другого (магістерського)
рівня вищої освіти 1 курсу
факультету технологічної і професійної освіти
Глухівського НПУ ім. О. Довженка
Скрипка Дмитро Олександрович,
здобувач першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти 1 курсу
факультету технологічної і професійної освіти
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Науковий керівник – **Шевель Борис Олександрович**,
канд. пед. наук, доц. Глухівського НПУ ім. О. Довженка

***Ключові слова:** гнучкі уміння, старшокласники, дистанційна освіта, проектна діяльність.*

Постановка проблеми. Сучасна освіта зазнає значних змін під впливом технологічного прогресу та глобальних викликів, серед яких пандемії, військові конфлікти та інші соціально-економічні кризи. Однією з ключових тенденцій стало широке впровадження дистанційної освіти, яка вимагає від учнів та вчителів адаптації до нових форматів навчання. У цьому контексті формування soft skills (гнучких умінь) у старшокласників набуває особливої актуальності, адже ці навички забезпечують успішну інтеграцію в сучасне суспільство, що швидко змінюється.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблематика формування soft skills у старшокласників в умовах дистанційної освіти досліджувалася багатьма науковцями, серед яких: К. Коваль (досліджувала методи розвитку креативності та комунікативних навичок); О. Глазунова (аналізувала ефективність цифрових інструментів для формування гнучких умінь); Ю. Федоров (розглядав способи розвитку самоорганізації та управління часом); F. Ahmed, L. Capretz (вивчали розвиток soft skills у цифровому середовищі); В. Корольчук (аналізував використання інтерактивних методик в онлайн-освіті.)

Мета публікації: визначення особливостей формування soft skills старшокласників в умовах дистанційної освіти, аналізі викликів і можливостей цього процесу, а також розробленні рекомендацій для педагогів щодо ефективного впровадження методик їх розвитку.

Виклад основного матеріалу. Дистанційне навчання, незважаючи на свої переваги, зокрема доступність, гнучкість і можливість самостійного опрацювання матеріалів, створює низку викликів для формування soft skills.

Відсутність безпосередньої взаємодії з учителем та однолітками може негативно вплинути на розвиток комунікаційних навичок, командної роботи та емоційного інтелекту. Водночас дистанційне навчання відкриває нові можливості для розвитку управління часом, самодисципліни, креативності і цифрової грамотності.

До основних soft skills, що формуються під час дистанційної освіти дослідники відносять:

1. *Самоорганізація та управління часом.* Дистанційне навчання вимагає від учнів здатності самостійно планувати свій день, організовувати освітній процес і дотримуватися дедлайнів. Формування цих навичок можливе через використання спеціальних інструментів тайм-менеджменту, зокрема електронні календарі, нагадування та списки справ.

2. *Цифрова грамотність*. Під час дистанційного навчання учні активно користуються платформами для відеоконференцій, онлайн-курсами, інструментами для створення презентацій та іншими цифровими ресурсами. Це сприяє розвитку навичок роботи з технологіями, що є необхідними у сучасному світі.

3. *Критичне мислення*. Дистанційне навчання часто передбачає самостійне опрацювання великого обсягу інформації. Учні вчаться аналізувати, відбирати релевантні дані та робити висновки. Формування критичного мислення особливо ефективно за умови виконання проєктних завдань і участі в онлайн-дискусіях.

4. *Креативність*. Дистанційна освіта надає учням свободу у виборі підходів до виконання завдань, що стимулює творчий підхід і пошук нестандартних рішень.

5. *Комунікативні навички*. Використання відеозв'язку, чатів і форумів для обговорення навчальних питань допомагає старшокласникам розвивати комунікативні навички. Важливо навчати учнів ефективно висловлювати свої думки в письмовій і усній формах.

6. *Емоційний інтелект*. Дистанційна освіта стимулює учнів до саморефлексії та розуміння власних емоцій, що є важливим аспектом емоційного інтелекту. Учні також навчаються підтримувати взаємини з однолітками в онлайн-форматі.

Методи формування soft skills в умовах дистанційної освіти:

1. Інтерактивні онлайн-заняття. Використання платформ для відеоконференцій (Zoom, Microsoft Teams, Google Meet) дозволяє організувати інтерактивні заняття, які включають групові обговорення, брейншторми, ділові ігри та вирішення кейсів.

2. Проєктна діяльність. Виконання групових проєктів у дистанційному форматі сприяє розвитку командної роботи, креативності та комунікативних навичок. Для цього можна використовувати хмарні сервіси (Google Docs, Trello, Miro).

3. Онлайн-тренінги та курси. Учні можуть брати участь у спеціалізованих онлайн-курсах і тренінгах, спрямованих на розвиток soft skills, зокрема критичне мислення, управління часом, лідерство.

4. Рефлексія та самооцінка. Важливим компонентом формування soft skills є навчання учнів рефлексії. Для цього вчителі можуть пропонувати учням вести щоденники успіху або брати участь в онлайн-опитуваннях і анкетуваннях.

5. Гейміфікація. Включення ігрових елементів у навчальний процес (вікторини, конкурси, симуляції) підвищує мотивацію учнів та сприяє розвитку навичок командної роботи і креативності.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Формування soft skills у старшокласників в умовах дистанційної освіти є важливим завданням сучасної школи. Ефективне використання проєктних технологій, цифрових інструментів і інтерактивних методик дозволяє не лише подолати виклики дистанційного навчання, а й розкрити його потенціал для розвитку ключових навичок, необхідних у XXI столітті. Учителі, які активно впроваджують інноваційні підходи, сприяють підготовці учнів до життя в умовах швидких змін, забезпечуючи їх необхідними інструментами для досягнення успіху.

Список використаних джерел

1. Державний стандарт базової середньої освіти. URL : <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-deyaki-pitannya-derzhavnih-standartiv-povnoyi-zagalnoyiserednoyi-osviti-i300920-898> (дата звернення : 05.02.2024).

2. Дубасенюк О. А. Інновації в сучасній освіті. *Інновації в освіті: інтеграція науки і практики: збірник науково-методичних праць*. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. С. 12–28.

3. Залужна С. Hard / Soft skills: 5 навичок, які допоможуть дитині стати затребуваною у майбутньому. URL: <https://womo.ua/hard-skills-5-navichok-yakidopomozhut-ditini-stati-zatrebuvanoyu-u-maybutnomu/> (Дата звернення: 29.01.2024).

4. Тютюнник А. В. Використання хмарних технологій та soft skills в освітній діяльності студентів та викладачів. *Відкрите освітнє е-середовище сучасного університету*. 2015. № 1. С. 134-143.

5. Філінюк В., Білозір Н. Soft skills: готуємо учнів до успішної життєдіяльності. *Учитель початкової школи*. 2020. №11-12. С. 9-10.

КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК СКЛАДНИК ФОРМУВАННЯ ГНУЧКИХ УМІНЬ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ: ЛІНГВОДИДАКТИЧНИЙ АСПЕКТ

Шаповалова Віталія Альфредо,
здобувачка другого (магістерського)
рівня вищої освіти І курсу
ННІ Педагогіки і психології
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Науковий керівник – **Собко Валентина Олексіївна,**
канд. пед. наук, доц. Глухівського НПУ ім. О. Довженка

***Ключові слова:** комунікативна компетентність, мовно-літературна освіта, українська мова, мовленнєві навички, педагогічні технології, освітній процес.*

Постановка проблеми. У сучасних умовах реформування освіти особливої актуальності набуває формування комунікативної компетентності учнів початкових класів, оскільки першою ключовою компетентністю у Державному стандарті початкової освіти визначено «вільне володіння державною мовою, що передбачає уміння усно і письмово висловлювати свої думки, почуття» [5, с. 4]. Розвиток умінь ефективно спілкуватися, висловлювати власні думки та розуміти співрозмовника є важливим чинником успішного навчання і соціалізації молодших школярів. Проте на практиці виникають труднощі у виборі ефективних методів та прийомів розвитку комунікативних навичок, що потребує науково-методичного обґрунтування та впровадження інноваційних підходів в освітній процес. Це зумовлює необхідність глибшого дослідження проблеми формування комунікативної компетентності у початковій мовно-літературній освіті.

Аналіз сучасних досліджень і публікацій показує зростаючу увагу науковців до розроблення ефективних підходів у навчанні української мови, розвитку мовлення та формування гнучких умінь молодших школярів: сутність комунікативної компетентності та особливості її формування у мовній освіті (Бірюк Л., Вашуленко М., Гудзик І., Зенченко Т., Пономарьова К., Собко В. та ін.); формування комунікативно-мовленнєвих умінь учнів через роботу з текстами, розвиток діалогічного мовлення та культури мовлення (Бадер В., Варзацька Л., Демидчик Г., Ляшкевич А., Ростікус Н. та ін.); важливі аспекти розвитку гнучких умінь (soft skills) висвітлюються у системі формування компетентностей молодших школярів у працях О. Боровець, М. Демчук, Г. Клобак, О. Кононко, В. Радул, В. Собко та ін.

Сучасна методика рекомендує спрямовувати мовно-літературну освіту на розвиток мовленнєвих навичок і формування комунікативної компетентності шляхом активної участі учнів у комунікативних завданнях. Однак на практиці ще переважає традиційний системно-описовий підхід у навчанні мови, що не забезпечує належного мовленнєвого розвитку, а відтак і формування комунікативних умінь як складника гнучких умінь.

Функційно-комунікативний підхід, як зазначає М. С. Вашуленко, має стати основою мовної освіти, оскільки сприяє засвоєнню учнями емоційно-виражальних можливостей мовлення та вмінню доречно використовувати мовні засоби у різних видах висловлювань [1].

Метою публікації є обґрунтувати важливість формування комунікативної компетентності здобувачів початкової освіти, розглянути ефективні методичні підходи до розвитку їхніх мовленнєвих умінь.

Виклад основного матеріалу. Важливим складником формування у здобувачів початкової освіти гнучких умінь (soft skills) науковці визначають комунікативну компетентність та вміння працювати в команді (з іншими людьми). У дослідженні користуємося визначенням комунікативної компетентності молодшого школяра, запропонованим К. Пономарьовою: «здатність спілкуватися з людьми різного віку і статусу, розуміти й відтворювати сприйняту на слух та прочитану інформацію, змістовно й граматно висловлювати свої думки в усній і письмовій формах, вільно володіти мовою в різних навчальних та життєвих ситуаціях [4, с. 10].

Сучасні методики рекомендують застосовувати функційно-комунікативний підхід навчання української мови, який передбачає активне залучення учнів до мовленнєвої діяльності через вирішення конкретних комунікативних завдань. Такий підхід не лише допомагає учням засвоювати мовні знання, але й сприяє розвитку емоційно-виражальних можливостей мовлення, вміння коректно та доречно використовувати мовні засоби у різних ситуаціях. Це дає можливість не лише оволодіти мовною теорією, а й навчитися практично застосовувати мовні одиниці і явища в реальних умовах спілкування, працювати в команді (різними групами) для вирішення різних проблем.

Використання у практиці навчання традиційних системно-описових методів, як показує дослідження, обмежує розвиток мовленнєвих умінь учнів. Такий підхід не враховує важливості комунікативного аспекту навчання і не забезпечує належної активності учнів у процесі навчання. Аналіз науково-методичних джерел засвідчує, що важливою в умовах Нової української школи є реалізація діяльнісного, особистісно орієнтованого, комунікативного підходів у системі мовної освіти. Ефективним є впровадження інноваційних методик, що включають інтерактивні прийоми (рольові ігри, діалогічні вправи, мовленнєві ситуації, проєкти тощо), які спонукають учнів висловлювати свою думку й аргументувати її.

Використання інтерактивних технологій («Метод ПРЕС», «Зайняти позицію», «Зміни позицію», «Шкала думок» тощо), як наголошують дослідники, допомагає «учням чітко виражати та відстоювати свою думку, слухати й враховувати думки інших, логічно обґрунтовувати свою позицію та наводити контраргументи; сприяє розвитку критичного і креативного мислення, мотивації до навчання та розширенню культурного світогляду учнів» [3, с. 162]. Така діяльність на уроках української мови створює важливі педагогічні умови для формування гнучких умінь молодших школярів. Розвитку комунікативної компетентності учнів сприяє дослідження мовного та мовленнєвого матеріалу на ситуативній основі, що передбачає опанування здобувачами початкової освіти культури спілкування.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, формування комунікативної компетентності учнів початкових класів є важливим завданням сучасної освіти. Використання інтерактивних та комунікативно спрямованих методів навчання, таких як рольові ігри, діалогічні вправи та дискусії, сприяє розвитку мовленнєвих навичок і критичного мислення, що є важливою умовою формування гнучких умінь.

Подальше дослідження передбачає розроблення та впровадження методичних рекомендацій для вчителів початкових класів щодо інтеграції інтерактивних технологій в освітній процес, а також на вивчення їхнього впливу на розвиток не тільки мовленнєвих, а й соціальних навичок учнів.

Список використаних джерел

1. Вашуленко М.С. Українська мова і мовлення в початковій школі : Метод. посіб. Київ : Видавничий дім «Освіта», 2018. 400 с.

2. Демидчик Г. С. Розвиток комунікативно-мовленнєвих умінь молодших школярів засобами службових частин мови: автореф. дис. на здобуття ступеня канд. пед.наук : спец. 13.00.02 «Теорія і методика навчання» Київ, 2001. 26.

3. Дем'янчук О. О., Адамович І. В. Теоретичні засади використання інтерактивних технологій в навчальному процесі. *Науковий вісник ужгородського університету*. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота». Випуск 1 (46). Ужгород, 2020. С. 160-163.

4. Пономарьова К. І. Формування комунікативної компетентності молодших школярів у процесі навчання української мови: методичний посібник. Київ КОНВІ ПРІНТ, 2020. 88 с.

5. Типові освітні програми для закл. загальної середньої освіти: 1–2 та 3–4 класи. Київ : Видавництво «Світоч», 2019. 336 с.

РОЗВИТОК ГНУЧКИХ УМІНЬ У МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ДИСЦИПЛІН

Шевель Борис Олександрович,

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри технологічної і професійної освіти

Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Ключові слова: *гнучкі уміння, майбутній учитель технологій, економічні дисципліни.*

Постановка проблеми. Сучасний світ вимагає від педагогів не лише високого рівня професійної компетентності, а й розвинених гнучких умінь, що сприяють ефективному навчанню, адаптації до змін та взаємодії у різних ситуаціях. Особливо важливим є розвиток таких умінь у майбутніх учителів технологій, які повинні інтегрувати знання з різних сфер, зокрема економіки, у свою педагогічну діяльність. Економічні дисципліни є одними з ключових у формуванні системного мислення, здатності до прийняття рішень, планування та комунікації, що робить їх важливим елементом професійної підготовки педагогів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Останніми роками питання розвитку soft skills привернуло значну увагу науковців, що призвело до широкого висвітлення цієї тематики в академічних дослідженнях. Серед авторів, які зробили вагомий внесок у вивчення та популяризацію цієї проблематики, варто виділити таких науковців, як Н. В. Жадько, М. А. Чуркіна, Д. Татаурщикова, Є. Гайдученко, О. Марушев, О.Л. Чуланова, В. Шіпілов, Т.А. Яркова, О. Абашкіна, І. Канардов, Ю. Портланд та інших. Їхні роботи охоплюють широкий спектр аспектів, пов'язаних із формуванням гнучких навичок, включаючи їхню роль у професійному становленні, вплив на особистісний розвиток, а також методи інтеграції soft skills у освітній процес і професійну підготовку.

Мета публікації: проаналізувати особливості ефективного розвитку гнучких умінь (soft skills) у майбутніх учителів технологій у процесі вивчення економічних дисциплін.

Виклад основного матеріалу. Гнучкі уміння (soft skills) – це набір міжособистісних, комунікативних та організаційних навичок, які забезпечують успішність у професійній і соціальній діяльності. До них відносимо:

1. *Комунікативні навички:* здатність ефективно спілкуватися, як усно, так і письмово.
2. *Критичне мислення і креативність:* уміння аналізувати інформацію, генерувати ідеї та вирішувати проблеми.
3. *Емоційний інтелект:* здатність розуміти та управляти своїми емоціями і емоціями інших.
4. *Лідерство і робота в команді:* вміння організовувати робочі процеси, мотивувати інших та ефективно працювати у групі.
5. *Тайм-менеджмент:* здатність планувати свій час і виконувати завдання у визначені строки.

Для майбутніх учителів технологій ці уміння є основою для побудови продуктивних стосунків зі школярами, батьками, колегами та адміністрацією, а також для організації освітнього процесу, який відповідає сучасним вимогам.

Економічні дисципліни сприяють розвитку гнучких умінь через:

1. *Розвиток системного мислення.* Економічні теми, такі як планування бюджету, аналіз витрат і доходів, допомагають студентам розуміти взаємозв'язки між різними компонентами системи.

2. *Формування навичок прийняття рішень.* У процесі розгляду економічних кейсів майбутні вчителі вчаться аналізувати ситуації, прогнозувати наслідки своїх рішень і обирати оптимальні стратегії дій.

3. *Розвиток комунікативних навичок.* Обговорення економічних проблем, презентації проєктів та участь у дебатах сприяють формуванню вміння чітко висловлювати думки, аргументувати та вести переговори.

4. *Зміцнення лідерських якостей і роботи в команді.* Виконання групових проєктів, де студенти спільно вирішують економічні задачі, розвиває навички командної роботи та лідерства.

5. *Навчання тайм-менеджменту.* Планування проєктів та їх виконання у межах визначених дедлайнів сприяє формуванню вмінь ефективно організувати свою діяльність.

У сучасній педагогіці застосовуються різні методи, спрямовані на інтеграцію розвитку гнучких умінь у освітній процес. Серед них:

1. *Проєктне навчання.* Студенти створюють економічні проєкти, що потребують аналізу ринку, планування бюджету та оцінки ризиків.

2. *Ігрові методи.* Економічні симуляції та бізнес-ігри дозволяють студентам відчувати себе в реальних умовах прийняття рішень.

3. *Дискусії та дебати.* Обговорення актуальних економічних питань сприяє розвитку критичного мислення та навичок аргументації.

4. *Кейсовий метод.* Аналіз конкретних економічних ситуацій допомагає студентам вчитися знаходити оптимальні рішення.

5. *Рефлексивні практики.* Обговорення своїх досягнень і труднощів дозволяє студентам усвідомлювати свої сильні та слабкі сторони і працювати над їх вдосконаленням.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Розвиток гнучких умінь у майбутніх учителів технологій є важливим завданням сучасної педагогічної освіти. Економічні дисципліни виступають ефективним інструментом для формування цих навичок, забезпечуючи студентів знаннями та уміннями, необхідними для успішної професійної діяльності. Інтеграція методів, спрямованих на розвиток гнучких умінь, у процес вивчення економічних дисциплін сприяє підготовці педагогів, здатних адаптуватися до викликів сучасного освітнього простору та сприяти підготовці компетентних, самостійних і творчих учнів.

Список використаних джерел

1. Бацунов С. М., Дереча І. І., Кунгурова І. М., Слізкова Є. В. Сучасні детермінанти розвитку softskills. *Науково-методичний електронний журнал «Концепт»*. 2018. №4. С. 198–207.

2. Бистрова Н.В., Коняєва Є.А., Царапкіна Ю.М., Циплакова С.А. Інноваційна діяльність для формування професійно-педагогічної компетентності студентів вузу. *Проблеми сучасної педагогічної освіти*. 2018. № 61–4. С. 48–51.

3. Висотченко С.В. Сучасні проблеми конкурентоспроможності студентів. «Soft Skills – невід’ємні аспекти формування конкурентоспроможності студентів у ХХІ столітті»: тези доп. учасн. міжвузівського науково-методичного семінару.(м. Київ, 21 лютого 2020 р.). Київ, 2020. С. 12-14.

4. Наход С.А. Значущість «SOFT SKILLS» для професійного становлення майбутніх фахівців соціономічних професій. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії і перспективи*, 2018. Вип. 63. С. 131-135.

5. Повстин О.В., Козяр М. М. Значення «soft skills» у формуванні управлінської компетентності фахівців у галузі безпеки людини. *Вісник Львівського державного університету безпеки життєдіяльності*. 2019. №20. С. 122-127.

ПІДВИЩЕННЯ ІНТЕРЕСУ ДОШКІЛЬНИКІВ ДО МАТЕМАТИКИ ЗА ДОПОМОГОЮ НАРОДНИХ ЖАРТІВЛИВИХ ЗАДАЧ

Шершньов Євгеній Альбертович,

аспірант 2 року навчання спеціальності

012 Дошкільна освіта Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Науковий керівник – **Куліш Інна Дмитрівна**

кандидат пед. наук, доцент, Глухівський НПУ ім. О. Довженка

***Ключові слова:** математика, народні жартівливі задачі, пізнавальний інтерес, логічне мислення, кмітливість, інтелектуальний розвиток, математична компетентність, творчий розвиток.*

Постановка проблеми. Формування математичних уявлень у дітей дошкільного віку є важливим завданням сучасної освіти. Однак традиційні методи навчання не завжди викликають у дошкільників зацікавленість і мотивацію до вивчення математики. Недостатній інтерес до математичних понять у ранньому віці може негативно вплинути на подальше засвоєння шкільного курсу математики та розвиток логічного мислення.

Одним із ефективних засобів підвищення мотивації є використання народних жартівливих задач. Вони не лише розважають дітей, а й допомагають засвоювати математичні поняття у невимушеній формі, сприяють розвитку мислення, кмітливості та творчих здібностей.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблема формування інтересу дошкільників до математики досліджується в працях багатьох науковців. Д. Ельконін, Л. Венгер, І.Бех підкреслювали важливість розвитку логічного мислення в ранньому віці. Л. Березіна та К. Щербакова довели ефективність ігрових методів у навчанні дошкільників.

Особливу увагу приділено етно-педагогічним підходам. О. Кононко та Г. Костюк наголошували на значенні народної творчості у навчальному процесі, а В. Сухомлинський і І. Бех підкреслювали роль емоційного забарвлення навчального матеріалу у підвищенні мотивації дітей.

Результати наукових досліджень свідчать про те, що впровадження народних жартівливих задач у освітній процес не лише покращує засвоєння математичних понять, а й сприяє формуванню стійкого інтересу до математики. Крім того, такі завдання розвивають у дошкільників логічне та творче мислення, що є важливим етапом їхнього інтелектуального розвитку.

Мета публікації: обґрунтування доцільності використання народних жартівливих задач у процесі формування математичних уявлень у дошкільників. Дослідження спрямоване на виявлення впливу таких задач на підвищення інтересу дітей до математики, розвиток їхнього логічного мислення, кмітливості та творчих здібностей.

Виклад основного матеріалу. Одним із важливих аспектів виховання дошкільнят є формування їхнього наукового світогляду – цілісної системи уявлень про навколишній світ, можливості його пізнання, а також ставлення людини до суспільства та праці. У процесі формування світогляду, який базується на наукових знаннях та історії розвитку людства,

педагог знайомить дітей з народною математикою та її практичним використанням у повсякденному житті. У народній математиці багато задач-жартів, задач-загадок. Їх використання підвищує інтерес до математики, дає змогу внести елементи змагання, створити добрий настрій. [5 с. 67].

Математичні розваги у вигляді жартівливих і нестандартних задач, головоломок, завдань на кмітливість і відгадування чисел з'явилися ще в давнину. Перші математичні посібники, що використовувалися у Вавилоні, Стародавньому Єгипті, Індії, Китаї, а також у школах великих латиноамериканських, африканських і тихоокеанських цивілізацій, містили збірки цікавих задач та повчальних історій. Така форма навчання залишалася основною навіть тоді, коли математичні знання вже значно розширилися.

Десятки й сотні математичних задач на кмітливість передавалися з покоління в покоління, поширювалися у усній народній творчості, переходили від народу до народу, з однієї книги в іншу. Однією з перших відомих збірок цікавих математичних задач вважається «Задачі для вдосконалення розуму юнацького», авторство якої приписують вченому монаху Алькуїну з Йорка (VIII століття). Він керував школою при дворі франкського короля Карла Великого, а його книга залишалася популярною майже тисячу років. У ній містилося багато задач, які не втратили актуальності й сьогодні, серед яких відома логічна задача «про переправу через річку вовка, кози і капусти» та інші. [1 с. 45].

В Україні теж відомий цілий цикл цікавих задач, в яких використані математичні поняття. Вони відображають розум, кмітливість і спостережливість нашого народу, а також повсякденне життя українців. Багато з цих задач, що передавалися з покоління в покоління, збереглися до сьогодні, доповнені народним гумором і національним колоритом.

У математичній літературі завжди приділялася значна увага цікавим задачам, оскільки вважалося, що елемент захопливості сприяє навчанню. Задачі-жарти – це особливий вид математичних завдань, що мають ігровий характер. Їх розв'язання вимагає більше винахідливості, кмітливості та почуття гумору, ніж уміння виконувати обчислення. Попри те, що за своєю структурою вони нагадують традиційні арифметичні задачі (з умовою, числовими даними та запитанням), їхній зміст і формулювання є нестандартними. Головна ідея задачі зазвичай прихована за другорядними деталями, що маскують її справжню сутність. Для правильного розв'язання не обов'язково виконувати арифметичні дії – достатньо здогадливості та кмітливості. [2, с. 27].

Дітям дошкільного віку доступні задачі-жарти як один з видів математичних розваг. Вони сприяють розвитку логічного мислення, навичок аналізу й синтезу, узагальнення та абстрагування, а також уміння порівнювати, зіставляти й конкретизувати, допомагаючи дошкільникам краще розуміти взаємозв'язки між різними явищами.

Цей процес тісно пов'язаний із формуванням пізнавальних здібностей та інтересів дитини, а також із її емоційним ставленням до навколишнього світу. Під час роботи над такими задачами розвивається правильна, чітка та лаконічна математична мова, що є важливою складовою формування початкових математичних уявлень у дошкільників.

Щоб стимулювати інтелектуальний розвиток дітей, необхідно створювати умови, що викликають інтерес до розумової діяльності та бажання міркувати. Саме інтерес і внутрішня мотивація є ключовими факторами, без яких мислення не стає природною потребою.

Задачі-жарти можуть урізноманітнити заняття, допомагаючи зняти втому, активізувати увагу дітей або плавно перейти до іншої частини заняття. У таких випадках вони мають викликати позитивні емоції та підвищувати інтерес до подальшої діяльності.

Окрім занять, задачі-жарти можна застосовувати й у повсякденному житті – під час спостережень, розмов і бесід. Використовуючи різні ситуації, дорослі можуть спрямовувати пошукову діяльність дитини, допомагаючи їй краще аналізувати події та формувати логічні висновки. Ефективність такої роботи залежить від того, наскільки дитина розуміє жарт, чи вміє логічно й послідовно мислити та концентрувати свої розумові зусилля [4, с. 19].

Важливо навчити дітей не лише знаходити правильний розв'язок задачі, а й аргументовано його доводити. Це допомагає їм формувати вміння чітко висловлювати свої думки та обґрунтовувати їх. При виборі задач-жартів необхідно проявляти педагогічний такт, щоб гумор органічно поєднувався з математичним змістом, а не перетворювався на безглуздість. Задачі повинні стимулювати мислення, а не викликати плутанину або зводитися до абсурду, оскільки в такому разі вони не сприятимуть математичному розвитку дитини.

Важливим аспектом є формування в дітей здатності критично оцінювати зміст задачі та її розв'язок. Однак варто враховувати рівень складності: надто прості задачі не спонукатимуть дитину до розумової діяльності, а надмірно складні можуть викликати розгубленість і втрату інтересу.[3, с. 17].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Результати аналізу теоретичних досліджень та практичного досвіду підтверджують, що використання народних жартівливих задач є ефективним засобом підвищення інтересу дошкільників до математики. Такі задачі сприяють розвитку логічного мислення, кмітливості, уяви та творчих здібностей дітей. Завдяки поєднанню елементів гри, гумору та нестандартного підходу народні задачі допомагають формувати позитивне ставлення до математичних знань, знижуючи страх перед складністю цього предмета.

Подальші дослідження можуть бути спрямовані на:

- Визначення впливу народних задач на формування математичних компетентностей у дітей різних вікових груп.
- Аналіз взаємозв'язку народної творчості та сучасних освітніх технологій, зокрема використання мультимедійних ресурсів для подання жартівливих математичних задач.
- Дослідження індивідуальних особливостей засвоєння математичних понять через використання фольклорних елементів у навчальному процесі.

Таким чином, використання народних жартівливих задач є перспективним напрямом для подальших педагогічних досліджень та практичного застосування в освітньому процесі дошкільних закладів.

Список використаних джерел.

1. Дудова Т. Дидактична гра – господиня навчального процесу. *Дошкільне виховання*. 2004. № 7.
2. Березовська Людмила. Теорія та методика формування елементарних математичних уявлень у дітей дошкільного віку: навчальний посібник. Івано-Франківськ : НАІР, 2022. 252 с.
3. Лобода С.Ф. Дидактичні ігри та вправи у навчально-виховому процесі. *БВДС*. 2015. № 17-18.
4. Народна мудрість про час. *Мандрівець* / авт.-упоряд О. О. Яловська. 2016. 80 с
5. Маланюк М.П. Матеріали з історії шкільної математичної освіти в Україні. Київ-Тернопіль, 2015.

ТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ НАСКРІЗНИХ УМІНЬ У ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ НА УРОКАХ ГЕОГРАФІЇ

Шило Валентина Миколаївна,
вчитель географії Степненської філії
Ямпільського ліцею №2 Ямпільської
селищної ради Сумської області

Ключові слова: формування, наскрізні уміння, здобувачі освіти, уроки географії.

Постановка проблеми. Сучасна освіта спрямована на формування в учнів наскрізних умінь, які забезпечують компетентнісний підхід до навчання, дозволяючи учням розвивати

навички критичного мислення, співпраці, творчості та самостійного вирішення проблем. Наскрізнi уміння стають невід'ємною складовою успішної освіти та професійної діяльності. Вони допомагають здобувачам освіти адаптуватися до викликів 21-го століття та залишатися конкурентоспроможними на ринку праці. Уроки географії є платформою для інтеграції цих умінь через використання інноваційних технологій навчання.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблема компетентісного підходу до навчання знайшла своє відображення у роботах таких вітчизняних і зарубіжних дослідників як І. Бех, Н. Бібік, В. Бондар, Л. Ващенко, О. Кривонос, Н. Морзе, О. Овчарук, О. Пометун, О. Савченко, І. Зімня, В. Краєвський, Дж. Равен, Г. Селевко, А. Хуторський та ін.

Висвітленню різних аспектів компетентісного навчання географії були присвячені роботи Л. Вішнікіної, Т. Гільберг, Л. Зеленської, А. Покась, В. Самойленка, О. Топузова, Г. Уварової, В. Яценка та ін. Практичні аспекти формування географічної компетентності учнів висвітлювали вчителі-практики І. Журавля, В. Кость, М. Познякова, П. Скавронський, Н. Фідря, Н. Чернявська та ін.

Мета публікації: проаналізувати технології формування наскрізних умінь на уроках географії.

Виклад основного матеріалу. У сучасному світі стрімкого технологічного розвитку та глобалізації від здобувачів освіти вимагається не лише володіння базовими знаннями, а й уміння застосовувати їх у реальних життєвих ситуаціях. Наскрізнi уміння охоплюють:

критичне мислення, яке допомагає аналізувати інформацію, оцінювати її достовірність та приймати рішення.

Комунікативні навички, які забезпечують ефективне спілкування, вміння висловлювати думки та працювати в команді.

Цифрову грамотність, необхідну для роботи в сучасному інформаційному середовищі.

Географія вивчає глобальні процеси, природні явища та їхній вплив на людину, що дозволяє розвивати системне мислення. Приклади:

Аналіз причин кліматичних змін та їх впливу на економіку й суспільство.

Робота з картами та статистичними даними, що формує навички аналізу інформації.

Уроки географії є ідеальним майданчиком для розвитку цих умінь завдяки своїй міждисциплінарності.

Технології формування наскрізних умінь на уроках географії:

1. Інтерактивні методи навчання

Інтерактивні методи сприяють активному залученню учнів до навчального процесу, формуючи їхні навички комунікації, співпраці та критичного мислення.

Приклади застосування на уроках географії:

Дискусії та дебати. Теми, пов'язані з екологічними проблемами або урбанізацією, спонукають учнів висловлювати свої думки, обґрунтовувати позиції та аналізувати альтернативні погляди.

Рольові ігри. Наприклад, учні розподіляють ролі представників різних країн під час міжнародної конференції з клімату.

Мозковий штурм. Використовується для генерування ідей щодо вирішення глобальних проблем, таких як зміна клімату чи боротьба з голодом.

2. Проектне навчання

Проектна діяльність дозволяє учням застосовувати теоретичні знання на практиці та формує комплекс умінь: від планування до презентації результатів.

Приклади проектів:

«Чиста планета». Учні аналізують рівень забруднення навколишнього середовища у своєму регіоні та пропонують шляхи вирішення проблеми.

«Туристичний маршрут». Учні розробляють туристичний маршрут для певної місцевості, досліджуючи географічні об'єкти, економічний потенціал та культурні пам'ятки.

«Вода – джерело життя». Дослідження водних ресурсів у світі та їх раціонального використання.

3. Проблемне навчання

Цей метод спонукає учнів самостійно шукати відповіді на складні запитання, аналізуючи інформацію та формулюючи висновки.

Приклади проблемних завдань:

Як впливає урбанізація на клімат?

Які наслідки матиме танення льодовиків для людства?

Як зміниться демографічна ситуація в країні через 50 років?

Робота з такими питаннями розвиває критичне мислення та навички вирішення проблем [2].

4. Використання ІКТ

Інформаційно-комунікаційні технології дають змогу візуалізувати складні процеси та явища, а також забезпечують інтерактивну взаємодію.

Інструменти:

Електронні атласи та карти. Учні вивчають карти в цифровому форматі, аналізують кліматичні зони чи геологічні структури.

Геоінформаційні системи (GIS). Використовуються для аналізу реальних даних, таких як зміни у використанні земель або міграційні потоки.

Віртуальні подорожі. Наприклад, використання GoogleEarth для вивчення рельєфу та природних об'єктів.

Онлайн-вікторини. Використання платформ (Kahoot, Quizizz) для перевірки знань у формі інтерактивної гри [1].

5. Діяльнісний підхід

Діяльнісний підхід спрямований на те, щоб учні не лише отримували знання, а й застосовували їх у конкретних ситуаціях.

Приклади завдань:

Аналіз кліматичних карт для визначення причин змін клімату.

Розрахунок географічних координат під час роботи з картами.

Дослідження зв'язку між густотою населення та рівнем розвитку економіки [2].

Реалізація наскрізних умінь на уроках географії:

Екологічна грамотність

Географія тісно пов'язана з екологією, тому уроки можуть формувати в учнів відповідальне ставлення до природи.

Приклади завдань:

Аналіз екологічного стану регіону (моніторинг забруднення повітря, води, ґрунту).

Дослідження наслідків вирубування лісів для екосистеми.

Розробка особистого екологічного проєкту (зниження споживання пластику, енергоефективність у побуті).

Фінансова грамотність

Розуміння географічних аспектів економіки дозволяє учням розвивати підприємницькі навички та фінансову грамотність.

Приклади завдань:

Аналіз економічної карти світу (розподіл ресурсів, експорт-імпорт товарів).

Вивчення впливу природних ресурсів на розвиток економіки країн (наприклад, вплив нафтогазового сектору на економіку ОАЕ чи Норвегії).

Розробка бізнес-плану з урахуванням географічних особливостей (наприклад, відкриття ферми в умовах різного клімату) [1].

Громадянська відповідальність

Розгляд глобальних соціально-економічних питань формує у здобувачів освіти розуміння ролі громадянина.

Приклади завдань:

Аналіз демографічних проблем, таких як старіння населення чи міграція.

Обговорення глобальних викликів (нерівність у доступі до водних ресурсів, урбанізація).

Дослідження ролі міжнародних організацій (ООН, Червоний Хрест) у вирішенні географічних питань [2].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Географія вчить аналізувати зв'язки між природою та людською діяльністю, що допомагає учням: усвідомлювати наслідки своїх дій для довкілля; планувати подорожі, розуміти кліматичні та економічні умови різних регіонів; орієнтуватися у світі глобальних викликів, таких як екологічні кризи, міграція та урбанізація. Інтеграція наскрізних умінь у освіту, застосування сучасних технологій та розробка індивідуалізованих підходів до навчання сприятимуть підвищенню ефективності їх формування.

Список використаних джерел

1. Грицай Л. Формування компетентностей учнів на уроках географії. Географія та економіка. 2020. №4. С. 42-44.

2. Реалізація наскрізних ліній на уроках географії. URL: https://vseosvita.ua/library/realizacia-nasriznih-linij-naurokahgeografii_536776.html.

СОЦІАЛЬНО-КУЛЬТУРНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК НАПРЯМ ПРОФЕСІЙНОЇ РОБОТИ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА

Тюльпа Тетяна Миколаївна,

доктор педагогічних наук, доцент
кафедри педагогіки і психології початкової освіти
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Щербань Сергій Ігорович,

здобувач другого (магістерського)
рівня вищої освіти 1 курсу
ННІ Педагогіки і психології
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Науковий керівник – **Тюльпа Тетяна Миколаївна,**
доктор педагогічних наук, доцент
кафедри педагогіки і психології початкової освіти
Глухівського НПУ ім. О. Довженка

Ключові слова: соціально-культурна діяльність, соціальний педагог, професійна діяльність.

Постановка проблеми. Соціально-культурна діяльність займає одне з головних місць у практичній діяльності сучасного працівника соціальної сфери: соціального працівника, соціального педагога, культуролога, соціолога, економіста менеджера соціально-культурної сфери. Маючи глибокий гуманітарний зміст, ця професія стала невід'ємною частиною способу життя в більшості цивілізованих країн. Без урахування діяльності соціальних працівників не обходяться ні програми соціального розвитку, ні соціальна політика будь-якої держави.

Соціально-культурна діяльність є відображенням та зміною існуючих соціальних відносин людей засобами культури та мистецтва. Конкретний зміст соціально-культурної діяльності залежить від соціального замовлення. Найчастіше соціально-культурна діяльність обумовлює культурну активність індивідуумів, соціальних груп, організацій, органів влади

щодо створення та поширення культурних цінностей, формуванню в людей певного світогляду, задоволенню культурних потреб, розвитку творчих здібностей та створенню комфортного соціального середовища.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У прийнятому Законі України №2778–VI Про культуру [3] визначаються правові засади діяльності у сфері культури, що регулюють суспільні відносини, пов'язані із створенням, використанням, розповсюдженням, збереженням культурної спадщини та культурних цінностей, і спрямований на забезпечення доступу до них. Сучасне трактування поняття соціально-культурної діяльності (її суті, завдань і змісту) є похідною від поняття «культурна діяльність», «соціальна робота», «соціальна педагогіка», в той же час вона відображає еволюцію такого явища, як культурно-просвітницька робота. Якщо соціальна діяльність – це цілеорієнтована активність, зміст якої задано певною соціальною роллю суб'єкта, то культурна діяльність – це активність ціннісно-орієнтована, прийнята та продиктована певним змістовним змістом.

Розглядаючи провідні риси соціокультурної діяльності такі дослідники, як Г. Олійник, А. Паршина, Т. Спіріна та інші, виокремлюють її гуманістичний, культурологічний і розвивальний характер, оскільки вона ґрунтується на культурних аспектах.

Мета публікації – характеристика соціально-культурної діяльності як напряму професійної роботи соціального педагога.

Виклад основного матеріалу. Соціально-культурна діяльність виступає морально мотивованою та суспільно значущою діяльністю зі створення, освоєння, збереження та поширення значущих цінностей культури. Дане визначення базується на загальнонауковому підході до соціально-культурної діяльності, оскільки йдеться про цінності матеріальної та духовної культури і можна також провести аналогію з визначенням культурної діяльності, зафіксованому в законодавстві України про культуру, сутність якої визначається як діяльність з виявлення, збереження, формування, поширення та освоєння культурних цінностей. Соціально-культурна діяльність – це специфічна сфера соціального життя, що створює зовнішні й внутрішні умови для освоєння соціокультурного досвіду людства й розвитку особистості (дорослого й дитини в їхній взаємодії, в автономному або колективному режимах) у процесі вивчення й пізнання цінностей (духовних, моральних, естетичних) різних видів культури [4].

Соціально-культурна діяльність виконує соціокультурну функцію, яка характеризується наступним:

- їй властива цілеспрямованість і продуманість; здійснюється у вільний час і протікає як індивідуально, так і колективно;
- її відрізняє відносна свобода (залежно від стану здоров'я й самопочуття) вибору дозвіллевих заходів і намірів (програм), пов'язаних з рекреацією, саморозвитком (найчастіше носить мимовільний характер), спілкуванням, оздоровленням на основі добровільності, активності, ініціативи як окремої особистості, так і різних груп;
- вона обумовлена регіональними особливостями, традиціями й характеризується різноманіттям видів дозвіллевої діяльності на основі різноманітних інтересів;
- сприяє пізнанню культури й мистецтва, тобто формуванню базової культури через творчу діяльність, заснованої на культурологічних знаннях; духовній культурі; розвитку творчої діяльності;
- дозвіллева діяльність завжди носить етико-естетичну норму культури поведінки й формує такі якості, як людяність, гуманність, порядність, захопленість [1; 2]. Характерними рисами соціально-культурної діяльності як напряму професійної роботи соціального педагога розуміється нами як процес формування культурного середовища, реалізація механізму соціалізації, інкультурації та самореалізації особистості; використання сучасних технологій вивчення, задоволення та подальшого розвитку духовних інтересів та потреб людей; залучення особистості чи соціальної спільності у світ культури, у соціально-культурну творчість [5, с. 123]. Соціально-культурна діяльність як напрям професійної

роботи соціального педагога реалізує свої можливості не тільки для відпочинку, розвитку своїх інтелектуальних потреб, одержання вражень і нової інформації, але й для творчості як властивості цілісності людського буття і як акт культуротворення.

Висновки. Основною рисою, що характеризує соціальну роботу як особливе явище суспільного життя, як специфічну суспільну діяльність, є формування, здійснення та реабілітація життєвих сил людини, її індивідуальної та соціальної суб'єктності. Звідси ставати очевидним, що соціально-культурна діяльність займає одне з важливих місць у практичній праці спеціаліста в галузі соціальної роботи. У процесі організації дозвілля населення знаходять своє відтворення мети та функції державної соціальної політики в галузі культури та дозвілля, визначаються шляхи, методи та засоби їх реалізації в умовах сучасних тенденцій розвитку суспільства.

Список використаної літератури

1. Кочубей Н. В. Соціокультурна діяльність : навч. посіб. Суми : Університет. кн., 2015. 121 с.
2. Паскаль О.В. Соціальна робота у сфері дозвілля. Одеса: Поліграф, 2007. 120 с.
3. Про культуру : закон України від 14 грудня 2010 р. № 2778-VI. Відомості Верховної Ради України. 2011. № 24. С. 168.
4. Спіріна Т. Соціокультурна діяльність, як засіб формування життєвих цінностей молоді у вільний від навчання час. *Вісник Прикарпатського університету. Педагогіка.* 2005. Вип. 11. С. 138–145.
5. Тюльпа, Т. Заклад вищої освіти як соціокультурне середовище професійної підготовки майбутніх фахівців соціономічних спеціальностей. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Педагогічні науки.* Бердянськ : БДПУ, 2024. 3, 119–128.

ЗНАЧЕННЯ ТВОРЧОСТІ В КОНТЕКСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ

Ягольник Юрій Вячеславович,
аспірант спеціальності
«011 Освітні, педагогічні науки»,
УДУ ім. Михайла Драгоманова, м. Київ

Науковий керівник – **Пригодій Микола Анатолійович,**
д-р пед. наук, проф.
УДУ ім. Михайла Драгоманова, м. Київ

Ключові слова: *творчість, творчість майбутнього вчителя, педагогічна творчість.*

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку системи освіти потребує розв'язання багатьох важливих педагогічних проблем, серед яких чільне місце займає проблема творчості в контексті підготовки майбутнього вчителя. Саме від особистості педагогічного працівника залежить продуктивність навчального процесу, психологічний клімат як серед колег, так і в учнівському колективі. Значення творчості учителя знаходить своє відображення у його прагненні до постійного самовдосконалення, творчо підходити до виконання поставлених завдань, постійно вивчати передовий педагогічний досвід тощо.

Аналіз наукової літератури. У ході окресленої проблеми, згідно логіки дослідження необхідно уточнити сутність ключового поняття «творчість». З точки зору психологічної науки, існує безліч трактувань даного поняття, проте, слід зауважити, що до сьогоднішнього дня немає єдиного формулювання зазначеного поняття, визначення його механізмів та особливостей.

У «Тлумачному словнику української» мови поняття «творчість» трактується як «діяльність людини, яка спрямована на створення духовних і матеріальних цінностей» [3]. Поняття «творчість» у «Філософії: словнику термінів та персоналій» трактується як «діяльність, у процесі якої є становлення нової матеріальної чи духовної цінності для людини та створення неповторних, унікальних ідей, виявлення нового, особливостей, понять та закономірностей, а також прийомів та методів дослідження та зміна матеріального світу або духовної культури» [4].

Виклад основного матеріалу. З точки зору психолого-педагогічної науки, погоджуємося з думкою Ю. Галатюка, який розглядає поняття «творчість» як одну із найфундаментальніших характеристик людської природи та потенціал, що притаманний кожному від народження. Як зазначає автор, творчість є особливістю кожної особистості, що спонукає до розвитку позитивного лідерства, ініціативності, дисциплінованості, нестандартності мислення, креативності, самостійності тощо [2, с. 63].

Проблему формування творчої особистості вчителя розглядав у своїх працях видатний педагог В. Сухомлинський. Вчений вбачав творчість особистості педагога, як вершину його духовного життя, як показник ступеня розвитку інтелектуальних здібностей, особистісних якостей, почуттів тощо [1].

Опрацьовуючи сучасну літературу, дійшли висновку, що «творчість майбутнього вчителя» розуміється як процес розв'язання певних педагогічних завдань та задач на основі креативного мислення. На думку багатьох вчених, творчість є необхідною умовою щодо здійснення педагогом професійної діяльності. Для розвитку творчості майбутнього вчителя необхідно створити такі умови, які б сприяли виявленню творчої індивідуальності особистості, сформували емоційно сприятливе середовище. Окреслена проблема потребує спеціальної фахової підготовки, яка має здійснюватися в умовах закладу вищої освіти.

Для розвитку творчості у майбутніх учителів необхідно удосконалити методи та форми здійснення освітньої діяльності ЗВО, а саме: проведення науково-практичних студентських конференцій, творчих конкурсів, тренінгів, майстер-класів, вебінарів, олімпіад, які стануть ефективним засобом формування творчості у майбутніх педагогів.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Отже, творчість – це один із основних компонентів здійснення професійної діяльності майбутнього вчителя, який надає можливість особистості креативно та оригінально діяти у різних педагогічних ситуаціях. Тому, кожен вчитель який прагне до постійного саморозвитку та самовдосконалення має перебувати у творчому пошуку методів та форм роботи з підростаючим поколінням. Творчість майбутнього вчителя пов'язана з особливостями його мислення та розглядається як здатність до генерування нових оригінальних ідей, які не є стереотипними.

Перспективами подальших досліджень вбачаємо розроблення методичних засад розвитку творчості майбутніх учителів у процесі професійної підготовки у вищих закладах освіти.

Список використаних джерел

1. Антоненко М.Я. Проблеми діяльності вчителя у педагогічній спадщині Василя Сухомлинського: монографія. 4-те вид., доповн. Київ: Четверта хвиля, 2010. 216 с.
2. Галатюк Ю. Творча функція навчання. Шлях освіти. 2000. № 3. С. 56–65.
3. Ковальчук О.В. Педагогічна креативність: сутність, структура та механізми розвитку Київ: Освіта, 2018. 304 с.
4. Тлумачний словник української мови. URL: <https://slovnyk.ua/>
5. Філософія: словник термінів та персоналій (2020). URL: <http://surl.li/dbscup>

THE PRINCIPLES OF A SOCIAL APPROACH AS A BASIS FOR DEVELOPING SOFT SKILLS

Guo Yiqing,

1st year postgraduate student of
Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv
National Pedagogical University

Scientific advisor – **Iryna Pinchuk,**
Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,
Professor of the Department of Primary Education Pedagogy and Psychology,
Educational and Scientific Institute of Pedagogy and Psychology,
Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv National Pedagogical University

***Key words:** educational principles, social approach, soft skills developing.*

Introduction. The social approach in education emphasizes learning through interaction, collaboration, and real-world engagement. It is based on the idea that education is not just about acquiring knowledge but also about developing critical social and emotional skills necessary for personal and professional success.

Scientific literature analysis. A comprehensive analysis of the scientific literature proves the importance of using them, and the principles of a social approach as a basis for developing soft skills are discussed in contemporary scientific sources.

The Turkish researchers Mohammed Farhad Sadik, Ozdamli Fezile [3] emphasise in their work the importance of integrating problem solving, collaboration, interpersonal and communication skills in higher education curricula, especially in the IT sector. The research highlights the mismatch between academic technical knowledge and the practical skills expected by employers, and argues for a curriculum that develops these essential soft skills through social interaction and collaborative learning.

A Ukrainian research team [2] is investigating the impact of communicative teaching methods on the professional development of English language and literature teachers.

This research by Bhasin Manya, Mashra Akanksha [1] explores the critical role of soft skills in shaping an individual's career readiness and success. It highlights the growing demand for employees equipped with a variety of soft skills and suggests integrating these competencies into professional development programmes to enhance workforce competence.

The sources analysed collectively underline the importance of a social approach to developing soft skills, highlighting the role of interpersonal interactions, collaborative learning and real-world applications in fostering these essential competencies.

The aim of the paper is to highlight the characteristics of using the social approach to develop soft skills in higher education institutions.

The results of the research. The social approach to developing soft skills emphasises interpersonal interactions, collaboration and cultural awareness as essential components of personal and professional growth. This approach is based on a number of key principles:

The principle of social interaction as a learning tool is that soft skills such as communication, teamwork and leadership are developed through real-life social interactions. Engaging in group discussions, role-playing and collaborative tasks enhances emotional intelligence and adaptability.

Contextual learning proves that soft skills are best developed in authentic settings where individuals practice real-world applications. Work environments, team projects and social activities provide opportunities to refine problem-solving, decision-making and conflict resolution skills.

The principle behind the emphasis on emotional intelligence is that understanding emotions (both one's own and those of others) is crucial to effective interpersonal relationships. Skills such as empathy, self-awareness and active listening improve personal and professional communication.

Collaboration and teamwork are important because the ability to work in diverse teams fosters adaptability and openness to different perspectives. Group activities promote cooperation, negotiation skills and mutual respect.

Communication is a core skill; otherwise, verbal and non-verbal communication skills are fundamental to professional success. Learning to articulate ideas clearly, listen actively and give constructive feedback strengthens interactions in the workplace.

In a globalised world, cultural competence, cultural awareness and inclusivity are essential for effective collaboration. Understanding different cultural norms and communication styles promotes inclusivity and minimises misunderstandings.

Constructive feedback from peers, mentors and supervisors helps refine soft skills over time. Self-reflection allows individuals to assess their strengths and areas for improvement.

Conclusion. The social approach to soft skills development highlights the importance of interactive learning, emotional intelligence and adaptability. By engaging in meaningful social experiences, individuals can cultivate the skills needed for professional success and effective collaboration in diverse environments. In addition, the social approach to education is essential for fostering a well-rounded, capable and socially responsible generation. By integrating collaboration, emotional intelligence and real-world experiences into learning, educators can better prepare students for both academic success and future career challenges.

References

1. Bhasin Many, Mashra Akanksha. Integrating Soft Skills for Professional Development: a Pathway Towards Enhanced Workforce Competence. *Journal of the School of Language, Literature and Culture Studies*. Series: 26, Book No. 07, Year: 2024. P. 99-102. URL:
2. Chaika, O., Kushnierova, M., Zaitseva, N., Pinchuk, I., Fedchenko, K. The impact of communicative teaching methods on the professional training of english language and literature teachers. *Revista edapeci-educacao a distancia e praticas educativas comunicacionais e interculturais*. Volume: 24 Issue 2 Pages: 176-189 DOI: 10.29276/redapeci.2024.24.220983.176-189 Published Date: 2024 MAY-AUG Accession Number: WOS:001287527900014. ISSN: 2176-171X <https://doi.org/10.29276/redapeci.2024.24.220983.176-189>
3. Mohammed Farhad Sadik, Ozdamli Fezile. A Systematic Literature Review of Soft Skills in Information Technology Education. October 2024. *Behavioral Sciences*, 14(10), 894 DOI: [10.3390/bs14100894](https://doi.org/10.3390/bs14100894) URL: <https://doi.org/10.3390/bs14100894>
4. Succi, C., & Canovi, M. (2020). Soft skills to enhance graduate employability: Comparing students and employers' perceptions. *Studies in Higher Education*, 45(9), 1834-1847. <https://doi.org/10.1080/03075079.2019.1585420>
5. Talha Yaseen, Rabia Peerzada, Importance of Communication Skills for Successful Career, *International Journal of Innovative Science and Research Technology*, 2022.

CRITICAL THINKING AS AN INTEGRAL COMPONENT OF SOFT SKILLS IN THE SYSTEM OF MODERN EDUCATION OF THE XXI CENTURY

Zadorozhniak Valentyna Anatoliivna,
student of the speciality «Accounting and Audit»
Chernelia Iryna Mykolaivna,
senior lecturer of National University of
Life and Environmental Sciences of Ukraine
Kyiv, Ukraine

Key words: *educational principles, critical thinking, soft skills developing.*

Introduction. Critical thinking is gaining relevance in the context of rapid changes in the modern world, where information flows are increasing and technologies are rapidly transforming

both the economy and social relations. In this context, the development of soft skills, in particular critical thinking, is becoming a key condition for the successful adaptation of an individual to the requirements of the 21st century. According to the World Economic Forum, in its 2024 report, about 60% of international CEOs point to critical thinking as one of the most important competencies needed to make strategic decisions in a dynamic market environment. These figures indicate that not only technical knowledge, but also the ability to analyse information, draw reasonable conclusions and solve problems effectively are becoming determinants of competitiveness in the global labour market [6].

The results of the research. The modern educational system in many countries has already realised the need to integrate critical thinking into the curriculum. For example, the Finnish education system, which is regularly ranked among the top in PISA testing, is focused on developing students' ability to analyse information independently and make informed decisions. According to the Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD), Finnish school students demonstrate 15-20% higher scores in critical thinking skills than the average for participating countries, which is a vivid example of the successful integration of soft skills into the educational process. This approach helps to prepare young people to meet the complex challenges facing modern society, and also stimulates the development of creative and innovative abilities [4].

At the same time, modern digital technologies and educational platforms provide unique opportunities to improve teaching methods focused on the development of critical thinking. Interactive online courses, simulations, and case methodologies implemented by the world's leading universities allow students not only to gain theoretical knowledge but also to apply it in practice in solving real-world problems. Harvard Business School actively uses the case method as a tool to stimulate analytical thinking, allowing students to solve complex business problems in conditions close to real life. Such training promotes the development of the ability to logically analyse, critically evaluate information and make informed decisions, which is extremely important in a world where the speed and accuracy of data processing are becoming crucial factors for success [3].

The problem of information overload and the growth of disinformation makes the development of critical thinking even more urgent. In today's environment, when millions of users are exposed to numerous sources of information every day, the ability to distinguish reliable data from fake news and manipulative messages is becoming vital. According to a study conducted in the European Union as part of the Digital Literacy project, almost 65% of young people said that developing critical thinking skills helps them navigate the information space more effectively and make informed decisions. This demonstrates the need to develop such skills at the early stages of the educational process, which will help future citizens better understand the world and protect themselves from information manipulation [1].

It is equally important to integrate an interdisciplinary approach into education, which allows students to see the interconnections between different fields of knowledge and develop a broader worldview. The introduction of integrated educational programmes that combine the humanities and sciences helps to foster a critical approach to analysing complex social, economic and environmental issues. Such approaches are already being successfully implemented at universities in the US, Canada and Europe, where more than 70% of students who participated in interdisciplinary programmes reported significant improvements in their critical thinking skills and creative problem-solving abilities. This fact emphasises that the development of soft skills, in particular critical thinking, is not just an academic task, but also a prerequisite for training competitive professionals [2].

In addition, current research shows a strong link between the development of critical thinking and increased overall productivity. According to a study conducted by the Institute for the Future of Work in 2021, the integration of emotional intelligence with critical thinking skills reduces stress among employees and contributes to more effective decision-making in a fast-paced work environment. This data confirms that a harmonious combination of analytical and emotional skills creates the foundation for sustainable development of both individuals and organisations.

According to information provided by IBM, more than 80% of business leaders note the positive impact of this integration on the innovative potential of companies and their ability to adapt to rapidly changing market conditions [5].

Conclusion. Thus, critical thinking as a component of soft skills is important in the modern education system. It not only helps to develop the ability to analyse, synthesise and evaluate information, but is also a powerful tool for developing leadership skills, an innovative approach to problem solving and effective resource management. Given the global challenges of digital transformation, information overload and rapid socio-economic changes, the development of critical thinking is an integral part of training future professionals who can function effectively in an uncertain and competitive global environment. Modern educational practices based on the integration of interdisciplinary knowledge and innovative teaching methods prove that the introduction of critical thinking into the educational process contributes not only to improving academic results but also to creating a basis for sustainable economic development and social stability.

References

1. Bratko M., Kozyr M. Pedagogical innovation: Study guide. K.: Borys Grinchenko Kyiv University, 2021. 272 c.
2. Adaptive learning of students as a prerequisite for the implementation of a competence-based approach to teacher training. *Ridna Shkola*. 2013. № 11. С. 36-41. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/rsh_2013_11 (accessed 20.10.2024).
3. Tsvetaeva O.V., Znanetska O.M., Adaptive learning in the modern system of education, *Pedagogical sciences*. Issue LXXVII. 2019. 174 c.
4. Osina N. A. Case method as a way of forming life competences of students. Methodological recommendations, Zaporizhzhia Scientific and Methodological Centre for Vocational Education, 2018. 7 c.
5. Sergeyeva L.M., Prosina O.V., Ilyakhova M.V. Creativity as a factor of motivation for achievement: a study guide. Bila Tserkva, Bilotserkivdruk LLC. 2023. 124 c.
6. World Economic Forum. URL: <https://www.weforum.org/> Date of access: 13.02.2025

РОЗВИТОК ГНУЧКИХ УМІНЬ (SOFT SKILLS) У ПРОЦЕСІ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції
(м. Глухів, 20 лютого 2025 року)

Електронна копія збірника безоплатно розміщується у відкритому
доступі на сайті Глухівського національного педагогічного університету
імені Олександра Довженка

У збірнику максимально точно збережена орфографія і
пунктуація, запропоновані учасниками.

Повну відповідальність за достовірну інформацію
несуть учасники, наукові керівники

E-mail: kaf_pedagog@gnpu.edu.ua

Глухів: Глухівський НПУ ім. О. Довженка, 2025